

Əhsən Rəhmanlı

QARMON İFAÇILIĞI
SƏNƏTİ VƏ ONUN
AZƏRBAYCANDA TƏDRİSİ

Əhsən Rəhmanlı

**QARMON İFAÇILIĞI
SƏNƏTİ VƏ ONUN
AZƏRBAYCANDA TƏDRİSİ**

Bakı

“Araz” nəşriyyatı 2008

Redaktor: Ə. MİKAYİLOĞLU

ƏHSƏN RƏHMANLI,

**“QARMON İFAÇILIĞI SƏNƏTİ VƏ ONUN
AZƏRBAYCANDA TƏDRİSİ”**

“Araz” nəşriyyatı, 2007, səh. 386

Azərbaycan milli musiqi tarixində silinməz izlər qoyan, geniş səs diapozonlu xanəndə, opera sənətçisi, xalq artisti vaxtsız aramızdan getmiş, itkisi qəlbimizi göynədən sadıq dost Baba Mahmudoğlunun işıqlı xatirəsinə ithaf edirəm.

Ə 4950637839 2008
050

© “Araz”, 2008

Ön söz

İfaçılıq sənətimizin ayaq tutub yeriməsində misilsiz xidmətləri olmuş, lakin, unudulub yaddan çıxmış sənətkarlarımızı yaddaşa gətirib yaşatmaq hər birimizin vicdan borcu olsun. O cümlədən dövrümüzdə yaşayıb-yaradan, zamanla ayaqlaşan, peşəkar sənətə öz töhfələrini verən say-seçmə ifaçılarımızın əməyini vaxtında qiymətləndirmək və-təndəşliq qayəmişə çevrilsin.

Bu kitabı müşahidəlimiz, tədqiqat və tapıntılarımız, özümüzün və ayrı-ayrı fərdlərin, yaradıcı şəxslərin, ifaçıların, ailə üzvlərinin, sənət yoldaşlarının xatirələri əsasında yazdıq.

Qarmon ifaçılığı instrumental ifaçılığımızın və bütünlüklə xalq musiqimizin ayrılmaz bir hissəsi olaraq özünü təstiq etmişdir. Bu alət ifa tərzinin səciyyəvi cəhətləri, tembr xüsusiyyətləri və təsir qüvvəsi-lə xalq çalğı alətləri sırasında xüsusi mövqe tutmuşdur.

İlk qarmonçularımızın sadə, bəsit alətlərlə çaldıqları havalar, on-ların ev, şəxsi mənzil mühitində öz övladları, yaxınları, qohum-qon-şuları, dost-qardaşları və həvəskarlarla apardıqları tədris işi özlərin-dən sonra gələn davamçılara örnək, təməl və ilham mənbəyi olmuş-dur.

Qarmon sənətçiliyinə gələn hər bir istedadlı ifaçı bənzərsiz yara-dıcılıq işi, özünə aid olan ifa tərzini gətirərək Azərbaycan musiqisinin zənginliyindən xəbər vermişdir. Bu sənətçilər dərin kamala, yüksək qabiliyyətə və incə zövqə malik olmuşlar.

Peşəkar qarmonçularımız öz sənətində zövqlü ifaçılıq üsulları, yüksək bədii məzmun, yaratmışlar ki, bütün bunlar qarmon məktə-binin yaranmasına xidmət etmişdir.

Bilirik ki, çəjanırlı, məzmunlu və təsirli musiqi nümunələrimizi hər bir alətdə onun texniki imkanlarına uyğun tərzdə səslənir. Bənzərsiz qarmon sənətçiliyinin, onun bənzərsiz ifaçılarının keçdiyi yola çıraq tutmağa layiq bir iş bildiyimizdəndir ki, onu işıqlandırmğa çalışdıq.

Deyirlər ki, “Xatirə danışmağı bacaran xeyirxah olur”.

Kitabımızın araya gəlməsi üçün xatirələrini söyləyənlər də bu işə xeyirlə xidmət etdilər. Biz də öz xatirələrimizi çözləyərək xeyirxahlıq etmək və yazdıqlarımızın maraqlı olmasını istədik. Həm də kitab məzmunlu və oxunaqlı olsun deyə bəddii “epitet”lərə və “aforizim”lərə* yer verdik.*

Kitabın musiqi təhsili verən ali və orta ixtisas məktəblərinin müəllimləri və tələbələri, gənc musiqiçilər və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulur.

1. “Bəddi epitet”, epitet-obrazlı bəddi təyin; adi (qrammatik) təyindən fərqli olaraq məcaz növü hesab edilir. Çünki adətən məcaz mənada olur. (M.İ.Adilov, Z.N. Verdiyeva, F.M.Ağayev “İzahlı dilçilik terminləri” Maarif nəşriyyatı 1989, səh. 97)

2. Aforizm yunan sözüdür. Hər hansı bir ümumiləşmiş fikri ifadə edən söz deməkdir. (S.Ə.Cəfərov, A.H. Qarayev, K.Ə.Cəfərova “Avropa mənşəli sözlərin qısa lüğəti” 1981, səh.21)

Giriş

Azərbaycan dünyanın ən qədim yaşayış məskənlərindən sayılır. Tarix elmi sübut etmişdir bu ölkə qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biridir. Mütəxəssislərin rəyinə əsasən təzdiq olunmuşdur ki, hələ 2 milyon il bundan əvvəl qədim insanlar bu ərazidə məskunlaşıblar.

Qədim insanlar əmək alətləri ilə bərabər bir sıra çalğı alətləri də düzəldərək öz maddi və mənəvi tələbatlarını ödəmişlər. Sonradan bəzi alətlər sadədən mürəkkəbə doğru inkişaf etdirilmiş və əsrlərdən adlayaraq cilalanıb, formalaşib dövrümüzdə qədər gəlib çatmışdır. Bəziləri isə müxtəlif dövrlərdə tələbatı ödəyə bilmədiyinə görə tarixin çətin, keşməkeşli yollarında itib-batmış və unudulmuşdur. Belə alətlərin bir çoxu ustad sənət fədailərinin qiymətli zəhməti sayəsində bərpa olunmuşdur ki, müasir musiqiçilərimiz onlardan dəyərincə istifadə edirlər.

Azərbaycan musiqisinin bütün Şərqdə böyük şöhrət qazandığını qeyd edən orta əsr mütəfəkkirlərimiz, şairlərimiz, musiqişünas alimlərimiz, bu sıradan Səfiyyəddin Urməvi (XIII əsr), Əbdülqadir Marağai (XIV əsr) musiqi alətləri haqqında qiymətli məlumat verirlər. Ə. Marağainin¹ "Musiqi alətləri və onların növləri" əsəri olduqca diqqətə layiqdir. Orta əsrlərdə mövcud olmuş musiqi alətləri bu əsərdə üç qrupa bölünür.

I. Simli alətlər:

Çetar, çağar, tənbur, çəngi, səntur, bərbət, qopuz, ozan, saz, qanun, setar, ud, həzzkar, bunqar, çişək, kamança, dütar, mizhar, müğni, müzhə, rübab, rud, səvəndər, sənc, sinc (zinc), çeqane və s.

II. Nəfəsli alətlər:

Balaman (balaban), bulban, zurna, düdük, ərğənün, zəmr, nəfir, kərrənay, mizmar, muşqar, pişə, surna, sümsü, tütək, tulum, seypur, sur və s.

1. Əbdülqadir Marağai "Musiqi alətləri və onların növləri" "Qobustan" jurnalı, 1977, №1, səh 74 (bu barədə Ə. Rəhmətovun "Azərbaycan xalq çalğı alətləri və onların orkestrdə yeri" adlı kitabında məlumat verilir. İşıq nəşriyyatı -Bakı 1980)

III. Zərbli alətlər:

Qasıq, qidum, nağara, qoşa nağara, dairə, dəf, qaval, dumbul, koos (kuus), nəgrəzak, təbil, dəray, xalxal, çərəs, çan, kasə və s.

Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafında misilsiz rolu olmuş Səfiəddin Urməvi, Əbdülqadir Marağai və başqaları musiqi alətlərinin təkmilləşdirilməsi, onlarda ifa qaydalarının mükəmmələşdirilməsi sahəsində böyük iş aparmışlar. Həmçinin özləri də bəzi musiqi alətləri yaradıb meydana gətirmişlər. S. Urmənin düzəltdiyi nüzhe və musiqi aləti necə osrlər ərzində nəinki Azərbaycanda, hətta Şərq ölkələrinin eksəriyyətinin ifaçılıq sənətində mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Musiqi mədəniyyətinin sonrakı inkişafı prosesində qədim mənbələrdə adına təsadüf etdiyimiz Azərbaycan musiqi alətlərinin bir çoxu sıradan çıxmış, dövrümüze gəlib çatana qədər neçəsi xeyli dəyişikliklərə uğrayaraq hətta adını da dəyişmişdir.

Təkmilləşərək, cilalana-cilalana bu günümüze gəlib çatana qədər tarixlərin sınağından keçən milli musiqi alətlərimizin eksəriyyəti dövrümüzdə Azərbaycan xalq çalğı alətləri orkestrləri və ansanbılları tərkibinə daxil edilmişdir.

Bu gün tar, kaman, ud, qanun, saz, ney, tütək, balaban, zurna, səntur, dəf, nağara, qoşa nağara, zərb, qarmon və s. alətlərsiz milli musiqini təsəvvür etmək olmaz.

Qeyd etdiyimiz kimi çox uzaq keçmişlərdə yaranaraq zəngin ənənələrə əsaslanan Azərbaycan musiqisi çoxjanırlıdır. Qoca Şərqin ortağ musiqisi olan muğam janrı da zənginliklərlə doludur. Muğam yarandığı dövrdən indiyə qədər vokal- instrumental formada yaşamış və inkişaf etmişdir.

Muğam ifaçılığının bir qolu, bir janrı da instrumental ifaçılıqdır.

Hal-hazırda tar, kaman, ud, ney, balaban, saz, zurna, qanun və s. alətlərlə ayaqlaşa bilən, onlarla birlikdə səsləşən qarmon, instrumental musiqi sənətimizdə özünü əhəmiyyətli dərəcədə göstərməkdədir.

Muğam ulu əcdadlarımızın yaratdığı və gələcək nəsillər üçün ornağan etdiyi ən zəngin xəzinədir.

Muğam əcdadlarımızın yaşadığı qədim dövrdən xəbər verən uzaq və yaxın keçmişimizi özündə əks etdirən, bu günümüzə səsləşən və gələcəyə cəsarətlə addımlayan musiqi janrıdır. Bütövlükdə Şərq musiqisinin kökü, bünövrəsi, əsası olan muğam janrı bütün dövrlərdə bəşəriyyətə, insanlığa, cəmiyyətə xidmət edərək formalaşa-formalaşa, cilalana-cilalana bu günümüze gəlib çatmışdır.

Dünya musiqişünas alimlərinin apardıqları tarixi araşdırmalar və tədqiqatlar sübut edir ki, muğam eramızdan əvvəl Şumer dövründən başlanır. Saray musiqisi ənənəsinə əsaslanan muğam janrı ayrı-ayrı hadisələrlə əlaqədar yaranmış, tanınmış şəxslərə, hökmdarlara və s.

həsr olunmuşdur. Bundan başqa muğamların özünün şöbə və güşələrinin adlarında yer, ərazi, ölkə və şəhər adları öz əksini tapmışdır. Elmi araşdırmalar sübut edir ki, eramızdan əvvəl VI minillikdə Azərbaycan ərazisində zəngin musiqi mədəniyyəti mövcud olmuşdur. Həmin dövrdə saray musiqi ənənəsinin labüdlüyü musiqi mədəniyyətinin bir neçə sahəsinin inkişafının mövcudluğuna və onların yüksək şəkildə təzahürünə zəmanət verir.:

1. Instrumental musiqinin olması.
2. Vokal-instrumental musiqinin labüdlüyü.
3. Müğənnilərin mövcud olması.
4. Şifahi ənənəvi musiqinin, muğamların geniş şəkildə icrasının labüdlüyü.
5. Silsilə dəstgah musiqi formasının mövcud olması.
6. Qadın rəqs məktəbinin olması.
7. Ansambların mövcudluğu.
8. Hərəkət və məişət musiqisinin labüdlüyü.

Alimlərin göstərdiyi faktlara əsasən məlum olur ki, Şumer əyanları saraylarında 150-dən çox musiqiçi saxlayırdılar. Qədim Şumer saray musiqisi ənənəsi sonrakı dövrlərdə Azərbaycanda davam etdirilmiş və yaxın keçmişə qədər yaşadılmışdır.

Muğam şərq xalqlarının həyatı və məişətinə sirayət etmiş düşüncə tərzini olaraq onların mənəviyyatına hopmuşdur.

Muğam-kamilliyə gedən yolun başlanğıcıdır, həyat, kainatı dərk etmək üçün Allah tərəfindən insanlara verilmiş vasitədir.

Muğamların idrakı mənası yüksək etik və estetik normalara cavab verən kamil insan yetişdirməkdir.

Muğam bu gün milli Azərbaycan təfəkkürü formalaşdırmaq üçün ən yaxşı vasitədir.

Muğamı b.e.ə. Urmiya gölü ətrafında yaşamış qədim türk tayfaları muğlar yaratmışlar. Eramızdan əvvəl bütün şahlıqlar dövründə muğlar böyük nüfuz sahibi olmuşlar və saraylarda ən mühüm işlərdə çalışmışlar. Onlar dini-fəlsəfi görüşləri, istedadlı, yaradıcı insanlar olmaları ilə yüksək elitəni və bütünlükdə cəmiyyəti özünə cəlb etmişlər. Muğların yaratdıqları musiqilər "muğan havaları" adlanmış, lakin sonralar dildə, danışq tərzində dialekt vasitəsilə "muğan havaları" kimi səslənmişdir.

Muğam yarandığı dövrdən indiyə qədər vokal-instrumental formada yaşamış və inkişaf etmişdir.

Muğam ifaçılığının bir qolu, bir janrı da instrumental ifaçılıqdır.

İnstrumental ifaçılığımızda qarmonun öz yeri var

Biz mövzumuzda qarmon musiqi alətinin yaranması, mənşəyi və mərhələlər keçərək inkişaf tapması barədə danışmayacağıq. Bütün bunlar haqqında 1997-ci ildən elmi fəaliyyətə başlayan, "Qarmonun Azərbaycan musiqisində rolu və əhəmiyyəti" adlı mövzu üzrə 2005-ci ildə dissertasiya işini müdafiə edib, sənətsünaslıq, namizədi alimlik dərəcəsi alan Azərbaycan Respublikasının əməkdar artisti, məşhur qarmon ifaçısı Zakir Mirzəyev həmin ildə nəşr etdirdiyi "Azərbaycan qarmonu" monoqrafiyasında ətraflı məlumat vermişdir. Monoqrafiyada müəllif qarmonun mənşəyi, texniki ifa xüsusiyyətləri, onun Azərbaycan musiqisində istifadəsi tarixi və s. barədə geniş şərhlər və izahlar apara bilib.

XIX əsrin I yarısından etibarən Bakıya Rusiyadan qarmonlar gəlməyə başlayır. Qarmonlar Volqaboyu ilə Xəzərdə işləyən gəmilərdə çalışanlar vasitəsilə Bakıya gətirilmişdir. Sonralar tacirlər Nijninovqorod yarmarkasında bu qarmonların kiçik həəmlilərindən cumaxadan sandıqlarına yığıb, üstünə də yazmışlar: "in male-məkarime-...", Badikubə (tərcüməsi, bu mal ləyaqətli filankəsidir, Bakı).

Qarmonlar Bakının "Moltanı karvansara"sında, sandıq bazarında satılmış. Qarmonlar alınsa da, əvvəllər onu çalanlar yox idi. Satılan vaxt aləti yoxladıqda qarmondan "qıd-qıd-qıdıl-qıd" səsləri çıxıb. Ona görə də yarı şəbədə, yarı gerçək qarmon satana "qıd-qıldıcı" deyiblər. Qarmon çalmaq məşğuliyyət kimi lap əvvəllər qadınlar arasında yayılıb və xoşa gəlib. (o dövrdə qadın toylarında yalnız qadın çalğıçılar iştirak etdiyindən qarmon onlar üçün əvəzsiz musiqi aləti sayılırdı).

Yuxarıda qeyd etdiyimiz dövrlərdə qarmonlar Dərbənd şəhərinə də gətirilmiş və qız-gəlinlər üçün sevimli musiqi aləti kimi yayılmağa başlamışdır. Hətta oralarda bir zamanlar bəzən də gəlin-köçən qızlara cehiz kimi qarmon da alarmışlar.

Bakıya diatonik qarmonlar əvvəllər 7 dilli, sonralar 12-14 dilli, bir müddətdən sonra isə 18 dilli musiqi alətləri kimi gətirilmişdilər. Bu alətlər qarmonların ibtidai, sadə formada olanları sayıla bilər. Musiqi həvəskarları maraq göstərərək qarmon alır, çalmağı öyrənirdilər. Əvvəllər bu alətlərdə sadə havalar çalınmağa başlanmışdı.

XIX əsrin sonlarında Bakıda İçəri Şəhərli Seyid Həsən mükəmməl qarmon çalırdı. Onun evinə həvəskarlar toplanar, ondan qarmon ifaçılığının sirlərini öyrənərdilər. Beləliklə müəyyən dövr ərzində Seyid Həsən xeyli şagird yetişdirərək qarmon ifaçılığına yol açmışdır. Onun evi "qarmon məktəbi" işini yerinə yetirmişdir.

İçəri şəhərdə yaşayan Məşədi Məlik (1838-1909) öz dövrünün açıqfikirli, mədəni şəxslərindən biri olmuşdur. O, bilikli musiqişünas, mahir tarzən, Mansurovlar musiqiçilər ailəsinin görkəmli nümayəndəsi idi. Məşhur "Bakı musiqi məclisi" onların mənzilindəki geniş otaqda fəaliyyət göstərirdi.

Məşədi Məlik qarmon çalmağı da bacarırdı. Evlərində keçirilən "musiqi məclisi"ndə öz 7 dilli qarmonunda bu alətin imkanına uyğun havalar çalardı. Çox güman ki, o, sonralar 16-18 dilli alətlərdə də çalıb.

XIX əsrin I yarısında Rusiyadan Azərbaycana yarımtonsuz, yalnız ağ dillərdən ibarət qarmonlar gətirilirdi. Şuşalı çəkməçi Hüseyn də Azərbaycanın qarmon ifaçılarından sayılır. O, öz oğlu Lətifə qarmon çalmağı öyrətmişdir. Kərbalayi Lətif (1876-1944) nəinki Qarabağda, bütün Qafqazda, o cümlədən İranda ustad qarmonçalan kimi məşhurlaşır.

Qarmon alətinin onun istehsal olunduğu məkanların adıyla Tula, Boloqoy, Saratov, Vyana, Sibir, Tatar, Gürcü, Azərbaycan qarmonu adlanan növləri vardır.

1870-ci ildə Belobarodov tərəfindən xromatik səsdüzümünə malik qarmonlar (diyezli, bemollu) düzəldilmişdir. Qarmon alətinin Rusiyada inkişafında tatar millətindən olan ustaların da böyük xidməti olmuşdur. Qarmon alətindən Rusiyada yaşayan başqa xalqlar da geniş istifadə edirlər. Alət sonralar Qafqaz xalqları arasında da geniş yayılmış, hər xalq qarmon alətini öz musiqisinə uyğunlaşdırmışdır. Məsələn, "si" (in H) köklü qarmonlardan yalnız Azərbaycanda istifadə edilir. Yəni, Azərbaycan qarmonunun "do" səsi, fortopianoda "si" səslənir.

Məşhur azərbaycanlı alim, tarixçi, ədəbiyyatşünas, şair, nəqqaş, xəttat və musiqişünas Mir Möhsün Nəvvab Qarabağı "Vüzuhül-ərqanı" əsərində bir sıra Şərq çalğı alətləri, o cümlədən qarmon haqqında məlumat verir. O, qarmonun təsir qüvvəsindən, dinləyicidə oyatdığı zövqdən danışır.

Azərbaycan qarmonu dedikdə, xarici görkəminə görə fərqlənməyə də, ölçülərinə, kökünə (in H, yeni si) sağ və sol əllərin ifa zamanı etdiyi işlərə görə, tirlərin (plankalar) sayına görə digər qarmonlardan fərqlənən, Azərbaycan ərazisində istifadə edilən çalğı aləti nəzərdə tutulur.

XX əsrin əvvəllərindən etibarən Bakının özündə peşəkar, təcrübəli qarmon düzəldən ustalar meydana çıxdılar. Onların əksəriyyəti rus millətinin nümayəndələri idi. Bu ustalar içərisində ən mahiri və ən məşhuru malakan Arxip Karpuşkin olmuşdur.

Beləliklə ifaçılar iki oktava yarım xromatik səs düzümünə malik (bəzən də üç oktavalı) qarmon vasitəsilə xalq musiqisi incilərini, oyun havalarını, diringiləri, dərəməd və rəngləri, xalq mahnılarını və muğamlarımızı xüsusi həvəslə, şövlə ifa etməyə başladılar.

Dövr, zaman dəyişdikcə musiqi mədəniyyətimizin, muğam janrının ayrılmaz hissəsi olan instrumental ifaçılığımızda qarmon özünəməxsus yer tutmağa başladı.

"Azərbaycan qarmonu" adı alan alətlər tədricən Quzey Azərbaycanın da şəhərlərinə yol alır. Ənzəlidə, Astarada, Zəncanda, Ərdəbildə, Təbrizdə, Urmiyyədə, Xoyda, Mərənddə getdikcə qarmonçalarlar meydana gəlir. Çalğı bacaran onu övladına, yaxınlarına öyrədir.

AZƏRBAYCAN QARMON MƏKTƏBİNİN YARANMASI

Kərbəlayi Lətif

Kərbəlayi Lətif 50 il Azərbaycan milli mədəniyyətinin inkişafına xidmət etmişdir.

Lətif Hüseyn oğlu 1876-cı ildə Şuşa şəhərində anadan olmuşdur. Lətif qarmon çalmağı öz atası çəkməçi Hüseyndən öyrənmişdir. O, sonralar püxtələşərək öz qarmonu ilə neçə-neçə məşhur Qarabağ xanəndələrini müşaiyət etmiş, xalq arasında "Şirin barmaqlar" adı ilə şöhrətlənmişdi.

Artıq 1914-cü ildə Kərbəlayi Lətif bütün Qafqaz ərazisində yaxşı qarmonçalan kimi tanınırdı. Həmin ildə ustad sənətkar "Ekstrafon" Aksioner Cəmiyyəti tərəfindən Kiyev şəhərinə dəvət edilir. Onun ifasında "Şur", "Orta Mahur", "Rast", "Bayatı-qacar", "Segah", "Çoban bayatı" muğamları, "Qızıl gül", "Turacı", "Vağzal", kimi oyun havaları qammafon valına yazılmışdı.

Kərbəlayi çalıb-çağırdığı toy-büsat məclislərində, gəzib-dolandığı yerlər də ki çıxışlarında qarmonu musiqi aləti kimi sevdirə bilmiş, bu sənətin həqiqi təbliğatçısı kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Lətif Hüseyn oğlu Sovet dövründə Şuşada açılan musiqi məktəbində dərs deyərək biliyini gənclərə öyrətmişdir.

1922-ci ildə qarmonçalan Lətif İran, İraq və Ərəbistan ölkələrinə səyahətə çıxaraq orada klassik şərq musiqisi ilə yaxından tanış olur.

Səfərdən vətənə dönmən sənətkar bilik və bacarığı ilə doğma xalqına daha həvəslə xidmət etmişdir.

Kərbəlayi Lətif bütün fəaliyyəti boyu doğma Azərbaycanın, hətta Zaqafqaziyanın bir çox şəhər və kəndlərində klassik Azərbaycan muğamlarını ürəkdən, sehvə-sehvə ifa edərək uğurlar qazanıb dinləyicilərin sevimlisi olmuşdur.

İstedadlı şəxs olan Kərbəlayi Lətif Ağdam, Bərdə teatrlarında uzun illər musiqiçi kimi çalışmışdır. O, Respublika "Baxış-müsabiqə"lərində çıxış edərək dəfələrlə mükafata layiq görülmüşdür. 1935-ci ildə Bakıda keçirilən "I bədii özfəaliyyət olimpiadası"nda qarmonda məharətlə "Bayatı-Qacar", və "Segah" muğamlarını çalaraq birincilik qazanmışdır.

1939-cu ildə Moskvada həm həvəskar, həm də peşəkar musiqiçilərin iştirak etdiyi "Ümumittifaq baxış-müsabiqəsi"ndə Azərbaycan milli musiqi havalarını ifa edən Lətif Əliyev Vətənə tərifnamə ilə qayıtmışdır. O, muğamlarımızın saysız-hesabsız el nəğmələrinin yaxşı bilicisi kimi tanınırdı. Lətif istər oyun havalarını, istərsə də mahnıları əzbər bilir, onların hər birini ayrı-ayrılıqda ustalıq və məharətlə ifa edirdi. məşhur bəstəkar R.Qlier "Şahsənəm" operası üzərində işlərkən Qarabağa getmiş və orada Lətif Əliyevin ifasında otuza yaxın el mahnısı nümunəsini öyrənərək nota yazmışdır. Həmçinin bəstəkar Ə.Bədəlbəyli 1936-cı ildə "Qız qalası" baletini yazarkən, məşhur rəqqasə Qəmər Almaszadə ilə Şuşaya gedərək Kərbəlayi Lətiflə görüşüb. Lətif onlara Şuşanın məşhur rəqqasələrinin oyun tərzini, ifaçılıq texnikasını, milli oyun havaları haqqında məlumat verib.

Ustad musiqiçi özündən sonra sənətə gələn sənətçilərə öz bilik və bacarığını, ifaçılığın sirlərini həvəslə və qayğıkeşliklə öyrətmişdir. Ondan qarmon ifaçılığını öyrənənlər sonralar bu sənətin inkişafına xidmət etmişlər.

Ustad qarmonçu Kərbəlayi Lətif 1944-cü ilin dekabr ayında bərdə şəhərində vəfat etmişdir.

Kərbəlayi Abutalıb

1884-cü ildə Şuşa şəhərində mərsiyəxan, xanəndə Kərbəlayi Muxtar evində dünyaya göz açan Kərbəlayi Abutalıb kiçik yaşlarından musiqiyə həvəs göstərmişdir. O, tar və qarmon çalmağı məharətlə bacarırdı. Oyun havalarını gözəl ifa edən Kərbəlayi Abutalıb muğamlarımızı da qarmonda bacarıqla və şirin çala bilmişdir. O, neçə-neçə Qarabağ xanəndələrini, həmçinin ustad sənətkar Xan Şuşinski də qarmonda dəyərli muğam ifası ilə müşaiyət etmişdir. Ustad qarmonçalan Kərbəlayi Abutalıb toylarda və konsertlərdə muğamlarımızı solo kimi çalarmış.

Mahir musiqiçi ömrünün son on ilini tar çalmaqla keçirmişdir. Öz qarmonunu kiçik qardaşı Yusifə bağışlayaraq, tar çalmaqla xanəndələri müşaiyət etmişdir.

Kərbəlayi Abutalıb xalq musiqisini gözəl bildiyi üçün çox qarmonçalanlar o cümlədən Kor Əhəd, Kərbəlayi Lətif, Kamrabəyim, Məşədi Əli və Teyyub Dəmirov onun sənətindən çox şey əxz etmişlər.

Bütün Qarabağ bölgəsində və onun ətrafında toy şənliklərində qarmonu ilə sənətini sevdire bilən və bu peşəyə böyük maraq oyadan Kərbəlayi Abutalıbın dəyərli xidmətləri olmuşdur. Kərbəlayi Abutalıb 1937-ci ildə Ağdamda vəfat etmişdir.

GÖZƏL MUSİQİÇİ, XEYİRXAH İNSAN

Ələkbər Cavad oğlu Nəzərli 1882-ci ildə Bakı şəhərində anadan olub. Uşaqlıqdan güclü musiqi istedadı, duyumu ilə seçilib. Özü öz bacarığı hesabına, sərbəst olaraq qarmon çalmağı öyrənən Ə.Nəzərli fəallaşaraq 18-20 yaşlarında musiqiçi kimi tanınmağa başlanmışdır. Qeyd deək ki, onun uşaqlıq və gənclik dövründə yalnız yarımtonsuz qarmonlar mövcud olduğu üçün o da belə alətlərdə çalıb. Lakin sonralar xromatik qarmonlar yaranandan sonra Ələkbər bəy də həvəslə öz sənətini bu alət vasitəsilə inkişaf etdirmiş və Bakıda məşhurlaşmışdır. Yaşadığı dövrün mədəniyyət və incəsənət xadimləri tərəfindən tanınan Ə.Nəzərliyə get-gedə diqqət artmış, onunla yaxından əlaqə saxlamağa başlamışlar. Peşəkar ifaçı səviyyəsinə çatan bu insan dövrünün məşhur mədəniyyət ocağı olan Opera və Balet Teatrına gətirilib.

Nəzərlilər ailəsi öz istedad və incəsənətə bağlılığı ilə seçilib. Ələkbərin qardaşı Mehdi Nəzərli mahir klarnet ifaçısı kimi məşhurlaşmış və uzun illər Opera və balet Teatrında çalışmışdır. O dövrün sənət adamları, incəsənət xadimləri, xanəndələri və

müğənniləri Nəzərli qardaşları ilə yoldaşlıq etmiş, onların sənət səviyyəsini dəyərləndirmişlər. Bütün istedadlı insanlara qayğı ilə yanaşan Üzeyir bəy bu gənclərə də biganə qala bilməzdi. Elə bu səbəbdən dahi bəstəkarın təşəbbüsüylə Nəzərli qardaşları "Koroğlu" operasının ilk musiqi ifaçıları sırasına gətirilir. Opera və Balet teatrının səhnəsində "Koroğlu" operasının ilk tamaşasında Ələkbər və Mehdi nəzərlilər musiqi müşayiətçiləri olurlar.

Ələkbər Nəzərli qardaşı Mehdi ilə uzun illər Opera və Balet Teatrının ştatlı işçisi olmuşdur. Onların sənət səviyyəsi burada çalışmaqla daha da artmışdı. Ələkbər bəy teatrın konsert tədbirlərində qarmon ilə çıxış etmiş, tamaşaların pərdəarası fasilələrində xalq havalarını çalmışdır.

Bakıda "Musiqiçilər birliyi" varmış. Bu təşkilat tütün fabriki yaxınlığında yerləşibmiş. Həmin yerdə indi böyük həcmli, ən müasir binalar ucalır. Ələkbər nəzərli "Musiqiçilər birliyi"nin rəhbərlərindən idi.

Musiqi, ifaçılıq sənəti Ələkbər Nəzərlininin könül dünyası, həyat eşqi olaraq onu öz ardınca aparırdı. O, gecəsini gündüzünə qatıb hey çalışır, axtarışlar edir, daha da püxtələşirdi. Ələkbər bəy əsl sənət fədaisi olaraq ömrünü buna həsr etmişdi.

1918-1920-ci illərdə indiki "Növbahar" restoranında sənətkar həm qarmonçu, həm də musiqiçilərin bədii rəhbərin kimi çalışmışdı. Ələkbərin qarmon ifaçılığının vurğunları bu restorana gəlmişlər.

Şəhərlər yüksək sənət enerjisi ilə məşq edən Ələkbər bəy özünün yaratdığı və sevə-sevə ifa etdiyi melodiyanın sehrli səslər aləminə qapılıaraq özünü unudurmuş. Bu zaman onun yaşadığı evin hər gün yanından keçənlər açıq pəncərələrdən hər sabah eşitdikləri təsirli musiqiyə diqqət kəsilər, ayaq saxlayıb dayanırdılar. Dinləyənlərin özləri ad verdikləri bu "Sabahı" havası şəhər iş-gücə ardınca gedənlərə xoş ovqat bəxş edərmiş. "Sabahı" havası Ə.Nəzərlinin elə bil qəlbinin xoş səsi idi. Sanki bu melodiya sənətkarın yaşam tərzi, həyata və dünyaya məhəbbəti könül çırpıntıları, yüksək sənət eşqi və amalı toplanmışdı. Həzin, lirik "Sabahı" havası Ə.Nəzərli yaradıcılığının şah əsəri idi. o, bu musiqini varlığı qədər sevirdi. Əfsus ki, bu melodiyanın nə qrammofon valı, nə radio lentləri, nə də ki, not yazısı bizə gəlib çatmayıb.

Ömrünün heç bir anını qarmonsuz, musiqisiz təsəvvür etməyən Ələkbər bəy qədim musiqi alətlərini toplamışdır. Müxtəlif dövrlərdə qarmon aləti adı altında mövcud olan, öz kökünü bu musiqi alətindən götürən çalğı alətlərini toplamağa başlayır, qarmonun tarixinə dair

kolleksiya yığır. Misal olaraq, fizi qarmon (ayaqla işləyən) , alman istehsalı olan "Şneyder"markalı piano, A. Karpuşkinin ilk əvvəl düzəltdiyi bir cərgəli, sonradan isə sağda iki cərgəli , sol tərəfdə bir sıralı səs düzümü olan alətləri və s. göstərmək.olar.

Xalq arasında nüfuz, hörmət, ad-san qazanmış Ələkbər Nəzərlinin tələbəsi olmaq özü böyük şərəf sayılırdı. Gələcəyin peşəkar qarmonçuları olmaq istəyən həvəskarlardan neçəsi ondan dərs almış və bununla fəxr etmişlər.

Ə.Nəzərli yalnız istedadlı gənclərlə məşğul olmuş, evində qarmonun tədrisi üçün xüsusi yer ayırmışdır. Qarmon ifaçılığında bir növ Ə.Nəzərli məktəbi yaranmışdır. Təkcə sadə vətəndaşlar deyil,həmçinin dövrün ziyalıları, elm və mədəniyyət xadimləri də övladlarını musiqi tərbiyəsi almaq üçün bu böyük sənətkarın yanına gətirmişlər.

Ömrünü qarmon ifaçılığına həsr edən bir çox gənclər, o cümlədən Teyyub Dəmirov da Ə.Nəzərli ilə yaxınlıq etmişdir. Həmin gənclər özlərinə böyük saydıqları sənətkarın evinə gələr, dərslərində iştirak edər, yaxşı məqam düşən anlarda onu dinlərdilər.

Ə.Nəzərli Azərbaycanın çox rayonlarında sevimli qarmon sənəti ilə çıxışlar etmişdir.

Sənətkar təkcə musiqinin deyil, həmçinin təbiət gözəlliyinin vurğunu idi. O, çox bacarıqlı bağban kimi tanınırdı. Azərbaycanın əksər yerlərində gördüyü gözəllikləri Bakıya köçürmək istəmişdi. Bakının özündə böyük bir sahədə, təxminən 2000kvadratmetrlik ərazidə gözəl bir bağ salmışdı. Boş vaxtlarında burada bağban kimi özü çalışırdı. Bu gözəlliklər qoynuna gələn hər bir kəs heyran olurdu. Sənətkar əkdii qırmızı qərənfillər, ətirli qızılgüllərin satışından əldə etdiyi vəsaiti bağın abadlaşmasına sərf edirdi. Bağ-bağçanın 3 metr hündürlüyündə hasarı, 1500 barlı ağacı, içərisində balıqlar üzən hovuzu var idi. bakıda o zamanlar su problemi olsa da, Ə.Nəzərli böyük çətinliklərə sinə gərərək öz bağına su çəkərək əsrarəngiz gözəllik yarada bilmişdi. Bu yaradıcı insanın əsl Azərbaycan kişinin hünəri idi.

Qohumlar, dost-taşılar, yaxın adamlar tez-tez Ə.Nəzərlinin bağına gələr və yaxşıca dincələrdilər. Gələnələr buranı cənnət bağı adlandırırdılar. Ürəyinin məhəbbəti, qəlbinin hərarəti, əllərinin zəhməti, biləklərinin gücü ilə saldıği bu gözəl məkan Ələkbər bəyin təbircə "İsa bulağı" idi.

Rəsmi dairələrdə də Şəhər içərisindəki bu bağın haqqında heyvətlə danışrdılar.

1930-cu illərin II yarısında. Nəzərlinin bağı. Şəkildə soldan 1-ci Ə. Nəzərli, 3-cü tarzən M. Bakıxanov, Q. Primov, ortada xanəndə C. Qaryağdı oğlu, sağdan 3-cü T. Dəmirov, 4-cü Kor Əhəd, Bakı və Zaqafqazya musiqiçilərindən bir qrup

1926-cı ildə Bakı şəhəri İcraiyyə Komitəsinin məsul işçisi, deputat, Novikov soyadlı bir şəxs vəzifə sahibləri ilə bağlı gəzib görəndən sonra öz xoş təəssüratlarını "Bakinskiy raboçiy" qəzetində bildirmişdir.

Məqalə "Qarmonist-Sadovist" (qarmonçalan-bağban) adlanırdı.

Mahir ifaçı, musiqi müəllimi, əsl bağban, dəyərli insan Ə. Nəzərli həm də xeyriyyəçiliklə məşğul olurdu. Şəxsi qazancından, bağın meyvələrinin satışından gələn gəlirin müəyyən hissəsini əlsiz-ayaqsızlara, kimsəsiz, köməksiz insanlara, ehtiyacı olan ailələrə paylayırdı. O, dövlətə də yardım etmişdir. Belə ki, xeyli miqdarda, tonlarla dəmir-metal toplayıb dövlətə təhvil vermişdir.

1924-cü il "Yeni yol" qəzetinin buraxışlarının birində sənətkarın xeyirxah əməlləri haqqında geniş məqalə dərc olunub.

Ələkbər bəyin evi həmişə qonaq-qaralı, süfrəsi bərəkətli, təknəsi çörəkli olub. Azərbaycanımızın çox yerlərindən, əsasən Qarabağdan xanəndə və musiqiçilər, o cümlədən musiqi sevrələr, yaxın respublikalardan qonaqlar onun evinə gəlib şirin söz-söhbətini, ifasını dinlər, fikirlərini bölüşürdilər.

Bəzən, bu evdə musiqi gecələri keçirilərdi. İrili-xırdalı belə mərasimlər ifaçıların bir-birini yaxından tanımasına, sənət və fikir mübadiləsinə, bütünlükdə isə musiqi mədəniyyətimizin inkişafına xidmət edirdi.

Tanınmış ziyalılar, görkəmli şəxsiyyətlər də Ələkbər Nəzərlini yaxından tanıyır, ona rəğbət bəslərdilər. Onların arasında sənətkarın çox yaxın adamları var idi.

Bakı Şəhər Mərkəzi Komitəsində təhsil üzrə şöbə müdiri işləyən, coğrafiya elmləri namizədi Abdulla Şahbazov (Tağı Şahbazı Simurqun qardaşı), dramaturq Cəfər Cabbarlı, mərkəzi Komitənin işçisi Şəmsəddin Abbasov Ə. Nəzərli ilə ailə dostluğu edirdilər.

Azərbaycanın o dövrdəki dövlət başçısı Mir Cəfər Bağirov musiqiçi kimi tanıdığı Ə. Nəzərlinin "Cənnət bağı" adlanan, "İsa bulağı" kimi məşhurlaşan bağının sorağını eşitdiyi üçün şəxsən bir neçə dəfə ora baş çəkmiş, heyranətini gizlətməmiş, sənətkara təşəkkür etmişdir.

"Uzaq sahillərdə" əsərinin müəllifi İmran Qasımov da məşhur bağın vurğunu, Ələkbərin daimi qonağı olmuşdur. Bundan başqa dahi Ü.Hacıbəyov, tarzən Qurban Pirimov, məşhur xanəndələr Cabbar Qaryağdıoğlu, Bülbül və digər sənətkarlar da Nəzərlinin bağına gəlmişlər.

Bütün mənalı ömrünü Azərbaycan xanəndəlik sənətinə həsr edən Cabbar Qaryağdıoğlu səs imkanlarını qorusun deyə çox gec, 54 yaşında ailə qurmuşdur. Onun toyunda çalıb-çağırən neçə-neçə musiqiçilər arasında qarmonu Ələkbər Nəzərli çalmışdır.

Azərbaycan incəsənətinin, musiqimizin yüksəlməsində misilsiz xidmətləri olan, nadir şəxslərin vaxtilə toplandığı, istedadlı, işgüzar, xeyirxah bir insan Ələkbər Nəzərlinin böyük zəhməti hesabına qurub yaratdığı "Cənnət məkanı"nı 1981-ci ilin yanvarında Azərbaycan Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə məhv etmiş və yerində çoxmərtəbəli bina ucaltmışlar. Ə.Nəzərliyə aid olan "ev muzeyi"ndə qorunub saxlanan "Koroğlu", "Əsli və Kərəm", "Aşıq Qərib" və s. operaların proqram və afişaları, arxiv sənədlər, qəzetlərdəki məqalələr, fotoşəkillər, dövlət tərəfindən təltiflər, fəxri fərmanlar, rəsmi əsərləri, mülkün qapısına həkk olunmuş, sənətkarın doğulub, yaşayıb-yaratdığı haqqında yazılar olan bəryev söküntü aparılarkən qalıqlar altında itib məhv olmuşdur.

Nəzərlilər ailəsinin digər üzvləri haqqında da məlumat verməyə borcluyuq. Qardaşlarından fərqli olaraq Nəcəfqulu Nəzərli musiqiçi deyil, rəssam olmuşdur. O, rənglərin musiqisinin ahəngini yaratmışdır. Nəcəfqulu gözəl rəssam olaraq qəlbini sözünü fırçanın dili ilə deməyi bacarmışdır.

Ə.Nəzərlinin qardaşı uşaqları rəssam, Hacığa Nəzərli, tarix elmləri doktoru Ədalət Nəzərli öz şəcərəsinin başını uca edərək xalqımıza sədaqətlə xidmət etmişlər.

Ələkbər Nəzərli 1951-ci il dekabr ayının 17-də vəfat etmişdir.

Kor Əhəd

Musiqi sənətində Kor Əhəd kimi tanınan mahir qarmonçalan Əhəd Fərzəli oğlu Əliyev 1893-cü ildə Bakı şəhərində yoxsul bir ailədə dünyaya gəlmişdir.

Onun nə ailəsində, nə də qohumlarında musiqiçi olmamışdır. Onun musiqiyə gəlişi təsadüfi, özü də faciəli şəkildə olmuşdur. İki yaşlı Əhəd qəfildən göz xəstəliyinə tutulur. Həkimlərin zəhməti bir nəticə vermir. Üç yaşına çatan Əhədin gözləri tamamilə tutulur. Altı yaşa çatanda fikri dağılsın, darıxmasın deyə ona 7 dilli balaca qarmon alırlar. Buna hədsiz-hüdüdsuz sevinən balaca Əhəd barmaqlarını qarmonun dillərində hərəkət etdirərək ürəyində səslənənləri orada tapmaq istəyirdi. Qarmon şikəst uşaq üçün yeganə təsəlli, şirin söhbətli dost-sirdaş, əsl yoldaş idi.

Balaca Əhədin musiqi müəllimi olmamış, qarmon çalmağı sərbəst, tənha özü öyrənmişdir. Yeganə məktəbi yaşadığı məhəllədə el adət ilə keçirilən toylar və həm də qrammofon valları olmuşdu. Qohum-qonşuda toy olanda anası Əhədin əlindən tutub özü ilə qadın toylarına aparırdı. O dövrdə Bakı toylarının musiqiçi dəstələri qarmon-qaval, zurna-balaban, nağara çalandan ibarət olardı. Qadınların əksəriyyəti

qarmonla çalınan havaları oynamağı daha çox xoşlardılar. Qarmonun şirin sədası ilə səslənən "Mirzəyi", "Tərəkəmə", "Vağzal", "İnnabı", "Qızıl gül", "Uzun dəre" kimi oyun havaları daha çox dəbdə idi. Qəlbində musiqiyə qədərsiz həvəsli balaca Əhəd qarmonçalana daha yaxın bir yerdə əyləşər və çalınan bütün havaları həvəslə dinlərdi. Dünya işığına həsrət qalan şikəst uşaqda ətraf mühiti duymaq və musiqi qavramaq qabiliyyəti çox güclü, hissiyatı yüksək idi. Toy məclislərindən evə dönməyə kimi, Əhəd qarmonu götürər eşitdiyi mahnı və rəqs havalarını öyrənərdi. Onun bir qarmonçu kimi yetişməsində Kərbəlayi Lətifin qrammofon vallarında çaldıqlarının da az-çox təsiri olmuşdur.

Əhəd 13-15 yaşlarında olanda ona 14 dilli qarmon alırlar. O, bu alətlə bir az da mükəmməl çalmağa başlayır. Onu tez-tez qohum-qonşu yığıncaqları və şənliklərinə, ailə şadyanlığına dəvət edirlər. Əhədin oyun havalarını olduqca şux, təsirli, özünəməxsus və sərbəst çalması getdiyi çal-çağır məclislərində onu hamıya sevdilər, tanıtdılar və pərəstişkar toplanmasına imkan yaradardı.

Bakı toylarında Seyid Mirbabayevi, Cabbar Qaryağdıoğlunu, İslam Abdullayevi, Keçəçi oğlu Məhəmmədi dinləyən Əhəd onların muğam ifalarında işlətdikləri şirin boğazları, guşə və xalları qarmonda tapıb çalırdı. Eşidənlərə elə gəlirdi ki, qarmon dil açıb oxuyur. Artıq 16 yaşına çatanda Əhəd peşəkar musiqiçi kimi tanınır və qadın toylarına dəvət olunur.

Bu toylarda onun çalğısını Zeynəb adlı dəf çalan qadın, sonralar isə Teyyub adlı uşaq müşayiət etmişdir. Onların getdikləri məclislər Bakı və Abşeron toyları olardı. 20 yaşından qarmonçu Əhəd kişi toylarına çağırılırdı. Az vaxt içərisində sənəti ilə çox sevilən Əhəd Şirvan və Muğan toylarına da dəvət edilirdi. O, təkcə qarmonçalan yox, eyni zamanda saz, tar, tütək, balaban, zurna və piano ifasını bacaran istedadlı bir şəxs idi. Bütün alətlərdə çalmağı o, özü öyrənmişdi. Müəllimi olmadan musiqi aləminə gələn Əhəd Əliyev qarmon sənətində mahir ifası ilə tanınmaqla, layiqli peşəsinin təsiri ilə öz ardınca çox qarmonçalanlar gətirmişdi. Onun sənəti əsl məktəb idi.

Əhəd bir saz çalan kimi bütün Azərbaycanda məşhur idi. Bir çox xanəndələr toylara dəvət olunanda Əhədlə çalıb-oxumağı üstün tutardılar. Əhəd tarda onları müşayiət edə, sazda bu alətə məxsus havaları, qarmonda isə rəqsləri çalardı. Əhədin bu qabiliyyəti Cabbar Qaryağdıoğlunun nəzərindən qaçmamış, o, onu özünə toylara aparmışdır. Əhədin çaldığı "Segah" böyük xanəndəmizi valeh edərmiş. Məşhur sənətkarlar kimi, Əhədin də öz dəstəsi olmuşdur. Onun

musiqiçi heyətində qarmon, tar, nağara, qoşa nağara çalan olardı.

Görkəmli bəstəkar Müslüm Maqamayev onu radioda çalmaq üçün dəvət edir. Əhədin qarmonunun qəlb oxşayan, ecazkar səsi 1927-1933-cü illərdə doğma Azərbaycanımıza yayılır. O, rayonlarımıza konsert səfərlərinə getmiş, mahir ifaçı kimi hər yerdə seçilmişdir.

Onun istedadlı musiqiçi olduğunu nəzərə alan dahi bəstəkar Ü.Hacıbəyov onu 1931-ci ildə Radioda yaratdığı "Notlu Şərq orkestri"nə dəvət edir. Orkestrdə "Şur" muğamının "Bayatı-Qacar" şöbəsi, "Cahargah"ın "Bəstəniqar", "Rast"ın, "Şikəsteyi-fars" şöbəsi ifa ediləndə solo çalmaq Əhədə həvalə edilərdi. Əhəd bütün muğamları özünəməxsus, zəngin çalarlar və bəzəklərlə çalardı. Əhəd Əliyevin ifasında "Bayatı-qacar" muğamı dolğun, əzəmətli, təsirli və texniki ustalıqla səslənirmiş.

Ə.Əliyev musiqi tarixində, qarmon ifaçılığı meydana gələn dövrdə ilk ən mahir, sanballı, ən peşəkar qarmonçu saymaq olar. Düzdür, onun dövründə az-çox bacarıqlı qarmonçalar olmuşdur. Lakin onların heç biri Əhəd səviyyəsinə gəlib çatmamışdır. Əhəd xalq musiqisinə dərinləndən bələd olmuş və onu layiqincə təbliğ edə bilmişdir.

Uşaqkən görmə qabiliyyətini itirib dünyanın işığından məhrum olsa da, onun daxili aləmində bir qığılcım, işıq yanırmışdı. Onun iç dünyasında nurlu, işıqlı aləm var idi. Çalğısı, zəngin sənəti, böyük ifaçılıq qabiliyyəti ilə dinləyicilərin qəlblərini, mənəvi aləmini işığa, nura qərş edirdi. Ə.Əliyev 1932-ci ildə ilk dəfə "Şərq qarmonçular ansanblı" yaratmışdı. Onun 1934-1935-ci illərdə "Əbilov adına klub"da ansanblı olmuşdur. Dövlət Filarmoniyasında təşkil olunan "Sazçı qızlar ansanblı"nın yaradılmasında da Əhədin böyük rolu olmuşdur. O, qızlara həm saz çalmağı öyrədər və həm də solist kimi çıxış edərdi.

1938-ci ildə Azərbaycan musiqiçilərindən bir qrupunun və Əhədin ifası qrammofon valına yazılır. Valın bir üzündə o, sazda, "Cahargah", digər üzündə isə qarmonda "Segah" yazdırmışdır.

Əfsus ki, belə qüdrətli və hünərli sənətkarın ifasından bizə yadigar qalan yalnız həmin qrammofon valıdır. Musiqiçilər bilir ki, sazda "Cahargah", çalmaq sənətkardan yüksək ustalıq tələb edir. Əhəd bunun öhdəsindən yüksək peşəkarlıqla gəlmişdir. Görünür, muğama dərinləndən bələd olması və tar çalmaq bacarığı bu işdə ona kömək etmişdir. Onun vala yazdırdığı "Segah" muğamı xalqımızın musiqi xəzinəsinin ən nadir, əvəzsiz incilərindəndir. Onun bu ifasının təsirindən qarmon çalmağı öyrənməyə gələnlərin sayı artmışdır.

Xalq artisti, xanəndə Baba Mahmudov (1940-2006) ustad tarzən, xalq artisti Bəhrəm Mansurovdan eşitdiyini belə söyləyirdi:

"M.Maqamayev" "Şah İsmayıl" operasını yazarkən Əhədin "Segah"ını dönə-dönə dinləmiş və əsərin bir səhnəsində ondan istifadə etmişdir. Əsərdə Şah İsmayıl ilə Gülzarın görüş səhnəsi vardır. "Segah" sədaları altında Şah İsmayıl Gülzarın ətrafında dövrə vurur. Segahı simfonik orkestr çalır. Əhədin təsirli "Segah"ını bəyənərək M. Maqomayev onu nota almış və simfonik orkestrin ifasına gətirmişdir.

Əhədin saz çalmağından aşığılar da vəcdə gəlirdilər. O, əksər saz havalarını, həm də muğamları sazda məharətlə çalarmış. "Yanığ Kərəmi" saz havası Əhədin çalğısında böyük, zəngin əsərə çevrilərmiş. Getdiyi toy məclislərinə və konsertlərə sənətçi özüylə həmişə sazı apararmış. Bilirdi ki, ondan mütləq saz ifası da istəniləcək.

Muğamlarla bərabər Əhədin ifasında oyun havaları, xüsusilə

Ə. Əliyevin toy dəstəsi

"Tərəkəmə" rəqsi ecəzkar səslənirmiş. Xalq musiqisini yaxşı bilməsini və virtuoz çalğısını nəzərə alan Üzeyir bəy Əhədi Opera Teatrına işə dəvət edir. "Arşın mal alan" operettasının toy səhnəsində Əhəd "Tərəkəmə" çalırmiş.

Əvvəllər radioda müntəzəm canlı çıxışlar efirə verilirmiş. Ə.Əliyev belə çıxışlara tez-tez dəvət olunur, rəqsləri və muğamları çalırmiş.

Xalq arasında və musiqi aləmində böyük hörmət sahibi olan Əhədin evinə Üzeyir bəy, Cabbar Qaryağdıoğlu, M.Maqamayev, Qurban

Pirimov, Zülfü Adıgözəlov tez-tez gələrdilər. C.Qaryağdıoğlu onun "Bayatı-Qacar"ından doymaz, Z.Adıgözəlov "Segah"ından böyük zövq almış. Əhəd qarmonda çaldığı "Segah"da vurduğu barmaqları sonra tarda da işlədirmiş. Bu tarzən Qurban Pirimovu təəccübləndirmiş. O, Əhədin həmin barmaqları bir də vurmasını xahiş edirmiş. Qəribədir ki, Əhəd xanəndə boğazlarını qarmonda və tarda ustalıqla işlədirmiş.

Əhədin müəllimlik fəaliyyətini qeyd etmək xüsusilə yerinə düşər. Mənzilində dərs keçən ustad sənətkar qarmonçaları dəstəsi yetişdirmişdir. Məmmədağa Ağayev, Hacıbala Dadaşov, Rza Şıxlarov, Məmmədhüseyn Salamov, Vahab Səmədov, Mirzəağa, Fatma xanım və b. ondan dərs almışlar. Onun tələbələri də peşəkar sənətə qədəm qoyandan sonra ifaçılıqla bərabər müəllimlik də etmişlər. Hacıbala Dadaşovun şagirdi olmuş Səfərəli Vəzirov, Məmmədağa Ağayevin yetirməsi Musa Həsənov sonralar qarmonçaları kimi məşhurlaşmış və musiqi mədəniyyətimizə cəsarətlə töhfələr vermişlər.

Qarmon üzərində islahatlar aparılmasında da Əhədin bitkin, əsaslı fikirləri mühüm rol oynamışdır. Qarmon ustaları, o cümlədən Arxif Karpuşkin onun fikirlərini həmişə nəzərə almışdır.

A.Karpuşkinin düzəltdiyi üç ədəd qarmon Əhədin əlində olmuş və sənətçi onun hər birindən lazımınca istifadə etmişdir.

Qarmonların biri "si" bemol, biri "do" kökündə, üçüncüsü isə çetvert tonlu qarmon idi.

Sevimli sənətkarımızın yaradıcılığında ən məhsuldar dövr 1930-1940-cı illər ərzində olmuşdur. Bu illər ərzində o, Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında, Opera teatrında, radioda və digər musiqi müəsisələrində ciddi və yorulmaz fəaliyyətlə musiqi dünyamıza böyük xidmət göstərmişdir.

Ə.Əliyev ən mahir musiqiçilərimizlə birlikdə 1938-ci ildə Moskva şəhərində keçirilən "Dekada"da iştirak etmiş və yüksək, səviyyəli çıxışı ilə alqışlar qazanmışdır.

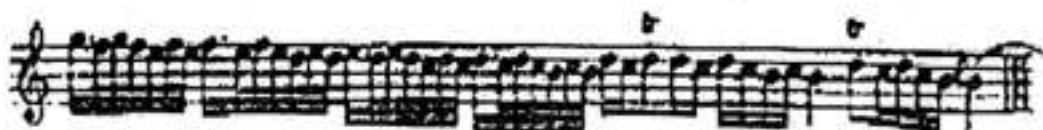
Əhəddən əvvəl bəzi qarmonçaları olmuşsa da, qarmon ifaçılıq sənəti onun adıyla bağlanmış, yüksəlmiş, vüsət almışdır. Öz misilsiz sənətlə o, əsl Azərbaycan qarmon məktəbi yaratmışdır.

Əhəd Əliyev 1942-ci ildə qəfil xəstəlik keçirərək 49 yaşında dünyasını dəyişmişdir.

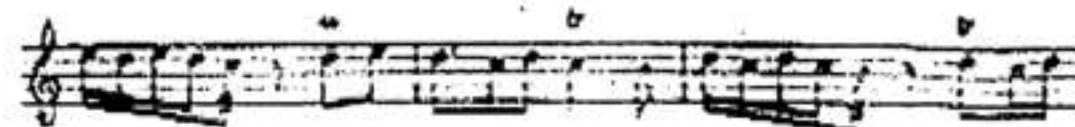
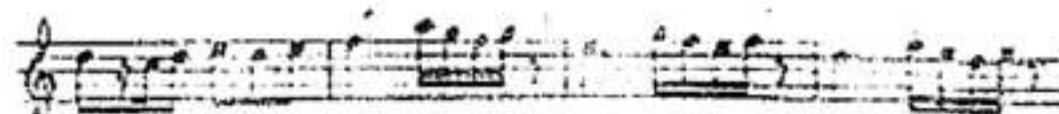
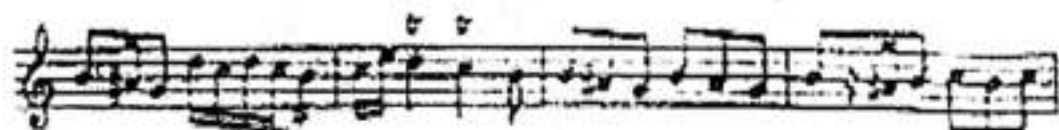
«Segah» - Ə.Əliyevin ifasında

Ad libitum

The musical score consists of ten staves of music, each containing various musical notations and ornaments. The notation includes eighth and sixteenth notes, rests, and various ornaments such as trills (tr), grace notes (gr), and triplets (3). The score is written in a single system, with each staff representing a line of music. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The music is characterized by its intricate ornamentation and rhythmic patterns.

Moderato

Sənət işığı yandıran insan

Əgər çıraq yana-yana işıq saçarsa, insan da yarada-yarada öz işığını, nurunu ətrafa yayır.

Dünyaya adi insan kimi gələn Teyyubun qəlbinə kiçik yaşlarından sənət eşqi doldu. Bu eşq onu sənətə gətirdi. O, musiqi sənətində bütövləşdi, bərkidi, cəsarətlə addımlamağa başladı. Yaşayaraq yaratdı. Yarada-yarada öz sənət işığından sənət dünyamıza nur yaydı. Çoxlarına bu nurdan pay düşdü. Könüllər işıqlandı. Özündən sonra gələn qarmon sənətçiləri bu sənət işığıyla addımlayaraq insanlığa və musiqi mədəniyyətimizə xidmət etdilər.

Teyyub Hacı Məmməd oğlu Dəmirov 1908-ci il aprel ayının 25-də Bakının qədim yaşayış məskənlərindən olan Çəmbərəkənddə tacir ailəsində anadan olub. Hacı geniş imkanlı, varlı-dövlətli, sərvətli olmuş, Xəzər dənizində üzən şəxsi gəmiləri vasitəsilə ətraf yerlərlə böyük ticarət əlaqələri qurmuşdu.

Teyyubgil ailədə beş uşaq - üç qardaş, iki bacı idilər. Ailədə uşaqlar ata-ana qayğısı və məhəbbəti ilə şad-xürrəm, xoşbəxt yaşayırdılar.

Tale insana hər şeyi eyni vaxtda vermir, istedadı, adı, şan-şöhrəti, xoşbəxtliyi. İstedad insana əvvəldən verilir, dünyaya gələndə. Onu inkişaf etdirmək üçün isə zəhmət, işgüzarlıq lazımdır.

Şan-şöhrəti, istedadının qiymətini isə yenə yorulmadan çalışmanın hesabına ala bilərsən. Əgər ilahi bunu sənin adına, taleyinə yazıbsa. Bəzən olub ki, böyük istedad sahibi əldə etdiklərinin, yaratdıqlarının, bilik və bacarığının qiymətini almayıb. Dünyaya gəlib, öz işini görüb və səssiz-səmirsiz çıxıb gedib, bir yuxu, bir kölgə kimi.

Teyyub Dəmirov dünyaya kölgə kimi sakit gəlib getmədi. Qaynar bulaq kimi çağladı, dağ çayları kimi coşdu, aşıb-daşdı.

Ailənin üçüncü övladı Teyyuba istedad verilmişdi. 10-11 yaşlarında xoş avazla oxuyar, nəğmə deyərdi. Qavalı qıçları arasına qoyaraq çalar, ritmləri səsləndirər, daha da həvəslənərdi. Oxumağı getdikcə daha da yaxşı alınırdı.

Teyyub elə az yaşlarındaca məşhur musiqiçi Əhəd Əliyevin dəf çalanı kimi toylara gedirdi. O, təxminən 14 yaşına qədər ustad qarmonçunun qaval çalanı olub. Teyyub Kor Əhədin saz, qarmon, balaban, tütək çalmasını diqqətlə izlər və öyrənməyə çalışırdı. Özünü isə tələb olunan anlarda bildiyi mahnı və təsnifləri, xırda muğam

parçalarını oxuyardı. Onun yaxşı oxumaq bacarığı qarmonçu Əhədi də qane edirdi. Çünki qarmonçuların dəstəsindəki dəf çalanı həm də oxuyan olmalı idi. O zaman tələbat belə idi. Əhədin ustad çalğısı Teyyubun oxuduqlarını bəzəyər, zənginləşdirər və tamamlardı. Onlar birlikdə Bakıda ev şəraitində keçirilən "qız toyları"nda çalib-çağırar və çox bəyənildilər. Bakıda və onun ətrafındakı qəsəbə və kəndlərdə qadın şadlıq məclislərində həmişə qadın sənətçilər (qarmon, qaval çalan) iştirak edərtilər. Əhədlə Teyyubun birlikdə "qız toyları"na dəvət olunmasında bir incə mətləb var idi. Teyyubun uşaq, yaşının az olması, Əhədin isə gözdən əlilliyi onların qadın şənliklərinə dəvət olunması üçün əsas şərtlərdəndi.

Hər gün toy çaldığı üçün yorğunluq hiss edən qarmonçu Əhəd qadın məclislərinin birində xahiş edir ki, onu həyətə, havaya çıxarsınlar. Bir azdan məclisdəkilərin darıxdığını hiss edən Teyyub ustadın qarmonunu götürüb çalmağa başlayır. Hamının xoşuna gəlir. Əhəd həyətdə əyləşib, çalğıyı dinləyib məclisə qayıdanda Teyyubun ifasını bəyəndəyini söyləyir və bu işi davam etməsini tövsiyə edir.

Həmin vaxtdan Teyyub yalnız qarmon çalmaqla məşğul olur. 16 yaşından sərbəst olaraq toylara getməyə başlayır. O, Bakı və Abşeron toylarına gedirdi. Teyyub saz çalmağı da yaxşı öyrənmişdi. Çox yerlərdə istifadə edirdi. Dəf çalanı ilə birlikdə getdiyi toylarda Teyyubgili yaxşı qarşılar və çox bəyənərdilər. Ənənəyə uyğun olaraq Teyyubun da dəf çalanı oxuyurdu.

Teyyub muğamları, dəraməd və rəngləri, oyun havalarını elə məharətlə çalırdı ki, hamı heyran olurdu.

Sənətdə özünü təsdiq edəndən sonra ifasını əvvəl qrammofon valına, sonra isə radionun fonduna yazdırıb daha artıq tanınır.

Xanəndə Hacıbala Hüseynov onun xalası oğludur. Teyyub Dəmirov məşhurlaşandan sonra onu özünə toylara nağaraçalan aparıb. Qabiliyyətini duyub tez-tez öz evinə dəvət edərək ona oxumaq yollarını öyrədib. Teyyubun tövsiyələrindən,, öyrətdiyi oxuma qaydalarından Hacıbaba xalaoğlu çox əxz edib götürür və onunla birlikdə getdiyi toylarda nağara çala-çala oxuyub daha da səriştəli olur.

Çox sonralar Hacıbaba sərbəst xanəndə kimi fəaliyyətə başlayır və xeyli müddətdən sonra ustad sənətkara çevrilir və müəllimlik edir.

Ümumiyyətlə neçə-neçə ifaçının musiqiyə gəlib, peşəkar səviyyəyə yüksəlib məşhurlaşmasında T.Dəmirovun xüsusi qayğısı və böyük zəhməti danılmazdı.

T.Dəmirovun musiqi ictimaiyyəti arasında və bütünlükdə cəmiyyətdə dərin nüfuzu olmuşdur. Bütün fəaliyyəti boyu onun sənəti

sevilmişdir. O, "Əhəd məktəbi"nin layiqli davamçısı sayılır. Sənətkarın sənət aləmində yaxın dostları və yoldaşları saysız-hesabsız idi. Misal olaraq bəstəkar Səid Rüstəmov, şair Süleyman Rüstəm, xanəndələr Əbülfət Əliyev, Əlibaba Məmmədov, Mürşid Məmmədov klarnet ifaçısı Nadir Axundov, tarzənlər Məmmədəğa Muradov, Həbib Bayramov və başqalarının adlarını çəke bilərik. Gənclik illərində H. Bayramovun ustad qarmonçu ilə yaxın dostluğu çoxlarına nümunə olmuşdur. Teyyub müəllim cavan tarzəni özüylə konsertlərə və toy məclisinə aparmış və birlikdə əsl sənət nümayiş etdirmişlər.

Məşhur xanəndə Fatma Mehrəliyeva ilə yoldaşlıq edən T. Dəmirov onun sənətdə özünü tapmasına çox kömək etmişdir. Fatma xanımın ifasında səslənən, fonda yazılan, bu gün də hamı tərəindən sevilən və həqiqi sənət nümunəsi olan "Kəsmə şikəstə"nin hazırlanıb başa gəlməsində ustad qarmonçanın xidməti olub. T. Dəmirov qarmonda çalaraq və həm də oxuyaraq ulularımızın bizə yadigar qoyduğu, nadir sənət incisi, "Kəsmə şikəstə"ni cümlə-cümlə, bənd-bənd bütün incə nəfəslərinə qədər F. Mehrəliyevaya öyrətmişdir.

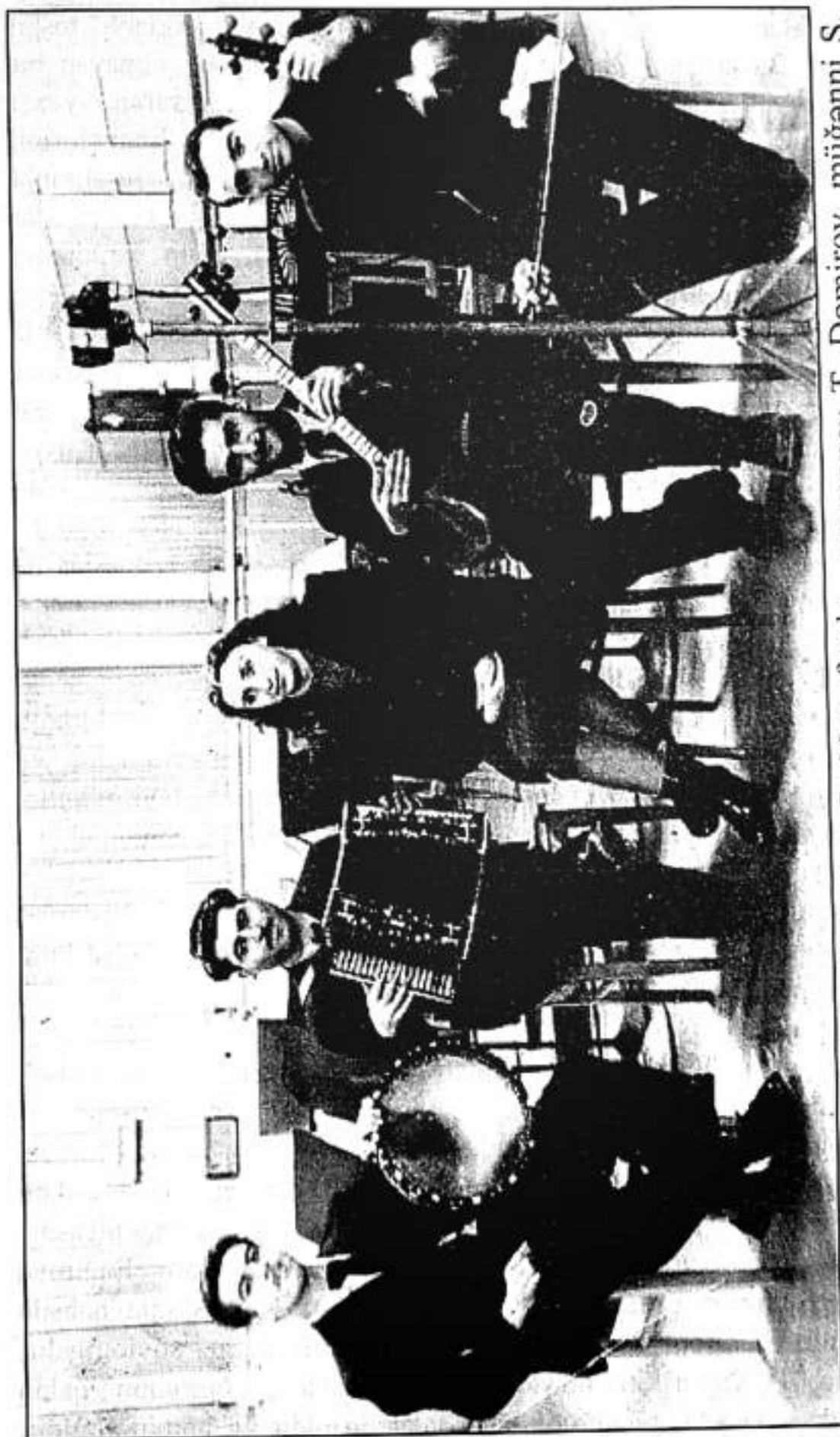
T. Dəmirovun musiqimizə dərinədən bələd olması onu həmişə sənətçilərə gərəkli etmişdir. Xanəndələr Şövkət Ələkbərova, Sara Qədimova, Rübabə Muradova, Gülxar Həsənova, Həqiqət Rzayeva, Töhvə Əliyeva və digərləri tez-tez onun evinə gələr, müntəzəm məşqlər edər, çalğısını dinlər, tövsiyə və söhbətlərindən çox şey öyrənərdilər.

Qarmonumuzun bir alət kimi ifasının daha mükəmməl, geniş imkanlı olması üçün T. Dəmirov həmişə düşünmüş və axtarışlar aparmışdır. Bu alətin tembrinin milli musiqimizə daha uyarlı və uyğun olması üçün Bakıda yaşayan, qarmon düzəldən ustaların hamısı ilə tez-tez görüşüb söhbətlər aparar və onlara dəyərli təkliflər verərmiş. Karpuşkin, Juravlev, Flippov, Qorbunov, Zverev, Valentin kimi ustalar Teyyubun əsaslı və dəyərli fikirlərilə hesablaşmış və qarmon düzəltdikləri zaman onun dediklərini nəzərə almışlar. Qarmonun səs tembrini daha incə, zərif edən, üstünə dilçəklər düzülmüş tirlərdən (plankalardan) birini, "Skripsiçniy plank" adlandırırlar. (Burada "sol" və "do" səslərinin qarmonun içərisindəki dilçəklərin birlikdə səslənməsi üçün köklənməsi nəzərdə tutulur).

Bilirik ki, bəzi simli alətlərin kvarta, kvinta köklənməsi vardır ki, bu ifa zamanı mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Teyyub sazda çaldığı, simlərin səslənməsinə yaxşı bələd olduğu üçün görünür belə səs çalarını, həmahəngliyi qarmon tembrinə gətirib.

Yevlaxda toy. T. Dəmirov, F. Ələkbərov, V.Məmmədov, V. Əliyev

Radio "Səsyazma evi"ndə. Dəfçalan Ə. Nəcəfzadə, qarmonçu T. Dəmirov, müğənni Ş. Ələkbərova, tarzen Q. Qasımov, kamanzen F. Dadaşov

1938-ci ildə T.Dəmirov Bakıda və onun ətrafında yaşayan ən yaxşı qarmonçaları öz ətrafına toplayaraq "qarmonçalar ansanblı" təşkil etmişdir. Bu ansanbl Zaqafqaziyada və Şərqdə analoqu olmayan bir kollektiv idi. Teyyub müəllim ciddi məşqlər apararaq, yaxşı səslənməyə nail olmuş, repertuara xalq musiqisi nümunələrini, dərəməd, rəng, dirinə və oyun havalarını daxil etmişdir. Bu ansanbl bir sıra Dövlət tədbirlərində və keçirilən müxtəlif konsertlərdə çıxışlar edirdilər. Teyyubun belə bir ansambl yaratması onun yaradıcılıq məhsulu, sənətə sevgisi idisə, digər tərəfdən qarmon ifaçılığının inkişafına və sevilməsinə həqiqi xidmət idi. Ansambl Bakıdan kənarda da konsertlərə getmiş, rayonlarımızın əksəriyyətində, həmçinin Lənkəran, Salyan, Şəki və Gəncə şəhərlərində də olduqca maraqlı çıxışlar etmişdi. Repertuara ansambl şəklində çalğı ilə bərabər ayrı-ayrı solo hissələr var idi. Bəzi musiqi əsərlərində unison çalğıdan başqa çoxsəsli əsərlər də vardı. Zərb alətləri iki dəfə, bir nağara və bir qoşa nağaradan ibarət olmuşdur. T.Dəmirov ansambl rəqqaslar da dəvət etmişdi. Repertuara "Çobanlar rəqsi", "Tərəkəmə", "Naz eləmə", "Qaytağı" rəqsləri daxil idi. 1941-ci ildə Sovet-Alman müharibəsi başlayana qədər "Qarmonçular ansamblı" fəaliyyət göstərirdi.

1941-ci ildə böyük bəstəkar Ü.Hacıbəyovun göstərişi və birbaşa nəzarəti ilə ilk dəfə "Xalq çalğı alətləri ansamblı" yaradılır və rəhbərlik tarzən pedaqoq Əhməd Bakıxanova tapşırılır. Əhəd müəllim özünün yaratdıqlarından başqa Teyyubun bəstələdiyi dərəməd və rənglərdən də ansamblın repertuarında istifadə etmişdir.

T.Dəmirov bütün ömrü boyu öz sənətinə və yaradıcılıq işlərinə ciddi yanaşmışdır. İstər ansamblın tərkibində, istərsə də solist kimi ən mühüm dövlət tədbirlərində və müxtəlif səpgili konsertlərdə çıxışlar etmişdir.

Cəmiyyətdə böyük hörməti olan T.Dəmirovun yüksək rütbəli şəxslərin, dövlət xadimlərinin yanında da böyük nüfuzu olmuşdur.

Məşhur, əfsanəvi usta, düzəltdiyi qarmonların bənzəri, əvəzi olmayan Arxip Karpuşkin həbs olunub Bayıl həbsxanasına düşərkən T.Dəmirov onu buraxdırmışdır. Teyyub Dövlət Filarmoniyasına konsertə gələn Azərbaycanın o dövrdəki rəhbəri Mir Cəfər Bağirova cəsarət göstərərək yaxınlaşıb söhbətləşmiş, usta Karpuşkinin həbsdə qalmasının qarmon sənətinə ağır zərbə olacağını söyləmişdir. Beləliklə, A.Karpuşkin həbsdən azad olunaraq ömrünün qalan hissəsində elə nadir, nümunəvi qarmonlar düzəldir ki, həmin alətləri, gözəl, məlahətli diləkləri bu gün də ən yaxşı nümunələr kimi, ən

peşəkar ifaçılar işlədir. Tanınan qarmonçuların əksəriyyəti onun düzəltdiyi alətlərlə öz ifalarını qrammofon vallarına və radionun fonduna yazdırmışlar Karpuşkinin yaşadığı dövrdə də, ondan sonra da işləyən ustaların heç biri onun işini görə bilməmişlər və onun səviyyəsinə çatmamışlar. T.Dəmirovun xeyirxahlığı, müdrikliyi və uzaqgörənliyi nəticəsində Karpuşkin daha yaxşı işlər görmüş, qarmon sənətimizə dəyərli xidmət göstərmişdir.

Teyyub müəllim 1938-ci ildə Moskva şəhərində keçirilən "Dekada"da iştirak etmişdir. O, ansambl tərkibində və solist kimi şəhərin mədəniyyət müəssisələrində, fabrik və zavodlarda konsertlərdə olmuş, Kremldə Xalq çalğı alətləri orkestrinin tərkibində çıxış edərək "Üzzal" çalmışdır.

Sənətkar 1959-cu ildə Moskvada keçirilən "Mədəniyyət və incəsənət on günlüyü"ndə də iştirak edərək əsl sənət göstərmişdir.

Sənət işlətdiyi bütün dövr ərzində Bakının və rayonların ən nüfuzlu şəxslərinin toy məclislərinə dəvət alan sənətkarımız qarmonun ecəzkar səsini hamıya sevdirmiş, xalq musiqimizi və özünün bəstələdiyi melodiyları yüksək səviyyədə xalqa çatdırmışdır. O, gözəl xanəndə, incə zövqlü, kövrək və nadir səslə Fatma Mehəliyeva ilə uzun illər sənət yoldaşlığı edərək onunla konsertlərə getmiş, özü ilə toylara aparmışdır. O dövrlərdə oğlan toylarına qadın müğənnilərin dəvət olunması qəbul olunmurdu. T.Dəmirov qadın müğənnini kişi toyuna aparan ilk musiqiçi idi. Fatma xanım arxayınlıqla, böyük həvəslə Teyyubla birlikdə oğlan toylarına gedirdi. Bu T.Dəmirovun el-obada, xalq arasında olan hörmət-izzətindən irəli gəlirdi.

1941-1945-ci illər, müharibə dövründə T.Dəmirov məşhur müğənnilər Bülbül, Gülxar Həsənova, tarzən Hacı Məmmədov və başqa sənətkarlarla əsgərlər qarşısında çıxışlar etmişdi. Zabit və əsgərlər Teyyubdan rəqs havalarını çalmasını xahiş edərkən o, məmnuniyyətlə bunu yerinə yetirər, döyüşçülər onun çaldığı melodiylarla həvəslə rəqs edib şənələnərdilər. Teyyub "Qızıl əsgər" adlandırdığı rəqsi o dövrdə bəstələyib. Teyyubun üzvü olduğu musiqiçilər heyəti hospitalları gəzərək yaralı əsgərlərə konsertlər vermişlər. Hətta bu heyətin üzvləri hospitallarda yataq xəstəsi olan yaralıların çarpayısı yanında da çalib-oxumuşlar. Bunlar insanlığa, bəşəriyyətə əsl xidmət idi.

Ağır müharibə illərinin sənət yoldaşlığı SSRİ xalq artisti Bülbül ilə Teyyub arasında dostluq yaratmışdı. Sonrakı illərdə də Konservatoriyanın professoru Bülbül tez-tez Teyyubun evinə gələrək xalq mahnılarımızı məşq edib işləmiş, müəyyən fikirlərini onunla bölüşmüş, daimi yaradıcılıq əlaqələrində olmuşdur.

T. Dəmirovun rəhbərlik etdiyi qarmonçalanlar ansamblı.
Bakı 1939.

Şəkilde yuxarı sırada sağdan 1-ci M. Ağayev, 4-cü T. Dəmirov, 3cü sırada soldan 3-cü Q. Quluyeva (Dadaşova)

Bülbül Teyyubun xalq musiqisinə yaxşı bələd olduğunu bildiyi üçün müğənnilərə onunla əlaqədə olmalarını tövsiyə edərdi.

Doğrudan da ustad sənətkar, şöhrətli müğənni Bülbül xalq musiqimizin nadir inciləri olan mahnıları lentə yazdırmamışdan öncə tez-tez Teyyubla görüşər və ciddi məşqlər edərmiş.

XX əsrin 50-60-cı illərində Teyyubun ifa etdiyi melodiylar və muğamlar vaxtaşırı səsləndirilmişdir. Onun ifasının vurğunu olub qarmon sənətçiliyinə gələnlər lap çox idi.

Hələ 1941-1945-ci illər ərzindəki müharibədən xeyli əvvəl T.Dəmirovun evində dərs alan Abbas Abbasov, Bədəl Bədəlov, Qızxanım Dadaşova, Kübra Əbilova, Hacıbala Dadaşov, Səttar Hüseynov sonralar peşəkar sənətkar və məşhur qarmonçalan olmuşlar.

Ümumiyyətlə Azərbaycan qarmonunun formalaşib peşəkar sənətdə işlədilməsi səviyyəsinə çatmasında, xalq musiqimizin inkişafında, oyun havalarının artıb çoxalmasında, ifaçılığın milli ruhda səslənməsində T.Dəmirovun xidmətləri bir həqiqətdir. Bir vaxtlar Azərbaycanda işlədilən on iki, on dörd, on altı dilli diatonik qarmonların təkmilləşib on səkkiz dilə çatdırılıb xromatik səs düzümünə gətirilməsi üçün Əhəd Əliyev və Teyyub daim məsləhətlər verib və tövsiyə edib.

T.Dəmirov Dövlət Filarmoniyasının, radionun və sonralar televiziyaımız yaranan gündən bu yayım ocağının solisti olmuş, ömrünün axırınadək burada yorulmadan çalışmışdır.

Ustad sənətkar 70-dən artıq oyun havaları, dəraməd və rənglər bəstələmişdir. Sözün həqiqi mənasında o, bəstəkar idi.

Onun böyük ustalıqla bəstələdiyi "Bayatı-Şiraz" dəramədini bəstəkar Rauf Hacıyev "Ürəyim sənsiz yanır" adlı mahnıya, "Zabul rəngi" isə bəstəkar-drijor Səid Rüstəmov "Həkim qız" adlanan lirik mahnıya çevirmişdir.

Muğamların mahiyyətini, ruhunu, xasiyyətini, ona xoş olan cəhətlərini təsirli şəkildə çatdırmaq ifaçıdan böyük qabiliyyət və həssaslıq tələb edir. Öz muğam ifası ilə qarmonçu Teyyub bu tələbatı həmişə layiqincə yerinə yetirib. O, hər muğamın öz xislətini, ruhunu və xarakterini düzgün duyduğu üçün bu hissləri verə bilib. Muğam ifaçılığı onun yaradıcılıq fəaliyyətinin ayrılmaz hissəsi olmuşdur.

Aşağıda radionun fonduna yazdığı muğamların adları və lentə alınma tarixini göstəririk:

"Bayatı-Şiraz", "Segah", "Rast", "Zabul", "Bayatı-Qacar" (1957), "Şur" (1965).

Teyyubun bəstələdiyi xeyli oyun havaları vardır ki, özünün və başqa qarmonçaların repertuarını bəzəmiş və bütün toylarda, el şənliklərində çalınmışdır.

Aşağıda onun Azərbaycan radiosunun fonduna yazdırdığı, özü bəstələdiyi rəqs melodiylarının adlarını və lentə yazılma tarixini veririk:

"Qızıl Əsgər" (15.03.1957), "Nabat xanım" (01.02.1958), "Mələhət" (04.03.1961), "Aran köçü" (29.03.1961), "Elmira" (04.03.1961), "Solmazı" (08. 03. 1961), "Bülbülü" (16.08.1965), "Şəlalə" (04.02.1966), "Almaz" (09.02.1966), "Qəşəngi" (12.02.1967), "Elnuri" (12.02.1967), "Ayşadı" (12.02.1967).

Sənətkarın bəstələdiyi və lentə yazdırdığı "Cəngi", "Xumari", "Hacıkənd", "Teyyubi", "Qaytağı" adlı melodiyları da vardır.

Bundan başqa sənətkarımız ayrı-ayrı oyun havalarını da lentə yazdırmışdır. "Heyvagülü"(26.01.1958), "Şoloxo" (27.02.1958), "Bənövşə" (26.01.1958).

Ü. Hacıbəyovun "O olmasın, bu olsun" musiqili komediyası əsasında 1956-cı ildə çəkilmiş kinofilmə səslənən "Qıtqılıda" adlı oyun havası da T.Dəmirovun bəstəsidir.

Məhsuldar yaradıcılıq fəaliyyətində olar böyük sənətkarımızın bəstələdiyi melodiylardan xalq musiqimizdə və qarmon sənətinin tədrisində istifadə olunmuşdur. Bu melodiylar xalq ruhundan qopub gəldiyi üçün bu gün də öyrənilir və tədris olunur.

Tarzən-pedaqoq, bəstəkar Adil Gəray 1946-cı ildə T.Dəmirovun bəstələdiyi muğam rənglərindən və rəqslərindən bəzilərini nota almışdır.

Bəstəkar Səid Rüstəmovun oğlu Rafiq Rüstəmov Teyyubun bütün dəramədlərinin və oyun havalarının əksəriyyətini nota yazmışdır.

Bütün bunlar göstərir ki, sənətkarımızın yaradıcılığı işi heç vaxt diqqətdən kənar qalmamışdır.

T.Dəmirov 1933-cü ildə Mina xanım ilə ailə qurmuş, qız övladları dünyaya gəlmiş, ona Solmaz adı vermişlər. Ata qızının adına "Solmazı" rəqsi bəstələmişdir.

Mina xanım dünyadan köçdüyü üçün Teyyub Minəvvər xanım ilə evlənmiş, bir oğlu, bir qızı olmuşdur. O, oğluna öz adını, Teyyub adını vermiş, qızını Dilşad adlandırmışdır. Övladlarının şərəfinə "Teyyubi", və "Dilşadı" rəqslərini bəstələmişdir.

Böyük və hünərli yaradıcılıq yolu keçən Teyyub ümumxalq məhəbbəti qazansa da, dölet nümayəndələri arasında nüfuz sahibi olsa

da, ona heç bir fəxri ad verilməmişdir. Səbəini belə izah edirdilər ki, o, kommunist partiyasının üzvü deyil.

T.Dəmirov sahibkar, tacir oğlu idi. 1920-ci ildə bolşeviklər Azərbaycanı istila edərkən Hacı Məmməd kişinin də varını, sərvətini, gəmilərini əlindən almışdılar. Müflisləşən, bundan çox darıxıb əsəbiləşən Hacı Məmməd 1921-ci ildə vəfat etmişdir.

Teyyub kommunist partiyası və onun ideologiyasına nifrət edirdi. Bunu haradasa açıq şəkildə bildirmək faciə olardı. Lakin qəlbindəki qəzəb onu partiyaçı olmağa imkan vermirdi.

Teyyubun sənətindən, bildiklərindən bəhrələnen sənətçilərə müxtəlif vaxtlarda fəxri adlar verilmişdir. Musiqimizin, qarmon ifaçılığının çiçəklənməsində yorulmaq bilmədən, ürəkdən çalışan T.Dəmirov isə bundan məhrum edilmişdi. Bir neçə erməni musiqiçilərə fəxri adlar verilməsi ona pis təsir etdiyi, əsəb sarsıntısı keçirdiyi üçün beyninə qan sızmış, xəstəlik dövrü keçirərək 1970-ci il avqust ayının 9-da 62 yaşında vəfat etmişdir.

B.Vahabzadənin şeirlərinin birində deyilir:

*"Həyat səni güldürəndə gülmüsən,
Hünərin var ağladanda gül, görüm"*

Öz xalqına və onun musiqi mədəniyyətinə sadıqlıq nümayiş etdirən ustad bir sənətkar haqsızlığa və etinasızlığa dözə bilməyib vaxtsız dünyanı tərk etmişdir.

1994-cü ildə Azərbaycan Televiziyasında T.Dəmirovun yaradıcılığı haqqında hazırlanmış verlişdə xalq artistləri Tofiq Quliyev və Vasif Adıgözəlov də çıxış edirdilər. Orada T.Quliyevin belə bir fikri səslənir: "Gözümü açandan və musiqiyə gələndən mənimçün iki əlçatmaz işıq var, biri də Üzeyir Hacıbəyov, digəri T.Dəmirov. Mən nə qədər sağam, bu fikirdə olacam".

Cəsarətlə deməliyik ki, Teyyub Dəmirov "Azərbaycan qarmon ifaçılıq sənəti"ndə klassik yol, üslub yaratmışdır.

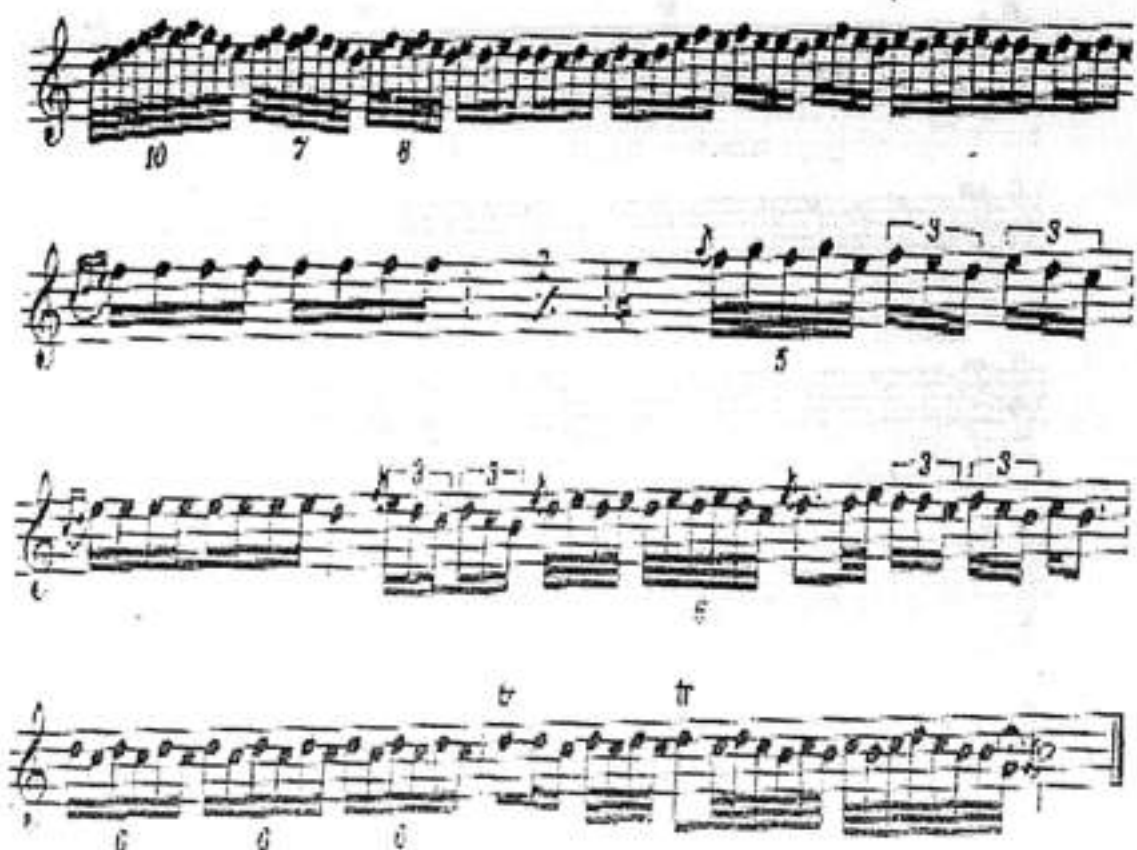
«Segah» - T.Dəmirovun ifasında

«Bərdəşt»

11 staves of musical notation in treble clef, featuring various rhythmic patterns and rests.

Radioda canlı çıxış. Xanəndə Z. Adıgözəlov, kamançaçı F. Dadaşov, qarmonçu T. Dəmirov, tarzənlər Ə. Quluyev və B. Salahov

T. Dəmirov "Bayatı- Şiraz dəramədi"

Nota köçürəni: R.Rüstəmov

Moderato

A handwritten musical score for piano, consisting of six systems of staves. Each system contains a grand staff with a treble and bass clef. The notation is in a single key signature (one flat) and 3/4 time. The score includes various musical notations such as eighth notes, sixteenth notes, and chords. There are several trills marked with 'tr' above notes in the first system. The piece concludes with a double bar line and repeat signs in the final system.

T. Dəmirov "Hümayun dəramədi"

Nota köçürəni: Adil Gəray

Allegro Moderato $\frac{2}{4}$

The image displays a handwritten musical score on ten staves. The notation is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. The tempo is marked 'Allegro Moderato'. The score features a variety of musical notations including eighth and sixteenth notes, rests, and dynamic markings such as 'p' (piano) and 'f' (forte). There are also handwritten annotations in Azerbaijani script, including 'tə' and 'tə', which likely refer to specific musical techniques or ornaments. The score concludes with a double bar line and a final note.

T.Dəmirov "Zabul dəramədi"
Nota köçürəni: R.Rüstəmov

Andante cantabile

Handwritten musical score for piano, consisting of six systems of staves. The music is in a key with one flat (B-flat) and a 3/4 time signature. It features various musical notations including eighth notes, quarter notes, half notes, and full notes, often beamed together. Trills (tr) and slurs are used throughout. Dynamics include 'p' (piano) and 'rit.' (ritardando). The score concludes with a double bar line and a fermata on the final note.

T. Dəmirov "Dilşadı" rəqsi.
Ə. Rəhmanlının ifasında.
Nota köçürəni: G. Mirzəbəyova

Allegretto

The musical score is written for a single melodic line in 3/4 time, key of D major (indicated by two sharps). It begins with the tempo marking 'Allegretto'. The notation includes numerous trills (marked 'tr.') and slurs, indicating a fast and ornate dance style. The piece concludes with a 'Fine' marking at the end of the twelfth staff.

OĞUL TEYYUB

Teyyub Teyyub oğlu 1944-cü il sentyabr ayının 27-də anadan olub.

İstedad ona genlə gəlib, qanında yoğrulub. Dünyaya göz açandan musiqi eşidib. Atasının çaldığı qarmonun səsinə yuxuya gedib. "Segah" və "Şur"un sədaları ona layla çalıb. Ayılanda yenə sirli-sehirli səslər eşidib.

Balaca Teyyub 1951-ci ildə Bakı şəhəri 19 sayılı məktəbin birinci sinfinə gedib. (Bu məktəbdə bir zamanlar çox məşhur şəxslər, o cümlədən əfsanəvi qəhrəman Mehdi Hüseynzadə (Mixaylo) təhsil almışdır).

Teyyub sonralar təhsilini "44 sayılı məktəb"də davam etdirmiş və 1960-cı ildə oranı bitirərək Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutuna daxil olmuşdur. Məktəbdə oxuduğu illərdə Teyyub "Bakı şəhəri 12 sayılı musiqi məktəbi"ndə fortepiano sinfində təhsil almışdır. Kiçik yaşlarından qarmon çalmağı öyrənən Teyyub musiqi məktəbini bitirəndən sonra pianonu çox yaxşı çalmışdır.

Ata Teyyub oğul Teyyubdan bir gün soruşur: "Gələcəyin qarşısındır. Hansı sənətə sahib olmaq istərdin?"

Oğul cavabında qarmonçalan olacağını söyləyir. Ustad sənətkar gülümsünərək deyir: - "Peşə seçməkdə sən tam sərbəstsən. "Atam qarmonçalandır" deyə, mən də qarmonçalan olacağam deyib, düşünmə. Mənə görə bu sənətə gəlməyini istəməzdim. Qəlbində sənətə, musiqiyə həvəs varsa, bunu özündə hiss edirsənsə, onda razılaşa bilərəm. Oğul, bu peşənin çətinlikləri lap çoxdur. Dözə biləcəksənsə buyur, gəl. Mən də bacardığım qədər kömək edəyəm. Musiqiçilikdə istedad və həvəs əsas şərt olsa da, dözümlük, səbr, nəzakət də böyük rol oynayır".

Teyyub Teyyub oğlu sənətə gəldi. Həqiqi qarmonçalan oldu. Ustad atanın başını uca etdi. Musiqi aləmində yaxşıların sırasında yer aldı; sayıldı, seçildi. "Teyyub bala" kimi tanındı və bu adla çağrıldı.

Teyyub balanın dediklərindən:

- "Mən sənətə atamın hörmət-izzətinə, şan-şöhrətinə görə gəlmişəm". Uşaqlıq və gənclik illərimdə harda olurdumsa, qarmonçalan T. Dəmirovun oğlu olduğum üçün mənə hörmət edər, nəvaziş göstərerdilər. Atamın adını hər yerdə hörmətlə çəkib, sənətindən ürək dolusu danışardılar. Mən atamla birlikdə cəmiyyət arasına çıxanda onun necə qarşılandığını görüb qürur hissi keçirərək fərəhlənərdim. Düşünürdüm,

gör musiqiçi olmaq necə böyük şərəfli işdir ki, atam Teyyub Dəmirov bir belə nüfuza malikdir. Ona bütün dövlət idarələrində hörmət edər-dilər.

Az-çox sənətdə möhkəmlənib tanınandan sonra daha çox məsuliyy-ət hiss etməyə başladım. Axı, mən T.Dəmirovun oğlu, sənətinin da-vamçısı idim. Mən zəif sənətkar ola bilməzdim. Elə atam da bunları demişdi”.

1964-cü ildə Azərbaycan radiosunda səslənmək üçün ilk dəfə lent yazdıran Teyyub Teyyub oğlu bir muğam və dörd rəqs melodiyası ifa edir. Ata Teyyub oğlunun çalğısının diqqətlə dinləyib xeyir-dua ver-məklə bərabər müəyyən tövsiyyələr edir, iradlarını bildirir. O, deyir:

- "Sənin ifanda tələskənlik hiss olunur. Buna mütləq diqqət et. Xüsusilə muğam çalarkən təmkinli ol. Təmkinli çalıb, fikirləri düzgün, aydın, bitkin çatdır. Muğam cümlələrində bitkin fikir olmalıdır. Bütünlükdə götürdükdə sənin lentlərdəki ifalarını bəyənmək də olar. Davam et. Məsuliyyətini, özünə qarşı tələbkarlığını bir də artır. Get-gedə daha yaxşı olacaq”.

Ümumiyyətlə atası Teyyub balaya həmişə muğamları dərinləndən öy-rənməyi məsləhət görürdü.

Teyyub Teyyub oğlu

Toy məclisi. xanəndə N. Ağayev, nağaraçı Baba, klarnetçalan Ə. Əsrəfzadə, dəmkeş F. Nuruyev,
qarmonçu T. Teyyuboglu

Toy: N. Musayev, Ə. Dadaşov, Ç. Mehdiyev, Ə. Nuruyev, T. Teyyuboglu

1963-cü ildə T.Teyyub oğlu əməkdar incəsənət xadimi, tarzən-bəstəkar Ağası Məşədibəyovun rəhbərlik etdiyi "Xalq çalğı alətləri ansamblı"na dəvət alır və beş il burada çalışır. Sonralar isə bir il Televiziya və Radionun "Xalq çalğı alətləri ansamblı"nda fəaliyyət göstərib. Bu ansamblı xalq artisti, tarzən Baba Salahov rəhbərlik etmişdir.

Sənətə təzə gələndə, gənclik illərində Teyyub bala klarnet ifaçılığı ilə məşğul olmuş və məharətlə bu işin öhdəsindən gəlmişdir. Lakin, qarmondan uzaqlaşmaq ona çətin gəlirdi və ona görə qarmon ifaçısı kimi sənətdə qaldı və məşhurlaşdı.

Teyyub bala atası barədə deyilən yüksək fikir və düşüncələrdən birini xatırlayıb belə deyir: "Ötən əsrin 60-cı illərinin əvvəlləri olardı. Bəstəkar Telman Hacıyev mənzilində öz ad gününü qeyd edərkən musiqiçi dəstəsmində mənə, klarnet çalan Vəli Qədimovu, nağaraçalan Rəmiş Həsənovu və xanəndə Baba Mirzəyevi dəvət etmişdi. Tanınmış ziyalılardan neçəsi, həm də bəstəkarlarımızın bəziləri orada qonaq idi. məşhur bəstəkar Fikrət Əmirov da iştirak edirdi. Məclisi də o idarə edirdi. Mənim T.Dəmirovun oğlu olduğumu əvvəldən ona demişdilər. Musiqiçiləri qonaqlara təqdim edəndə F.Əmirov milli musiqimizin sənətçiləri və atam haqqında danışib onların sənət fəaliyyətlərini çox dəyərləndirdi. Sovet dönməsində bütün təhsilini rus dilində alan hörmətli bəstəkarımız o dildə danışdı: - "Oni sozdali muziki toqda, koqda ne bıla muziki". Dediklərinin dilimizlə izahı təxminən belə alınır ki, hələ milli musiqimiz geniş şəkildə təşəkkül tapmadığı, bir o qədər inkişaf etmədiyi bir zamanda T.Dəmirov və digər xalq musiqiçiləri həqiqi musiqi yaradırdılar".

T.Teyyub oğlu 1965-ci ildə "İncəsənət İnstitutu"nu bitirsə də bununla kifayətlənməyib 1970-ci ildə, "Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna" daxil olur və 1975-ci ildə oranı bitirir. O, musiqiçi fəaliyyətindən uzaqlaşmayaraq ticarətlə də məşğul olur.

1970-ci ildə atasının vaxtsız vəfaiından təsirlənən Teyyub oğlu ifaçılıq sənətindən uzaqlaşmaq istəsə də, T.Dəmirovun sənət dostları, onun və özünün pərəstişkarları bunun qarşısını alırlar. Ağıllı, səmimi məsləhətləri eşidən Teyyub oğlu öz qəlbinin də səsini dinləyərək sənət aləmində öz işini davam edir.

Teyyub bala tanınmış klarnetçalan Şəmsi İmanovla 1965-1968-ci illər ərzində yoldaşlıq edərək konsertlər və toylara getmişdir.

Məşhur və Bakı toylarında nüfuza malik olan klarnetçalan Əsrəf Əşrəfzadə ilə 1968-1973-cü illər ərzində səmimi dostluq və həqiqi sənət yoldaşlığı edən Teyyub oğlu həmin dəstə ilə birlikdə hər bir məclisdə çox yüksək sənətkarlıq nümayiş etdirmişdir. Bakının və Abşeronun əksər toylarında Əşrəfin dəstəsi çalanda məclislər gur keçər, xalq yığılıb gəlirdi. O toyların sözü-söhbəti bu gün də dillərdədir. Ə.Əşrəfzadə 1973-cü ildə avtomobil qəzasından ağır yaralanaraq vaxtsız dünyadan köçmüşdür. Bakı ağsaqqallarının məsləhətləri ilə həmin dəstəyə Əş-

rəfin tələbəsi olmuş, gənc klarnet ifaçısı Əlirza Orucov dəvət olunmuşdur. Teyyub oğlu düz 25 il Əlirza ilə sənət yoldaşlığı edərək Bakımızda və Azərbaycanımızın əksər bölgələrində ən məsuliyyətli, iri və geniş mağarlarda keçirilən toylarda çalaraq yaddaqalan və sevilən qarmon ifaçısı kimi qarşılanmışdır.

Teyyub oğlu səviyyəli, əxlaqlı, düz, doğru və halal sənət işlətməmişdir. Sənət yoldaşlarına qarşı səmimi olmuş, getdiyi toy-mağarda məclisdəkilərə nəzakət göstərmiş, mehribançılıq yaratmış, hamı ilə mədəni rəftar etmişdir. Toy sənətçiləri arasında intellekt səviyyəsi, mədəni davranışı, sözü bütövlüyü və öz sənətinə olan hörməti, sevgisi ilə seçilmiş, çoxlarına nüsxə olmuşdur.

Onun bəstələdiyi bir neçə rəqs melodiyası vardır ki, onları radiomuzun fonduna yazdırmışdır. Bəstələdiyinin birini "Dilərə" rəqsi, digərini isə eləcə "Rəqs melodiyası" adlandırmışdır. O, atasının xüsusi ustalıqla bəstələdiyi "Qaytağı" rəqslərini də lentə aldırıb. Fondada onun çaldığı "Şüştər" muğamı da qorunur.

1971-ci ildə Teyyub oğlunun qrammofon valı buraxılıb. Sənətkar orada "Gül dəstəsi" adlanan lirik, həzin melodiyanı, "Qoç Əli", "Tərəkmə" və "Şoloxo" rəqslərini çalıb.

Xeyli müddət ifaçılıq sənətindən uzaqlaşsa da, 2006-cı il may ayında ifasını kompakt diskə yazdırmışdır. O, bu diskə atasından yadigar qalan melodiyları: -"Xumarı", "Solmazı", "Dilşadı", "Elmira", "Mələhəti" rəqslərini və "Qoç Əli" xalq oyun havasını yazmaqla bərabər, burada atasının yaratdığı dəramədlərlə "Şur", "Zabul" və "Bayatı-Şiraz" muğamlarını da böyük məharətlə çalmışdır.

Teyyub oğlu qarmon ifaçılıq sənətinin gələcəyini uğurlu, davamiyyətli və həmişəyaşar görür. Gənc qarmonçalılara tövsiyyəsi budur ki, onlar klassik formanı və qəbul olunmuş ümumi üslubu saxlasınlar. Musiqimizin kökü olan muğamlarımıza diqqətlə yanaşsınlar, bu sehirli, zəngin sənəti yaxşı mənimsəsinlər. Keçmiş sənətkarların qoyub getdikləri ifaları dənə-dənə dinləyib öyrənsinlər.

Həqiqəti cəsarətlə söyləməliyik ki, Bakı kəndlərində bir zamanlar keçirilən milli ruhlu toylarımızda T.Teyyub oğlu ustad xanəndələr Hacıbaba Hüseynovu, Yaqub Məmmədovu, Əlibaba Məmmədovu, Alim Qasımov və başqalarını öz qarmon ifası ilə müşaiyət etmiş və belə böyük sənətkarları razı sala bilmişdir. Bütün bunlar onun yetkin, kamil bir sənətkar olmasına və muğamlarımızı yaxşı bilməsinə sübutdur.

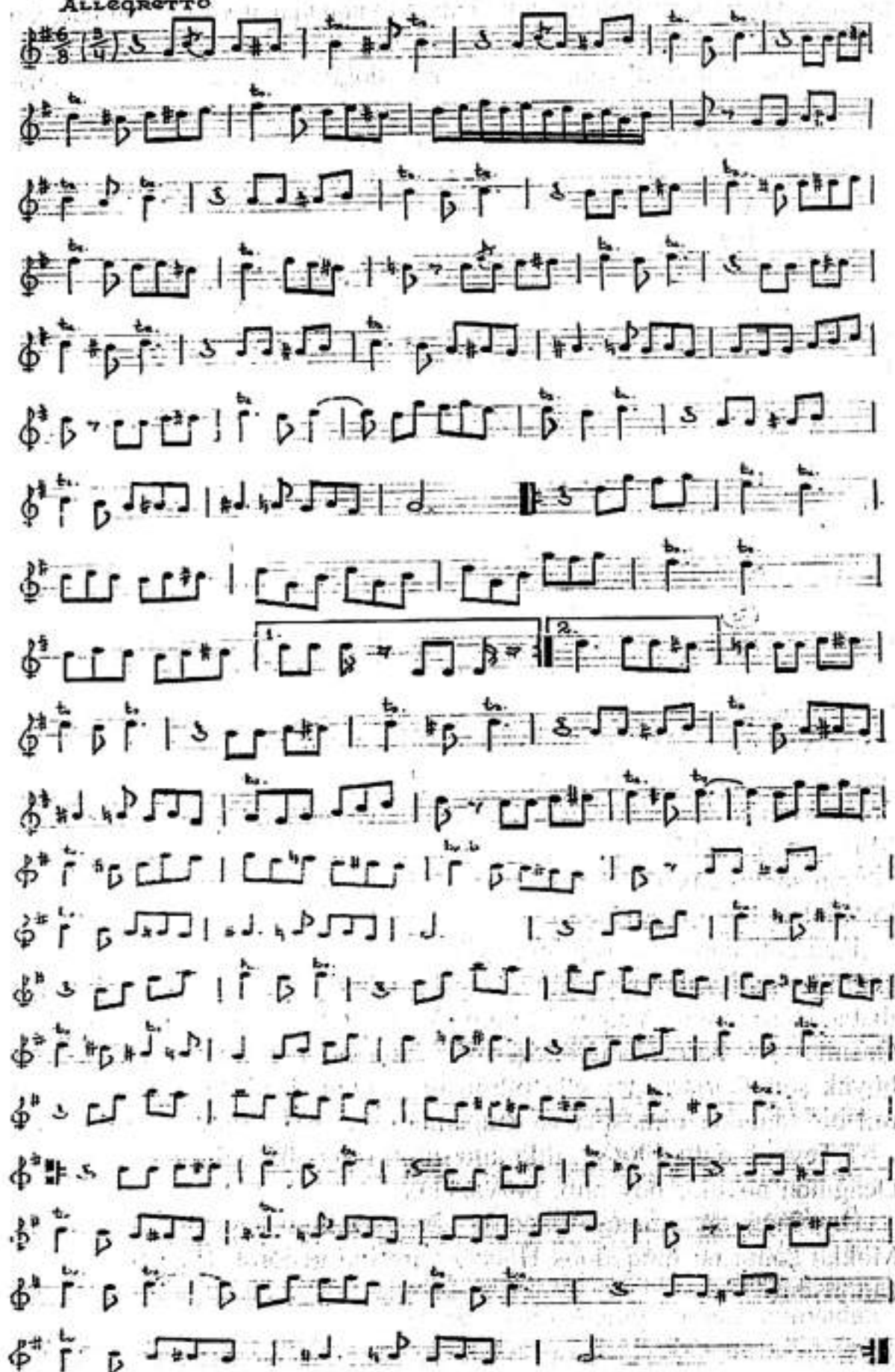
T.Teyyub oğlu 1966-cı ildə ailə qurmuşdur. İki oğlu, bir qızı vardır. Ocağında nəvələr boy atıb, pərvazlanır.

Ömrünün ən mənalı çağında, 2001-ci ildə Teyyub Teyyub oğlu Məkkə şəhərinə müqəddəs Həcc ziyarətinə gedərək Hacı titulu qazanmışdır.

J. Jeyyuboglu "Dilara" rəqsi

Nota köçürən: İlqar Əliyev

Allegretto

KAMRABƏYİM

Kamrabəyim (Kəmiləbəyim) Həsən qızı Hüseynova 1900-cü ildə sözlü-nəğməli, füsunkar təbiətli, Azərbaycana dahilər bəxş edən Şuşada dünyaya gəlib. Elmin, maarifiin, mədəniyyətin, musiqinin beşiyi olan bu şəhərdə vaxtilə ən peşəkar musiqiçilər, xanəndələr yetişmişdir. Güney Qafqazın Konservatoriyası sayılan Şuşa Azərbaycana Üzeyir bəy, Bülbül, Ə. V. Haqverdiyev, Nətavan, Y. V. Çəmənzəminli, S. Şuşinski, Xan əmi, Rəşid və onlarca dühalar verib.

Kamrabəyim gözəl xanəndə və qarmonçalan idi. Musiqi təhsilini evdə fərdi qaydada almışdı. Pionino, tar, qarmon çalmağı uşaqlıqdan öyrənmişdi. Gur və mələhətli səse malik olan xanəndə klassik muğam və mahnıları xüsusi bir şövqlə çalıb-oxumuş, xırdalıqları, gəzişmələri, bədii ifaçılıq məharəti, texniki ustalığı, sənətkarlıq qabiliyyəti başqalarından seçilmişdir. "Rast", "Segah", "Cahargah", "Herati", "Səmayi-şəms", "Qarabağ şikəstəsi" kimi muğamlar oxumasında, "Vağzal", "Mirzəyi", "İnnabi", "Tərəkəmə", "Uzun dəre", kimi milli rəqs havaları onun qarmon ifasında olduqca orjinal səslənirdi.

Kamrabəyim XX əsrin 20-ci illərində Ağdamda qadınlar klubunun təşkilində fəal iştirak etmişdir. 1930-cu ildə bəstəkar Zülfüqar

Hacıbəyov onu Bakıya dəvət etmiş, filmoniyada, mədəniyyət evlərində, fəhlə klublarında, müxtəlif konsert salonlarında, bir çox rayonlarda çıxışlarını təşkil etmişdir. Az müddətdə o, öz ifaçılığı ilə bütün respublikada məşurlaşmışdır. Ümumiyyətlə bu ifaçı sənətkar, xüsusilə, Şuşada və Ağdamda o dövrdə keçirilən Şərq konsertlərində, ədəbi-bədii gecələrdə, teatr tamaşalarında fəal iştirak etmiş, Qarabağın və bütünlüklə respublikanın mədəni həyatının inkişafında mühüm rol oynamışdır.

1944-cü ildə Kamrabəyim Xan Şuşinski ilə birlikdə Tiflisdə keçirilən Zaqafqaziya xalqlarının incəsənət olimpiadasında iştirak etmiş, Zaqafqaziya Mərkəzi İcariyə Komitəsinin Fəxri fərmanına layiq görülmüşdür.

Qarabağda Kamrabəyimin qarmon ifaçılığının incəliyi və təsirindən həvəslənib bu sənətə gələnlər çox olmuşdur.

Ağdamın Abdal-Gülablı kəndində olan 73 yaşlı Şirin Allahverdiyevin xatirələrindən: "Atam el- obada, Qarabağda və onun ətrafında olan toy məclislərinə müntəzəm dəvət olunan sənətkar idi. Onun zurna ifası çox toyların səsi-sədası olmuşdu. El arasında Aşıq Qaraş kimi tanınırdı. 1939-40-cı illərdə onun zurnaçı dəstəsində mahir qarmonçu və xanəndə Kamiləbəyim də var idi. Çox səmimi və olduqca halal sənət yoldaşlığı edərdilər. Kamiləbəyimin toylardan əvvəl və sonra bizdə qonaq qalmasından istifadə edib onun çalğısını maraqla dinləyirdim. Kamrabəyimin qarmonunun yaşıl rəngli torbası vardı. Bizə gələndə qarmonu xalçanın üstündəki döşəkcəyə qoyanda həsrətlə o yaşıl torbaya baxırdım. Sanki, o yaşıl örtünün içində sehirli bir şey var idi. Axı o bərli-bəzəkli sehirli səsləli alət mənə ovsunlamışdı".

Atamın dəstəsi Laçının, Kəlbəcərin bütün dağ kəndlərinə çağırıldı. O, zamanlar kənd toylarının bir ayrı gözəlliyi, dəyəri və xeyir-bərəkəti vardı. Həm də imkanlı adamlarının özü də yay aylarında toy məclislərini dağ kəndlərinin füsunkar qoynunda, gözəl abu-havasında keçirməyi xoşladılar. Kamrabəyim Aşıq Qaqaşın dəstəsinin xanəndəsi və qarmonçalanı idi.

1941-ci ildə müharibə başlayanda atamın dəstəsi fəaliyyətini dayandırdı. Atam müharibəyə getdi.

Kamrabəyimin yaxşı ailəsi olmuş dörd oğul böyütmüşdür. Ramiz, Fəxri, Sabir və Nadir. Fəxri ansamblıda qarmon çalmağı öyrənmiş və Qarabağ məclislərində bacarıqlı sənətçi kimi tanınmışdır. Ağcəbədidə yaşamış, sənət fəaliyyətini orda davam etdirmişdir.

Layiqli sənət ömrü yaşamış Kamiləbəyim Hüseynova 1964-cü ildə Bakıda dünyasını dəyişmişdir.

Qarmon ifaçılığında təşəkkül tapmasında qadın sənətçilərimizin də mühüm rolu olmuşdur

Kitabımızda qadın ifaçılarımızın bəzilərinin haqqında bacardığımız qədər məlumat versək də, digərlərinin barəsində də söhbət açmağı çox gərəkli bildik. Bu insanlar könül tərənələrini incə, zərif barmaqları vasitəsilə musiqiyə, nəğməyə çevirərək öz ailə üzvlərini, qohum-qonşunu, el-obasını sevindirmişlər. Bəziləri dar çərçivədə fəaliyyət göstərüb, ev şənliklərində çalmış, öz övladlarına və yaxınlarına sənət öyrətmiş, bəziləri isə geniş imkanda, el şənliklərində çalıb-çağırmışlar. Qadın qarmonçularımız da bu ifaçılıq sənətinin ayaq tutub yeriməsində xidmət göstərmişlər.

Qədim tarixə malik Dərbənd şəhərində dünyaya göz açan Əsbənd xanım Zeynallı məşhur bəstəkar Asəf Zeynallının (1909-1932) anasıdır. Əsbənd xanım gözəl qarmon ifaçısı olsa da, el şənliklərində çıxış etməyib. sevimli qarmonunu sinəsinə sıxaraq ailə üzvlərini sevin-dirib, uşaqlarının musiqi tərbiyəsi ilə məşğul olub. Asəf Zeynallıya istedad valideyinlərindən, musiqiyə həvəs evlərində çalınan duyğuly qarmon səsinə gəlib.

Əsbənd Zeynallı

Sənəm Səlim qızı

Sənəm xanım XX əsrin 30-60-cı illərində bütün Şirvanda qarmonçu, xanəndə, aşiq-şair kimi tanınırdı.

Bu el sənətkarı barədə məlumalı Hacı Seyvəddin Qəniyevin 2003-cü ildə Bakıda "Nurlan" nəşriyyatında nəşr olunmuş "Şirvanlı Aşiq Bilal" adlanan kitabından (səh. 133-134) alırıq.

Müəllif-yazır: "İnstitutu yenicə qurtarmışdım. Təzə-təzə Şamaxı aşiq, şair, xanəndə və balabançaları haqqında məlumat toplayırdım. Sənəm xanım haqqında çox eşitmişdim. Onu da bilirdim ki, oğlu Ağamurad xanəndədir. Bir dəfə Quşçu kəndində bir toyda Ağamuradla (el arasında Sənəmoğlu və ya Sənəmoğlu Murad deyirlər) rastlaşdım.

Sənəm Səlim qızı

Sənəm haqqında soruşdum. Bakıda olduğunu söylədi. Ondan Sənəm xanımın ünvanını öyrəndim.

Bir dəyə Bakıya gələndə yolumu Sənəm xanımgildən saldım. Ağamuradın dediyinə görə, yaşı 80-i ötmüşdü. Qapını döydüm. Qapını üzümə xanım-xatın bir qadın açdı. Heç altmış yaş da vermək olmazdı.

Sənəm xanımla iki saatdan artıq söhbət etdik. Onun yaddaşından çox xatirələri qələmə aldım..." Sənəm xanım demişdi:

"Atam Səlim kişi kasıb olsa da, musiqi aşiqi idi. O dövrdə Şamaxıda yaşayıb-yaradan sənətkarların hamısı atamı tanıyırdı. Gözəl səsim olduğunu bilən atam mənə qonşumuz qarmonçu Narınc xanımın yanına şagird qoydu. O zamanlar Narınc xanım öz rəfiqələri- Püstə xanım, Zeynəb Abbas qızı, Nisəxanım Bağır qızı ilə Şamaxıda varlıların qız toyunu edərdi. Narınc xanım mənə qarmon sənətini öyrətdiyi kimi, səsimi də yoluna qoydu. 1923-cü ildən qız toylarına getməyə başladım.

Aşiq Bilalın sevgilisi Soltan xanımla bir məhəllədə böyümüşdük. Soltan mənim qız toylarına getdiyimi bilib sevindi. Xahişimi nəzərə alıb mənə Aşiq Bilal ilə tanış etdi. Mən bütün dastanları Aşiq Bilaldan

öyrəndiyim kimi, muğamların da bir çoxunu- "Şur", "Rast", "Zabul" u yerli-yataqlı o kişidən öyrəndim. 1930-cu illərdə beş dəfə Aşıq Bilalla toya getmişdim. Özü də xanəndə kimi. 1937 -ci ildə o kişi tutulandan sonra biz şagirdləri yasa batdıq. Mən sənətdən əl çəkdim. Ta müharibə bitənə kimi. 1946-cı ildə yenə qarmonumla qız toylarına getdim. 50-ci illərdə Kalva kəndində olan, məşhur Əli kişi (zurna, balaban, tük ifaçısı), Aşıq Şamil, Aşıq Abbas, Aşıq Soltanmuradla bir müddət yoldaşlıq etmişəm. Haralarda olmamışam toylarda!"

Məşhur yazıçı Əbdülhəsənin "Dünya qopur" romanında Minayə adlı obraz vardır. Minayə qarmonçalandır. Əyalətlərimizdən birində yaşayır və kənd-kəsəkdə toy-nişan məclislərində, müxtəlif şənliklərdə köhnə, qırçın qarmonu ilə çalib-çağırır. Onun sənət fəaliyyəti 1920-ci illərə təsadüf edir.

Ağdam şəhərində yaşayan Zəriş adlı qadın qarmonçu XX əsrin 50-60-cı illərində Qarabağ toylarında çalarmış. Soloxoy olduğu üçün qarmonu sol əllə çalar və toy dəstəsində sağ tərəfdə, xanəndənin yanında əyləşərmiş.

Yeri gəlmişkən qeyd etmək ki, "Solaxay" qarmonçaları respublikamızda çox az, cəmi 5-6 nəfər olublar. Onlar üçün məxsusi olaraq "Solaxay qarmon" düzəldilməyib. Qarmonun quruluşu və səs düzümü nəçə varsa, o cür də qalmış, qarmonu götürüb, tərsinə çevirib, vərmiş edib çalmışlar.

Deyilənə görə Zəriş "Re" kökündə, zil səsli qarmon düzəltdiribmiş. Onun çaldığı qarmonun səsi zurna səsinə oxşar imiş. Getdiyi toylarda oyun havalarını əsasən o çalarmış. Zil səsli qarmonunun səsi mağardan kənara çıxıb ətrafa yayılmış. Xanəndələr onun çaldığı qarmonun müşayiətilə oxumağı ehtiyat edirmişlər.

1950-1960-cı illərdə Alagöz xanım Abakarova Göyçay rayonunda qarmon ifaçısı olaraq fəaliyyət göstərmişdir. Gənclik illərində rayon ərazisindəki qız toylarında çalmış, sonralar isə evində fərdi qaydada və mədəniyyət evində dərs demişdir. Mədəniyyət sahəsində də mühüm işlərdə çalışmışdır.

Böyük vətən müharibəsi (1941-1945) bitəndən sonra Bakının "Sovetski" adlanan məhəlləsində Sona Kubra, Qoca Məriyəm, Tükəzban Nəcəfzadə (mahir dəf çalan Əzizağa Nəcəfzadənin bacısı) və bir-neçə qarmon sənətçisi olan xanımlar öz mənzillərində həvəskarlar bu ifaçılıq sənətinin qaydalarını öyrətmişlər.

Sadiqova Firuzə (Pürzə) Abdülhəsən qızı 1895-ci ildə Salyan qəzasının Xıllı qəsəbəsində (İndi Nefçala ərazisindəki) anadan olub. 12 yaşında öz istedadı sayəsində qarmon çalmağı öyrənib. 13-14 yaşında

qız toylarına, xınayaxdı məclislərinə getməyə başlayıb. 14 yaşında gəlin köçüb. 1915-ci ildən 1941-ci il müharibə başlanana qədər yaşadığı qəsəbənin qız toylarının çalğıçısı öz dəf çalanı ilə Firuzə xanım olub. El adəti ilə 1910-cu illərin ikinci yarısı və 1920-ci illərdə faytonla Qaramanlı kəndindən Xıllıya, Xıllıdan Bayat (Boyad) kəndinə qarmon-qavalla gəlin aparıb.

Bu qadın, mehribanlığı, xoş rəftarı, sənətinə sonsuz həvəsilə el-obada "Qarmonçu Pürzə" kimi çox məşhur olub. Onun, o dövrün qarmon ustalarının düzəltdiyi iki, qarmonu var imiş. Hər iki yarımtonsuz qarmondan istifadə edərmiş.

1937-ci ildə, repressiya dövründə həyat yoldaşını "qalçomaq" adı ilə həbs edərkən ev əşyalarının müsadirəsi zamanı onun qarmonunun birini götürüb aparmışdır. Firuzə xanım o biri qarmonu ilə toylara gedərək övladlarını böyütmüşdür.

1941-ci ildə böyük oğlu Əlibala müharibəyə gedir və həlak olur. Onun yaxşı tar çalmağı var imiş.

Firuzə xanım 1941-ci ildə qarmonu satmış və ağır müharibə illərində evə-ailəyə xərcləmişdir. Sənətdən uzaqlaşmasına səbəb məşəqqətli müharibə dövrü olub.

1910-cu 20-ci, 30-cu illərdə qız toylarında o dövrün tələbitinə uyğun, sadə quruluşlu rəqs havaları, el nəğmələri çalınırmış. Bu beş-on havanı Firuzə xanım lazımınca ifa edib məclisləri yola verərmiş. O, əvvəllər bir -neçə dəfçalan qadınla, sənət işlətməsinin son dövründə isə Bəhiyyə xanım Həsən qızı ilə mehriban və səmimi yoldaşlıq etmişdir.

Əslən Bakının Balaxanı kəndindən olan Novruzova Aida Nuğday qızı 1929-cu ildə dünyaya gəlib. İçəri şəhərdə boya-başa çatıb. Qarmon sənətinin ifa qaydalarını Bakının köhnə məhəlləsindən biri olan, "Sovetseki" adlanan məhəllədə yaşayan Mirzağa adlı sənətkardan öyrənib. Mirzağa "Pioner və məktəblilər" evində musiqi dərnyində çalışır, evində həvəskarlar fərdi yolla dərş keçir və toy-mağarda çalırdı. O, Əhəd Əliyevdən (Kor Əhəd) muğam dərş almışdır.

Aida Mirzəağa müəllimin ən istedadlı və sevimli tələbələrindən biri olmuşdur. O, bildiklərinin hamısını Aida xanıma öyrətməyə çalışmışdı. Yaşa dolub, qocalıb xəstə düşəndə Aida xanım öz müəlliminin qayğısına, qaydına qalmışdır. O, öz müəlliminə şəfqət göstərmiş, müntəzəm baş çəkmişdir. Əbəs deyil ki, sənətkar vəsiyyəti edib demişdir ki, "- Məndən sonra qarmonumu Aidaya verin. Alət yad əllərə düşməsin".

Mirzəağanın qarmonu usta Karpuşkinin düzəltdiyi ən nadir qarmonlardan biri tək ən məşhur qarmonçaların nəzərində, arzu və istəyin-

də olmuşdur.

Aida Novruzova müəllimindən ona yadigar qalan şirin, məlahətli səslə qarmon vasitəsiylə öz incə könül tellərini dindirərək az ömründə musiqisevərləri sevindirmişdir.

Allah- təala bu xaqıma hər şey, gözəl çöhrə, yar-yarışıq, məlahətli səs bəxş etmişdir. Onun gözəlliyi daxili aləminin saflığında, nəcibliyində və xoş xasiyyətində də özünü büruzə verirdi. Onu məşhur müğənni Şövkət xanım Ələkbərovaya bənzədirlərmiş.

Aida xanım əvvəl Bakıda, ətrafdakı kənd və qəsəbələrdə kiçik musiqi dəstəsi ilə qız toylarında çalib-oxumuşdur. O, əvvəldən müğənni-qarmoncu kimi tanınırdı. Onun istedadını görüb Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasına dəvət edirlər.

Aida xanım Novruzova 1962-ci ildən 1970-ci ilə qədər burada çalışaraq müxtəlif tədbirlərdə, konsertlərdə çıxış etmişdir. O, Filarmoniyada solist-qarmonçu və müğənni kimi fəaliyyət göstərmişdir. İrili-xırdalı müəssisələrdə, rayonlarda kolxoz və sovxozlarda verilən konsertlərdə sevimli qarmonunu sinəsinə sıxıb, çalib-oxuyub insanlara nəğmələr ərməğan etmişdir.

Qeyd edək ki, onun çaldığı alət say-seçmə qarmonlardan idi. Qeyri-adi səsə, əla tembrə malik bu alətin sorağına çoxları düşmüşdü. Hətta bu qarmonu bir dəfə oğurlamışdılar. Xoşbəxtlikdən alət tez də tapılıb sahibinə qaytarılmışdı.

Aida xanımın ifasında radionun fondunda "Kolxozu" rəqsi yazılmışdır. Gözəl ifa olduğu üçün tez-tez səsləndirilirdi.

Hələ neçə-neçə xalq havalarını, milli rəqslərimizi və könül oxşayan təranələri çalıb lentə yazdıracaqdı.

Amansız əcəl macal vermədi.

Aida Novruzova həyatının və sənətinin çiçəkləndiyi bir zamanda 1970-ci ildə 41 yaşında dünyasını dəyişmişdir.

Zümrüm xanım Məlik qızı 1895-ci ildə Bakının balaxanı kəndində anadan olub. 12-13 yaşlarında yarımtonsuz qarmonda sərbəst olaraq

1923-cü il Şərq qadını jurnalı "Azərbaycan musiqiçiləri"

rəqs havalarını çalırmiş. 14 yaşı olanda kəndlərində xınayaxdı məclislərində çalmış, 2-3 ildən sonra nəinki Balaxanıda hətta Zabratda, Maşağada, Pirşağı, Kürdəxanı, Məhəmmədi və digər kəndlərdə keçirilən qız toylarına çağırılmışdır.

15 yaşında ailə qurmuş, 2 oğlan, 2 qız böyütmüşdür. Sənətə sonsuz həvəslə yanaşan bu qadın ev, ailə qayğılarının öhdəsindən cəsarətlə gələrək, övladlarını böyüdərək musiqidən də ayrılmamışdır.

Yazımızda adını çəkdiyimiz kəndlərdə Zümzüm xanımın XX əsrin

30-cu 40-cı illərində çaldığı toyların iştirakçısı olmuş, yaşı 75-dən yuxarı olan qadınlar onun xınayaxdı məclisində, qız toylarında öz qaval çalanı ilə iştirakını bu gün də xatırlayırlar. Zümzüm xanım XX əsrin 20-ci illərində Bala-

1932-ci il 1 may nümayişi zamanı. Zümzüm xanım və dəf çalan Ruqiyyə xanı kulubundakı bədii dənəklərə üzv olmuş, müxtəlif tədbirlərdə öz qarmonu ilə xalqımıza xidmət etmişdir.

1933-cü ildə "Şərq qadını" jurnalında "Zəhmətkeşlərin 1 may nümayişi"ndə (Sovet dövlətinin bayramlarından biri- Ə.R.) çəkilmiş foto şəkildə Zümzüm xanımın (əlində qarmon), onun dəf çalanı Ruqiyyə xanımın (əlində dəf) və rəfiqələri Xədicə xanım (çarşaba bürünmüş) sürəti ön sırada görünür.

Zümzüm xanım oğulları Əfqan və Sənana qarmon sənətini öyrətmişdir. Hər iki oğul analarından öyrəndikləri sənəti birə-beş artıraraq, daha da mükəmmələşdirərək, kənd və qəsəbələrdə çalıb-çağırmışlar.

Zümzümün nəvəsi Kəmalə xanım Cabbarova musiqişünasdır.

Zümzüm Məlik qızı 1975-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Bədəl müəllim

Bədəl Hacı Ağa oğlu Bədəlov 1907-ci ildə Bakının Qobu kəndində anadan olub. Hacı Ağa dindar, şəriət qanunlarına əməl edən, imanlı, xeyirxah insan idi. O, övladlarını da xeyirxah xislətdə tərbiyə edib böyütmüşdü.

Bədəlgil dörd qardaş, iki bacı idilər. O biri qardaşlarından fərqlənməyən Bədəl də bütün kənd uşaqları kimi qaçıb yürüyər, uşaqlara aid olan müxtəlif oyunları oynar, ev və çöl işlərində ata-anasına kömək edərdi. Kəndlərində toylar olanda toyxanadan kənarda və çadırın ağzında dayanıb həvəslə çalıb-oxuyanları dinlərdi. Onda musiqiyə böyük həvəs oyanmışdı. Məktəbdə təhsil aldığı illərdə musiqi ilə məşğul olurdu. Diatonik qarmonu var idi. Vaxt olanda həvəslə çalırdı. Xeyli sonralar onun əsl sənətkar qarmonu olacaqdı.

Gənclik illərində Qobu kəndindən Bakı şəhərinin özünə gələr, musiqiçilərlə görüşüb yoldaşlıq edər, böyük sənətkarlarldan öyrənərdi. Addım-addım, ilmə-ilmə sənətə yiyələnərdi.

Bədəl əvvəllər qarmon-qaval heyətilə toylara gedərdi. Tədricən xanəndələrə qoşulub tar-kaman, qaval dəstəsilə çaldı. Xeyli sonralar qarmon-nağara dəstəsilə çıxış etdi. 1960-cı illərin sonlarında "qarmonçu, klarnetçi, nağaraçı" üçlüyü meydana çıxanda Bədəl də belə musiqiçi heyətləriylə toylara getməyə başladı.

Bədəl şəhərin mərkəzində məskunlaşmışdı. Musiqiçilər içərisində ad-san, dərin hörmət qazanmışdı. Sənətkar kimi hər yerdə qəbul olunurdu. O, dövrünün adlı-sanlı xanəndələri və musiqiçilərlə mehriban sənət dostluğu edirdi.

Bədəl Bədəlov Bakı şəhərinə köçəndən, evində müəllimlik edərək, həvəs göstərənlərə qarmon ifaçılıq sənətinin sirlərini öyrətməyə başlayır. Evində xeyli tələbələrle məşğul olur. Yaxşı məşğul olduğu üçün ona müraciət edənlər çox olurdu. Bədəl müəllimin əsl istedadı elə müəllimliyində cəmləşmişdi. Onun fərdi üslubu, şagirdlərə yanaşma tərz, xüsusi öyrətmək qabiliyyəti olmuşdur. O, sadəcədən çətinə doğru

Məryam xanım Məhərrəmovə

xalq musiqimizin nümunələrini mərhələ-mərhələ evinə gələn həvəskarlar öyrədirdi. Onun öyrətdiyi tələbələrin əksəriyyəti sonralar musiqiçi kimi çalışmışlar. İllər keçdikcə Bədəl adının ardınca müəllim sözünü əsl xidmətilə möhkəmləndirən bu insan doğrudan da əsl qarmon müəllimi idi. Beləcə də hamının yanında Bədəl müəllim kimi tanınırdı.

Səbr, dözümlü, mehriban xasiyyət, sənətinə və öyrətdiyinə məhəbbət, hər bir şəxsə fərdi qaydada yanaşma tərzini tapmaq və s. musiqi müəllimi üçün əsas şərtlərdir. Qeyd etdiyimiz cəhətlər hamısı Bədəl müəllimin şəxsiyyətində toplanmışdı.

Hələ musiqi məktəblərində qarmon sinfi açılmamış, Bədəl müəllim kimi bu sənəti sevən insanlar öz mənzillərində bu ifaçılıq sənətinin tədrisini quraraq musiqi mədəniyyətimizə, bütünlükdə millətimizə xidmət edirdilər.

Bədəl müəllim, qarmonçalar, M.Ağayev, A.Abbasov, S.Vəzirov, Q.Dadaşova, M.Həsənovla dostluq, xanəndələr Qulu Əsgərov, H.Hüseynov, E.Cəbrayilov, Y.Kələntərli, R.Muradova, S.Qədimova, R.Həsənova ilə sənət yoldaşlığı edirdi. O, bir neçə il "Azərbaycan Dövlət mahnı və rəqs ansamblı"nda müşaiyətçi qarmonçalan işləmişdir.

B.Bədəlov 1934-cü ildə Balaxanımla ailə həyatı qurub və beş övladı dünyaya gəlib. Onlar övladlarını ləyaqətlə böyüdü və cəmiyyət üçün hazırlamışlar.

Qarmon Azərbaycan xalqının sevimli aləti kimi həmişə sevilmişdir. Zaman-zaman bu aləti çalmaq istəyənlərin sayı çox olmuşdur. Belə həvəslilərin arzu-istəyini, tələbatını peşəkarlar yerinə yetirirdi ki, B.Bədəlov belə peşəkarlardan və müəllimlərdən biri idi. o, Azərbaycan gəncliyinə sənət öyrətməkdən zövq alırdı, müəllimliyi özünə həqiqi peşə etmişdi.

1941-1945-ci illər ərzində, ağır müharibə dövründə Bədəl müəllim əsgər kimi ön cəbhələrdə döyüşmüşdür. O, əsir düşmüş, əzab-əziyyətlərə dözmüş, bacarıq göstərərək əsirlikdən qaçmışdır. Müharibə dövründə dəfələrlə ölümə üz-üzə gəlsə də Allahın izni ilə sağ-salamat

Vətənə qayıtmışdır.

Müharibədən sonra Bədəl müəllim yenə də, toy-büsatda çalıb çağırmış, şəxsi mənzilində sevimli və şərəfli işiylə, tədrislə məşğul olmuşdur.

1960-cı illərin əvvəllərində musiqi məktəblərində qarmon sinfi açılarkən B.Bədəlov "Bakı şəhər 12 saylı uşaq musiqi məktəbi"nə müəllim dəvət olunur. Həmçinin o, Lökbatan qəsəbəsindəki "9 saylı uşaq musiqi məktəbi"ndə də qarmon dərsi deyir. Ömrünün sonuna qədər o hər iki məktəbdə çalışır, xeyli şagird yetişdirir. Onun dərslər dediyi şagirdlərin ən istedadlıları və sənətə vurğunları təhsillərini Musiqi Texnikumlarında davam etdirərək müəllimliklə və ya ifaçılıqla məşğul olmuşlar. Bakı və şəhər ətrafı qəsəbələrindəki "Musiqi məktəblərinin" əksəriyyətində vaxtilə Bədəl müəllimin hazırladığı şəxslər musiqi dərsləri aparırlar.

Bədəl müəllim Rusiyanın Tula şəhərindəki ən yaxşı ustalarla əlaqə yaradaraq onların düzəltdiyi Azərbaycan qarmonlarının Vətənə gəlməsi üçün şərait yaratmışdır. O, hazırladığı şagird və tələbələrin tədris üçün nəzərdə tutulan, "Kazan"markalı alətlərdən sonra peşəkarların musiqi aləti olan əsl Azərbaycan qarmonuna yiyələnməsi üçün həmişə vasitəçi və yardımçı olmuşdur. Tələbələri peşəkar yola qədəm atdığı dövrdə, onların ən yaxşı qarmonları əldə etməsi üçün B.Bədəlov həmçinin bakıdakı qarmon ustaları ilə də mehriban ünsiyyətdə olmuşdur. Əbəs deyil ki, bu gün orta yaşlı qarmonçaların əksəriyyətinin əlindəki alətlər Bədəl müəllimin tövsiyyəsi və vasitəsilə alınan keyfiyyətli qarmonlardır.

Bədəl müəllimin qız tələbələri də çox olmuşdur. Onlar yaxşı sənət öyrəndikdən sonra "Qadın musiqiçilər dəstəsi"nə qoşularaq xalqımızın el şənliklərində, toy-büsatında ləyaqətlə xidmət etmişlər. Belə qarmonçaların sayı.

Məryəm xanım toy zamanı

onlarıdır. Məşhur qarmonçalan 2006-cı ildə "Respublikanın əməkdar artisti" fəxri adını almış Gövhər Rzayevanın adını xüsusilə qeyd etməliyik. 1970-ci illərin ortalarından etibarən ifaçılıq sənətimizdə məşhurlaşan bu xanımın ifasında radionun fonduna oyun havaları, xalq mahnıları və bəstəkarlarımızın əsərləri yazılmışdır. Televiziya verilişlərində və canlı konsertlərdə Gövhər Rzayeva tez-tez çıxış edir. O, Bədəl müəllimi həmişə hörmətlə xatırlayır.

Son dövrdə müğənni kimi daha çox məşhurlaşan, gözəl qarmon ifa-

çısı Hüseyn Həsənov da "12 saylı musiqi məktəbi"ndə oxumuşdur. O, bu məktəbə daxil olanda kifayət qədər bacarıqla qarmon çalırdı. Hüseyn beşillik qarmon sinfini üç il müddətinə əla qiymətlərlə bitirmişdir. Musiqi

Bədəl müəllim və xanımı Məryəm

məktəbinin proqramına uyğun olaraq Bədəl müəllimin tapşırıq və tövsiyyələrindən müəyyən qədər bəhrələnən Hüseyn peşəkar sənətə bu sənət ocağından yol götürmüşdür.

Bədəl müəllimin qarmonlarından biri 1/4 (çetvert)tonları olan, şərq üslublu, iki oktava yarım səs düzümlü alət olmuşdur. Bir zamanlar yaşlı musiqiçilərdən eşitdiyimizə əsasən, bir də rastlaşdığımız, düzəltdiyi tarix 70-ildən o yana olan "Karpuşkin qarmonları"nda gördüyümüz 1/4 tonlar bizə əsas verir ki, bu cür alətlərin XX əsrin 40-50-ci illərində mövcud olmasını söyləyək.

Bədəl müəllimin sevimli və istedadlı tələbələrini çervert tonlu qarmonla tanış etməsi öz bəhrəsini vermişdir. H.Həsənov XX əsrin 80-ci illərində bu cür qarmonu yenidən bərpa etmiş, şirin çalğıları ilə aləti meydana çıxarmışdır.

Gözəl qarmon ifaçısı olmuş Məryəm Məhərrəmovə da B.Bədəlov-dan dərslər almışdır. O, sənətə dəf çalan kimi gəlsə də, müəllimindən

qarmon ifaçılığı qaydalarını çox yaxşı öyrənmiş, qadın ifaçılar içsərisində yaxşılardan sayılmışdır. Bakı və Abşeron toy-büsatında Qızxanım Dadaşova kimi o, da hörmətlə qarşılanmış, çox məclislərə dəvət olunmuşdur.

Məryəm xanımın dəf çalanları Nəсібə Xıdır qızı, Nəсібə Lənkəranlı, Hörmət Babayeva və başqaları olmuşdur. 40 ilə yaxın bir dövrdə Məryəmlə ən çox sənət yoldaşlığı edən Hörmət xanımı xüsusi qeyd etmək olar. Nağaraçalan Sara Nağıyeva Məryəm xanımın dəstəsində keyli müddət olmuşdur.

Bakıdan başqa Azərbaycanın şəhər və kəndlərindəki qadın məclislərinə dəvət olunan Məryəm Məhərrəmovə yaxşı sənətilə hər yerdə ad-san qazanmışdır.

Onun gözəl siması, gülər üzü, mülayim xasiyyəti, yaxşı musiqiçi olması uğurlu sənətilə vəhdət təşkil edirdi. Elə buna görə də məşhur olan və ya istərsə də az tanınan müğənnilər hamısı bu gözəl sənətçi ilə yoldaşlıq etməyə cani-dildən razı idilər. Məryəm xanım vədələşdiyi toy məclislərinə Sara Qədimovanı, Rübabə Muradovanı, Validə Mahmudovanı, Maxrux və Tahirə Muradovaları aparardı. Sonrakı dövrlərdə isə onun müğənniləri Zahidə Məmmədsalahova, Bəsti Sevdıyeva, ən çox isə Nazpəri Dostəliyeva və Zöhrə Abdullayeva olmuşlar. Az da olsa müəyyən vaxtlarda Nisə Qasımova və Brilyant Dadaşova da Məryəm Məhərrəmovə ilə qız toylarına getmişlər.

Məryəm xanımın şöhrəti uzaqlara da yayılmışdı. O, dəstəsilə Dərbənd, Səmərqənd, Buxara, Almatı, Sır-dərya şəhər və vilayətlərinə tez-tez "qız toyu" məclislərinə dəvət

**Xanəndələr Qulu Əsgərov (tarzən),
Sara xanım Qədimova və Məryəm**

olunurdu. O günlər şirin xatirə kimi onun yaddaşında çözlənir. Azərbaycan qarmonu, bütünlükdə isə milli musiqimiz öz sehrini çox yerlərə aparmışdır.

Bədəl müəllim ikinci dəfə ailə qurmuşdu. Onun xanımı su sonası kimi gözəl, gül çöhrəli, nəcib və mehriban Məryəm Məhərrəmovadır. Ömürlərinin xoşbəxt anları çox olub. Həm də bu mehriban ailə üzvləri milli musiqimizə, el adətlərimizə xidmət etmişlər. Bu ailənin üç oğlu dünyaya gəlib. Oğlanların ikisi Akif və Namiq istedadlı musiqiçi kimi yetişiblər. Namiq uşaqlıqdan zərb alətlərinin ifasına meyl etmiş və gənclik illərində müğənniliyə başlamışdır. Müğənni kimi tanınmağa başlarkən qəfil ölüm onu aramızdan aparmışdır. Namiq avtomobil qəzasında həlak olmuşdur. İki gənc övlad itirən Məryəm xanım sevimli qarmonu ilə vidalaşmışdır.

Bədəlov Akif Bədəl oğlu 1961-ci il aprelin 24-də anadan olmuşdur. Onu 1968-ci ildə Bülbül adına "orta ixtisas musiqi məktəbi"nin skripka fərfinə qoymuşlar. İlk günlərdən bu uşağın istedadı üzə çıxmışdır. Məşhur musiqiçi Bayandur müəllim onunla çox ciddi məşğul olar, gələcəyinə böyük ümid bəslərdi. Balaca Akif ikinci sinifdən sonra skripka çalmaq istəmir. Qarmon çalmağa hədsiz həvəsi olan, atasının sənətini davam etdirmək arzusuyla yaşayan Akifi oxuduğu məktəbdən çıxarmalı olurlar. Bədəl müəllim onu "12 saylı musiqi məktəbi"nə gətirir. Akif atasının qarmon sinfində həvəslə təhsil alır, evdə də atasının göstərişlərini yerinə yetirir. Musiqi məktəbini bitirən Akif öz üzərində işləyərək inkişaf edir. Bir müddət Zabrat Mədəniyyət evindəki qarmon sinfində dərs deyir. O, uzun illərdir ki, toy anşanlılarının tərkibində toy məclislərində çalib-çağırır. Akif istedadlı qarmonçadır.

Akif Bədəloğlu

Bütün ömrünü qarmonun tədrisinə həsr etmiş təcrübəli müəllim Bədəl Bədəlov 1982-ci il dekabr ayının 5-də dünyadan köçmüşdür.

Böyük sənətkar- Saflıq, yaxşılıq nümunəsi

İctimai fikir tariximizdə və ədəbiyyatımızda özünə böyük yer tutan Mirzə Cəlil deyirdi: "Elə yaşayasan ki, öləndən sonra da ölməyəsən".

Öz dövründə ifaçılıq sənətimizdəki misilsiz xidmətilə sayılıb seçilən, qarmon sənətimizdə klassikləşən, bu gün də hörmətlə anılan, həmişə xatırlanan, onu görüb dinləyib, çalğısını eşidib sevənlərin, yaxından tanıyanların qəlbində yaşayır bu insan.

Məmmədağa Əkbər oğlu Ağayev 1919-cu il dekabrın 20-də Bakıda anadan olub. Əkbər Ağayev ticarətçi idi. Evini, ailəsini kifayət qədər yaxşı dolandırır. O, tanınmış Seyyid nəslindən olan Seyyid Əhmədin qızı Umuxanımla ailə qurmuşdu. Onların 2 oğlu, bir qızı var idi.

Umuxanım əla qarmon çalır. Seyyid ailəsindən olduğu üçün toylara getməmişdi. Boş vaxtlarında uşaqlarını başına toplayıb sevimli qarmonunu həvəslə dilləndirirdi. Məmmədağa kiçik yaşlarından qarmona maraq göstərirdi. O, qarmon çalmağı anasından öyrəndi.

Ata-ana övladlarının gələcək həyatı, xoşbəxtliyi naminə bacardığını əsirgəmir hər birinin savadlanmasına çalışır. Məmmədağanı 1927-ci ildə məktəbə qoyurlar. O, bacarığı və qabiliyyəti ilə tay-tuşları arasında seçilirdi. Musiqiyə vurğun Məmmədağa anasından öyrəndiyi bütün havaları yaşına uyğun tərzdə, bacardığı qədər yaxşı çalır. Anasının yarımtonsuz, bircərgəli qarmonu onun kərinə gəlirdi.

Sənəti daha mükəmməl öyrənsin deyə Məmmədağa Əhəd Əliyevdən də müəyyən qədər dərs alıb. Ustad sənətkar Məmmədağanın istedadını duyub onu həmişə tərifləmiş.

Məmmədağa yetkinlik yaşlarından toylara çağrılır. Get-gedə tanınmağa başlayır. Sənət aləminə daxil olandan sonra dost-tanışı artıb çoxalır. İfaçılıq dairəsi də genişlənir. Tam peşəkar kimi qəbul olunandan sonra Məmmədağa radionun canlı konsertlərinə dəvət olunur. Oyun ha-

valarını şən, oynaq səpgidə çalan Məmmədəğa geniş miqyasda tanınır. Tamlıq və bütövlük Azərbaycan insanı üçün əsas cəhətlərdən sayılır. Ulularımız və böyüklərimiz bütöv və tam insan olmuşlar.

Genindən gələn saflıq, atadan aldığı əxlaq, tərbiyə, anasından eşitdiyi öyüd-nəsihət öz müsbət nəticəsini verdiyi üçün gənclik illərində Məmmədəğa artıq bütöv və tam insan idi. Odur ki, dövrünün ən yaxşı və tanınan sənətkarları Məmmədəğanın əxlaq və davranışını bəyəndiyi üçün onu öz toy dəstələrinə götürür və müxtəlif yerlərə apararmışlar. Böyük sənətkarlarla oturub-durması, sənət əlaqələri gənc qarmonçunu daha da formalaşdırır. Tez-tez xanəndə dəstələri ilə toylara çağrılan Məmmədəğa tar-kamanı diqqətlə dinlər, oxuyanın muğamda işlətdiyi usta gəzişmələri mənimsər, muğamları yaxşı öyrənməyə çalışdı.

Radionun səsyazma evində.
Məmmədəğa Ağayev və mahir
dəfçalan Əzizağa Nəcəfzadə

nətdə pillə-pillə, addım-addım irəliləmiş, peşəkar ifaçılıqda özünə yol açaraq dəsti-xətt yaratmışdır. Onun dəsti-xətti ondan ibarətdir ki, o, qarmon ifaçılığına cəld, çevik, sürətli çalğı, iti barmaqlar gətirmişdir. M. Ağayev xalqımızın cəld rəqs havalarından "Qazağı", "Şalaxo", "Xançobanı", "Bakı", "Tiflisi" və s. melodiyları coşğun ruhla, öz ifa tərz, öz xalları ilə məharətlə çalmışdır. Onun ifaçılıq texnikasını nəzərə alıb 1939-cu ildə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasına, "Mahnı və Rəqs ansamblı"na musiqiçi dəvət edirlər. Bir neçə il burada çalışdıqdan sonra o, Dövlət Filarmoniyasında solist qarmonçalan kimi fəaliyyətini davam

Onun özünün zövqü, musiqi duyumu, fikirləri ilə düzəltmədiyi xromatik qarmonlar bir-birindən yaxşı, gözəl səsləri ilə seçilən alətlər olub. Karpuşkinlə və digər ustalarla həmişə fikir mübadiləsi aparan Məmmədəğanın əlinə ən güclü səslənən alətlər gəlib çıxardı.

Gənclik illərindən Əhədin, Teyyubun ifasını həmişə dinləyən, Məmmədəğa Azərbaycan qarmon ifaçılığı yolunu düz tutaraq istər solist, istərsə də musiqi heyətləri tərkibində qarmonunu layiqincə və ustalıqla səsləndirmişdir.

Böyük sənətkarlar, xanəndələr, tarzənlər, kamançaçalanlar, balaban və klarnet ifaçıları ilə daim sənət ünsiyyətində olan Məmmədəğa sə-

etdirir. Bununla bərabər 1940-cı illərdə T.Dəmirovdan sonra M.Ağayev Ə.Bakıxanovun rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblında çalışır.

Hörmətli sənətkarımız 1978-ci ilə qədər Filarmoniyada solist işləmişdir. Bu dövr ərzində o, bir neçə dəfə yenidən Dövlət mahnı və Rəqs ansamblına qarmonçalan dəvət olunmuş, 1950-1951-ci illərdə və 1956-cı ildə bu kollektivdə çalışmışdır.

1978-ci ildə Azərbaycan Dövlət "Qastrol-Konsert birliyi" yaranarkən Filarmoniyanın bütün solistlərilə birlikdə M.Ağayev də adı çəkilən müəssisəyə keçirilmişdir.

1941-1945-ci illər Sovet-Alman müharibəsi zamanı M.Ağayev Konsert briqadalarının tərkibində döyüş bölgələrində və hospitalarda saysız-hesabsız çıxışlar etmişdir. O, dövlət rəhbərləri tərəfindən tərifnəmələr və fəxri fərmanlar almışdır.

M.Ağayev 1946-cı ildə Böyükxanım Ağa Həsən qızı ilə ailə qurub hər ikisi seyyid nəslindən olan ər-arvad xoşbəxt ömür sürərək həyata 2 oğul, 2 qız gətirmişlər. Yüksək mədəniyyətə, dərin elm və biliyə sahib olan Böyükxanım həkimdir. Onların dörd nəvəsi, altı nəticəsi vardır.

M.Ağayev 1950-ci ildə Sənaye İnstitutunun energetika fakültəsini bitirmişdir. Həmin ildən başlayaraq müəyyən dövr ərzində Azərbaycan Baş Enerji İdarəsində mühəndis işləmişdir. Yeri gəlmişkən bir məsələni də desək yaxşı olar. 1930-cu illərin sonunda Məmmədağa Bakı Energetika Texnikumunu da bitirmişdi.

İçərişəhərdə ailə üzvləri ilə yaşadığı üçmərtəbəli mülkün birinci mərtəbəsində M.Ağayev özünə xüsusi musiqi otağı ayırmışdı ki, burada tez-tez məşq edər, sənət dostlarını oraya toplardı. Hamı ilə səmimi ünsiyyət yaradan Məmmədağanın evinə bütün sənət dostları, o cümlədən Əbülfət Əliyev, Qulu Əsgərov, Eynulla Cəbrayilov, Əliyar Əmirov, Rübabə Muradova, Şövkət Ələkbərova, Sara Qədimova, Bəhram Mənsurov, Hacı Məmmədov, Tələt Bakıxanov, Səfərəli Vəzirov və b. gəlirdilər.

Xalq oyun havalarımızın gözəl ifaçısı olan M.Ağayev özü də neçə-neçə rəqs melodiylarının bəstəçisi idi.

1960-cı ildə Respublika Xalq Yaradıcılığı evi M.Ağayevin "10 rəqs" adlı monoqrafiyasını "Azərbaycan Dövlət Musiqi Nəşriyyatı" tərəfindən buraxdırmışdır. Burada toplanan və ustad qarmonçumuzun bəstələdiyi rəqs melodiylarının 10 ədədi bəstəkar T.Quliyev tərəfindən fortopiano üçün işlənərək nota salınmışdır. Rəqs havalarının adları aşağıdakılardır: "Gənclik rəqsi", "Mahnı-rəqs", "Yeni rəqs", "Qaytağı",

Yevlaxda toy. Soldan Vasif Əliyev, Məmmədəğa Ağayev və Teyyub Dəmirov

"Baharı", "Naz elə", "Rövşəni", "Şamaxı rəqsi", "Ağır rəqs", "Nuxa rəqsi".

Məmmədəğanı özlərinə müəllim bilən, ustad sanan neçə qarmonçu, o cümlədən Qızxanım Dadaşova 1940-cı illərdə onun evinə gələrək sənət mübadiləsi edər, fikir və düşüncələrini

bölüşər, ifasını dinlər və muğamları öyrənirmiş. Yeri gəlmişkən deməliyik oyun havalarımızın ən mahir ifaçısı sayılan Məmmədəğa müəllim muğamlarımızın əsl bilicisi və gözəl ifaçısı olmuşdur.

1946-cı ildə Kübra Əbilova Məmmədəğadan dərs almışdır. 1946-1950-ci il ərzində Musa Həsənov, 1950-ci illərdə Həmid haqverdiyev, İsmayıl Dadaşov (Təbrizli), Həsənağa İçərişəhərli və başqaları Məmmədəğa müəllimdən sənətin sirlərini öyrənmişlər.

M.Ağayev 1948-1950-ci illərdə Sumqayıt şəhərindəki "Kimyaçıların Mədəniyyət Sarayı"nda ansambl rəhbəri işləyib. O, 1956-cı ildən 1964-cü ilə qədər Səttərخان adına (keçmiş adı Leytenant Şmidt) zavodun "Mədəniyyət və Texnika sarayı"ndakı "Coşqun" rəqs ansamblında müşayiətçi qarmonçalan kimi çalışmış, Azərbaycanın hər yerində və Sovet dövlətinin əksər respublikalarında konsertlərdə olmuşdur. 1961-62-ci illərdə qarmonçalılardan Zakir Mirzəyev, 1963-1964-cü illərdə Aftandil İsmayılov da həmin rəqs kollektivində M.Ağayevlə çiyin-çiyinə çalışaraq ustad sənətkardan rəqs quruluşlarının və kompazisiyaların müşayiətini öyrənmişlər.

Ümumittifaq qarmonafon valları firması ustad qarmonçalanın valını buraxdırmışdır. İfaçı bu vallarda "Şalaxo", "Tiflisi", "Tərəkəmə", "Qaytağı", "Azərbaycan", "Vağzal" oyun havalarını, "Şur" və "Cahargah" muğamlarını çalmışdır. Sənətkarı nağarada Böyükəğa Muradov və Vasif Əliyev müşayiət etmişdir. Yazımızın əvvəllərində söyləmişik ki, qarmon ifaçılığı yarananda ritm müşayiətçisi dəf çalanlar olmuşlar. Elə

M.Ağayev də radioda ilk əvvəl yazdırdığı lentlərdə oyun havalarını dəf çalan Əzizağa Nəcəfzadənin müşayiətilə çalmışdır. Onun dəf çalan Paşa Ələkbərovla da yoldaşlığı olmuşdur. Qarmon-nağara çalğısının birlikdə təşəkkül tapmasından başlayaraq B.Muradov və V.Əliyev istər radioda və televiziya, istərsə də digər konsertlərdə və toy şənliklərində M.Ağayev ifalarını müşayiət etmişlər. Hər iki nağarası Məmmədağanın sadıq dostu olmuşlar. Klarnetçalanlar Adil Bayramov, Əliaga Əliyev də uzun illər M.Ağayevlə yaxın sənət yoldaşlığı etmişlər.

Aşağıda biz M.Ağayevin ifasında radionun fonduna yazılan və bu günə qədər qorunan rəqs melodiylarının və muğamların siyahısını göstəririk: "Vağzal", "Mirzəyi", "Yüz bir", "Nazbar", "Azərbaycan", "Dərbəndi", "Beş nömrə", "İnnab", "6 nömrə", "14 nömrə", "Lətifə", "Brilliant", "Toy rəqsi", (Cahangir Cahangirov), "Sevinc rəqsi", (R.Əfəndiyev), "Tfilisi" (Ə.Tağıyev) "Gözüm səndədir", "Xalabacı", "Bənövşə", "Uzun dərə", "Tərəkəmə", "Bəxtəvəri", "Hüsnyar", "Qars", "Əsgəran", "Bağdaduri", "Bakı", "Xançobanı", "Tiflisi", "Şoloxo", "Qazağı", "Turacı", "Şəlalə", "Naz eləmə", "Gənclik rəqsi", "Naz elə"

Muğamlar

"Humayun", "Segah", "Cahargah", "Zabul", "Bayatı-Qacar"

Respublikanın xalq artisti, tarzən H.Məmmədovun rəhbərlik etdiyi xalq çalbi alətləri ansamblında 1960-cı illərdə çalışan M.Ağayev keçmiş SSRİ məkanının böyük şəhərlərində, o cümlədən Leningradda, Riqada, Rumuniya, Polşa, Bolqarıstan kimi xarici dövlətlərdə möhtəşəm konsertlərdə olmuşdur.

Sənətə qədəm qoyandan ta ömrünün sonuna qədər xalqımıza sdaqətlə xidmət edən bu ulu sənətkar Bakıda və Azərbaycanın bütün bölgələrində, Zaqafqaziya respublikalarında toylarda, konsertlərdə çalaraq çox böyük ifaçılıq sənəti göstərmişdir. Böyük sənətkarımızı xüsusilə Qarabağda həmişə səbirsizliklə gözləmiş, toylara gələndə bəzən həftələrlə, aylarla qonaq saxlayaraq, ən böyük məclislərə dəvət edərək sənətindən layiqincə bəhrələnmişlər.

M.Ağayevin toylara çağırıldığı Ağdam, Ağcəbədi, Bərdə rayonlarının yaşlı nümayəndələri və qocaman sənətkarları onun toy çalğılarını bu gün də xatırlayırlar. M.Ağayev Qarabağa tək dəvət olunur, orada yaşayan ən mahir sənətkarlarla çalıb-çağırarmış. Çox halda özü ilə dostu, nağara ifaçılığında ən yaxşılarından sayılan B.Muradovu da apararmış ki,

M. Ağayev

muğam dərəcələri, ni, rəngləri və oyun havalarını daha dəqiq və səviyyəli çala bilsin.

Ağdamlı məşhur tarzən Xosrov Fə-rəcov, Cəlal Əliyev, Abbas Yusifovun dəvətilə 1963-1966-cı illərdə Qarabağa tez-tez dəvət olunan M. Ağayev getdiyi yerlərdə misilsiz pe-

şəkarlıq və yaddaşlara köçən sənətkarlıq göstərmişdir. Abbas Yusifov həm tarzən, həm də qavalçandır. O, Məmmədağanın yanında qaval çalırmiş. Külli Qarabağ musiqiçiləri nəcib, mehriban, təmiz, pak insan olan M. Ağayevi əzizlər, evlərində qonaq saxladılar.

Ağdamın özündə, Bərdə və Ağcəbədi şəhərlərində, o cümlədən böyük qəsəbə olan Hindarxda çalınan toylarda M. Ağayevlə birlikdə xanəndələr Əbülfət Əliyev, İldırım Həsənov, Aydın Məmmədov, Barat Fərhadov, Bərdəli Cəlal kişi olarmış.

82 yaşlı tarzən Cəlal Əliyevin dediklərindən: "Məmmədağanın məclislərimizə gəlməsini toyların sahibləri xahiş edirdilər. O da, böyük məmnunluqla dəvəti qəbul edərdi. Gözütox, əxlaqlı, ağır təbiətli və olduqca səmimi insan idi. Sənəti xasiyyətindən, rəftarı, davranışı sənətin-dən gözəl olaraq bir uyğunluq yaradırdı. Toylarda solo çıxışlarda ən çox "Cahargah", "Bayatı-qacar", "Segah" muğamlarını xüsusilə təsirli çalırdı. Ağdamlı qarmonçalılardan Y. Yusifov, Ə. Quliyev, Y. Zeynalov və Müzəffər müəllimlə yaxın dostluq edərdi".

Ömrünün hər bir anını, ən mənalı çağlarını Azərbaycan incəsənəti-nə, musiqi mədəniyyətinə, ifaçılıq sənətimizin daha da yüksəlməsinə həsr edən böyük sənətkarımız Məmmədağa Ağayevə fəxri ad verilmə-mişdir.

Heç bir xəstəlik keçirməyən bu nəcib insan 1982-ci il aprel ayının 1-də qəflətən vəfat etmişdir. Onun adı daim musiqi tariximizdə yaşay-açaq və xatirələrdə qalacaqdır.

M. Ağayev "Naz elə" rəqsi.

Nota yazdı: T. Quluyev

Moderato

p

79

This image displays a handwritten musical score for piano, organized into six systems. Each system consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The music is written in a key signature of two flats (B-flat and E-flat) and a 3/4 time signature. The notation includes a variety of note values, primarily eighth and sixteenth notes, often beamed together in groups. Trills are indicated by 'tr' above notes in several measures. Dynamic markings, such as the forte 'f' in the second system, are used to indicate volume. The score concludes with a double bar line and a final chord in the sixth system.

Μ. Αγάγευ "Σαμαχι" τσολι.

Allegro

81

Yarıda qırılmış ömür

Qızxanım Həsən qızı Quliyeva -Dadaşova 1925-ci il fevral ayının 23-də Bakıda anadan olub. Həsən həyat yoldaşı Səlimə xanımla mehriban yaşamış, dünyaya gətirdikləri dörd qız, iki oğlu zəhmətlə və məhəbbətlə böyütmüşlər. Övladlar hərəsi bir sənətə sahib olaraq cəmiyyətdə özlərinə yer tutmuşlar.

Səlimə xanımın qardaşı Məmmədağa Məmmədov mahir qarmonçalan olmuş və evində oğlan uşaqlarına bu sənətdən dərs demişdir.

Olduqca şən uşaq olan Qızxanım coşub-daşib qaynayar, atılıb -düşər, şən-şən ötüşər, nəğmələr oxuyarmış. Bütün bunları uşaqlıq şıtlıqlığı sayan valideynlər əhəmiyyət verməzmişlər.

Az sonra Qızxanımın öz dayısının qarmonunu çaldığını görəndə bunu ona qadağan edirlər.

Valideynləri bazar-dükana yollananda, qonaq gedəndə balaca Qızxanım gizlincə dayısı Məmmədağanın qarmonunu götürüb, evdə xəlvət bir guşəyə çəkilər və ya bağda ağaclar altında əyləşib, eşitdiyi, az-çox yaddaşında saxladığı xalq havalarını çalmağı öyrənərmiş. Gizlincə qarmon çalmığa onun 8-9 yaşlarına təsadüf edir.

Bir gün Məmmədağa qarmon səsi eşidir. Astaca yaxınlaşıb Qızxanıma diqqət kəsilir, ifasını dinləyir və həddən artıq təəccüblənir. Qız-ıgaz başını qaldırıb dayısını görəndə qorxur, özünü itirir, qarmonu dizi üstündən yerə qoyur. O, tir-tir əsir, elə bilir ki, dayısı onu cəzalandı-

racaq. Axı, bir dəfə Qızxanım sevinə-sevinə dayısından ona qarmon çalmağı öyrətməyi xahiş etsə də, rədd cavabı almışdı.

Məmmədəğa demişdi: - "Qarmon çalmaq qız peşəsi deyil. Ümumiyyətlə bu çətin işdir. Qız-gəlinin musiqiçi olması məsləhət deyil".

İndi isə Qızxanımın istedadı və bacarığı dayını ovsunlayıb, bir az da kövrəlmişdi. Məmmədəğa qızın alnından öpüb, saçlarını tumarlayıb deyir: - "Bacı qızı, sən çox qoçaq, zirək, qabiliyyətli qızsan. Səni dinlədim. Qarmonu həvəslə, elə qəşəng çalırsan ki, adam məəttəl qalır. Bu bacarığı Allah özü sənə bəxş edib. Mən onun göstərişinin əleyhinə gedib günaha bata bilmərəm. Sənə qarmon alacağıq. Ata-anandan təvəqqüt edəcəyəm ki, sənə bu işlə məşğul olmağa icazə versinlər".

Elə də olur. Balaca Qızxanıma qarmon alınır. Sevinc yerə-göyə sığmayan bu istedadlı qız qarmonundan ayrılmaz, hər gün məşğul olur. Bacılanırını, məhəllə qızlarını başına yığıb onları sevindirir.

12 yaşına çatanda onun yaxşı qarmon çalmağını gören qonşular, məhəllə adamları Qızxanımın atasından onun qohum-qonşu toylarında çalması üçün icazə istəyirlər. Beləliklə Qızxanım məhəllələrindəki "Qız toylarında",

Gözəl pianoçu Süleyman Dadaşov
"Xınayaxdı" məclislərində çıxış etməyə başlayır. Dəf çalanı əvvəllər xalası, bacısı, sonralar isə Nəsimə Xıdır qızı, Şəifqə, Rəfiqə, Nəsimə Lənkəranlı və Hörmət xanım olmuşdur. Adəti üzrə təlabata uyğun olaraq dəf çalmaqla bərabər bu qadınlar qız məclislərində həm də oxuyurdular. Qızxanım oxuyanları da gözəl müşayiət edirdi. qız toylarında daha yaxşı çıxış etmək üçün qoşa nağaranı da dəstəyə ilk dəfə o gətirmişdi.

Məhəllə toylarından sənətə ayaq açan Qızxanımın sorağı əvvəl bəkinin hər tərəfinə, sonra isə bütün Abşerona yayılır. Dəstəsilə çalib-çağırır, bəyənilir, sevilir. Qızxanımın sənətə bağlandığı dövrdə qadın qşarmonçaları olsa da, heç biri onun səviyyəsinə gəlib çatmamış, xalq tərəfindən onun qədər sevilməmişlər. Qızxanımın çalğısı bənzərsizdi, təsirli idi. Onun sevilən, uğurlu sənəti, bu sənətkara getdikcə daha böyük şöhrət getirirdi.

Qızxanımın Şövkət Ələkbərova, Rübabə Muradova, Fatma Mehre-

2 yaşlı Brilliant valideynləri ilə

ilə Azərbaycanın hər yerində tanınır. Üzeyir bəy, özü şəxsən Qızxanımın ifasını çox bəyənirmiş.

Qızxanımın sənətinə sonsuz sevgisi, onu Süleyman Dadaşovla da tanışlığa gətirib çıxardı.

Süleyman olduqca istedadlı bir insan idi. O, Konservatoriyanın bəstəkarlıq fakültəsində təhsil alırdı. Üzeyir bəyin tələbəsi idi. Süleyman Üzeyir bəyi həmişə özünə ideal bir insan saymışdı.

S.Dadaşov gözəl pianoçu kimi tələbə yoldaşları, musiqiçi dostları və müəllimləri arasında böyük rəğbət qazanmışdı. Onun piano çalğısında xalqımızın zəngin musiqisinin çalarları hiss olunurdu.

Süleymanın bəstələdiyi neçə-neçə əsərləri bir gün yoxa çıxır. Məlum olur ki, onlar oğurlanıb. Bu əsərlər başqasının adından təbliğ olunarkən Süleyman bundan bərk inciyib, küsür. Konservatoriyanın yuxarı kurslarında təhsil alsa da, buranı tərk edir. O, Azərbaycan Dövlət Sənaye İnstitutunun memarlıq fakültəsinə daxil olur və əla qiymətlərlə buranı bitirir.

İnstitutda təhsil aldığı illərdə bu təhsil ocağının bütün mədəni-kütləvi tədbirlərində çıxış edir, pianoçu kimi tanınır və hörmət sahibi olur.

Süleyman Dadaşov xeyli müddət radioda çıxış edərək milli musiqi nümunələrimizi, xüsusilə rəqs melodiylarını seve-sevə, böyük ustalıqla ifa etmişdir.

Süleymanın babası Hacı Dadaş Bakının tanınmış insanlarından idi. Məşhur "Fantaziya" hamamını o tikdirmişdi. Hacı Dadaşın oğlu Yusif Neft maqnati olub. Yusifin oğullarının fitri istedadları olmuşdur. Oğlu Məlik Dadaşovun yaxşı oxumaq və gözəl piano çalmaq bacarığı var

liyeva, Sara Qədimova, Tükəzban İsmayılova, Bülbül, Qulu Əsgərov, Əbülfət Əliyev, Qurban Pirimov, Bəhram Mənsurov, Teyyub Dəmirovla sənət dostluğu olub.

Sənətilə yaxşı tanınan Qızxanım radioya salist kimi dəvət olunur. Müntəzəm canlı çıxışları

idi. O, aktyor kimi çox məşhurlaşmış, Azərbaycan Dövlət Dramı Teatrındaki tamaşalarda baş rollarda oynamış, "Azərbaycanfilm" in çəkdiyi ekran əsərləri"ndə və Televiziya tamaşalarında bir-birindən maraqlı obrazlar yaratmış, xalq artisti adını almışdır. Məlikin qardaşı Salman Dadaşov vokalçı müğənni olmuş, bəstəkar Tofiq Quliyevin rəhbərlik etdiyi caz arkestrində solistlik etmişdir.

Qızxanım və digər qarmonçalanlar tez-tez Süleymangilə gələr, onun piano ifasını dinləməkdən doymaz, çalğı manecasını mənimsəməyə çalışar, vurduğu şirin xalları öyrənərdilər.

Ulularımız söylərdilər: "Xeyirxahlıq babalardan qalıb".

Dahilərdən kimsə deyib: "Gözəllik və xeyirxahlıq eyni cürdür".

Süleyman gözəl xasiyyətli, olduqca xeyirxah və şən adam idi.

Bir filosof söyləyib: "Bütün nemətlərdən doymaq olar. Təkcə xeyirxahlıqdan başqa. Xeyirxahlıq ən böyük və qiymətli nemətdir".

Süleyman dost, yoldaşa, yaxınlarına xeyirxahlıq etməkdən doymazdı. Qəlbinin şirin-şirin nəğmələrini şirin çalğısı, qeyri-adi ifası ilə musiqiçilərlə bölüşürdü. Fortepianoda əla qarmon barmaqları vururdu. Qarmonçalanlar heyran olurdu.

Rus şairi A.S.Puşkinin şeirlərindən birindəki fikir, tərcüməmizdə belə alınır.

**"Musiqidən üstün yalnız eşqdir,
Yalnız eşq özü də bir təranədir".**

Qızxanımın ürəyinin incə, həzin nəğmələri var idi. O, təmiz, kövrək qəlbinin sevgisini musiqiyə çevirib insanlara bəxş edirdi. Onun çalğısında doğma xalqın adət-ənənələrinin ətri duyulur, torpağa, vətənə məhəbbət hiss olunurdu.

Qarmonu ilə Süleymangilə gələrkən birlikdə məşq edər, bir-birindən öyrənər, səmimi, mehriban söhbətləşər, sənət və həyat haqqındakı fikirlərini bölüşərdilər. Musiqi Qızxanımla Süleyman arasında əsl dostluq yaratdı və bu dostluq sevgiyə çevrildi.

Şair Məhzun musiqiyə həsr etdiyi şeirində deyir:

**"Bu həyat gülşəninin xoş havası musiqidir,
Məhəbbət aləminin rəhmünası musiqidir".**

İki insanın könül telləri bir-birinə sevgi nəğməsi çala-çala həyat simfoniyası yaratdı. Süleymanla Qızxanım 1948-ci ildə ailə qurdular.

Onlar çox mehriban yaşadılar. Həyat fəlsəfələri musiqi idi. Qızxanımın sənəti daha da çiçəklənməyə başladı. Filarmoniyada çalışmaqdan başqa, Qızxanım 1950-ci illərdən etibarən radioda salist olmuş, televiziya çıxış etmişdir.

Qızxanımla Süleyman evdə yorulmadan, müntəzəm məşq edər, oyun havalarını yeni bəzəklərlə işlədilər. Süleymanın pianoda vurduğu şirin xalları, melizmləri Qızxanım qarmon ifaçılığına gətirirdi. Süleyman çaldığı "Tərəkəmə" xalq rəqsini xalq musiqimizin nadir nümunələrindən saymaq olar. Qızxanımın genişləndirib çaldığı "Uzun dəre" rəqsi də nümunəvidir. Qızxanımın ifası ilə Süleymanın çalğısı bir-birini tamamlayırdı. Əbəs deyil ki, onların çalğısından zövq almaq üçün sənət dostları, ən məşhur musiqiçilər onların evinə gələrdilər. Bu qonaq-qaralı evdə bəzən musiqi müsəmirələri keçirərdilər. Onların evlərinə bəstəkarlar, aktyorlar da gələrdilər. Bəstəkar Tofiq Quliyev Süleyman Dadaşovun piano ifasını həmişə tərifləmiş. Cazmen-bəstəkar Vaqif Mustafazadə Süleymanın mili zəminə əsaslanan ifasını dəfələrlə dinləmiş və onları nota yazıb götürmüşdür. Sonralar lent yazılarında onlardan bacarıqla istifadə etmişdir. Tanınmış qarmonçalan Kübra Əbilova və məşhur kino-aktrisa, xalq artisti Nəcibə Məlikova Qızxanımın ən yaxın rəifqələri idilər.

Qızxanımın yaxşı oxumaq qabiliyyəti və gözəl səsi olmuşdur. O, bu qabiliyyətindən yalnız ev, ailə şadyanlığında, qohum-qardaş şənliklərində istifadə etmişdir. Eşidənlər deyirlər ki, o, "Kəsmə şikəstə"ni olduqca təsirli oxuyurmuş.

Q.Dadaşova Radionun fonduna "Şahnaz" muğamını, "Uzun dəre", "Vağzal", "Lələ", "Bəxtəvəri" oyun havalarını yazdırmışdır. Bu gözəl ifalarda incə qadın qəlbinin həssas duyğuları hiss olunur. Sual oluna bilər ki, belə mahir ifaçının lentə yazdırdıqları niyə azdır? Birinci səbəb odur ki, onun bu işlə məşğul olmağa vaxtı olmamışdır. Qızxanım öz dəstəsilə müntəzəm olaraq Bakı və Abşeron toylarına dəvət olunmuşdur. Demək olar ki, burada keçirilən əksər "qız toyları"nda o, çalmışdır. Onun sənəti hamı tərəfindən sevilir və qəbul olunurdu. Bakıda bəzən o, bir gündə üç toya getməli olmuşdur. Belə ki, məclislərində Qızxanımla görüşmək arzusunda olanlar toylarını günün ayrı-ayrı vaxtlarına, müxtəlif saatlara təyin edirdilər ki, o, gəlib iştirak edə bilsin. Qızxanım dəstəsilə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrinə də toylara getmiş, hətta Dərbənd şəhərinə neçə dəfələrlə dəvət olunmuşdur. Bütün bu dediklərimiz, həm də onun ömrünün qısa olması imkan verməmişdir ki, o, böyük həvəslə və yüksək peşəkarlıqla çaldığı oyun havalarını lentə yazdırsın.

Qızxanıma bacı qədər əziz olan, onunla sənət dostluğu edib dəstə-də dəf çalan, yaşı səksəni keçmiş Nəsimə Xıdır qızının dediklərindən:

-Qızxanım "Tərekəmə" və "Uzun dəre" rəqslərinin ən gözəl ifaçısı sayılıb. Bundan başqa o, "Kolxozu", "İnnabı", "Qoçəli", "Nərgizi", "Heyvagülü", "Brilliant" və başqa havaları da böyük ustalıqla ifa edirdi. Bəzən gecə yarısına qədər, bəzən də səhərdə toylarda çalardı. Camaat tələb edirdi, onun çalğısından, qarmonun səsinə doymurdular axı. O, camaatla yaxşı ünsiyyət saxlayırdı. Sözlərini yerə salmırdı. Qızxanım xoşxasiyyət, gözü tox insan, əsl xanım idi".

Qızxanım çaldığı "Tərekəmə"də o qədər xırdalıqlar, müxtəlif bəzəklər, çoxlu xallar, təkrarsız cümlələr, melizmlər işlədirmiş ki, ən böyük ifaçılar da bu rəqsi ən böyük əsər sayırmışlar. Süleymanın pianoda çaldığı xallar da bu işdə mühüm rol oynamışdır.

Məhəmməd peyğəmbər (ə.s.s) hikmətli kəlamlarının birində demişdir: "Xeyrixah insanlar qadını daim yüksəldər, bədxahlar isə onu alçalırlar".

Süleyman müəllim öz qadınını daim yüksəldir, ona hər işdə kömək edir, sənətinin daha da çiçəklənməsi üçün bacardığını əsirgəməirdi.

Qızxanımın da ərinin evə, ailəyə sevgisi, insanlara olan mehriban, xeyrixah münasibətilə həmişə fəxr edər, onun musiqiçilik qabiliyyətindən zövq alırdı. Qızxanım Süleymanın pianoda sol əl ilə etdiyi harmonik akkordlardan qarmonun sol tərəfində peşəkarlıqla istifadə edirdi. O dövr üçün belə ifa çox böyük bir iş idi. Teyyub Dəmirov da qarmonun sol tərəfindəki səs düzümündən bir ayrı cür, öz üslubu ilə istifadə etmişdir. O, ailəvi dostları olan Süleymanla gələr, onları dinlər və bu üç sənətçi bir-birinin sənətindən bəhrələnməmiş. Onların həmişə qarşılıqlı hörməti olmuşdur.

Bu ailənin daha bir yaxın dostu olmuş, vaxtilə ən yaxşı qarmonşçılardan sayılan 83 yaşlı Adil Zərgəroğlu (Hüseynov) söyləyir: - "Qarmon çalmaqdan başqa, piano ifa etmək qabiliyyətim də var. Süleymanın gözəl ifası mənə bu həvəsi oyadıb. O, bütün tonallıqlarda sərbəst çalırdı. Buna baxmayaraq o, pianosunun birini elə köklətdirmişdi ki, bu alətin "do" pərdəsi qarmonun "do" pərdəsi düz gəlirdi. O, bunu bizə görə etmişdi. Bəzən qarmonu yerə qoyub piano arxasına keçəndə eyni tonallıqlarda çalmaq bizə rahat gəlirdi.

Qızxanımın çalğısı bir başqa aləm idi. Qərribə barmaqlar işlədirdi. Dinləyicini sehirləyirdi. O, kişi qarmonşçıların çoxusundan yaxşı çalırdı. Çox səfətçi bunu özü etiraf edirdi. Heyf belə sənətkarı əcəl tez apardı".

Q.Dadaşova qədim el havalarının əksəriyyətini ifa edirmiş. Keçmişimizdən gəlib çatan "Uzun dəre" və "Qars" rəqsini hər yerdə işlədirmiş. Onun çaldığı "Qars" indi toylarda çalınan melodiya deyil. Bu hava "Şur" muğamına əsaslanır. "Uzun dəre" rəqsini isə Qızxanım iki variantda çalır. Onlardan biri "Köhnə uzun dəre" adlanan və "Mahur" muğamı üstündə, açıq pərdələrdə çalınan melodiya, digəri isə bu gün ifaçıların repertuarından düşməyən "Şüştər" muğamına əsaslanan və Ü.Hacıbəyovun "O olmasın, bu olsun" əsərində istifadə etdiyi, Məşədi İbadın oxuduğu melodiya.

Qızxanımın dörd qarmonu olub. Onlardan biri "do" kökündə imiş. Digər qarmonların birini A.Karpuşkin düzəldib. O, bu qarmonu çalaraq radioya lentlərini yazdırıb.

Süleymanla Qızxanımın dörd qızı və bir oğlu dünyaya gəlib. Övladların hər biri fitri istedadla malikdir. Qızların dördü də müğənnilik qabiliyyətinə malikdir. İstedad, yüksək musiqi qabiliyyəti və müğənnilik bacarığı onlara irsən keçib. Qızların dördü də musiqi təhsili almış, fortepiano sinifini bitirmişlər.

Böyük qız Sədaqət V.Mustafazadənin rəhbərlik etdiyi "Sevil vokal kvarteti"nin üzvü olmuşdur. O, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetini bitirmişdir.

İkinci qız Lalə fortepiano, qarmon ifaçısı, aranjemançı, müğənni və bəstəkardır. Mədəniyyət və İncəsənət Universitetini bitirib.

İradə ailənin üçüncü övladıdır. Hind, Ərəb, Əfqan, Fars və s. xalqların mahnılarını məharətlə oxumaqla bərabər, Azərbaycan bəstəkarlarının əsərləri ilə repertuarını daim zənginləşdirir. O, da ali təhsillidir, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetini bitirib.

Brilliant öz ailəsinə və səcərəsinə böyük şöhrət gətirmişdir. O, ölkəmizdə çox sevilən müğənnidir. Onun öz oxuma manerası vardır. Müğənni xalq mahnılarımızı, bəstəkar əsərlərini, başqa xalqların mahnılarını məharətlə oxuyur. Brilliant Dadaşova ölkəmizin hüdudlarından kənarda da tanındığı üçün tez-tez sənət səfərlərinə dəvət olunur və musiqimizi layiqincə təmsil edir.

Brilliant güclü istedadı hesabına səsindən istədiyi kimi istifadə edə bilir. Anası Qızxanımın bir zamanlar qarmonu da etdiyi şirinlikləri, bəzək və müxtəlif melizimləri təəccüb yaradacaq dərəcədə boğazında asanlıqla işlədir.

Brilliant Dadaşova Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin "Musiqili komediya fakültəsi"ni bitirmişdir. O, Respublikamızın əməkdar artisti fəxri adına layiq görülmüşdür.

Dörd qızın tək qardaşı Dadaş da istedad sahibidir. Zərb alətlərini

zin hamısında xüsusi qabiliyyətlə çala bilir. O, başqa sahədə çalışır. Orta ixtisaslı texniki işçi kimi fəaliyyət göstərir.

Ritm musiqinin əsas ifadə və formalaşma üslubundan biridir.

Süleymanın və Qızxanımın dəqiq, güclü ritm qabiliyyətləri gen vasitəsilə övladlarına da sirayət etmişdir. Ritmlərinin güclü, duyumlarının həssas olması müğənni qızlara ən çətin musiqiləri oxumalarına imkan yaradır.

Qızxanım Dadaşovanın ilk dəfə Moskvanın "Melodiya" sonra isə Bakının "Tərənə" firması tərəfindən valları buraxılıb.

Sənətçinin ifasında vallara "Zabul" muğamı, "Vağzal", "Tərəkəmə", "Bəxtəvəri", "Lalə" və "Uzun dəre" rəqsləri yazılmışdır.

Bacarıqlı qarmon ifaçısı Q.Dadaşova 1967-ci il aprelin 24-də avtomobil qəzasında həlak olmuşdur.

Ananın qarmonunu götürən əllər

Лалә Дадашова

Ananın faciəli ölümündən sonra Dadaşovlar ailəsində heç bir şənlik, şadlıq keçirilmirdi. Ata övladların qayğısını çəkir, onların təlim-tərbiyəsi ilə ciddi məşğul olurdu. Qızlar musiqi təhsili aldıkları üçün evdə dərslərə hazırlaşanda Süleyman ata onlarla ciddi məşğələlər aparırdı.

Qızxanım anadan yadigar qalan qarmonlara heç kim toxunmurdu. Erkən yaşlarından ana itirən övladların qəlbi qurulmuşdu. Anadan yadigar qalan əşyalar göz bəbəyi kimi qorunurdu. Qarmona tərəf heç kəsin əli uzanmırdı, ürək eləmərdilər.

Lalə xanımın dediklərindən: - "Mənim 14 yaşım var idi. Bir gün rəhmətlik anam yuxuma girdi. O, əllərində atamın həmişə evə aldığı iri, dəyirmi çörəklərdən birini tutmuşdu. İki əli ilə çörəyi mənə uzadıb gülümsünərək dedi: "Mənim zirək, Lalə qızım, al bu çörəyi apar evimizə, bacıların və qardaşınla bölüşdürüb yeyin".

Mən dedim ki, - Ay ana, atam hər gün bu çörəklərdən bol-bol alıb evə gətirir".

- "Bunu da apar qızım, qoy çörəyiniz daha bol olsun"- dedi anam.

Yuxudan ayıldım. Çox müəssir olmuşdum. Səhər yuxumu nənəmə danışdım. Nənəm kövrəlib ağladı. Sonra toxtayıb belə dedi: - "Bala, anan öz sənətini sənə verir. Onun ruhu narahatdır. O, istəyir ki, sənətini sən davam edəsən. Qızxanımın qarmonunu sən çalacaqsan. Götür qarmonu çal".

Dedim ki, ay nənə mən bunu bacarmaram. Ürəyim açılmır, əllərim gəlmir, cürətim çatmır. Mən piano çalıram, qarmon çala bilmərəm.

Nənəmin neçə günlük təkid və nəsihətindən sonra anamın qarmonunu götürdüm. Kövrəlib çalmağa başladım. Ailə üzvlərimiz hamısı evdəydi. Maraqla tamaşa edirdilər. Tədricən daha yaxşı çalmağa başladım. Ürəklənmişdim. Elə bil qarmonun səilə anam mənimlə danışır. Başımı qaldırıb atamın üzünə baxdım. O, bərk ağlayırdı, gözlərindən yaş sel kimi axırdı. Mən çalğımı saxladım. Atam telefonu götürüb ailəmizin dostları, qarmonçu Bədəl Bədəlov və Adil Hüseynova zəng vurub tez bizə gəlmələrini xahiş etdi. Mənə göstəriş verdi ki, ifamı davam edirəm.

Bir azdan dəvətlilər bizə gəldilər. Mənim qarmon çalmağımı görüb

dinləyəndən sonra Bədəl müəllim dilləndi: - "Süleyman, bu qız elə bil Qızxanımın özüdür. Elə onun kimi də çalacaq. Anasının da ruhu şad olar".

Hər iki sənətkar xeyir-dua verib gəldilər".

O gündən Lələ ciddi məşqlərə başlayır. Anasının lentlərini müntəzəm olaraq dinləyir, onun ifaçılıq yolunu mənimsəməyə çalışır. Anası kimi o da doğma bacılarını yanına alıb sənət öyrədir, onlarla yaxşıca məşq edir. Yavaş-yavaş toylara yol açılır. Dörd bacıdan ibarət dəstə Bakıda və onun ətraf kəndlərindəki qız toylarında çıxış edərək gündən-günə məşhurlaşırlar.

Dəstədəki qızların hər biri həm də toyda müğənnilik də etmişlər. O cümlədən Lələ Dadaşovanın özünün də qarşısında mikrafon qurulmuş, lazım gələn anlarda o da oxumuşdur.

Qızxanımın övladları olduqları üçün dəvət olunduqları məclislərdə onlara daha böyük hüsn-rəğbət göstərilmiş, sənətlərindən daha yaxşı

Adil Hüseynov

qidalanmışlar.

Çox toylarda yaşlı qadınlar Qızxanımın qızı olduğunu bilib, Lalədən vaxtilə anasının toylarda çaldığı havaları ifa etməsini təvəqqe edirdilər. Həmin qadınlar bu oyun havalarına həvəslə rəqs eyləyib Laləyə və bacılarına dərin təşəkkür edib deyirdilər: "Gənclik illərimiz, Qızxanımın toylarımıza gəlməsi yadımıza düşür".

Lalə anasının repertuarından çalanda bu musiqilərdən Qızxanımın ifasının ətri duyulurdu.

İfaçının söylədiklərindən: "Sənətə başlayandan Süleymanın, Qızxanımın övladı olduğum üçün özümdə həmişə məsuliyyət hiss etmişəm. Toya gəldiyimiz kənd və qəsəbələrin bəzilərinə bizə deyirdilər ki, oralarda anam öz dəstəsilə çox məclislərdə olub. Hətta bəzi ailələrdə, müxtəlif illərdə o evin iki və ya üç qızının toyunda çalıb.

Elə olub ki, o həyətdə anamgil elə çıxış ediblər ki, yaddaşlara həkk olunub və həmin hörmətə görə bizi dəvət ediblər. Vaxtilə anam hansı gəlinin toyunda çalmışdısa, onun qızının toyuna çağırılırdıq.

Yaşlı qadınların bəziləri deyirdilər: "Ay qızım, köhnə "Qars"ı, qədim "Uzun dəre"ni çalın. O havalar sümüyümüzdə düşür. Onları Qızxanım bizimçün çalardı.

Mən əvvəl "Köhnə uzun dəre"ni, çalıb, sonra modulyasiya edib "Şüştər" muğamı üstə yaradılan "Uzun dəre"yə keçirdim. Köhnə "Qars" havasını da anam kimi təqdim etməyə çalışırdım.

Adı çəkilən rəqslər anamın ifasında çox yaxşı səslənsə də lentə alınmayıb. Vaxtının olmaması və qəfil qırılmış ömrü görünür buna imkan verməyib".

Bacılardan ibarət toy ansamblı hər yerdə yaxşı çalıb-oxuduqlarına görə daim sevilmiş, toy mövsümü zamanı ayların əksər günlərini, bəzən isə bütün ay ərzində məclislərdə olmuşlar. Hətta Qızxanımın qızları gələ bilsinlər deyərək toy məclisinin gününü, vaxtını dəyişmişlər. Sanki tarix təkrar olunurdu. Axı, bir zamanlar Qızxanımın vədəsini almaq üçün məclislərini sənətçinin vaxtına uyğun təyin edirdilər.

Lalə Dadaşova 1969-cu ildən 1991-ci ilə qədər qız toylarında mahir qarmonçu kimi çıxış etmiş, həm də oxumuşdur. Sonralar isə sərbəst olaraq müğənnilik fəaliyyətinə başlamışdır.

Vaxtilə anasının böyük həvəslə, xeyli əlavələrlə çaldığı "Uzun dəre" rəqsini Lalə dadaşova 1999-cu ildə lentə yazdırıb. O, bu oyun havasına bəzi əlavələr və dəyişikliklər gətirib, melodiyanı bir az da gözəlləşdirib. Ümumiyyətlə anasının çaldığı səpkini saxlayıb.

Qızxanım Dadaşovaya həsr olunmuş "Anamın köhnə qarmonu" adlı mahnını lalə kövrək notlarla oxuyaraq 2001-ci ildə diske yazdırıb.

**Bu qızciğazda hunərə baxın!
Babası kimi
pionoçu, nənəsi kimi
qarmonçu olacaq.**

monu dilləndirir, yorulanda piano arxasına keçir. Hələlik kiçik arzularla yaşayan Qızxanım bəlkə də gələcəkdə böyük Qızxanımın sənət yolunu davam edəcək.

Musiqiçilər ailəsinin məşhur nümayəndəsi Brilliant xanıma həsr etdiyimiz mahnının mətnini təqdim edirik:

Müğənni tək səsin məffunedici,
Oxuduğun hər bir mahnı dürr, inci,
Olmusan estradamızda birinci,
Bənzərin var bülbüllərə Brilliant.

NƏQARƏT:

Yaşa, yarat qəlbimizi sevindir,
Musiqidir həyat yolun Brilliant.
Könüllərin məhəbbəti sənindir,
Ürəyi nəğməylə dolu Brilliant.

Mahnının sözləri İsmayıl Dadaşovun, musiqisi Faiq Kazımovundur. Bir zamanlar nənəsinin tövsiyyəsi və xahişi ilə anasının ruhu şad və rahat olsun deyə onun köhnə qarmonunu götürən lalənin kövrək əlləri çalaraq getdikcə cəsarətləndi. O, qadın ifaçılarımızdan biri kimi musiqi mədəniyyətimizə yeni nəfəs, yeni tərəvət gətirdi.

Süleyman və Qızxanımın şəcərəsindən gələcəkdə qarmon ifaçılığında yaxşı iz qoyanların olacağına heç bir şübhəmiz yoxdur. Gəndən gələn istedad öz bəhrəsini verməkdədir. Oğul Dadaş öz qızına anasının adını vermişdir. 7 yaşlı Qızxanım fitri istedadı ilə ona verilmiş adı doğrultmaqdadır. O, nəğmələr oxuyur, balaca barmaqları ilə qar-

İncəsənət beşiyidir eviniz,
Sənətçidir bu evdə hər biriniz.
Musiqi ritmilə vurur nəbziniz,
O evdən düşdün dillərə Brilliant

NƏQARƏT:

Yaşa, yarat qəlbimizi sevindir,
Musiqidir həyat yolun Brilliant.
Könüllərin məhəbbəti sənindir,
Ürəyi nəğməylə dolu Brilliant.

Səsin gəlir dünyanın çox yerindən,
Amerika, Avropa, Türk elindən.
Bitib-tükənməyən nəğmə selindən,
Ərməğan et, dost ellərə Brilliant

Hər yerdə çıxışın alqışlar alsın,
Uca dağlar kim başın ucalsın.
Sənin şaqraq səsin qoy mizrab olsun,
Qəblərdə incə tellərə Brilliant.

NƏQARƏT:

Yaşa, yarat qəlbimizi sevindir,
Musiqidir həyat yolun Brilliant.
Könüllərin məhəbbəti sənindir,
Ürəyi nəğməylə dolu Brilliant.

"Qars" rəqsi Lalə Dadaşovanın ifasında
Nota köçürən: Gülşən Mirzəbəyova

♩. Moderato

The musical score is written in 6/8 time, key of B-flat major. It consists of 12 staves. The notation includes eighth notes, sixteenth notes, and rests. Some measures are marked with 'v' and 'w'. The score is divided into two systems of six staves each. The first system ends with a double bar line and a repeat sign. The second system ends with a double bar line and a repeat sign. The tempo is marked 'Moderato'.

Sona İrzaquluyeva

Sona Sadıq qızı 1927-ci il oktyabr ayının 15-də Dağıstan Muxtar Respublikasının Dərbənd şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur.

Dərbənd və ətrafındakı kəndlər qədim Azərbaycan torpaqlarına aiddir. Bu ərazi Sovet hakimiyyəti qurularkən Dağıstan Muxtar Vilayətinin ərazisinə qatılmışdır.

Sona xanımın atası Sadıq Əliyev müəllim idi. Anası Gülizar xanım Dərbənd Məişət Kombinatında çalışıb. Bu ailədə üç qız, bir oğul boy atıb pərvazlanıb. Sona ailənin ilk nübarı idi.

Sona 1935-ci ildə məktəbin birinci sinfinə daxil olur və 1945-ci ildə orta məktəbi bitirir.

Uşaqlıq şıltaqlığı, uşaqlıq sevincinə qarışaraq ən xoşbəxt günlərinə, az yaşlarında onun istedadını üzə çıxarır. Ona istedad ana tərəfdən gəlirdi. Ana nənəsi Məsməxanım (1898-1966) qarmon çalırdı. Nənənin tar musiqi alətinə böyük həvəsi olduğu üçün Sonanın bu alətdə çalmasını istəyirdi. Odur ki, Məsməxanım nənə Sonanı Dərbənd şəhər pınərlər evinin tar dərənəyinə qoymuşdu. İstedadlı Sona az vaxt içərisində tar çalmağı öyrənmişdi. Qarmon çalmağa isə onun sonsuz istəyi və həvəsi vardı. Nənəsinin bir cərgə səs düzümü olan qarmonun ecəzkar səsi qızcağı ovsunlamışdı. Qarmonun yaxşı tembri kövrək uşaq qəlbini ehtizaza gətirmişdi. Sona nənəsinin çalğısını hər gün dinləyərək öyrənmiş, bir müddətdən sonra ağıllı-başlı qarmon çalmağa başlamışdı. O, uşaqlıq dövründə özfəaliyyət ansanbllarında tar və qarmon çalmışdı.

Sonanın atası bütün valideynlər kimi övladlarını çox sevər, əzizlər, tərbiyələri ilə ciddi məşğul olar, gələcək təminatları üçün əzmlə çalışardı. İlk övladı Sonanın gələcəyinə böyük ümid bəslərdi. Onun gələcəkdə elmlililikli bir insan kimi görmək istəyindəndi ki, onun dərsləri ilə ciddi məşğul olardı. Qızının saçlarına sığal çəkib deyərdi: "Mavi gözlü, şəkər qızım. qoçaq balam, ağıllı övladım. Şən xoşbəxt boy atmalı, hər arzuna çatmalısən. Sənli, mənli çalışaq ki, yaxşı oxuyub sənət sahibi olasan".

Əfsus ki, Sadıq müəllim övladlarının gələcəyini görə bilmədi. O, 1941-ci ildə Sovet-Alman müharibəsinin əvvəllərində orduya çağırılır. Bir daha geri qayıtmır. Döyüşlərin birində igidliklə həlak olur. Ailənin ağırlığı Gülüzar ananın üzərinə düşür. O, bütün çətinliklərə sinə gərərək Sadıq müəllimin yadigar qoyub getdiyi balalarını dərin ana məhəbbəti və qayğısı ilə böyüdür.

Sona xanım 1945-ci il müharibə qurtarandan sonra özfəaliyyət kollektivlərində fəallıq göstərir, Mahaçqala şəhərində dəfələrlə baxış-müsabiqələrdə çıxışları olub. Onun musiqiyə, qarmon ifaçılığına sonsuz sevgisi var idi.

Atalı günlərin xatirələri onu uzun müddət tərk etmir, həmişə yadına düşürdü. Onun yoxluğuna inanmırdı. Elə bilirdi ki, o, qəfildən qayıdacaq. Sona ümitsizliyə qapılanda qarmonu çalar, könlünü musiqiyə verərdi.

Atasının arzusu və məsləhətləri onun hafizəsində qorunurdu. Odur ki, Sona xanım 1954-cü ildə "Dərbənd Pedaqoji Texnikumu"na daxil olur və böyük uğurla 1957-ci ildə oranı bitirir. Həmin il o, Mədəni Məarif Texnikumuna qarmon ixtisası üzrə müəllim dəvət olunur. Onun dərs dediyi "Xalq çalğı alətləri" şöbəsində mədəniyyət müəssisələrində işləmək üçün orkestr rəhbərləri hazırlanırdı. Sona xanım iş yerində özünə rəğbət qazanır, müəllim kimi özünü təsdiq edir. Həmin günləri xatırlayan Sona xanım deyir: - "Mən Texnikumda diatonik, bircərgəli (yarımtonsuz) qarmonla dərs keçirdim. Alətin peşəkar imkanları olmadığı üçün yüngül, sadə havalar öyrədirdim. Amma həmişə hiss edirdim ki, nə isə çatmır. Öyrətdiyim musiqilər bütöv deyil. Tələbələrə öyrətmək istədiyim əl əsərlər də var idi ki, diatonik qarmonda əmələ gəlmirdi.

Etirazımı, narazılığımı Texnikumun rəhbərliyinə bildirirdim.

1956-cı ildə Bakıdan Məhəmməd Hüseyn adlı gözdən əlil qarmonçalan, dəfçalan bir qadınla qonşumuza qız toyuna gəlmişdi. Nənəm və anamla o toyda iştirak edirdim. Nəzərlərim qarmonun dillərində və onu çalanın barmaqlarında idi. İfa və alətin səsi çox xoşuma gəldi. Qarmonun səsi elə bil ürəyimdən gəlirdi. Toydan sonra nənəmin xahişi ilə Məhəmməd Hüseyn Salamov qarmonu mənə verdi. Çaldıqca hiss edirdim ki, bu qarmonda bütün havalar alınır. Qarmonçalan özü də bu alət haqqında mənə məlumat verdi. Elə o gün evdəkilərdən xahiş etdim ki, mənə belə bir qarmon alsınlar. Tula şəhərinə gedən tanışlardan təvəqqe edib orada mənim üçün qarmon sifariş verdilər. Qarmon gətiriləndən sonra çox rahat çalmağa başladım.

Texnikumda bir müddət işləyəndən sonra rəhbərliklə danışdım, qar-

monumun şəklini çəkdilər. Rəsmi sənəd hazırlayıb Tatarıstanın Kazan şəhərindəki "Musiqi fabriki"nə göndərdilər. Kazan şəhərindən məktubumuza cavab olaraq tədris üçün işlətdiyimiz xromatik qarmon yolladılar. Rahat və daha səviyyəli dərs keçməyə başladım". Sona xanım Dərbənd Texnikumunda işini davam etdirərək qiyabi yolla Moskva Xalq Yaradıcılığı evində təhsil almağa başlayır. Burada oxuduğu üç il ərzində yaxşı musiqi savadı alır.

1960-cı ildə o, Moskva İncəsənət İnstitutuna imtahan verərək qiyabi şöbəyə daxil olur və bayan musiqi aləti üzrə ixtisasa da yiyələnir. 1962-ci ildə Sona bacarıqlı, savadlı, ixtisaslı kadr kimi Dərbənd Mədəni-Maarif texnikumunda şöbə müdiri vəzifəsinə irəli çəkilir. İşlədiyi bütün dövr ərzində Sona xanımın tələbələrə yanaşması, müəllimlərlə səmimi münasibəti ilə və kollektivdə qazandığı dərin hörmətilə sayılıb seçilir.

Tanrı Sona xanıma boy-buxun, gözəllik bəxş etmişdir. Mavi gözlü bu xanımın qəlbinin nuru gül çöhrəsini də işıqlandırır. Onun daxili aləminin gözəlliyi ilə xarici görünüşü vəhdət təşkil edərək harmoniya yaradırdı. Bu Sona xanımın qismətinə düşmüş istedadın, bəxtinə çıxmış gözəlliyin, seçdiyi sənətin, həyata baxışının, mənəvi aləminin harmoniyası idi. Onun daxilində yüksək mədəniyyət, mənəvi dünyasında parlaqlıq var idi. Sonanın daim gülümsər üzündə, çöhrəsində və insanlarla davranışında cazibədarlıq hiss olunurdu.

Sona adını layiqlə daşıyan, su sonası kimi gözəl olan bu qızın ömrünün şirin nağılı vardı. Bu nağılı gündəlik həyatı ilə, insanlara olan doğma, mehriban münasibətilə yaxşı iş və əməllərlə o, özü bəzəyir, düzüb-qoşur, özü yazırdı.

Onun xəmiri istedadla, xanımlıqla, musiqi ilə bir də işgüzarlıqla yoğrulmuşdur. Xanımlığı rəftarında, danışığında, gözlərində, baxışlarında hiss olunur və aydın bilinirdi.

Sona xanım elə bil ki, qarmonla əhd-peyman bağlamış, könlünü ona vermiş, ömürlük məhəbbət yaratmışdı. O, dərs deməklə bərabər müntəzəm olaraq öz üzərində çalışır və həmişə də qarmonun ixtisas kimi gələcək tədrisi barədə düşünürdü.

1947-ci ildə ailə həyatı quran Sona xanım İrzaquliyeva soyadını qəbul edir. Yeni yaranan ailə Bakı şəhərinə köçür. Sona xanım "161 sayılı orta məktəb"də müəllim işləməyə başlayır. Öz təşəbbüsü ilə burada qarmon dərnəyi açır, həmçinin şagirdlərindən ibarət "qarmonçalar ansamblı" yaradır. Bu ansamblıda çalanların bəziləri, o cümlədən Nisə Qasıмова sonralar məşhur sənətçi olurlar.

1965-ci ildə Sona müəllimə Yuri Qaqarin adına "Mərkəzi pionerlər

Sona xanım məşğələ zamanı

evinə" qarmon tədrisini aparmaq üçün dəvət olunur. Uşaq və gənclərimizin sevimli ocağı olan bu müəssisə hal-hazırda Tofiq İsmayılov adına "Uşaq və Gənclər yaradıcılıq mərkəzi" adlanır.

Ömrünü pedaqoji fəaliyyətdə

həsr edən bu cəsur qadın 44 ildir burada çalışır. Hazırladığı şagirdlərin sayı-hesabı yoxdur. Hər bir şagirdə həssas ana hissi ilə yanaşan, uşaqların zərif, kövrək barmaqlarından tutub onlara qarmonun dilləri üzərində hərəkət qaydalarını öyrədən bu böyük ürəkli, geniş qəlbli qadıncadan bir zamanlar sənət öyrənənlərin əksəriyyəti musiqi müəllimləri və ifaçıdırlar.

S.Rzaquliyeva 1970-ci ildən "3 saylı uşaq musiqi məktəbində" də dərs deyir. O, Azərbaycan qarmonunun notla tədris olunmasının ilk təşəbbüsçülərindən sayılır.

Sona xanım təcrübəli müəllim kimi tanınandan sonra həmişə Bakı şəhərində və əyalətlərimizdəki musiqi məktəbləri, mədəniyyət evləri və mədəniyyət saraylarına göndərilmişdir.

O, göndərildiyi yerlərdə məhzirələr oxumuş, açıq dərslər keçirərək göstərişlər vermiş, təcrübəsini yaymışdır. Müxtəlif seminarlarda Sona müəllimənin çıxışları maraqla qarşılanmış, dinləyicilər ondan çox şey öyrənmiş, müəllimlər təcrübə qazanmışlar.

S.İ.Rzaquliyeva əsl pedaqoqdur. O, Azərbaycan respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Mədəniyyət təhsili üzrə "Respublika Elmi metodik Mərkəzi"nin ştatdankənar işçisidir.

Respublika Həmkarlar İttifaqının keçirdiyi "Bədii özfəaliyyət kollektivlərinə baxış müsabiqə"lərdə S.Rzaquliyeva münəvver heyətinin üzvü kimi iştirak etmişdir. Onun pedaqoji fəaliyyəti haqqında neçə dəfələrlə respublikamızda çıxan müxtəlif qəzetlərdə məqalələr, Fuad Əzimlinin 2002-ci ildə nəşr olunmuş "Bakı musiqiçiləri" adlı kitabında məlumat verilmişdir.

Bu işgüzar, zəhmətkeş, bacarıqlı qadın bütöv fəaliyyəti boyu müxtəlif qurumlar, ayrı-ayrı təşkilatlar tərəfindən diplomlar, təşəkkürlər və fəxri fərmanlar almışdır.

Respublikamızın bütün əyalətlərində qarmon ixtisası üzrə təcrübəli müəllim kimi tanınan Sona xanımın iş yerinə qarmon üzrə dərs dəyənlər tez-tez gəlib bilmədiklərini soruşub öyrənirlər. Sona müəllimə onlara vaxt ayırır, hər birinə həvəslə tövsiyyələr verir.

X.Şirvaninin belə bir şeri vardır:

**"İstəsən Ayna tək saf olsun ürək,
Ürəkdən on şeyi siləsən gərək.
Haram, qeybət, giley, paxıllıq, tamah,
Kibr, riyal, həsəd, ədavət, kələk".**

Doğrudan da Sona xanımın ürəyi ayna tək saf, əməlləri xeyirxah, həyat yolu doğru, düzgün, hər məsləhəti dəyərli və gərəklidir. O, qarmonun ixtisas kimi notla öyrədilməsi, qam-malar, etüdlər, pyeslər, müxtəlif səpgili əsərlərin keçilməsi üçün uzun illər yaradıcılıq işləri və axtarışlar aparmış, ətrafında olan bütün gənc müəllimlərə bunları təbliğ etmiş, tövsiyyələrini, zəngin biliyini vermişdir.

Yüzlərlə Azərbaycan Xalq rəqslərini, dərəməd və rəngləri, xalq mahnılarını hafizəsində qoruyub saxlayan musiqiçi qadın canlı bir sənət xəzinəsidir. O, "Tərəkəmə", "Qazaxı", "İnnabı", "Qıtqılıda", "Dərbəndi" və onlarla müxtəlif səpgili rəqs melodiylarına öz sənətkar bəzəyini, əlavəsini, şirin xallarını əlavə edərək daha da yaxşı səslənmə ala bilir.

Sona xanım muğam sahəsində də çoxlu təqdirəlayiq işlər görmüşdür. O, böyük pedaqoji ustalıqla bir sıra muğamları qarmon ifaçıları üçün münasib şəkildə uyğunlaşdırmışdır.

UZun illər təcrübə toplayaraq S.Rzaquliyeva musiqi məktəbləri üçün "Qarmon məktəbi" adlı proqram və dərslik tərtib etmişdir. 1976-cı ildə yazılmasına və Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilməsinə baxmayaraq kitab yalnız 1999-cu ildə nəşr olunmuşdur. O gündən bu kitab qarmon ixtisası üçün gərəkli vəsait kimi istifadə olunur. Sona xanım hələ 1976-cı, ildə uşaq musiqi məktəblərinin qarmon sinfi üçün proqram yazmışdı ki, öz dövrü üçün böyük əhəmiyyət kəsb etmiş, dəyərli vəsait kimi istifadə olunmuşdur.

**Sona xanım T.İsmayılov adına Uşaq və Gənclərin
yaradıcılıq mərkəzində 1968**

Vaxtilə Sona xanımdan təlim-tərbiyə, musiqi təhsili alıb zövqlü insan kimi yetişən yüzlərlə Azərbaycan vətəndaşı elmin, iqtisadiyyatın, maarifin, mədəniyyətin, incəsənətin müxtəlif sahələrində çalışanların arasındadırlar. Musiqi sahəsində çalışanlar da çoxdur. Onlardan bəzilərinin adlarını çəkmək istədik. Sabir Rəcəbov, Nizami Əsgərov ifaçı, Sevil Şabanzadə, Sədaqət Behbudova, Reyhan Pənahova və başqaları musiqi məktəblərində müəllimdirlər.

Nizami Əsgərov dünya şöhrətli müğənni, xalq artisti Zeynəb Xanlarovanın rəhbərlik etdiyi Xalq çalğı alətləri ansamblının qarmonçalanıdır.

Sona xanımda müsbət enerji, müsbət biotoklar var ki, o bunlar vasitəsilə şagirdlərilə tez ünsiyyət tapmış, öyrətdiklərini onlara tez aşılarmışdır.

Qarmon ixtisasının tədrisində Sona Rzaquliyeva üsulu, Sona xanım uğuru, zirvəsi vardır.

Bu cəfakeş, yorulmaz qadın ürəyinin odunu, qəlbinin istisini, dərin ana hisslərini, sonsuz ana məhəbbətini iki övladına həsr edərək onları qayğı ilə böyütmüşdür.

*Göydə günəş, yerdə od,
Əlacdır hər dərdə od.
Ömür puçdur, olmasa,
Əgər ürəklərdə od.*

Sona xanım bir zaman sənətə gələndə qəlbinin odunu, ürəyinin hərarətini musiqiyə vermişdir. Övladlarının ağılı kəsəndə bu odlu, hərarətli, sevgi dolu sənətini ürəyinin məhəbbətilə onlara da öyrətdi. Oğlu Müqabil və qızı Fatimə anadan öyrəndikləri sənəti yaxşı mənimsəmiş, həm ifaçı, həm də qarmon sinfinin müəllimi kimi fəaliyyət göstərmişlər.

Sona xanım həyat yoldaşı Rzanı və oğlu Müqabili vaxtsız itirmişdir.

Lakin bu ağır itkilərə cəsarətlə sinə gərmiş, öz məğrur həyat səlnaməsini yaza-yaza davam etmişdir.

*Ana qəlbi anandır,
Hər dərdinə yanandır.
Oğul evin sütunu,
Qız qaydına qalandır.*

Fatimə xanım bir övlad kimi ananın qeydinə qalır, əzizləyir, hər bir qayğını çəkir, nəvələr isə pərvanə kimi Sona xanımın başına dolanırlar.

Səfərəli Vəzirov

Deyirlər gözəlliklər qoynunda, təbiətin mənzərəli yerlərində dünyaya gələn, gəzib-dolanıb boy atan kəslərin xisləti xeyirli, xasiyyəti gözəl olur.

Uşaqlıq çağlarından xoş rəftarı, mehribanlığı, xeyirxahlığı ilə seçilən Səfərəli öz kökü üstündə boy ataraq yaxşı insan kimi ad çıxarıb, şərəfli bir ömür sürüb öz şəcərəsinə baş ucalığı gətirdi.

Səfərəli Ağarza oğlu Vəzirov 1929-cu il aprelin 28-də Xızı mahalının Dizəvər kəndində dünyaya gəlib. O, 1936-cı ildə Dizəvər kənd məktəbinin 1-ci sinfinə gedir. İbtidai təhsili başa vurduqdan sonra onların ailəsi Bakıya köçür. Ağarza kəndinin varlı, imkanlı şəxslərindən biri kimi sayılıb-seçilirdi. O, həvəskar qarmonçu idi. Boş vaxtlarında ailə üzvləri, qohum-əqrəbası, dost-tanışı üçün çalardı. Kənddə yaşadığı ildə oğlu Səfərəlinin həvəsini görüb ona çalmaq öyrətmişdi.

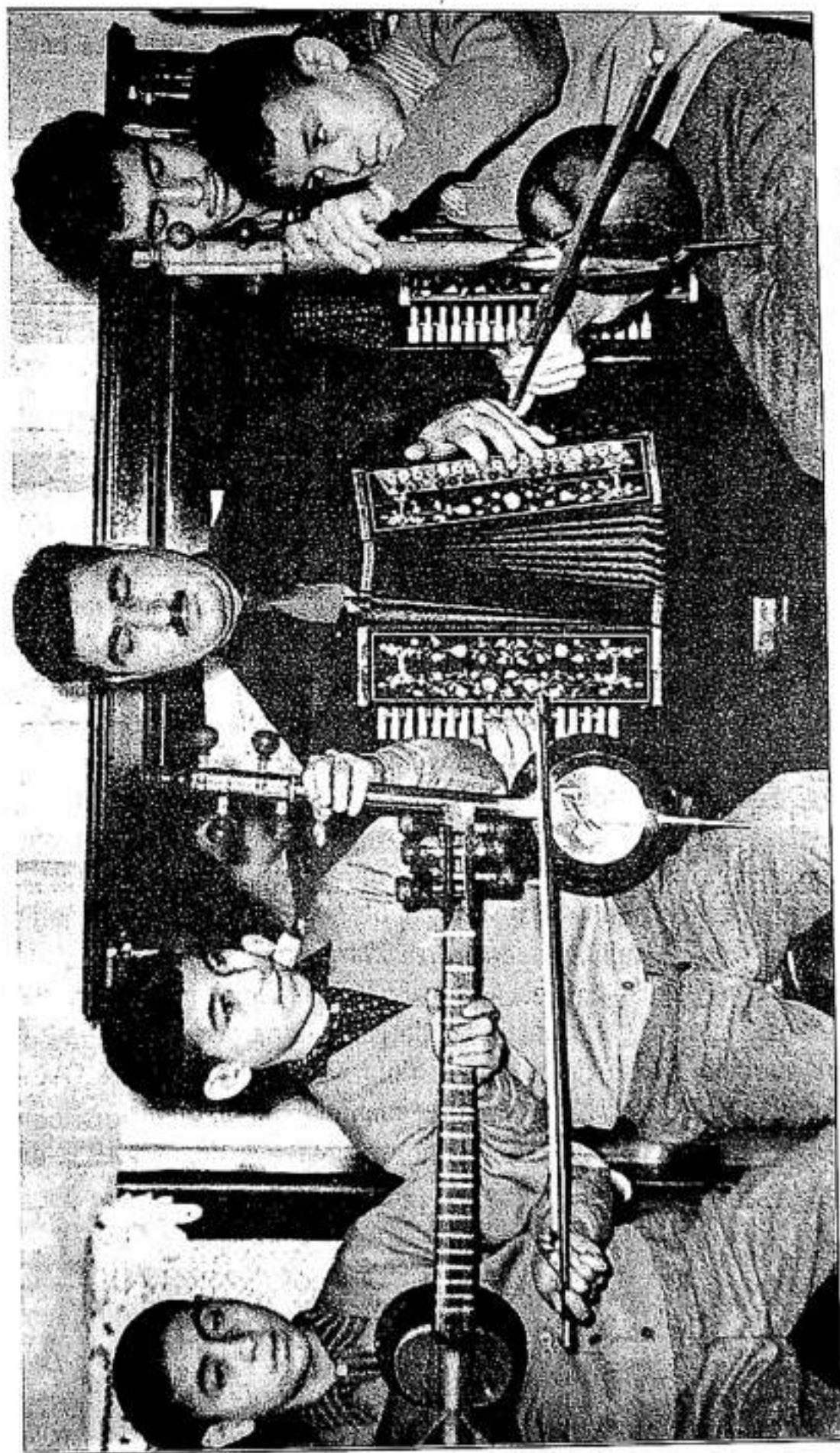
Səfərəli ibtidai təhsilini Bakıda 25 saylı orta məktəbdə davam etdirir.

Atası Səfərəlini 1941-ci ildə ustad qarmonçu Əhəd Əliyevin yanına aparır. 1942-ci ildə kor Əhəd dünyasını dəyişəndən sonra o dövrdə yaxşı qarmonçu kimi tanınan Teyyub Dəmirovdan dərs almağa başlayan Səfərəli musiqi sənətini mükəmməl bilmək, qarmon ifaçılığına həqiqi sənətkar kimi sahib olmaq üçün real qüvvəsini sərf edir. Öz çalışqanlığı hesabına sonralar kamil bir sənətkar kimi yetişir, el arasında tanınır, musiqiçilər arasında dəsti-xətti ilə seçilir. O, həm də yüksək mədəniyyəti, alicənablığı ilə də musiqi aləmində sayılıb seçilmiş, onu tanıyanların qəlbində özünə məskən salmışdı.

S.Vəzirov orta məktəbi bitirdikdən sonra Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna daxil olur. Burada yaxşı, intizamlı tələbə kimi tanınmaqla bərabər ictimai işlərdə fəallıq göstərənlərdən biri kimi hörmət qazanır. İnstitutda xalq çalğı alətləri ansamblı yaradır və kollektivə yaxşı rəhbərlik edərək rəngarəng repertuar hazırlayır. İnstitut rəhbərliyi tərəfindən təşəkkürlər alan Səfərəli müəllimlər və tələbələrin dərin hörmətini qazanır. S.Vəzirovun rəhbərlik etdiyi kollektiv doğma təhsil ocağında və başqa institutlarda da konsertlər verir.

1951-ci ildə Polşada keçirilən Beynəlxalq Festivalın qalibi olan

S.Vəzirov "Ailə ansamblı"nın məşqində

S.Vəzirov doğma vətənə üzüağ dönərək doğmalarına, musiqiçi dostlarına, oxuduğu ali təhsil ocağına bol-bol sevinc bəxş edir.

S.Vəzirov İnstitutu bitirib iqtisadçı kimi bu sahədə fəaliyyətə başlayır.

Sənətkarımız 1949-cu ildən 1953-cü ilə qədər peşəkar sənətdə çalışıb. Konsertlərdə və toy şənliklərində məşhur xanəndələr və sayılan ifaçılarla çalışıb.

O, 1953-cü ildə radionun fonduna "Cahargah", "Zabul" muğamını, "Qazaxı", "Kolxozu", "Azərbaycan", "14 nömrə", "Qaytağı", "Tərəkmə", "Vağzalı" rəqslərini və musiqisi özünün olan "Pambıq çöllərində" kompazisiyasını yazdırmışdır.

Beş oğul, bir qız atası olan S.Vəzirov övladlarını ləyaqətlə böyütmüşdür. Özü ifaçılıqdan uzaqlaşıb başqa sahədə çalışsa da, oğullarının musiqi təhsili almalarına xüsusi diqqət və qayğı göstərmiş, bir sənətkar kimi yetişmələrinə yaxından kömək etmişdir. İstedadlı bir nəslin nümayəndələri olan bu övladların hər biri ən yaxşı ifaçılara çevrilərək musiqi mədəniyyətimizə həqiqi xidmət göstərmiş, incəsənətimizin xarici ölkələrdə təbliğ olunmasında iştirak etmişlər.

Böyük oğul Kamil simli alətlərin və qarmonun ən yaxşı ifaçılarından olaraq, dünya şöhrətli müğənni Rəşid Behbudovla Mahnı Teatrında çalışaraq milli musiqimizi dünyanın hər yerində təmsil etmişdir.

Kaman ustası Hacı Ədalət öz sənətinin peşəkarlarından sayılaraq müşaiyətçi və solist kimi ölkəmizdə və onun hüdudlarından kənarda incəsənət ustalarımızla birlikdə ən müvəffəqiyyətli konsertlərdə, festivallarda və ən böyük tədbirlərdə çıxış etmişdir. Əcəl onu vaxtsız əlimizdən almış, Hacı Ədalət 52 yaşında dünyasını dəyişmişdir.

Ramiz çox gözəl piano ifaçısı idi. Xalq çalğı alətləri ansanbllarında çalışırdı. Ulu Tanrı bu gənc ifaçını öz dərğahına apardı.

Babək və Qalib də musiqiçi kimi yaxşılardan sayılırdı. Babək (Ağarza) klarnetin və digər nəfəsli alətlərin mahir ifaçılarındanandır.

Qarmon ifaçılığında klassik sənətkarlərdən sayılan S.Vəzirov 1982-ci il noyabr ayının 9-da vəfat etmişdir.

Bir əsri adlamış ömür

Türrə Vahid qızı Hüseynova 1906-cı il aprel ayının 2-də Bakıda anadan olub və məşhur "Sovetski" məhəlləsində boya-başa çatıb. Onların ailəsi sonralar Mərdəkan qəsəbəsinə köçüb.

Türrə 10-12 yaşlarından başlayaraq incə musiqi duyumu nəticəsində qarmon çalmağa başlayıb. Bu işdə qohumlarının qarmonu onun kərinə gəlib. Atası Türrənin böyük həvəsini və ifa bacarığını görüb ona qarmon alıb.

16 yaşından toylara gedən bu qızın çalğı qabiliyyəti çox bəyənilir, tədricən tanınmağa başlayır və rəğbət qazanır. Hətta ustad qarmonçu Əhəd Əliyev və digər məharətli sənətçilər də Türrəni dinləyib razı qalmış, hər yerdə müsbət fikir söyləmişlər.

Bakıda yaşayan əksər qadın müğənnilər və musiqiçilərlə sənət yoldaşlığı etməyi bacaran Türrə Hüseynova səmimiyyəti və düzlüyü ilə çox hörmət qazanıb. Onunçu də həmin qadın sənətçilərimiz Türrə ilə toy şənliklərinə getmişlər. Sənətindən, özündən, sözündən razı qalmışlar. Türrə xanım 16 yaşında ailə qurub, dünyaya övladlar gətirərək boya-başa çatdırıb. Böyük ana məhəbbətilə böyütdüyü dörd qız və dörd oğulun musiqi tərbiyəsi ilə də məşğul olmuşdur. Övladlarından

bəziləri əvvəllər qarmon çalmağa həvəs göstərsələr də sonralar başqa peşələrə sahib olmuşlar. Nəvələrdən də biri bir müddət yaxşı qarmon çalsa da, öz taleyini digər sənətə bağlayıb.

1941-1945-ci illər müharibəsi zamanı Türre xanım hospitala gəlib yaralılara xidmət məqsədilə həkimlər və tibb bacılarına yaxından kömək edib. Bəzən də yaralıları ovundurmaq üçün sevimli qarmonunu hospitala aparıb çalırmiş. Onun bu qabiliyyətini gören hospital rəisi Türredən musiqi qrupu ilə tez-tez konsertə gəlməsini xahiş edir. T.Hüseynova çalıb-oxuyan dostlarını ətrafına toplayaraq Bakıdakı hospitalların hamısına konsertlərə getmişdir.

Müharibədən sonra konsert briqadalarının tərkibində Türre xanım Azərbaycan rayonlarındakı kolxoz və sovxozlara gedərək onlara göstərilən mədəni xidmətin iştirakçısı olmuşdur.

O, 1960-cı illərdə Mərdəkan qəsəbəsindəki 221 saylı "Uşaq bağçası və körpələr evi"ndə musiqi rəhbəri işləmişdir.

T.Hüseynova 65 yaşına qədər yüksək sənət enerjisi ilə Bakının hər bir kənd və qəsəbəsində el adəti ilə keçirilən qız toylarında öz dəstəsi ilə çalıb-çağırırmiş.

Qadın qarmonçularımızın ən mahir ifaçısı Q.Dadaşova Türrenin sənətini çox bəyənər, xətrini çox istərmiş. Qızxanım macal tapıb gedə bilməyəcəyi toyun sahiblərinə öz məclislərinə Türre xanımı dəvət etmələrini arxayınlıqla məsləhət görürmüş.

T.Hüseynova ömrünün müdrik çağlarında, təxminən 75 yaşa qədər yüngül məclislərə, "xınayaxdı" adlanan tədbirlərə getmişdir. Belə yaşda toy sənətçiliyinə xidmət etmək hər adama məxsus deyil. Bu yalnız sənətə yüksək sevgidən və ifaçılıq tərzini saxlamaq bacarığından irəli gəlir.

Övlad, ailə qayğıları, toy-büsat məclislərinə ardıcıl dəvətlər belə gözəl sənətkarımıza könül nəğmələrini, xalq havalarını öz ifasında lentə yazdırmağa imkan verməmişdir.

Zəhmət, hünər dolu, zəngin və mənalı bir ömür yolu keçən Türre nənənin yüzdən artıq nəvə-nəticəsi vardır.

2006-cı il aprel ayının 4-də Əzizbəyov rayon İcra Hakimiyyətinin Mərdəkan qəsəbəsindəki Mədəniyyət Sarayında T.Hüseynovanın 100 illik yubileyi ilə bağlı keçirdiyi təntənəli tədbir hələ çoxlarının xatirindən silinməyəcək. Tədbirdə rayonun rəhbər işçiləri, görkəmli ziyalılar, o cümlədən tanınan sənətçilər Zakir Mirzə, Gövhər Rzayeva, Adil Hüseynov, Baxışəli Əliyev və başqaları iştirak edib ürək sözlərini söyləmişlər.

Türre nənə 2007-ci il fevral ayının 1-də dünyasını dəyişmişdir.

Nəcib nəslin nümayəndələri

Ziba xanım Kərbəlayi Əliheydər qızı 1903-cü il fevralın 14-də Bakının Bülbülə qəsəbəsində anadan olub. Burada boya-başa çarib, gəlin köçüb. Kiçik yaşlarından qarmon çalmağı öyrənən Zibaxanım getdikcə daha yaxşı ifaya yiyələnir, əvvəllər evdəkiləri, sonra məhəllələrindəki rəfiqələrini, qız-gəlinləri, ağbirçək ana və nənələri sevindirir.

Böyüyüb başa çatdığı ailə müsəlman dini ayinlərinin düzgün icraçısı olduğu üçün Ziba xanım kiçik yaşlarından bu qaydalarla tərbiyə almış və onlara tam əməl etmişdir. Kərbəlayi Əliheydər qəşəbədə yüksək nüfuzu olmuşdur. Onun tərbiyə edib, böyütdüyü övladlar, o cümlədən Ziba xanım ədəb-ərkanı, yüksək əxlaqı, abır-isməti, geyimi ilə nümunəvi sayılmış, rəğbətlə qarşılanmışdır.

Ziba xanım XX əsrin 30-cu illərinin ikinci yarısından peşəkar sənətə gəlmiş, yaşadığı Bülbülədə və ona yaxın qəsəbələrdə qız toylarına getmişdir. O, 1962-ci ilə qədər bu işi davam etmişdir. Ziba xanım öz övladlarına da qarmon çalmağı öyrətmişdir. Onun oğullarının hamısı qarmon çalmaq qabiliyyətinə malik olmuşlar. Lakin onlardan birinin, Hacığa Məhərrəmovun adını xüsusilə qeyd edirik. Anasından öyrəndiyi peşəni işlədərək o, həm də tütək balaban və klarnet ifaçısı kimi də tanınmış və toylarda uzun illər çalışmışdır. O, gənclik illərində A.Zeynallı adına Musiqi Texnikumunun balaban sinfini bitirmiş, və Bakının Bakıxanov qəsəbəsindəki "4 saylı musiqi məktəbi"ndə müəllim işləməyə başlamışdır. Hacığa bu məktəbə balaban müəllimi kimi gələndə, sonralar qarmon ixtisasının not və muğam tədrisilə də məşğul olmuşdur. Hacığa müəllim ömrünün sonuna qədər "4 saylı musiqi məktəbi"ndə çalışmışdır.

H.Məhərrəmovun tütəkdə çaldığı oyun havaları XX yüzilin 50-60-70-ci illərində tez-tez səsləndirilirdi. Həmin rəqs musiqiləri və digər havaçatlar Azərbaycan radiosunun fondunda bu gün də qorunur.

Ömürlərini və istedadlarını ifaçılıq sənətinə həsr etmiş, toy-mağarda sevimli xalqımıza xidmət göstərmiş sənətçilərimiz bu gün dünyada olmasalar da izləri qalmaqda və görünməkdədir. O adları tarixə köçürmək isə bizim öhdəmizə düşür.

Kitabımızda adını çəkdiyimiz Məryəm Hüseynbala qızı Məhərrəmovanın ifaçılıq sənətinə gəlməsində də Ziba xanım Kərbəlayi Əliheydər qızının müəyyən rolu olmuşdur.

Tutu Şeyx Yusif qızı

Tutu Yusif qızı 1910-cu ildə Lənkəran şəhərində anadan olub. Şeyx Yusif əslən Şuşalıdır. Məşhur tarzən Sadıqcanın qardaşıdır. Yusifin məlahətli, gözəl səsi olmuşdur. O, Şuşada yaşadığı və gənclik illərində Lənkərana gəldiyi dövrdə məsciddə minacət çəkmişdir. İrana getmək arzusu ilə gəlib Lənkərandan keçərkən bir müddət burada qalmalı olur. Qismət, tale onu bu gözəl məkana bağlayır. Qönçə adlı bir qızla ailə qurur. Lənkəranın şeyxi kimi nüfuz sahibi olan bu insan dünyasını dəyişəndən sonra da daim hörmətlə anılmışdır.

Şeyx Yusiflə Qönçə xanımın doqquz övladı dünyaya gəlib. Haqqında söhbət açacağımız Tutu ailənin doqquzuncu övladıdır. Bütün uşaqlar kimi Tutu da atılıb-düşüb, şənlənib, gizlənpaç oynayıb, qaçıb-yürüyüb. Şən uşaq avazıyla oxuyub. Evlərində divardan asılan tara maraqla tamaşa edən Tutu bu alətin kimə məxsus olduğunu soruşduqda atası belə cavab verir.

- "Bu sənin əmin ustad tarzən, böyük sənətkar Sadıqcanındır. Mən də uşaqlıqda tar çalmağı öyrənmişdim. Müqəddəs islam dinimiz məni öz qoynuna aldı. Mən din əhliyəm, məscid adamıyam. Bu mənim tale yolumdur".

10-12 yaşlarında Tutu tar çalmaq arzusuna düşür. Çalışsa da bir şey alınmır. Görünür tarın sinədə tutulmaq qaydası, köklənməsi və s. qızcığa onu yaxşı öyrənməyə imkan vermir.

Tutu 13 yaşında olarkən İsgəndər Abdullayevə ərə verirlər. Deməli ki, keçmişdə bütün şərq aləmində, o cümlədən Azərbaycanda azyaşlı qızları ərə vermək şəriət qanunlarına əsasən məqbul sayılırdı.

İsgəndər Abdullayev Lənkəran bölgəsində tanınan qarmonçalan olub. (O son dövrlər Azərbaycanda nəfəsli alətlər balaban, tütək və

klarnetin ən mahir ifaçılarından biri sayılan Hakim Abdullayevin basıdır).

İsgəndərin evinə gələndən sonra tez-tez qarmon səsi eşidən Tutunun musiqiyə olan həvəsi yenidən oyanır. O, həyat yoldaşından ona da qarmon çalmağı öyrətməsini xahiş etsə dəəri buna razı olmur. İsgəndər evdə olmayanda 13 yaşlı Tutu gizlincə qarmonu çalmağa başlayır, və gündən-günə neçə-neçə xalq havalarını öyrənir. Bir müddətdən sonra İsgəndər arvadının qarmon çalğısını eşidəndə təəccübünü gizlədə bilmir, gülümsünərək evə daxil olub deyir: - "Bəh-bəh, mən səni öyrətmədim ki, sən yalnız ev işlərilə məşğul olaşan. Sən isə vaxtından qarmon çalmağa da həsr elədin. Yaxşıca da öyrənmişən ki".

İsgəndər Abdullayev arabir Tutu xanıma yeni-yeni havalar öyrədir, qarmon ifaçılığının sirlərini başa salır. Get-gedə Tutu xanım daha mükəmməl qarmonçalan olur.

Tutu xanım Lənkəranın özündə və ətraf kəndlərində qız toylarında, "paltarkəsdi" (bəzi yerlərdə paltar biçdi də deyirlər), "Xınayaxdı" məclislərində dəstəsilə çalaraq məşhurlaşmış, dərin nüfuz qazanmışdır.

Getdiyi yerlərdə onu təxəllüsü ilə, Nənəbacı adıyla çağırırlar.

İsgəndər Abdullayevlə Tutu xanımın həyat yolları ayrılmalı olur.

İkinci dəfə ailə həyatı quran Tutu Heybət Şərifovaərə gedir. Onların hər ikisi 1941-ci il, müharibə başlayana qədər Yardımlı və Lerik rayonlarında ibtidai və yeddiillik məktəblərdə müəllimlik edirlər. əsgərliyə çağırılan Heybət müəllim dağ raoylarında həyat yoldaşının işləməsinin çətin olacağını bildiyi üçün Tutu xanımı Lənkərana gətirir.

1945-ci il müharibə bitəndən sonra H.Şərifov sağ-salamat vətənə dönür. Həyat yoldaşının qayıtması Tutu xanımda böyük toy-bayram əhval-ruhiyyəsi yaradır. O, sevimli qarmonuna sarılaraq daha şən, daha şaqraq nəğmələr çalib el şənliklərinə qovuşur. Lənkəranın qız toyları, qadın şadyana məclisləri onu qoynuna alır. Ailəsinə sonsuz sədaqət göstərərək, övladlarını əzmkar qayğıyla böyüdərək, xalq musiqimizə xidmət edərək Tutu xanım (Nənəbacı) ifaçılıq sənətimizi bölgələrdə inkişaf etdirən qadın sənətkarlarımızın nümayəndəsi və nümunəsi kimi xalqımıza şadyanalıq bəxş edənlərdən biri kimi hörmətlə xatırlanmalıdır. O, öz sənətini oğlanlarına da öyrətməmişdir. Övladlarından neçəsi xalq musiqimizə xidmət etmişlər.

Tutu xanım ömrünün sonuna qədər sevimli sənəti, qarmon ifası ilə insanlara sevinc bağışlamışdır. O, 1968-ci ildə Lənkəranda dünyasını dəyişmişdir.

İki zirvə

XX yüzilin ikinci yarısında instrumental ifaçılıq sənətində yüksəliş dövrü başladı. Bu qarmon ifaçılığında da özünü göstərdi.

1960-cı illərdə yeni ifaçı kimi meydana çıxan və daha sonra tanınmağa başlayan iki sənətçi, Aftandil İsrailov və Zakir Mirzəyev öz dəsti-xətlərini yaradaraq yüksəlişə doğru irəliləyirdilər.

Aftandil Eynulla oğlu İsrailov 1941-ci, Zakir Qulam oğlu Mirzəyev 1943-cü ildə anadan olub. Hər iki vətəndaşımız Bakıda dünyaya göz açıb, burada boya-başə çatıblar.

Zakir Mirzə 1960-cı illərin əvvəllərində, Aftandil İsrailov həmin illərin sonlarında məşhurlaşdılar. Hər iki qarmonçu özlərinin bəstələdiyi rəqs melodiyalarını radionun fonduna yazaraq tezliklə ad-san qazandılar.

Xalq çalğı alətləri ansambllarında çalışan, toy-büsat şənliklərində çalib-çağıran, öz sənətləri üzərində müntəzəm işləyən hər iki sənətkar XX əsrin 70-ci illərində qarmon ifaçılığı sənətinin zirvəsini fəth etdilər.

Xalqın yaradıcılıq çeşməsindən qidalanan Ə.Əliyev, T.Dəmirov, A.Abbasov, M.Ağayevin ifaçılıq üslubundan bacarıqla bəhrələnən

Z.Mirzə və A.İsrafilov əsasən həmin ənənəni saxlayaraq müasir ifaçılıq sənətinə xas cəhətləri qarmon ifaçılığına gətirmişlər.

Eyni dövrdə parlayıb, sənətdə seçilən Zakirin və Aftandilin hər birinin öz izi, öz ifaçılıq üslubu, çalğı maneraları vardır. Onların ifa xüsusiyyətləri, hətta qarmonlarının səs çalarlığı, tembr zənginliyi də başqa başqadır. Onların hər birinin qarmonun körüyündən istifadə etmə qaydaları da fərqlidir.

XX əsrin ikinci yarısında qarmon sənətçiliyinin inkişafında hər iki sənətkarın misilsiz xidmətləri olmuşdur. Doğrudan da hər iki nəhəngin ifaçılıq məktəbi vardır ki, biz cəsarətlə "Zakir məktəbi", "Aftandil məktəbi" deyə bilirik. Onlar ifaçılıq sənətimizdə məşəl kimi yanaşı yanırlar, yanaşı dayanan qoşa zirvə üstündə şölələnən məşəldirlər.

Müasir qarmon ifaçılığında yaxşı, ustad sənətkarlar vardır. Onların hamısı Z.Mirzə və Aftandilin sənət yollarından bəhrələnənlərdir. Z.Mirzə və A.İsrafilov sənətimizdə qoşa qanad, yaxşıların yaxşısıdır. Onların adı musiqi tariximizdə yazılmalı, haqlarında ən mötəbər məclislərdə hörmətlə danışılmalıdır. Hər iki sənətkar fenomendir.

Aftandilə qədər milli qarmon ifaçılığımız xüsusilə Azərbaycan mühitində sevilib dərk edilirdisə, onun lentləri geniş yayıldıqdan, özü məşhurlaşdıqdan sonra bu sənət Vətənimizin sərhədlərini aşaraq ətraf respublikalara yayıldı. Onun ifalarını Qafqazda yaşayan bütün millətlər, Orta Asiya xalqları və keçmiş Sovet dövləti ərazisində yaşayan əksər xalqlar qəbul edib sevdilər.

SSRİ Xalqlarının akkardeon və qarmon ifaçılarının ən populyar olanları belə Aftandilin ifasından razı qalaraq fikir söyləyir, onun qarmonundakı tembrdən danışır, bu səsin seyrinə düşdüklərini bildirirdilər.

A.İsrafilov öz ansanblı ilə İrəvana, Tbilisiyə, Şimali Qafqazın əksər şəhərlərinə, Orta Asiya Respublikalarına konsertlərə və toy məclislərinə dəvət olunurdu. Bu dediklərimiz XX əsrin 70-ci illərinin ikinci yarısından başlayaraq 1990-cı ilə qədər davam etmişdir.

A. İsrafilov milli qarmon ifaçılığımızın bayraqdarı, Z.Mirzə başqanıdır.

Aftandil milli qarmon ifaçılığımıza daha çox xırdalıqlı barmaqlarla çalğı, tremolalı yol gətirib. O, bu incəlikləri, zəriflikləri, xırdalıqları həm muğam fikirlərində həm də rəqs melodiylarının cümlələrində

Həmid Haqverdiyev (1947-1980)

ölçülərə dəqiq tətbiq edərək işlədir. Bütün bunlar böyük ustalığ tələb edir ki, bu da onun unikal sənətində özünü biruzə verir.

1970-ci illərin əvvəllərindən sənətə gələnlərin və 1980-ci illərdə qarmon ifaçılığına başlayanların çoxusunda "Aftandil ifaçılıq məktəbi" nə meyl güclü olmuşdur.

Aftandil sənətində dərin lirizm, həzinlik vardır. Sənətkarın ifasında ümumi-bəşər hisslər və fikirlər daha çoxdur.

Şərqi böyük dühası Sədi Şirazinin bəxt haqqında belə bir beyti var:

**"Başının hər tükündə yüz hünər olsa, əgər,
Bəxtin yoxsa, bu hünər bir iş görməz tük qədər"**

Öz zəhməti, istedadı, çalışqanlığı, əzmi səbəbinə zəngin sənət qazanan Aftandilin əsas köməkçisi Ulu Yaradanın ona verdiyi bəxtədir ki, özündən yeddi addım qabaqda gedərək sahibini öz ardınca xoşbəxtliyə aparmışdır. Bəxti bütün ömrü boyu onu izləmiş, müşayiət etmişdir. Sadıq dostu qədər sevdiyi sevimli qarmonu qisməti, bəxti hesabına ona nəsib olmuş, şairli səs ilə sənətkarımıza şöhrət gətirmişdir. Bu alət Rusiyanın Vyatsk (Kirov) şəhərində hazırlanan ən keyfiyyətli alətlərdəndir. 1960-cı illərin sonlarında bu qarmonu yenidən böyük uğurla bərpa edən Bakılı usta Vekçev Valentin Aftandilə qeyri-adi bir alət təqdim etmiş və gələcək müvəffəqiyyətlərinə təminat vermişdir.

Vekçev Valentin bütün ömrünü Azərbaycan qarmonlarının hazırlanmasına həsr edərək bir-birindən keyfiyyətli alətlər düzəltmişdir ki, ən yaxşı qarmon çalanlarımız bu gün onun yadigarı ilə əsl sənət göstərə bilirlər.

Aftandilin qarmonu isə bu alətlərin içərisində ən yaxşılarındandır. O cümlədən Z.Mirzənin istifadə etdiyi qarmonun da ustası V.Valentindir. Valentinin düzəltdiyi qarmonlar özünün yaşadığı zamanda da, bu gün də nümunə olaraq öz qiymətini almış, bütün ustaların diqqətini özünə cəlb etmişdir. Müasir dövrümüzdə Azərbaycanda yaşayan qarmon ustalarının hamısı Valentinin əl işlərindən öyrənir, onun yaratdıqlarından bəhrələnirlər.

Xalq çalğı alətləri ansanbllarında Aftandilin fəaliyyəti onun yaradıcılığının məhsuldar dövrünə təsadüf edir. Onun ansanbl tərkibində çalmağının özünün də böyük dəyəri, özünəməxsusluğu olmuşdur.

Aftandil İsmayılov 1967-ci ildən 1978-ci ilə qədər Televiziya və Radioda Baba Salahovun rəhbərlik etdiyi ansambl da çalarkən daha çox tanınaraq rəğbət qazandı. Instrumental meodiyalarda solo hissələri çalması, muğam oxuyan müğənniləri müşayiət etməsi onun istedadlı musiqi-

çi olmasından xəbər verirdi. O, 1983-cü ildən 1991-ci ilə qədər Zeynəb Xanlarovanın rəhbərlik etdiyi ansamblıda çalmış. Azərbaycanın hər yerində, SSRİ məkanında və xarici ölkələrdə böyük-böyük konsertlərdə olmuşdur. Ümumiyyətlə Aftandil 30-dan çox xarici dövlətdə konsertlərdə çıxış etmişdir.

Aftandilin repertuarında xalq oyun havaları, lirik melodiyalar, öz bəstələri və bəstəkar əsərləri özünə yer tutur. Sənətkarın bəstələdiyi rəqs havaları bir-birindən gözəldir. Onların ən populyarı "Kəmalə", "Zemfira", "Nazilə", "Simrani", "Dağlar oğlu" rəqs melodiyalarıdır.

Zakir Mirzə XXI əsrdə milli qarmon ifaçılığımızın möhürüdür. O, xaqın qəlbinə naxış-naxış möhürlənib.

Zakir Mirzə sənətini daim püskürən, sönməyən vulkana bənzətmək olar. Bu Azərbaycan vulkanıdır. Bu gün o, qarmon ifaçılığında övliyyəyə, müqəddəliyə çevrilir. Onun çalğısının canı, ruhu var. Sanki qarmon ifaçılığı sənəti Zakir sənətilə qidalanır.

Zakir Mirzə şəxsiyyətdir, gənc və qocaman şəxsiyyət. 64 yaşlı sənətkar Azərbaycanda olanlar, siyasi dəyişmələr Zakirin ruhuna toxunmayıb, onu dəyişməyib.

Olduqca həssas, incə və geniş musiqili, duyumlu ürəyi olan Zakirin geniş imkanlı ifası insanların qəlbinə tez yol tapır.

Zakir müəllim özü gözəl rəqs melodiyaları bəstəkarıdır. Bu melodiylarda onun incə duyumu, öz dəsti-xətti və ifaçılıq tərzı açıq-aydın sezilir. Bununla belə o, bəstəkar əsərlərini çalarkən həmin melodiyları dərinədən duyaraq, oradakı məntiqə vararaq çalır.

Coşqun təb, yüksək bədii enerji, geniş ifaçılıq texnikası, çalğı zamanı səsləri özünə rəm etmək, qəlbindəki duyğularla beynindəki fikirləri birləşdirmək, böyük yaradıcı təfəkkür və təsirli məzmun Z.Mirzə sənətinin əsas cəhətləridir.

İfa zamanı o, özünü unudur, ürəyinin diktəsini, hökmünü icra edir. Onun rəqs melodiylarındakı coşqunluq, parlaqlıq dinləyicinin hiss və duyğularına tez sirayət edir, onları musiqinin ritminə qoşur, melodiyanın ahənginə cəlb edir.

Zakir müəllimin muğam ifası isə bir özgə aləmdir. Başqa ifaçılardan fərqli olaraq onun muğam ifaçılığında da coşqunluq, aşib-daşan dağ çaylarının çağlaması, dənizin şahə qalxıb kükrəməsi, yanan tonqalların göylərə tərəf uzanan dilləri, döyüşə gedən igidlərin nərəsi, Koroğlunun Qıratının kişnərtisi, dağlar üzərində qıy vuran qartalların səsi vardır.

Onun özünün mənəvi zənginliklərlə dolu muğam dünyası vardır.

Ə.Bakıxanov ad. X.Ç.A ansamblının televiziya çıxışı
Qarmonçu Zakir Mirzəyev, klarnet ifaçısı Elxan Səmədzadə

Türk müğənnisi Yesin Əfşar Xalq artistləri Z.Xanlarova,
H.Bayramov, V.Qədimov, F.Dadaşov, A.İsrafilov, əməkdar artist B.Muradov,
xalq artisti İ.Rzayev, C.Aslanoglu

Muğam ifa edən Zakir Mirzə dinləyicini müxtəlif işıqlı rəngləri özündə birləşdirən zəngin bir aləmə, sirli-sehirli muğam dünyasına aparır. Onu dinləyənlər muğam bitənə qədər ifaının hiss və duyğularından qopub gələn sehirli səslərin təsiri altında olur.

Zakir muğamında sərbəstlik, dəniz qədər genişlik və səma kimi aydınlıq hiss edir. İfasında yurda, torpağa, xalqa və müqəddəs Vətənə bağlılıq vardır. Bütün çalğılarında nikbin duyğular, coşqun notlar səslənir. Onun yaradıcılığında ulularımızdan bizə gələn genetik kodlar hiss olunur. Sənətkarımızın "Segah"-ında ülvî məhəbbət, yüksək eşq özünə yuva tapıb.

Z.Mirzədə "yaşama sənəti", obraz vardır. O, canlı klassikdir.

İki əsrə qucaqlayan odlı, alovlu, qaynar qəlbli bu insan sağlığında canlı klassiklər səviyyəsinə yüksəlib. Zakir sənətində Kərəm atəşi, Məcnun yangısı, bəşəri yangı var.

Zakir cəsarətli insan sözü deməyi bacaran şəxsdir. O, musiqimizin milliliyini, saflığını qoruyanların sırasında dayananlardandır.

Zakir sənətindəki ruh onun vətəndaşlıq qayəsindən gəlir. O, bu gün qarmon ifaçılığının zirvəsi, öyrətdiyi tələbələrin ustası, başqalarının isə mənəvi müəllimidir.

Maestro Niyazi Z. Mirzəni "qarmonun Paqaninisi" adlandırmışdır.

Zakir müəllimin 100-dən çox bəstələdiyi melodiya var. Onlardan yalnız əllisini lentə yazdıra bilib.

Z.Mirzə bəstəkarlarımızdan T.Quliyev, S.Ələsgərov, A.Məlikov, S.Rüstəmov, V.Adıgözəlov, T. Bakıxanovun əsərlərini televiziya, radioda və açıq konsertlərdə ifa edir.

Onun yaradıcılığının şah əsəri sayılan "Muğam və rəqs" həsrətli qəblərin məhrəmi, sınıq könüllərin məlhəmidir. Zəngin, təsirli və məzmunlu olan bu ifa əsl sənət əsəri olaraq həssas bir ürəyin pıçıltıları, yüksək insani keyfiyyətlərə, bəşəri məhəbbətə malik bir sənətkarın könül tərənələridir. Bu ifanı dinlədikcə doymursan, vəcdə gəli-sən. Buradakı bütün musiqi cümlələri bədahətən yaranaraq ürəkdən süzülüb gəlmişdir.

1947-ci ildə Bakıda anadan olmuş, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını bitirmiş məşhur bəstəkar Fərəngiz Əlizadə mahir kamançaçılan Həbil Əliyevin ifası əsasında yazdığı "Həbilsayağı" adlanan əsərlə Avropa və Amerika səhnələrini fəth etmişdir. Fərəngiz xanım Almaniyada yaşayıb fəaliyyət göstərmişdir. 2007-ci ildə vətənə dönüb. O, həmin ildə Bəstəkarlar İttifaqının sədri seçilib.

Z.Mirzə "Muğam və rəqs" adlı həmişəyaşar əsərində ilk dəfə Segah muğamı ilə rəqs melodiyasını böyük ustalıqla sintez etmişdir. Zənnimcə gənc bəstəkarlarımız Z.Mirzənin "Muğam və rəqs"inə nəzər ye-

tirsələr gələcək uğurlarını təmin edəcək materialı oradan ala biləcəklər. Adını çəkdiyimiz zəngin mövzu üzərində dünya səhnələrini səyahət edə biləcək böyük əsər yazmağı bəstəkarlarımızın öhdəsinə buraxırıq.

Z.Mirzənin radionun fonduna yazdırdığı rəqs melodiylarından bəzilərinin adlarını çəkirik. "Azəri", "Oynaq rəqs", Cəld rəqs - "Bəxtəvəri", "Şənlik", "Dağıstan", "Səidə", "Təbriz lövhələri", " Həzin rəqs", "Səadəti", "Səbuhi", "Firiduni", "Qızıl gül", "Xəyalə".

A.İsrafilova xalq artisti, Z. Mirzəyə əməkdar artist fəxri adı verilmişdir. Z.Mirzə ən yüksək fəxri adlara layiqdir. Hər iki sənətçi xalqımızın əzizi, sevimli sənətkarı olmaları ilə iftixar hissi keçirib fəxrlənə bilirlər.

Zaman-zaman Z.Mirzəyə şairlərimiz şeirlər həsr eləmiş, müxtəlif sənət adamları və ziyalılarımız xoş sözlər söyləmişlər.

Şair Nəriman Qəhrəmanlının sənətkara həsr etdiyi şeri veririk:

Aləmin sirrini yığıb qarmona,
Qəmin ürəyindən sıxıb qarmona,
Bir aləm dərd necə sıgıb qarmona?
Yanıb barmağından tökülür Zakir,
Ahın barmağından hönkürür Zakir.

Barmaqlar dilmancdı, sinə dəftərdi,
Pərdə-pərdə açdı, oxudu dərdi,
Qınadı fələyi, bu oldu dərdi,
Yanıb barmağından tökülür Zakir,
Ahın barmağından hönkürür Zakir.

Bəxtin dar ayaqda, dar məqamı var,
Hər dilin öz sözü, öz əyyamı var.
Hər səsin öz dərdi, öz qiyamı var,
Baxın, barmağından hönkürür Zakir,
Yanıb barmağından tökülür, Zakir.

Canavar ağzından qoparıq qəmi,
Tanrı dərgahına aparır qəmi.
Yığıb sinəsinə qaytarır qəmi,
Sıxıb barmağından hönkürür Zakir,
Ahın barmağından hönkürür Zakir.

Zəmanə düz sözü yazır tərsinə,
Alına dərd yazır, düzür tərsinə,
Çevirib qarmonu özü tərsinə,
Yanıb barmağından tökülür Zakir.
Ahın barmağından hönkürür Zakir.

Salyanlı Əflatun

Salyan qədim el, qədim mahaldır. Bu torpaq Mir Bağır Ağazadə, Əli bəy Hüseynzadə, Əlövsət Quliyev kimi ziyalı və ictimai-siyasi xadimlər, Böyükağa Talıblı kimi yazıçı, Əliağa Kürçaylı, Xəlil Rza Ulutürk kimi nəhəng şairlər, Ağadadaş Qurbanov, Əli Zeynalov, Həsən Məmmədov kimi sevilən aktyorlar, Aşıq Pənah, Aşıq Qurbanxan kimi məşhur aşıqlar, Qulu Əsgərov kimi əvəzolunmaz xanəndə, Rza Şıxlarov, Aslan İlyasov kimi qarmon ifaçıları qeyri-adi, nadir istedadlı malik Həsənağa Sadıqov kimi musiqiçilər yetirmişdir.

Salyan neçə-neçə alimlərin, ziyalıların, istedadlı insanların, sənət adamlarının yurduudur. Dünya şöhrətli bəstəkar Arif Məlikov da əslən, ata tərəfdən Salyanlıdır. Şair Oqtay Rza bu torpağın yetirməsidir.

Ağayev Əflatun Miryaqub oğlu 1928-ci il aprel ayının 28-də Salyanın Ərəbqardaşbəyli kəndində anadan olub.

Miryaqub' kişi Salyan rayon xəstəxanasının təsərrüfat işləri üzrə müdiri işləyib. O, Sovet-Alman müharibəsinin iştirakçısı olmuşdur. Miryaqub həyat yoldaşı Zəhrə xanım ilə beş övladı Azərbaycanlı ürəyi-lə, həvəs-həvəsə, nəfəs-nəfəsə, məhəbbətlə-zəhmətlə, qayğıyla-sevgi sayğıyla böyütmüşdür. Əflatun dörd bacının bir qardaşı olduğu üçün. Əziz-giramı idi. 8 yaşı olanda atası ona qarmon almışdı. Əflatun 9-10 yaşlarında qarmon çalmağa başlamışdı. Bu onda çox yaxşı alınırdı. Əf-latunun musiqiyə gəlişi barədə 30 iyun 1940-cı il tarixli "Azərbaycan pioneri" qəzetində məlumatla birlikdə şəkli də verilmişdir.

Bu istedadlı uşaq qarmon çalmağa başlayanda Salyanda artıq Rza Şıxalarov kimi gənc qarmon ifaçısı konsenrtlərdə və toylarda çıxış edə-rək elin sevimlisinə çevrilmişdi. Əflatun onu dinlər, öyrənər, musiqiyə olan həvəsi daha da artardı.

Yazıçı-jurnalist Vaqif Yusiflinin Bakıda "Şur" nəşriyyatı tərəfindən nəşr olunan "Yolun düşsə Şirvana" adlı kitabda Rza Şıxalarovun yetir-mələri sırasında Əflatun Ağayevində adı çəkilir.

Haşiyə: - Rza Abdulhüseyn oğlu Şıxlarov 1919-cu ilin fevralında Salyanda anadan olub. 7 yaşında qarmon çalğısını öyrənib. İlk dəfə 13 yaşında Muğan-Gəncəli kəndində toyda çalğıçı kimi məharət göstərib.

Rza Şıxlarov və nəvə Bəybala

Əflatun müəllim şagirdləri ilə

Məhşur qarmonçı Kor Əhəd 1934-cü ildə İrana gedərkən Biləsu-
varda tutulur və Salyana sürgün olunur. Rza ustad qarmonçu üçün
Salyanda ev tutur və ona şagirdlik edir. O, Əhəddən bilmədiyi el ha-
valarının əksəriyyətini və bəzi muğamları öyrənir.

Rza Şıxlarov 1942-ci ildə müharibəyə yollanır, bir il sonra yarala-
nır və ordudan tərxis olunur. Qalan ömrünü ürəkdən bağlandığı sənə-
tinə həsr edərək ən yaxşı qarmonçalılardan biri kimi el-obasında ta-
nınır. O, Şirvan Aşıq dəstəsinə qoşulan ilk qarmonçalan sayıla bilər.
Uzun illər Aşıq Qurbanxan, Aşıq Pənah və Aşıq Bəylərlə yoldaşlıq
edərək toylara gedir. 1950-ci illərin əvvəllərindən aşıqlarla toylara ge-
dən Rza həmçinin yerli xanəndələrlə, o cümlədən tez-tez doğma elinə
toylara çağırılan xanəndə Qulu Əsgərovla da məclislərə gedirmiş.

R. Şıxlarovun çalğısında klassik yol, peşəkarlıq, ustalıq həmişə
özünü göstərirdi. Onun ifası Əhədin çalğısına daha çox oxşayıb. Rza
qrifdə sərbəst gəzişər, sol gövdədəki səslərdən məharətlə istifadə
edərmiş. O, həmçinin klassik muğamlarımızı yaxşı mənimsəyərək qar-
monunda yüksək qabiliyyətlə səsləndirirmiş. Ustad sənətkar "Segah"ı
çox təsirli çalırmiş. Rza muğam bilicilərindən sayılırdı.

Rza Şıxlarova həsr olunan şer:

Tofiq Kərim

Ürəyimin odunu qarmonda dilə verdim,
Mən öz məhəbbətimi həm bəmə, zilə verdim,
Xalqımın sənətini bu yurda, elə verdim,
Bilirəm el içində məhəbbətim qalacaq,
Xoş niyyətim qalacaq.
Şah sənətim qalacaq!

Kişi kimi yaşadım öz müdrik həyatımı,
Bəxş etdim Salyanıma qaynar istedadımı,
Musiqi aləmində ucaltım öz adımla,
Muğamat dünyasında qüdsiyyətim qalacaq,
Səadətim qalacaq,
Şah sənətim qalacaq.

Salyanda XX yüzilliyin ikinci yarısında qarmonçalanlar çox olsa da
onlardan yalnız ikisi, Rza Şıxlarov və Əflatun Ağayev daha çox peşə-

karlıq qazanmış, dəsti-xətti ilə ayrılmış, el -obada və musiqiçilər arasında yüksək səviyyəli sənətkar kimi qəbul olunmuşlar.

Əflatun gənclik illərində Salyanda keçirilən konsert-tamaşalarda Qulu Əsgərovu, Rübabə Muradovanı çox müşayiət etmişdir. Onun olduqca təsirli muğam ifası var idi ki, adı çəkilən xanəndələri razı salardı. Əflatunun Aşıq Pənahlı da sənət yoldaşlığı və yaxın dostluğu olmuşdur.

Sənətdə yaxşı tanınandan sonra Ə. Ağayev Salyanda ən say-seçmə məclislərə dəvət olunmuş və şirin çalğısı ilə könülləri fəth etmişdir. Onun səsi, sorağı ətraf bölgələrə yayıldığı və Bakıya gəlib çatdığı üçün yaxşı tanınmış və Salyanlı Əflatun kimi məşurlaşmışdır.

Əflatun xalq oyun havalarının, muğamların mahir ifaçısı idi. Sənəti heç kəsin ifasına bənzəməzdi. Onun çalğısının öz ətri, öz üslubu vardı. Sağ ayağını sol ayağının üstünə aşırar, qarmonu dizinin üstündə öz üsulu ilə saxlar, aləti köksünə sıxıb baxışları ilə məclisdəkiləri seyr edib təmas yaradaraq ürəklə çalardı.

Əflatunun muğam ifasının böyük təmkini, sambal , güclü təsiri var idi. O, sanki, ürəyinin səsinə eşidirdi, qəlbinin ən gözəl söz-söhbətini məclisdəkilərə danışır. Onun qarmonunun səsinin sehri var idi. Xüsusilə "Çahargah" və "Segah" muğamlarını məhəbbətlə çalır.

Uşaq çağlarından könlünü musiqiyə verən Əflatun qarmonla munis, səmimi yoldaş, həmsöhbət olmuşdu. Qarmonla dostluq ona hələ neçə-neçə, saya gəlməyən dostlar gətirəcəkdi. O, böyük nüfuz sahibi idi. Salyanda və ondan kənarda çoxlu pərəstişkarları və dostları var idi ki, saya-hesaba sığmırdı. Məşhur şairlər Əliağa Kürçaylı, Ağacavad Əlizadə, xanəndə Qulu Əsgərov onun ən yaxın dostları arasında idilər.

Yerli xanəndə, radionun fondunda səsi yazılmış lentləri qorunan Teymur Hüseynovla uzun illər yoldaşlıq edərək Əflatun Salyanda, Nefçalada və ətraflardakı konsertlərdə və toy şənliklərində çalıb-çağırmışdır.

Ə. Ağayevin radiomuzun fonduna "Kolxoz" və "Salyani" oyun havalarını yazdırmışdır. Sonuncu Əflatunun özünün bəstəsidir.

Sovet-Alman müharibəsi Ə. Ağayevin uşaqlıq, gənclik dövrünə düşür. Müharibə illərində Əflatun Salyan Mədəniyyət Evinə çalışmış, qəsəbə və kəndlərə konsertlərə gedərək, zəhmətkeşlərə xidmət edib onların qələbə ümidlərini yüksəltmişdir.

Ə. Ağayev 1946-cı ildə Səfərli Yaxşıxanımla ailə həyatı qurmuşdur. 1947-ci ildə qızı Əfruzə, 1951-ci ildə oğlu Əfsaləddin dünyaya gəlmişdir.

Gənclik illərində əvəzsiz usta A. Karpuşkinə qarmon düzəltdirən Əflatun sənət işlədiyi bütün dövr ərzində yalnız bu alətlə çıxış etmiş-

dir.

Ə. Ağayevin sənətinin davamçıları da çoxdur. 1961-ci ildən Salyan musiqi məktəbində ilk qarmon sinfinin müəllimi kimi işə başlamış və ömrünün sonuna qədər burada çalışmışdır. Əflatun müəllim rayonun Mədəniyyət Evində də uzun ilər qarmon tədrisilə ciddi məşğul olmuşdur.

Hörmətli sənətkarımız XX əsrin 66-67-ci illərində şagirdlərindən ibarət "qarmonçalar ansamblı" yaratmışdır.

Onun sevimli və istedadlı tələbələrindən Təvəkkül Tağıyev, Balakişi Qafarov, Səxafət Bəşirov, Əliş Məmmədov, Yaşar Haqverdiyev, Rəhim Məmmədov, Alim Abbasov və digərləri bu gün musiqi mədəniyyətimizə xidmət edirlər.

Əflatun Ağayev 1984-cü il sentyabrın 25-də dünyasını dəyişmişdir.

Respublika miqyasında tanınmış qarmonçalan Aslan İlyasovu da Ə. Ağayevin davamçısı saymaq olar. Aslanın müəllimi Saleh Nəsirov olsa da o, uşaqlıq və gənclik illərində Salyanda keçirilən konsert və toylarda Əflatun müəllimi dinləyərək onun çalğı üslubunu və şirin xallarını mənimsəmişdir. Aslanın aramla, təmkinli, olduqca şirin səs çalarları ilə səslənən "Segah"ında usta Əflatun sənətinin ətri və nəfəsi tam aydınlığı ilə təzahür edir. Onun radioda yazdığı oyun havaları və "Segah" muğamında milli üslub, xalq ruhu, milli kolorit xeyli cazibədardır. Aslanın ifasında Rza Şıxlarovun sənət çalarları da var.

Toy-büsatımızdan daim səsi, sorağı gələn A. İlyasovun Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında solo konsertləri olmuşdur.

Aşağıda Aslana həsr etdiyimiz şeri veririk:

Dünyaya gəldim Salyan mahalında
Məğrurluq rəmzi var Aslan adında,
Yaxşı oğul elin adın ucaldar,
Yurdunu ucaltdın öz timsalında.

Vardır qarmon ifası çoxları,
Sənin öz ifan var yoxdur oxşarı,
El sənətçisi adı qazanmışan,
Səni sevir Azərbaycan diyarı.

Barmaqların toxunduqca dillərə,
İlham verir oxuyan bülbüllərə,
Efirdə qarmonun səsi gələndə
Aslan sənəti bəxşışdir elərə.

Hatəm səxavəti vardır qanında,
Xeyirxahlıq xislətində, canında
Yaş ötdükcə sənətin ululaşır,
Sənə halaldır bu adın, sanın da.

Toylar bəzəyidir şux rəqslərin,
Nəğməkarısan sehirli səslərin,
Şənliklərdə sevimlisi olursan,
Sevən könüllərin, duyan kəslərin.

Məşədisən, var dinə etiramın,
Təmizdir niyyətin, xoşdur məramın,
Evində gül balaların boy atır,
Kaş gül açsın sənin hər arzu-kamın.

Əhsən istər bu hörmətdə qalasan,
Bu həvəsdə, bu istəkdə olasan,
"Aslan segahı" qəlbləri oxşasın,
Qarmonunla aləmə səs salasan.

Ustad davamçılarından biri

Tağıyev Təvəkkül Əhmədağa oğlu 1961-ci ildə Salyan şəhərində anadan olmuşdur. 1969-cu ildə zəngin ənənələrə malik olan, Azərbaycanımıza neçə-neçə elm adamları və böyük sənətkarlar bəxş edən 2 saylı orta məktəbin birinci sinfinə daxil olmuşdur. Validəyinləri uşaqlıqdan onun kövrək, incə və zərif duyğularını hiss etmişdilər. 1972-ci ildə onu Salyan şəhər musiqi məktəbinin qarmon sinfinə qoyurlar. Az vaxtda bu uşağın musiqi duyumu və sonsuz həvəsini hiss edən Əflatun müəllim onunla daha ciddi məşğul olmağa başlayır. Müəllim şagird anlaşıması son dərəcə gözəl bəhrə verir. Təvəkkül musiqi məktəbində bacarıqlı şagird kimi seçilir, təhsil ocağının konsertlərində və rayon tədbirlərində öz istedadını nümayiş etdirir.

Ustad Əflatun Ağayev öz qayğısını və məhəbbətini nizam - intizam və sevimli şagirdlərindən əsirgəməmişdir. Təvəkkül 1977-ci ildə musiqi məktəbini yüksək göstəricilərlə bitirir. Musiqiyə sonsuz həvəs gənc Təvəkkülü televiziya və radio konsertlərindən, moqintafon lentlərindən ayrılmğa qoymur. O, hey dinləyir, məşq edir, öyrənir və sənətdə özünə yol açır.

T. Tağıyev 1980-ci ildən Salyan və onun ətraf rayonlarına konsertlərə və toylara getməyə başlayıb. O. 1989-cu ildən Salyan rayonundakı Yenikənd musiqi məktəbinin qarmon sinfində dərs deyir. Təvəkkül müəllim rayonun mədəni-kütləvi tədbirlərində, bayram konsertlərində musiqiçi kimi iştirak edərək öz bacarığını əsirgəmir. O, dəfələrlə xarici ölkələrdə milli musiqimizi təmsil etmiş. Ukrayna Respublikasında konsertlərdə çıxış etmişdir. Təvəkkül Tağıyev Mədəniyyət Nazirliyinin xətt ilə 1993-cü ildə İran İslam Respublikasına sənət səfərinə getmişdir. Sonrakı illərdə o həmin ölkədə konsertlərdə olmuşdur.

Təvəkkül müəllim radiomuzun fonduna "Zabul" muğamı və beş rəqs havası yazdırmışdır.

Tağıyev Təvəkkül

Allahın sevimli bəndəsi

Allah ondan heç nəyi əsirgəməmişdir.

Uşaqlıqdan qeyri-adi istedadı, məlahətli səsi olmuş, gözəl bənizi və hüsn-yaraşığı ilə tay-tuşlarından seçilmişdir. Böyüyüb qəddi-qaməti, boy-buxunu, yar-yaraşığı, misilsiz sənət qabiliyyəti, möcüzəli ifaçılığı ilə böyük şöhrət qazanmışdı.

Həsənağa Bilal oğlu Sadıqov 1948-ci ildə Salyanda dünyaya göz açıb. Babası Aşıq Qurbanxan Şirvan Aşıq məktəbinin ən layiqli və məşhur nümayəndələrindən biridir. Həsənağanın atası Bilal həm aşıq,

həm də xanəndə olmuşdur. Məşhur aşiq ocağında həyata qədəm qoyan Həsən şən, firəvan uşaqlıq həyatı yaşamış, genindən gələn istedadla pərvazlanıb, qol-qanad açmışdır. O, babası ustad Aşiq Qurbanın saz çalmağı, rəqs etməyi, atası Bilaldan oxumağı və qaval çalmağı öyrənmişdir. Lap kiçik yaşlarından başlayaraq qoşa nağara çalmağa alışan Həsən sonralar bu alətin ən ustad ifaçılarından biri olmuşdur.

İstedadı ilə daşdan, dəmirdən, müxtəlif məişət əşyalarından, qab-qacaqdan, nəlbəkiddən, qoşa-nağaradan musiqi səsləri almağı bacaran Həsənağa əksər musiqi alətini böyük ustalıqla çalır. O, bu alətləri heç kəsdən dərs almadan, sərbəst olaraq öyrənib. Sazı, baş tacı, balalaykanı, gitaranı, mandalinanı, dəfi, nağaranı, tütəyi, balabanı və qarmonu yüksək qabiliyyətlə çalıb.

Həsənağa kiçik yaşlarından Salyan toylarında və konsertlərdə mahir qarmonçalılardan Rza Şıxlarovu və Əflatun Ağayevi çox dinləmişdir. Onların şirin çalğısı balaca Həsənin hafizəsinə həkk olunmuş, qanına-iliyinə hopmuşdur. Həmçinin Rzanın və müxtəlif qarmonçalılardan Aşiq Qurbanın dəstəsində çalması Həsənin bu sənəti ürəkdən sevməsi və əxz etməsinə zəmin yaratmışdır. O zamanlar Z. Mirzəyevin, A. İsmayılovun Aşiq Qurbanın dəstəsinə tez-tez dəvət olunması da Həsənağanın mahir qarmonçalan kimi yetişməsinə ciddi təsir etmişdir. O xüsusilə Z. Mirzədən ona bəzi ifa üslublarını, incəlikləri öyrənməsini istəmişdir. Beləliklə Həsənağa Sadıqov 1970-ci illərdə nəinki Salyan bölgəsində, hətta Azərbaycanın bütün rayonlarında, Qərbi Azərbaycanda, Dağıstan və Gürcüstan torpağında ən yaxşı qarmonçalılardan biri kimi qəbul olunurdu. Həsənağa bütün cəhətləri və ifa bacarığı ilə tam peşəkar qarmonçalan səviyyəsində olanda bu işdən ayrılmalı oldu.

Belə bir deyim var: "Xəta bir anın işidir, lakin əzabını ömrün boyu çəkməli olursan". Xırda xəta, ehtiyatsızlıq nəticəsində Həsənin sağ əlinin iki barmağı zədə alaraq fəaliyyətini itirmişdir.

Bu zədə onun qarmon sənətindən uzaqlaşdırdı. Lakin, digər milli alətlərimizin ən mahir ifaçısı kimi dünyanı gəzdirdi, uğurlu sənət nümayiş etdirdi, tanındı, şöhrət qazandı. O, "Əməkdar Mədəniyyət İşçisi" fəxri adını almışdır. Həsənağa Sadıqov Respublikamızda incəsənət sahəsi üçün ən yüksək fəxri adlara layiqdir. Bir var sənət göstərmək, bir də var sənətin möcüzəsini nümayiş etdirmək. Həsənağa hər yerdə ifaçılıq sənətinin möcüzəsini göstərir.

Ustad sənətçimiz var Həsənağa,
Özü musiqidir başdan ayağa,
Mahir ifaçıdır hər bir alətdə,
Beləsi yoxdur ayrı vilayətdə.
Sənətdə zərgərdir zövq ilə çalır,

Yaddaşlara köçür, qəlblərdə qalır.
 Doğulubdur musiqi ocağında,
 Musiqini sevib uşaq çağında,
 Ustadı babası Aşıq Qurbandır,
 Yurdu musiqi məkanı Salyandır.
 Atası Bilal aşiq, həm xanəndə,
 Musiqi bu nəsilin ruhu, genində,
 Balaca Həsən saz çalıb oxuyub
 Könül nəğməsindən çələng toxuyub,
 Bəxş edərdi xalqa toy şənliyində,
 Aşıq Qurbanxanla deyişdiyində.
 "Deyişmə" lər xalqa maraq verərdi,
 Həsən belə boy atıb yüksələrdi.
 Hər aləti öyrənibdi həvəslə,
 Musiqini duyub canla, nəfəslə.
 Sonra qardaşları gəlib sənətə,
 Hərəsi sahib olub bir alətə,
 Toyda, şənlikdə, çalıb-çağırdılar,
 Sənətdə əfsanə bir nağıldılar.
 Peşəkar oldu hər bir işində,
 Sanki yanırdılar sənət eşqində,
 Həsənin oğlu Elşən də böyüdü,
 Aldı atasından sənət öyüdü.
 "Mahirlər" adlı ansambl yarandı,
 Hər biri içmişdir sənətkar andı.
 Ölkəmizdə, vətəndən də kənarda,
 Konsertlər verirdi neçə diyarda.
 Böyük ölkələrdən dəvət aldılar,
 Uzaq ölkələrdə məhşur oldular.
 Həsənin möcüzəli çıxışları,
 Qoparırdı salonda alqışları.
 Zurna, saz, dəf, tütəkdə, balabanda,
 Nəlbəkilərdə musiqi çalanda,
 Qoşa nağaranın ritimlərində,
 Qarmon, gitaranın pərdələrində,
 Həsənağa möcüzə yaradırdı,
 Tamaşaçı ruhunu oyadırdı.
 Fitri istedad, vergi var Həsəndə,
 Sayılır o Allaha yaxın bəndə.
 Tanrı hər şey hədiyyə edib ona,

Bəxş eyləyib seçdiyi bu insana.
Həsənağa yurda bağlı insandı,
Salyan ona ən mötəbər məkandı.
Çıxış etdiyi çox ölkə Həsəni,
İstəyib oranı etsin vətəni.
- "Hər cür imkan, şərait düzələcək,
Konsertlərdən yaxşı qazanc gələcək",
Təklifləri Həsən qəbul etməyib,
Ürəyinin hökmünə zidd getməyib.
Hara getsə qayıdıbdı Salyana,
Hər yerdən çox ona doğma olana.
Oğlu Elşənlə el şənliklərində,
Yaxşı çalılar toyun hər birində.
Öz elində sevilən hər bir insan,
Başı uca gəzə bilər hər zaman.
Bu şəri söylədi Rəhmanlı Əhsən
Həsən, səni verən Tanrıya əhsən!

Ustad sənətkar Hacı Abutalıb

İncəsənət hər bir xalqı özünü ifadəsidir. İncəsənət xalqın mənəviyyatının, şüurunun aynasıdır. Hər bir xalqın incəsənətini xalq özü yaradıb, yaşadıb və yaşadacaq.

Hər bir xalqın yaradıcı dühasını ifadə edən, təcəssüm etdirən, vəsf və tərənnüm edən fərdlər, şəxslər var. İstedad təşnəsindən çıxan həmin dühalara xalqın özü ustad adı verib.

Seçdiyi, sevdiyi sənətə olan sonsuz məhəbbətilə, bu yoldakı fədakarlığı, toy-büsatımızda xalqımıza göstərdiyi xidmətləri müqabilində sənətkar adının qarşısında ustad adı qazanan Hacı Abutalıbın ömür səl-

naməsinə işıq salaq.

Sadiqov Abutalıb Balakişi oğlu 1945-ci il fevral ayının 22-də Masallı şəhərində anadan olub. Balakişi musiqiyə bağlı bir şəxs idi. O,

tütək və klarnet alətlərində ifa etməyi bacarırdı. Lakin bunlarla həvəskar kimi məşğul olurdu. Məsul işlərdə çalışırdı. Həyat yoldaşı yeddi uşaq anası Məşədi Əfruz xanım ömür-gün yoldaşına sədaqətlə xidmət edər, övladlarının zəhmət və qayğılarını çəkərdi.

Abutalıb ailədə ən böyük uşaq idi. 1951-ci ildə çanta götürərək birinci sinfə gedib və 1962-ci ildə orta məktəbi bitirib.

1958-ci ildə Balakişi ailəsinin böyüklüyünü nəzərə alıb yeni ev tikintisinə başlayır. Pəncərələri sifariş vermək üçün gedəndə xarratın çalışdığı emalatxananın yanındakı dükanda qarmon görür. Pəncərələrin pulunu verib 12 dilli diatonik (yarım pərdəsiz) qarmonu alıb evə gətirir. Atası Abutalıbın istedadını və həvəsini bildiyi üçün onun musiqiçi olmasını istəyirdi. Abutalıb səkkizinci sinfə qədər nağara çalmış, altı ay Mirzə Salam adlı musiqçinin yanında tar dərnəyinə getmişdi. Dərnəli Abutalıbın evə qarmon gələndə qədər musiqidən anlayışı var idi. O, həvəslə qarmon çalmaqla məşğul olurdu. Əvvəl "Çiçək" mahnısını çalmağa başladı. Sonra Ədil bəy adlı ibtidai sinif müəllimindən "Kəsmə şikəstəni", tarzən Kamil müəllimdən bəstəkar Q. Hüseynlinin "Kəndimiz" mahnısını öyrənir.

1961-ci ildə Abutalıb üçün xromatik (yarımtonlu) "Kazan" qarmon alınır. Bu alətdə o daha yaxşı çalmağa başlayır. Masallı şəhər "Pionerlər evi"nə musiqi dərnəklərinə gedən bu istedadlı uşaq burada xeyli inkişaf edir. Hətta burada özünə yaxın dost, sənət yoldaşı da tapır. Bu qaval çalan Əliəşrəf Niftiyev idi. Onlar tez- tez birlikdə məşq edirdilər.

**Günləri bir-bir sana,
Mən deyim bir-bir sana,
Bir elim, birdə sənət
Xəzinədir insana.**

Atası Abutalıba həmişə tövsiyə edərdi:

- "Bala sənətini yaxşı öyrən, çalış yaxşılardan ol. Sənət çörəkdir. Sənətdə pərgar olsan elə bil ki, xəzinənin açarı çibindədir".

Abutalıb günlərin bir günü adəti üzrə musiqi dərnəyinə məşqə gəlir. Əliəşrəf ilə ciddi məşq elədikləri vaxt qapı açılır və bir kişi gülümsəyərək onlara yaxınlaşır və deyir: - "Bayaqdan qapı arxasında dinləyirəm. Yaxşı çalışsınız. İstəyirəm sizi toya aparam. Nə fikirləşirsiniz? Toyun öhtəsindən gələ bilərsinizmi?"

Uşaqlar bir az tərəddüd edəndən sonra razılaşırlar. Gəlib evdə valideyinlərinə məlumat verirlər. Abutalıbın valideyinləri bu xəbərdən

həm təəccüblənirlər, həm də çox sevinirlər. Təəccüb və sevinc ondan irəli gəlirdi ki, övladları az vaxt müddətində sənətə yiyələnmişdi. Həmçinin deməli onun çalğısı xoşa gələndir, xeyir işlərə çağırılır.

Həzərti Əbu Bəkir deyir: "Övladlarının qismətinə düşmüş ilk nemət valideyin sevgisi və məhəbbətidir".

Ata-ana hər əzaba qatlaşaraq, qayğı və zəhmətlə sevə-sevə böyütdükləri uşağın birdən-birə zəhmətə qatlaşmasına və məsuliyyətli işin altına girməsini də istəmirdilər. Odur ki, hər ikisi Abutalıbı dilə tutub deyirdi: "Bala hələ bir az da boya-başa çat, bərkə-boşa düş, çalmağı daha mükəmməl öyrən. Lap yaxşı çalandan sonra toylara gedərsən".

Abutalıb dilləndi:

- "Axı mən söz vermişəm. Toy sahibi mənə arxayın olub gedib. Sözümü neçə danım? Axı kişinin sözü bir olar".

Bu sözlər atanın çox xoşuna gəldi. Abutalıbın ilk toya getməsi üçün ata-ana xeyir-dua verdi.

Abutalıb qaval çalan yoldaşı Əliəşrəflə ən təzə paltarını geyinib Şərəfə kəndinə "qız toyu"na getdilər. Çalıb-çağırdılar. Kənddə hamının xoşuna gəldi. Onları çox təriflədilər. Toydan sonra bir ağsaqqal həyatda camaatı başına toplayıb dedi:

- "Ay Şərəf camaatı. Bu uşaqlar yaxşı çalırlar. Toyumuzu yaxşı yola verdilər. Özləri də ədəbli-ərkanlı uşaqlardı. Bundan sonra qız toylarına, xınayaxdıya elə bunları gətirək. Qoy gələcəkdə yaxşı səkətkar olsunlar. Yaxşı sənətkara ehtiyacımız var".

Beləliklə o gündən etibarən Şərəfə kəndinin "qız toyları"na Abutalıb və dəfçalan dostu gəlməyə başladı. Belə məclislərə getməsi Abutalıbı sənətdə fəallaşdıraraq kamilləşdirdi.

1963-cü ildə Balakəşi oğluna əsl Azərbaycan qarmonu aldı. Gənc qarmonçu "usta qarmon"da daha həvəslə çalaraq xeyli inkişaf edir. O, artıq peşəkar toy dəstələrinin tərkibində Masallı rayonunda tanınmış, qarmonçalan kimi toylara çağırılır, o dövrdə keçirilən ənənəvi "məhsul bayramları"nda və digər konsertlərdə çıxış edir.

1964-cü ildə Masallı rayon "Mədəniyyət evi"ndə ictimai əsaslarla birlik "Musiqi Univerisiteti" açılır. A. Sadıqov oraya daxil olur və bitirəndən sonra "Səyyar avto-klub"a müdir təyin olunur. Bununla yanaşı Masallı şəhər 3 sayılı orta məktəbdə musiqi-nəğmə müəllimi işləyir.

Belə bir məsəl var: "Evinə bax fikir elə, uşağına bax şükür elə".

Balakəşi Sadıqov ailənin dolanışığı üçün yorulmadan çalışmaqla bərabər onların təlim tərbiyəsinə xüsusi diqqətlə yanaşırdı. Balakəşini Masallıda xeyirxah insan və əsl "Allah adamı" kimi tanıyırdılar. O, Al-

lahın yetirdiyinə həmişə şükür edən bir insan idi. Övladları ilə də fəxr edirdi. Xüsusilə də onun böyük oğlu, "Böyük güvənc yeri, sonsuz ümidi olan" Abutalıbla nəfəs alırdı. Allaha çox şükür edirdi ki, ona belə oğul qismət olub.

İngilis dramaturqu V. Şekspirin belə bir fikri vardır:

**"Versən öz ömrünü övladına sən,
Onun varlığıyla ömr eyləyərsən".**

Abutalıb Sadıqov məşhur sənət adamları arasında

Balakişi ata əxlaqlı, tərbiyəli, cəmiyyət üçün gərəkli övladlar böyüdərkən Allahın ona bəxş etdiyi davamlı ömrü yaşamaqda idi.

Ulu yaradanın hikməti böyükdür. O, yaratdığı insanları çox sevir, naümid qoymur, ruzisini yetirir.

Balakişinin ailəsi böyük olduğu üçün müəyyən çətinliklər olurdu. Əvvəllər işləyən, qazanc gətirən təkəcə özü idi. Təkbaşına yeddi uşağı böyüdüb ərşəyə çatdırmaq asan olmayacaqdı.

O böyük Allah ailənin böyük övladı Abutalıba bacarıq, qabiləyyət,

istedad bəxş etmişdi ki, ona əta olunmuş ağıl və fərasət müqabilində erkən yaşlarından evə, ocağa qazanc ruzi gətirsin. Tanrının izni ilə bu oğul ailənin dikilib durmasına, daha yaxşı dolanmasına kömək oldu. Sözün əsl mənamında Abutalıb ata-anasına təkcə böyük övlad, böyük oğul yox, həmçinin ailəyə dirək, arxa-dayaq idi. Ata-anasına, ailə üzvlərinə sonsuz, dərəcəsiz məhəbbət bəslədiyindən ki, Tanrı onun gələcək yollarını işıqlı etdi. Abutalıb özündən kiçik olan qardaş-bacılarının təhsil almasına və ailə qurmasına köməyini əsirgəməmişdi.

Abutalıbın yaxşı qarmon çalmağından razı qalan elliləri, dostları, musiqi yoldaşları məsləhət gördülər ki, o, Bakıya gəlsin. Çünki əsl sənət, həqiqi sənətkarlıq, inkişaf həmişə

ölkənin mərkəzində öz yerini tapır və qiymətini alır. Odur ki, A. Sadıqov Bakıya gələrək Filarmoniyaya yollanır. Onu yaxşı dinlədikdən sonra Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının "Mahnı və Rəqs ansamblı"na işə götürürlər. Bir müddət o, burada çalışır. Atasının çağırışı ilə yenilən doğma Masallıya qayıdır. Balakəsi ata çox güvənib arxalandığı oğlunu gözündən uzağa qoymaq istəmirdi. Axı atanın nə dərdi-səri, çətinliyi var idisə onunla bölüşürdü. Burada bir incə mətləb də var idi ki, ata oğlunu elinə, obasına çağırıb tanıdıqlarından evləndirmək istəyirdi. Beləliklə 1966-cu il av-

qust ayının 7-də Abutalıba toy vuruldu. Ona Masallının tanınmış ailələrindən, seyid nəslindən qız aldılar. Seyid qızının ayağı sayalı oldu. Ailə quran Abutalıbın işləri rəvan gedir, hər addımında xeyir tapır, hər biri işi uğurlu gəlirdi. O, şəhər məktəblərinin birində musiqi-nəغمə müəllimi işləməklə bərabər Masallının və oraya yaxın olan rayonların ən hörmətli toylarına çağrılır. Toybüşətdə uğurlu sənətlə şan-şöhrət qazanır. Qeyd etməyimiz yerinə düşər ki, deyək, onların ailəsində Abutalıbdan başqa da istedadlı övladlar var idi. Fərahim kiçik yaşlarından qardaşını dinləyərək, əlinə baxaraq çalğı öyrənmişdi. O, məktəbdə əla qiymətlərlə oxuyurdu.

Fərahim 1964-cü ildə müvəffəqiyyətlə Pedaqoji Universitetə qəbul olmuşdu.

1965-ci ildə Fərahimin 18 yaşı tamam olanda, evdə, ailə çərçivəsində şadlıq qurulur. Abutalıb xüsusi həvəslə, yüksək təblə qarmon

çalıb qardaşının ad gününü təbrik edir və öz qarmonunu ona bağışlayır. Fərahim oxuduğu ali təhsil ocağının xalq çalğı alətləri ansanblının fəal üzvlərindən idi. Bütün tədbirlərdə çıxış edirdi. Ali təhsil alaraq o, elmi işlərlə məşğul olmaqla bərabər universitetlərdə dərs deyir. F. Sadıqov o dövrlərdə musiqiçi kimi də fəaliyyət göstərir və bir sənətkar kimi tanınır. Onun ifasında radionun fonduna muğam və oyun havaları yazılmışdı. Fərahimin pedaqoji fəaliyyətinin müəyyən hissəsi qarmon ixtisasının tədrisi ilə bağlıdır. Bu ixtisasın tədrisinə aid ilk vəsait hazırlayanlardan biri də Fərahim müəllim olmuşdur. Bu vəsait 1986-cı ildə hazırlanmışdır.

F. Sadıqov Pedaqoji elmlər doktoru, professordur. Hal-hazırda Azərbaycan Univerisitetinin rektorudur.

Abutalıb Sadıqov 1970-ci ildə Bakıya gəlir. O, "Ədəbiyyat və İncəsənət" qəzetində bir elana rast gəlmişdi. Elandan məlum olur ki, Bakı Mədəni Maarif texnikomunda qarmon ixtisası üzrə dərs demək üçün müsabiqə keçirilir. Abutalıb müsabiqədə iştirak edir və 32 nəfər iştirakçının içərsindən seçilərək işə qəbul olunur. O, əvvəllər qiyabi şöbədə, sonra isə həm də əyani şöbədə dərs deyir. 1975-ci ilə qədər burada çalışır. Həmin illərdə Abutalıb müəllim tanınmış musiqiçilər və xanəndələrlə yoldaş olaraq Azərbaycanın bütün bölgəsinə konsertlərə və toylara gedir.

Məşhur yazıçılardan biri deyir: "Ona görə yazmağa başladım ki, yazmaya bilməzdim". Abutalıb ona görə qarmon çalmağa başladı ki, çalmaya bilməzdi. Onun daxilində aşıb-daşan təlatüm, vulkan var idi. Onun istedadı qaynayıb daşan, çağlayan bulağa bənzəyirdi. Bir də ki, qismətinə düşən, bu istedad taleyinə yazılaraq onun həyat fəaliyyətini tənzimləyib sənətə istiqamətləndirirdi.

Respublikamızın xalq artisti, misilsiz sənəti olan, tarzən Hacı Məmmədov bir məclisdə Abutalıb müəllimin ifasını diqqətlə dinləyib yeni yaratdığı xalq çalğı alətləri ansanblına dəvət edir. Ansanbl Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında çalışırdı.

Azərbaycan Dövlət "Qostrol-Konsert birliyi" yaranana qədər bu ansambl Filarmoniyada fəaliyyət göstərir. Ansamblın müşayiəti ilə xalq artistləri Ş. Ələkbərova, Ə. Əliyev, S. Qədimova, F. Mehreliyeva, R. Həsənova tanınan xanəndələrdən S. Mirzəçyev, S. Abdullayev, N. Musayev və b. oxuyurdular. Abutalıb bu ansamblın tərkibində Filarmoniyada, Bakının ən böyük mədəniyyət ocaqlarında, rayon mərkəzlərində, kəndlərimizdə, keçmiş Sovet birliyinin neçə-neçə iri şəhərlərində

konsertrlərdə olmuşdur. Bütün bunların hamısı A. Sadıqovun kamil bir sənətkar kimi formalaşmasında əhəmiyyətli dərəcədə rol oynamışdır. Həmçinin həmin zamanlarda Abutalıb Azərbaycanın bölgələrini gəzərək toylarda çalıb- çağırmış, yaxşı iz qoymuş, ən yaxşı qarmonçalardan biri kimi tanınaraq sevilmişdir. Belə bir kəlam var: "Ev doğulmaq və ölmək üçündür, əsl həyat isə yollardadır".

Hacı Abutalıb şirin-şəkər nəvələri ilə

Abutalıb müqəddəs vətən torpağı üzərində cəsarətlə addımlayaraq, gəzib dolandığı yollarda yaxşı iz qoymuş, toy-büsatımızda yaxşı üz görmüş və taleyinə düşmüş əsl həyatını yaşamışdır. Getdiyi, gəzdiyi yerlərdə təzə nə isə əxz edir, məclislərdən nə isə yeni bir şey götürürdü. El məsəli var: "Soruşan dağ aşar, soruşmayan düzdə çaşar". A. Sadıqov Hacı Məmmədovun kollektivində çalışarkən elə ustad tarzinin özündən, ansamblın müşayiətilə oxuyan ustad xanəndələrdən, ondan da qabaqkı zamanlar birlikdə çalıb-çağırdığı sənətkarlardan, oturub durduğu müxtəlif sənət adamlarından çox şey öyrənmişdi. Özü həmişə etiraf edib deyir ki, "Mən yaxşı sənətkarlardan həmişə öyrənmişəm. Bilmədiyimi soruşanda utanmamışam. Bu gün səninlə oturub duran sənətkarlar sabah yoxdur. Dünyasını dəyişəndə bildiklərini də özü ilə aparır. Gərək hər şey vaxtında soruşub öyrənəsən ki, sonra əli boş qalmayasan. Səndən soruşana da bildiyini verəsən".

Abutalıb müəllim sonralar Azərbaycan Dövlət "Qastrol- Konsert

Birliyi"nə sosist qarmonçalan dəvət olunur. "Zaqafqaziya festival" ında çıxış edir. O dövrün Azərbaycanın bütün bölgələrində və ətraf Respublikalarda müntəzəm konsertlərdə olur.

A. Sadıqov 1986 -cı ildə xalq artisti Səkinə İsmayılova, Rusif Məmmədov, Ruhəngiz Allahverdiyeva, tarzən Tofiq Məmmədov, kamança ifaçısı Qabil, nağaraçalan Əli Rzayev və pionoçu Çingiz Sadıqovla Vyetnam ölkəsində sənət səfərlərində çıxış etmişdir.

Bir müddət sonra Konqa, Anqola ölkələrinə göndərilən Abutalıb müəllim konsertlərdə solo çıxışları ilə çox böyük alqışlar qazanır.

1987-ci ildə Azərbaycanda bir qrup musiqiçi Macarıstana göndərilir. Sevinc şəhərində yüksək səviyyədə konsert keçirilir. Müğənnilər, xalq artisti Qəndəb Quliyeva, Zöhrə Abdullayeva, Süleyman Zeynalov idi. Heyyətənin rəhbəri dünya şöhrətli bəstəkar, SSRİ xalq artisti Arif Məlikov olmuşdur. Orada da Abutalıbın milli musiqi nümunələrini solo kimi təqdim etməsi Macarıstan tamaşaçıları tərəfindən hərarətlə alqışlanır. Arif Məlikov onun çıxışından çox razı qalır, konsertdən sonra tərif edir, əlini sıxıb ürək sözlərini bildirir.

Yazımızın bu yerində bir az arxa illərə dönək. A. Sadıqov 1972-1977-ci illər ərzində Azərbaycan Dövlət İncəsənət Universitetində qiyabi təhsil almışdır.

Xüsusi olaraq qeyd olunmalıdır ki, A. Sadıqov toy məclislərində adi qarmonçalan olmamış, hər yerdə aparıcı, əsas musiqiçi kimi özünü göstərə bilmişdir. Sözün həqiqi mənasında o toylarımızda can qoymuşdur. Tənbəllik, yorulmaq, dincəlmək nə olduğunu bilməyən Abutalıbın ifasında həmişə çeviklik, cəldlik və dinamika olmuşdur. Əbəs deyil ki, zəhməti, işgüzarlığı, yorulmazlığı enerjisi hesabına özünə pərəstişkarlar qazanmış və uzun illər toy məclislərində dəbdə, hörmətdə olmuş, çox yerlərə öz dəstəsi, öz müğənniləri ilə dəvət olunmuşdur.

Ustad sənətkar kimi Abutalıb 1980-1990-cı illərdə Qobustan, Ələt, Nəvahi, Hacıqabul, Əlibayramlı, həmçinin Sabirabad, Saatlı, İmişli, Beyləqan, Ağcəbədi, Kürdəmir, Yevlax və Bərdə rayonlarında müntəzəm olaraq toy şənliklərinə dəvət olunmuş, dəstəsilə çalıb-çağırmış yaxşı ad qazanmışdır.

1995-1996-cı illər ərzində A. Sadıqov Azərbaycan Dövlət Muğam Teatrında solist-qarmonçu kimi çalışmışdır. Bir musiqiçi kimi solistlər Elza Qaybaliyeva, Zeynəb Behbudova, Famil Nəcəfov, Aygün Bayramova və Mehman Səmədovu açıq konsertlərdə, televiziya və radioda müşayiət etmişdir. Teatrın kollektivi ilə Abutalıb İsrail dövlətinə də konsert səfərinə getmişdir.

Özünün bəstələdiyi "Aybəniz" və "Tərənə" rəqslərini sənətçi 1970-ci ildə radionun fonduna yazdırmışdır. Həmin vaxt onun ifasında "Səməni", "Qaytağı" xalq melodiyları da lentə alınıb. Abutalıbın ifasında "Segah" muğamı tez-tez səsləndirilir.

Sənətkar 1975-ci ildə "Qars", "Mələhəti, 1977-ci ildə "Xalabacı", "Vahidi", "Rahimi" oyun havalarını (sonuncu iki hava Abutalıbın öz bəstələdiyidir), 1998-ci ildə "Nabat xanım", "Ayşadi", "Brilliant", "Zərifə" rəqs melodiylarını çalıb lentə köçürmüşdür. Sonuncu dörd melodiya xalq artisti, müğənni M. Tağıyevin təkidi və səs rejissorluğu ilə lentə yazılıb. Sanki görkəmli müğənnimiz öncədən hiss etmişdir ki, sonralar Abutalıbın səhhətində müşküllər olacaq və xəstəlik onun ifasına son qoyacaq.

A. Sadıqov sənətkar kimi tanınandan televiziya və radio ilə əməkdaşlıq etmişdir.

1977-ci ildə ustad sənətçi Azərbaycan Tele-Radio şirkətinə solist dəvət olunur.

A. Sadıqov 1999-cu ildən ona çox doğma olan Bakı Mədəni- Məarif Texnikomunun xalq çalğı alətləri şöbəsində və Milli Konservatoriya tərkibində Musiqi Kollecinə qarmonun muğam ixtisası üzrə dərs deyir. Onun hazırladığı tələbələr qarmonun muğam ifaçılığında sayılıb-seçilən tələbələrdir. Hacı Abutalıb tələbənin hər birinə qayğı ilə yanaşır və bildiklərinin hamısını onlara öyrədir.

Musiqi müəllimi kimi o, özünü həmişə doğruldub. Muğamın tədrisinə həvəslə, ciddi və qayğı ilə yanaşan Abutalıb müəllim bu sənətin milli sənət kimi keşiyində duranlardandır.

O, bütün ifaçılığ boyu dərin təfəkkür tərz, yeni boyalarla, xüsusi yaradıcılıq fərdiyyətilə müğamlarımızı emosional tərzdə tamaşaçılara çatdırmışdır.

A. Sadıqov müğamlar, xalq mahnılarından başqa repertuarında bir neçə bəstəkar mahnıları da səsləndirmişdir.

Xalq artisti, kaman ustası Həbil Əliyevin dediklərindən: "Bəstəkar Oqtay Kazımının "İnanmaram" mahnısının melodiyağını Hacı Abutalıb elə çalıb ki, onu həmin əsərin ikinci müəllifi saymaq olar".

Sənətdə ad-san qazanmış ustad adı almış sənətçilərimizin hansı din-dirilsə Hacı Abutalıbın dərin məzmunlu çalğısından, milli koloritli ifasından danışılar.

Ustad xanəndəmiz, xalq artisti Hacıbaba Hüseynov bütün sənəti boyu hər bir tədbirdə, hər toy məclislərində tar-kamanla oxuyub. Bir dəfə o, restoranda keçirilən toya çağırılıb. Ona məlumat verilir ki, hə-

min məclisdə müasir toy ansamblı çalacaq. Hacıbaba müəllim etiraz edir: "Mən yalnız tar-kamançanın müşayiəti ilə oxuyuram". Məclis sahibi bildirir ki, "Orada qarmonçalan Abutalıb olacaq". Onda H. Hüseynov gülümsəyərək deyir: "Hə Abutalıbın müşayiəti ilə oxuyaram. O muğama bələddir, xalq ruhunda çalır".

Abutalıb müəllimin həyatı və yaradıcılığı ilə bağlı o qədər maraqlı hadisələr var ki, ayrıca yazılacaq kitaba sığmaz.

Deyirlər ki, xatirə danışmağı bacaran xeyirxah olur. Abutalıb müəllimin o qədər maraqlı xatirələri var ki, danışdıqca dinləməkdən doymaq olmur. Xatirələrin şirin olduğu qədər də, lətifələri bir-birindən duzlu-məzəlidir, xoş əhval yaradandır. O, çox yaxşı həmsöhbətdir. Onun üçündür ki, onu yaxından tanıyanların hamısı onu çox istəyir və əziz tutur.

Bəzən insan zərbəni gözlənməyən yerdən, qəfildən alır. 1999-cu ildə Abutalıb müəllim iflic xəstəliyinə tutulur. O ifaçılıq bacarığını tam itirib. Ömrünün barlı-bəhərli, yaradıcılığının çiçəkləndiyi bir zamanda bu ağır zərbəni bir faciə kimi qarşılamır. Allahın məsləhətinə şükür edir. O, bir an da ibadətindən qalmır, bütün dini ayinləri ica edir. O, ən böyük arzularından birinə yetişmiş, 2005-ci ilin yanvar ayında müqəddəs Həcc ziyarətinə getmişdir. Ziyarətə yola düşməzdən əvvəl Masallıya gedib doğmalarından, qohum-əqrabadan, xüsusilə ömrünün son illərini yaşayan qoca atasından halallıq alır. Ata oğluna fikrini belə bildirir: "Sən məndən halallıq istəyirsən. Əslində məndə səndən halallıq almalıyam. Ağlın kəsəndən, əlin qazanc tutandan böyük külfətə kömək olmusan. Uşaqlarımın böyüyüb ərsəyə çatmasında, yer-yurd olmasında nə boyda çalışmışan. Xoş əməlinlə, sənətinlə, halal zəhmətinlə, həm məni sevindirmisən, həm də yaxşı ad-san qazanmışan. Bütün bu işlərin mənim ömrümü uzadıb. Get oğul, Allah köməyin olsun. Sağ-salamat qayıdasan. O böyük yaradan ziyarətini qəbul etsin".

Hacı Abutalıbın üç qızı, bir oğlu ata-ana tərbiyəsilə layiqincə böyüyüblər. Hamısı təhsilli, ixtisası gənclərdir. Oğul Ağasadiq atasının sənətini öyrənmişdir. O, musiqiçi kimi fəaliyyətdə olmasa da ailə şənliklərində qarmon çalıb doğmalarını və atasını sevindirir. İki ali təhsil ocağında oxuyub, İqtisad Universitetini və Naxçıvan özəl Univerisitetini bitirib.

Hacı Abutalıb ağıl-kamal, düzgün fikir sahibi olan övladları və əvəzsiz, şirin nemət olan nəvələri ilə nəfəs alır.

Vulkanın gücü təpəsindədir
Dənizin gücü ləpəsindədir

Bülbülün gücü nəğməsindədir.
Xanəndə gücü öz səsindədir
Baharın gücü tövhəsindədir
Bağların gücü bəhrəsindədir
Ananın gücü körpəsindədir
Ərəbin gücü dəvəsindədir
Aşığın gücü eşq həvəsindədir
İdmançı gücü nəfəsindədir
Babanın gücü nəvəsindədir

**Kim bilir, bəlkə də nəvə Abutalıb gələcəkdə baba
Abutalıbın sənət yolunu davam edəcək**

Söz- söhbətinin əvvəli-axırı, dilinin şirinliyi, dizinin taqəti olan nəvələr Hacı Abutalıbın həyatına şirinlik qatır, tərəvət və rəvnəq verirlər. "Babadan hikmət, nəvədən xidmət"-deyib babalarımız.

Hacı Abutalıb bu gün ətir saçan nəvələrini başına yığib hikmət söyləyir, nəvələr isə onun böyrünə qısılıb dinləyir, lazım olanda çox sevdikləri babalarının xidmətində olurlar.

Ustad sənətkar oğlu Ağasadıqın övladına öz adını verib və qarmosunu ona bağışlayıb. Kim bilir bəlkə də nəvə Abutalıb böyüyüb gələcəkdə baba Abutalıbın sənət yolunu davam edəcək.

Biz isə xeyir-dua verib uğur arzulayırıq.

İlkin rəqsi

Abtalib Sadıqov
not yazısı: Ə. Bayramovdur

Allegro moderato

The musical score is written on 18 staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The tempo is marked 'Allegro moderato'. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, beams, and slurs. There are also some handwritten annotations like 'Cum' and 'C' above certain staves. The score is a single melodic line.

Öz elinə qarmonu sevdirənlər

*Mən ağ sular kimi axıb gətmərəm,
Şimşəkəm havayı çaxıb gətmərəm,
Dünyanı pəncərə saydı babalır,
Mən ondan mənasız baxıb gətmərəm.*

Bu mənalı fikri şeri vasitəsilə bizə yadigar qoyub gedən böyük şair Məmməd Rahimdir.

Haqqında səmimi fikirlərimizi bildirəcəyimiz, sözün əsl mənasında mənalı sənət ömrü yaşayan, həyatını işi, əməlilə mənalandıran Firuz müəllim ata-babalarımızın yolunu getmişdir.

Firuz İmran oğlu Babaşov Neftçala rayonunun Mirqurbanlı kəndində anadan olmuşdur. O, ailənin ilk övladıdır. Atası İmrak kişi neft mədənlərində fəhlə işləmişdir. Halal, zəhmətkeş insan ömrü sürən bu kişi kənd-kəsəkdə nüfuz sahibi olmuşdur. Ömür-gün yoldaşı Məhbubə xanım beş oğul, iki qız böyüdüərək, onları oxutmuş və sənət sahibi etmişlər.

Firuz Babaşov

Firuz kiçik yaşlarından qarmon çalmağa başlamışdı. Boş vaxtlarında soyuq aylarda evdə, yaz-yay zamanı həyətlərində həmişə qarmon çalar, evdəkiləri və qonşuları sevindirərdi. Onun istedadı üzə çıxandan sonra atası ona sənətkar qarmonu alır. Firuz oxuduğu məktəbin özfəaliyyət kollektivində iştirak edir və daha da inkişafa doğru gedir. Məktəbin bütün tədbirlərində onun qarmonunun səsi gəlir, müəllimlərin və şagirdlərin hörmətini qazanır. Bu sakit, təvazökar oğlan dost-yoldaşlarının ev yığıncaqlarında, ad günlərində təmənnəsiz çıxış edərdi. Az sonralar rayon mərkəzi Neftçala şəhərindəki Mədəniyyət Evinin özfəaliyyət ansamblına çağrılır və müntəzəm məşqlərə gedir. Bayram tədbirlərində ansambl tərkibində çıxış etməsi, rayon ərazisində müxtəlif

tədbirlərdə çalması onu püxtələşdirir və tanınmağına səbəb olur.

Firuz orta məktəbin yuxarı sinflərində oxuyarkən ondan yaşca böyük olan qavalçalan Sabir Quluyev və Vəli Mürvətov ilə xırda məclislərə, "xınayaxdı", "paltarkəsdi" (qız evində keçirilən toy məclisi), şirni məclisinə dəvət olunur. (Vəli sonradan Firuzun nağaraçalanı olmuş, nəhayət rayonda tanınmış xanəndə kimi toylara getmişdir).

Firuz radiodan eşitdiyi rəqs melodiylarını dəqiq öyrənər, sonralar televiziya konsertlərini izlər, bəstəkar mahnılarını, muğam rənglərini, təsnifləri həvəslə dinlər, güclü-yaddaşına köçürər və toylarda çalardı. Çox sonralar maqintafon onun köməyinə çatmış, lentlərə köçürdüyü qədim rəqs havalarını, müasir melodiyları bacarıqla öyrənib xüsusi şövqlə çalmışdır. Orta məktəbin 10-cu 11-ci sinflərində oxuyarkən onun yaxşı qarmon çalmağını görüb həvəslənən və özündən bir neçə yaş kiçik olan həmkəndlilərinin neçəsinə müəllimlik etmiş, çalğı öyrətmişdir.

Firuz 1965-ci ildə orta məktəbi bitirib. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Firuz orta məktəbdə dərslərini yaxşı oxumuşdur. Kiçik yaşlarından sənət çeşməsindən su içməsi onun taleyini musiqiyə bağlamış, o ali məktəblərə sənəd verməmiş, gənc ömrünü musiqiyə həsr edərək doğma el-obasında toy-büsatda çalıb-çağırmış, evə qazanc gətirərək atasının böyük külfətinin dolanışığına kömək etmişdir.

Musiqiyə sonsuz həvəs gənc qarmonçalan 1967-ci ilin yayında Bakı Mədəni- Maarif Texnikumuna gətirir. O, "Klub işçisi- özfəaliyyət xor kollektivi rəhbəri" ixtisası üzrə təhsil alaraq 1970-ci ildə Texnikumu bitirir.

Oxuduğu illərdə o, öz sənətilə ciddi məşğul olmuş, notla çalıb-oxumağı, nəzəri dərsləri yaxşı mənimsəmiş, nümunəvi tələbə kimi tanınmışdır. Texnikumunun xalq çalğı alətləri ansamblının fəal üzvü, solisti olmuş, doğma tədris ocağının bütün mədəni- kütləvi tədbirlərində, müxtəlif konsertlərdə yaxşı sənət nümayiş etdirmişdir. Ansamblın rəhbəri, nəfəsli alətlər ifaçısı, məşhur sənətkar Elşad Cabbarovun dediklərindən: "Firuz Texnikuma peşəkar musiqiçi kimi gəlmişdi. Təhsil illəri onu daha da ustalaşdırdı. Ansamblın məşqlərində seçilirdi, öyrədilən melodiyları hamıdan tez mənimsəyər, sonra xüsusi bəzəklər, incəliklər, qarmona məxsus imkanlarla çalardı. O, əsl istedad idi".

Firuzla bir krusda təhsil alan tarzən Vamiq Məmmədəliyev, müğənni Zaur Rzayev, nağaraçalan Heybət Babayevlə dostluğu və işgüzar sənət yoldaşlığı da onların hər birinin gələcək uğuruna və inkişafına geniş yol açmışdır. Onlar birlikdə Texnikum müəllimlərinin və onların dost-qohumlarının şənliklərində, ad günləri, yubileylər, nişan və toy

məclislərinə dəvət olunar və çıxışları ilə bəyənildilər. Zaurun gənclik illərində oxuduğu muğam, təsnif və mahnıları müşayiət edərək üç musiqiçi ilə bir bil ansambl, orkestr idi. Sonralar H.Babayev "Dövlət Mahnı və rəqs ansamblı"nda, bəstəkar-tarzən A.Məşədibəyovun rəhbərlik etdiyi "Azərbaycan təranələri" ansamblında çalmış, uzun illər kaman ustası H. Əliyevi müşayiət etmişdir. 30 ildir nağaradan dərs verir.

V. Məmmədəliyev ali təhsil almış tarzən kimi fəaliyyətini artırmış, muğamlarımızı dərinlən öyrənmiş ustaların yolunu davam etdirmişdir. O, əməkdar artist adını almış (2006), uzun illər ali təhsil müəssisələrində müəllimlik etmiş, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində dekan vəzifəsinə qədər yüksəlmişdir.

Z. Rzayev Mədəni- Maarif Texnikumunu bitirmiş sonra, A.Zeynallı adına Musiqi Texnikumunu və Ü. Hacıbəyov adına Konservatoriyanın vokal fakültəsini başa vurmuşdur. O, xalq artisti fəxri adını almışdır. Müdafiə Nazirliyinin "Mahnı və rəqs ansamblı"nın bədii rəhbəridir.

Firuz Babaşov Mədəni- Maarif Texnikumunda oxuduğu illərdə məşhur qarmonçalan, həmçinin o dövr üçün müasir sənətçi olan Z. Mirzə, A. İsmailov, H. Haqverdiyevin lent yazılarından çox şey öyrənmişdi. Onların çaldıqları oyun havalarını Firuz ilə çalırdı ki, ilə bil adı çəkilən sənətkarların öz ifalarını eşidirsən.

Firuz tələbəlik illərində Nərimanov rayonu "Pionerlər evi"ndəki, Bakının bir neçə Mədəniyyət Saraylarındakı rəqs kollektivlərində dostu, nağaraçı Heybətə müşayiətçi musiqiçi işləmişdir. Bundan başqa kirayədə qaldığı evlərdə fərdi qaydada tələbələrə dərs keçmişdir.

Firuz yay tətili zamanı doğma rayonu Nəfçalaya gələr və toylarda gənc sənətkar eşqilə çalardı.

Nəfçalada ondan əvvəllər də çox qarmonçalanlar olmuşdur. Buna misal olaraq Kor Nəcəf, Adil Nəcəf oğlu, Kor Niftulla, Əliəğa Rəhimov, Həqiqət Qurbanov, Əlidəmir Kərimov, Əzizəğa Əzizov, Nəriman Dadaşovun adını çəkə bilərik.

Firuz sənətə gələndə onun tay-tuşlarından Davud Etibar, Qəhrəman, Rahim də qarmon çalırdı. Lakin, öz peşəkar sənəti, yüksək ifası və maraqlı çalğı manerası ilə Nəfçala əhalisinə qarmonu aparıcı, geniş ifa imkanları olan alət kimi Firuz Babaşov sevdirmişdir. O, Aşıq Qurbanxan, Aşıq Qulam və digərlərinin dəstələrinin tərkibində Nəfçala, Salyan, Əlibayramlı, Sabirabad və ətraf rayonlarda toylarda çalmışdır.

Məşhur el sənətkarı, zurna-balaban ifaçısı, "Cəngi" zurnaçılar ansamblının solisti Əliməmməd kişini 1970-ci ildə dediyi söz indi də yadımdadır. "Firuz çox yaxşı qarmon çalır. İti, güclü, cəld barmaqları var. Qrifdə olduqca sərbəst gəzişir. Qarmon havalarını əla bilir, müasir

mahnıları da düzgün çalır".

1970-ci illərdə əyalət musiqiçiləri Bakıda məskunlaşıb fəaliyyət göstərən sənətçilərdən xeyli zəif idilər. Çünki, Bakıda musiqi məktəblərinin sayı çox idi. Təhsil yüksək səviyyədə aparılırdı. Rayonlardakı məktəblərdə isə qarmon sinifləri 5-10 il idi ki, açılmışdı. Bakıda evlərdə də ən ustad sənətkarlar tələbələr hazırlayırdı. Təbii ki, o zamanlar ən yaxşı qarmonçalar Bakıda yetişirdi.

Belə bir dövrdə Firuz Babaşov əyalətlərimizdən yetişmiş ən yaxşı qarmonçalardan biri sayılırdı. Hətta Zakir Mirzə, Vaqif Şıxıyev, Teyyub oğlu, Afdandil İsrailov, Həmid Haqverdiyev və bir neçə qarmonçalardan sonra çəkinmədən, haqlı olaraq Firuz Babaşovun adı çəkilirdi.

Haşiyə: "Yuxarıda qeyd etdiyimiz dövrlərdə əyalətlərimizdə püxtələşmiş, peşəkar sənətə cəsarətlə gəlmiş elə qarmonçalarımız olmuşdur ki, onların adlarını deməsək, insafsızlıq olar. Məsələn, Ağstafa şəhərində iki qarmonçu, Əsgər Həsənov və İslam Süleymanov meydana çıxmışdı ki, hər iki sənətçi çox güclü musiqiçi idilər. Həm rayonda tanınır, fəaliyyət göstərirdilər, həmçinin Bakıda ali təhsil aldıqdan sonra burada da çalıb-çağırıblar".

Əsgər Həsənov

İslam və Əsgər müxtəlif peşəkar ansambllarda çalışmışlar. Ə. Həsənov 1980-ci illərdə Həmkarlar İttifaqının Mədəniyyət sarayında musiqi müəllimi işləyib.

Əsgər həmişəlik Bakıda məskunlaşmış fəaliyyət göstərmiş, İslam isə Ağstafaya qayıdıb orada çalışmışdır. O, öz yurdundakı və ətraf rayonlardakı qarmonçaların ustası sayılır. İslam qarmonun təmiri, bərpası və köklənməsi işi ilə uzun illərdir ki, məşğul olur, doğma rayonundakı, o cümlədən qonşu rayonlardakı qarmonçuların alətlərini düzəldib. İ. Süleymanov rayon musiqi məktəbində müəyyən dövrdə müəllimlik etmişdir.

Ə. Həsənov radionun fonduna və qrammofon valına oyun havalar və "Segah" yazdırmışdır. O, klarnet ifaçılarından Ə. Əsgərov, A. Bayramov, M. Zeynalov və K. Axundovun radioda yazdıqları oyun havalarını onlarla birlikdə ifa etmişdir.

İslam Süleymanov

Hacıqabul qəsəbəsində Sabir Bağirov əsl sənətkar kimi ad-san qazanmış, doğma el-obasında, ətraf kənd və qəsəbələrdə toy şənliklərinin ən nümunəvi qarmonçalarılarından biri olmuşdur. Onun yetirmələrindən biri Sahib Haqverdiyev isə Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunu 1972-ci ildə bitirərək doğma elinə qayıdıb Hacıqabul və Əlibayramlı musiqi məktəblərində müəllimlik etmiş, həmin bölgə toylarındakı çalçağırdə dərin nüfuz sahibi olmuşdur.

Teymur Mustafayev, Aşıq Xanlar, İslam Süleymanov
və Şirzad Həsənov

Cəbrayıl rayonlarında boy verib artan, sənətdə çıraq yandıran Elman Həsənov Füzuli, Cəbrayıl rayonlarında və ətrafda toy-büsatın ən yaxşı qarmonçusuna çevrilmiş, məşhur xanəndə Ağabala Abdullayevlə el şənliklərinə getmişdir. O, Bakıda ali təhsil alaraq burada öz xoşbəxtliyini tapmış, peşəkar ansanbllarda çalmış, əksər xanəndələrlə toylara getmiş, xüsusilə Z. Rzayevlə uzun illər sənət yoldaşlığı etmişdir.

Əhliman Zabitoğlu

Şirvanın gözəl məkanı Göyçayın ən məşhur qarmonçaları Əhliman Zabitoğlu 1970-1980-ci illərdə böyük şöhrət qazanaraq Azərbaycanın hər yerində məclislərdə olmuşdur. O, 1970-ci illərdə Göyçayda yaşayanda Rayon Mədəniyyət Evində qarmon sinfinin müəllimi kimi fəaliyyət göstərmişdir. Onun dərs deməsi Göyçayda bu sənəti inkişaf etdirmişdir. 1973-cü ildə Əhliman Bakıya gələrək "Şənlik" ansamblına üzv olur və sonra həmin

kollektivin solistinə çevrilir. Həmin ildən başlayaraq Dövlət Filarmoniyasında Ə. Zabitəğlunun dəfələrdə solo konsertləri olmuş və həmişə alqışlar qazanmışdır. Onun radiomuzun fonduna yazdırdığı xalq havaları, bəstəkar mahnıları, rəqs melodiyları və "Segah" muğamı böyük rəğbətlə qarşılanmışdır. Ə. Zabitəğlu 30 ildən çoxdur ki, "Araz" ansamblında çalışır.

Belə layiqli ifaçılarımızdan biri də Sumqayıt şəhərində yaşayıb-yaratmış İlyas İlyasov olmuşdur. O, da dövrünün ən peşəkar qarmonçularından sayılmış, məşhur sənətkarın, o cümlədən A.İsrafilovun diqqətini cəlb etmişdir.

Əyalətlərimizin neçə-neçə qarmon ifaçılarından söz açə bilərik. Doğma yurdumuzun hər yerində istedadlı insanlarımızın olması hamımıza bəllidir. Odur ki, fikirmizi yekunlaşdırıb diqqətimizi Firuz Babasovun fəaliyyətinə yönəldək.

F.Babasov musiqi məktəbi şagirdi ilə dərs zamanı

Firuz Babasov 1970-ci ildə Mədəni-Maarif Texnikumunu bitirib. Neftçala rayon Musiqi Məktəbinə işə düzəlir. Həmin dövrdən indiyə qədər ixtisaslı müəllim kimi qarmon sənətindən dərs deyir. Çalışdığı Musiqi Məktəbində qarmonun notla tədrisini Firuz müəllim başlamışdı.

Bir yolluq rayona qayıdan F. Babasov dostu xanəndə V. Mürvətovla dəstə düzəltdi və 10 il yoldaşlıq edərək el-obasının əksər toylarında birlikdə çalışmışdır. Daha sonra Firuz müəllim müştərilərinin tələ-

binə uyğun olaraq müntəzəm Bakıdan xanəndələr aparmışdır. Xüsusi-
lə Vidadi Bərdəli uzun illər Neftçalada toy şənliklərində olmuşdur.

Firuzun güclü, coşqun çalğısından həvəsə gələn neçə-neçə yerli
gənc qarmon ifaçılığına qədəm qoymuş və rayonda fəaliyyətə başla-
mışdır.

Firuz qardaşı Gülağa və Vahidin musiqi qabiliyyətini nəzərə alıb on-
ları bu sahəyə həvəsləndirmiş, sənətə gətirmişdir. Gülağa klarnet ifa-

**Vahid Babaşov və
Əhsən Rəhmanlı**

çılığına yiyələnmiş, uşaqlıqdan kamança, saz, tütək və balaban ifa etməyi bacaran Vahid isə ele-
ktro-gitara çalmağa yönəlmişdi. Beləliklə evdə müntəzəm məşq
edən üç qardaş əlavə musiqiçilə-
ri də cəlb edərək yaxşı dəstə
düzəltmiş və ad çıxarmışlar. On-
lar məşhurlaşaraq uzun illər
Neftçala ərazisində bayram şən-
liklərinin, toyların, konsertlərin
əsas musiqiçisinə çevrilmişlər.
Ağabəy Manafov bu dəstənin xa-
nəndəsi kimi çox tanınmışdır.
Neftçala Mədəniyyət Evində bir
zamanlar on beş ildən yuxarı fə-
aliyyət göstərən "Bahar" Mahnı
və Rəqs ansamblının tərkibində
Firuz müəllimin olması kollekti-
və böyük təkan idi. Ansambl Pri-
baltika Respublikasında və Ru-
siyanın böyük şəhərlərində ma-
raqlı proqramlarla çıxış etmişdir.

Həmin konsertlərə F. Babaşovun solo çıxışları xüsusi marağa səbəb
olurdu.

Musiqi məktəbində Firuzun pedaqoji fəaliyyəti hərtərəfli, geniş və
uğurlu olmuşdur. O, öz işinə ciddi, vicdanla yanaşaraq neçə-neçə güclü
qarmonçaları yetişdirmişdir. Təkcə Tahir Zakirov kimi uğurlu bir sən-
ətçini, əsl qarmonçunu, həqiqi bir musiqiçini hazırlayıb Azərbaycan
incəsənətinə təqdim etməsi bəs edir ki, Firuz peşəkar sənətkar və
təcrübəli müəllim kimi tanıyaq, adını uca tutub fəxrli sayaq və bol-bol
təşəkkürlər edək. Tahirin qarmon ifaçılığına gəlməsində Firuz müəllimin
çox böyük zəhmət və misilsiz xidməti olmuşdur. Balaca Tahirin böyük is-

tedadını əvvəldən duyan F. Babaşov musiqi məktəbindəki məşğələlərindən əlavə onunla fərdi qaydada evdə məşğul olmuş, xüsusi çalışmalar, əlavə tapşırıqlar vermişdir. Onu sonralar daha fəallaşdırmaq üçün öz yanında toylara aparmış, rayonda tanıtmışdır. Tahiri Mədəni Maarif Texnikumuna gətirmiş, onu savadlı, diplomlu, hərtərəfli sənət sahibi olması qayğısına qalmışdır. Tahir Zakirov Texnikumda oxuduğu illərdə Bakının musiqi ictimaiyyəti arasında tanıtmış, konsertlərə aparmış, toylara dəvət olunmuşdur. Texnikumun direktoru T. Məmmədov təhsili başa vuran Tahiri Ə. Bakıxanov adına xalq çalğı alətləri ansamblına gətirmişdi.

Tahir Zakirov

Özünəməxsus ifası, xüsusi qaydada qarmon çalması ilə seçilən Tahir bu ansamblın tərkibində uzun illər çalmışdır. Ansambl üçün hazırlanan əsərlərin solo hissəsini ifa etməsi, lent yazılarında və canlı çıxışlarda məşhur xanəndələləri müşayiət etməsi onun əsl sənətkar kimi yetişməsinə daha da təzələşdirirdi.

Tahirin kompakt disk və audio-kasseti işıq üzünə görmüşdür.

T. Zakirov bir zamanlar "Humayum" xalq çalğı alətləri ansamblında da çalmışdır.

O. Öz zəngin çalarlı ifası ilə xalq mahnıları "Uca dağlar başında", "Getmə yar", "Cütbacı" rəqslərini və s. melodiyları radionun fondu üçün yazdırmışdır. Tahir neçə-neçə müğənnilərin, o cümlədən xalq artisti Teymur Mustafayevin radio, televiziya lentlərində, kompakt disklərində gözəl sənətilə fərqlənmişdir.

Bu ifaçı "Segah" muğamını böyük ürəklə, dərin sevgi və hissiyatla, yağılı, təsirli, xüsusi bəzəklərlə və bənzərsiz xallarla çalır. Bu "Segah" heç bir sənətcinin ifasına oxşamır. Onun sənətdə tanındığı dövrdən ifaçılığa gələn gənclərin əksəriyyəti onun çalğı yolunu tutub, izi ilə getmək istəyirlər. Qarmon ifaçılığında necə ki, "Zakir Mirzə məktəbi", "Aftandil məktəbi", "Xanlar Ənvər yolu" möcuddur, eləcə də gənc ifaçıların xeylisi üçün "Neftçalalı Tahir yolu" vardır. Deməli ki, bəzi qarmonçaları bir neçə dəfə dinlədikdən sonra doyursan. Neftçalalı Tahirin ifasını isə dinlədikcə daha xoş gəlir, doymaq mümkün olmur. Doğrudan da onun çalğısı zəngin bir aləmdir, heç bir

ifaçının sənətinə bənzəmir. Qarmon onun əlində tamam başqa cür dil-lənir, özge cür səslənir, alət əlində sanki dil açıb danışır. Bu sənətkarın tamam ayrı yolu, öz dəsti-xətti, təsirli və şirin çalğısı vardır. Tahirin sənətini ən böyük musiqiçilər, tanınmış bəstəkarlar da bəyənir.

Neftçalada müəllimliyi dövründə Firuz müəllim yüzlərlə şagird hazırlamışdır. Onların əksəriyyəti öz müəlliminin məsləhəti ilə Bakı Mədəni- Maarif Texnikumuna, Musiqi Kollecinə, Sumqayıt Musiqi Texnikumuna və başqa sənət ocaqlarına daxil olurlar. Təhsili başa vurub, doğma rayona qayıdıb, Musiqi Məktəbində Firuz müəllimlə çiyin-çiyinə çalışanlar da vardır. Onun peşəkar musiqiçi kimi fəaliyyətdə olan tələbələrindən Əlirza Rzayev, Əlizamin Xankişiyev, Səyavuş Hüseynov, Səyavuş Talıbov, Ramil Nağıyev, Seymur Babaşov, Samid Hüseynov, Ramil Abbasov, Xaqani Quliyev və b. göstərmək olar.

Sözün həqiqi mənasında Neftçalada Firuz müəllim öz "Qarmon məktəbini" yaratmış, bu sənət ifaçılığına geniş yol açmışdır. Qarmon ifaçılığının bu rayonda sevilməsi və geniş təkamül tapması bilavasitə Firuz Babaşovun adı ilə bağlıdır. Yetişdirdiyi tələbələrdən biri Əlisahib Əsgərov Bakı Mədəni- Maarif Texnikumunu, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetini bitirmiş, rayonda musiqi məktəbində dərs demiş, mədəniyyət müəssisələrində rəhbər işlərində çalışmışdır. O, musiqi məktəbinin müdürüdür.

F. Babaşov yüz il ərzində yaradılmış, ifa olunaraq yaddaşlardan yaddaşlara köçmüş, sonradan T. Dəmirov, A. Abbasov, S. Hüseynov, M. Ağayev, S. Vəzirov, R. Şıxlarov, Ə. Ağayev və başqa sənətkarlar tərəfindən ifa olunan rəqslərin əksəriyyətinin hafizəsində hifz edə bilib. Firuz müəllim Musiqi məktəbinin direktoru olmuş tarzən Vilayət Kərimovla birlikdə qədim melodiyları ifa edib maqnitafon lentlərinə yazaraq tədris ocağı üçün fond yaratmışdır ki, onu bu günə qədər qoruyub saxlamışlar. Tələb olunan anlarda, tədris zamanı və s. müəllimlər və şagirdlər bu lent yazılarından vəsait kimi istifadə edə bilirlər. Onun sevimli yetirmələrindən biri Ramil Nağıyev Sumqayıt Musiqi Texnikumunu bitirib. Oxuduğu illərdə özünü nümunəvi tələbə kimi göstərə bilib. Baxış müsabiqələrdə nailiyyət əldə edib. Ramil Bakı Mədəni- Maarif Texnikumunda müəllimdir.

F. Babaşov mənalı ömrünü davam edərək, bu dünyada yaxşı iz qoymaq əzmilə ona çox doğma olan iş yerində bu gün də yorulmadan çalışır və gələcək musiqiçilərin hazırlanması işinə xidmət edir.

Firuz müəllim 1973-cü ildə ailə qurub. İki qızı, bir oğlu var. Bir ata kimi övladlarına düzgün tərbiyə verib, təhsil almaları yolunda çalışıb.

Oğlu Seymur atası kimi qarmon ifaçısıdır. Milli Konservatoriya tərkibində Musiqi Kollecinə bitirib. Bakıda musiqi məktəblərinin birində

müəllim işləyir.

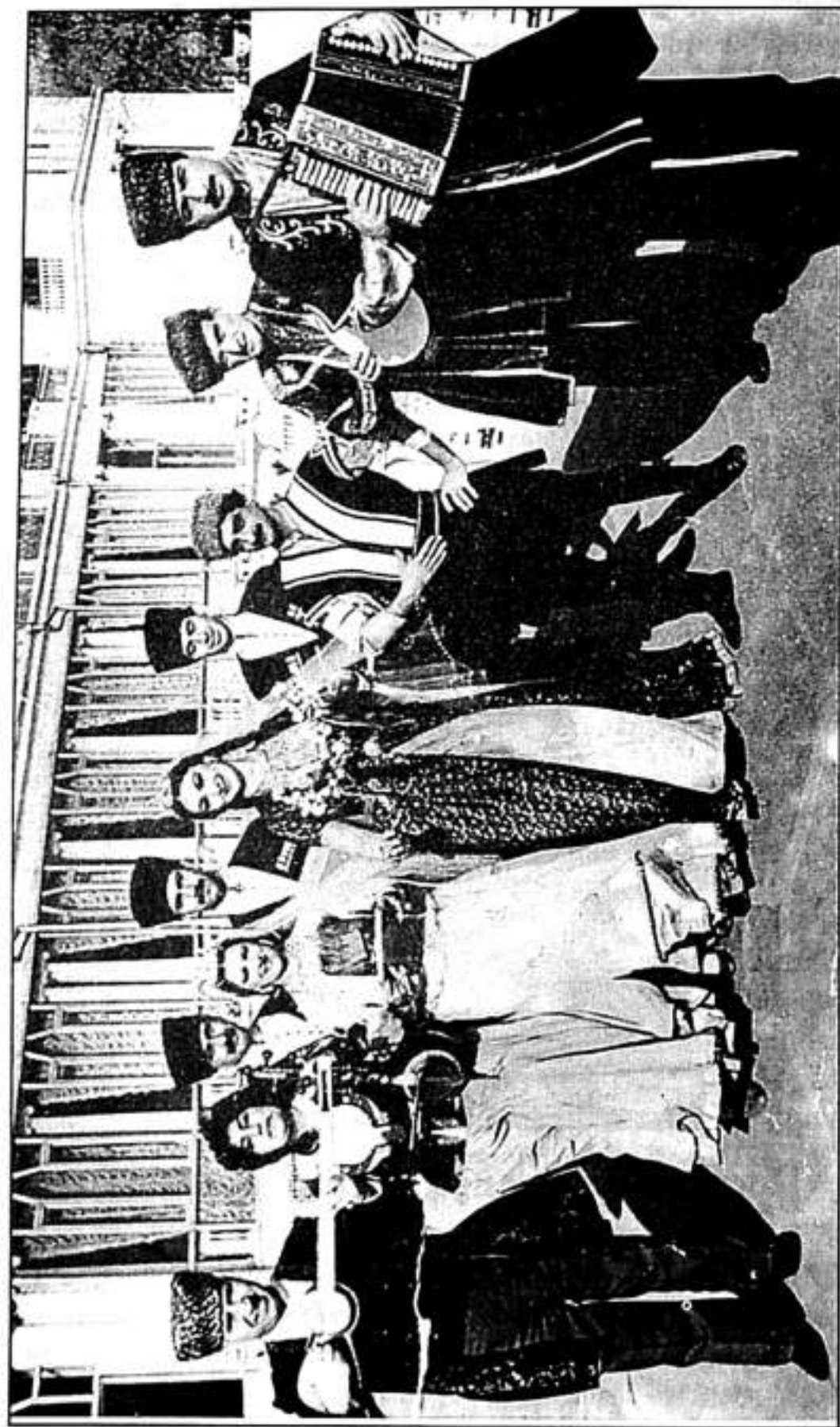
Firuz müəllim dərs dediyi şagirdlərdən ibarət yaratdığı "Qarmonçalar ansamblı" ilə də həvəslə işləyir. Ansamblın rəngarəng repertuarı var. Rayonda keçirilən tədbirlərdə, açıq havada meydan və parklarda təşkil olunan konsertlərdə qarmonçular ansamblının çıxışı böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu uşaqların tərbiyəsi, bədii zövqü formalaşır, tamaşaçılarla onların canlı ünsiyyəti yaranır. Həmçinin uşaqlar səhnəyə alışır, sənət mədəniyyətinə yiyələnirlər. Tədbirlərdəki konsertlər onların musiqiçi kimi yetişməsinə bilavasitə şərait yaradır. Ən əsası odur ki, gənc musiqiçilər erkən çağlarından xalqa xidmət edir və bu işin şərəfli olduğunu anlayırlar.

Rəqqas, qarmonçu və müğənni

İstedadlı insanlarda qeyri-adilik və qəribəliklər olur. Onun qəribəliklərini vaxtında başa düşməyən, dərk etməyənlər çox olur. O isə öz fikirlərini və düşüncələri ilə yaşayaraq ömür səlnaməsini yaza-yaza gəlir.

İnsan dünyaya gəlir, ona ad verilir. Lakin hər adam öz adını doğrultmur.

Vaqif Əsədov Azərbaycanın məşhur sənət adamları ilə
xarici ölkəyə səfər ərəfəsində

Vaqif isə ona verilmiş adı keçdiyi şərəfli sənət ömrü ilə təstiq etmişdir. Doğrudan da o, qismətinə düşmüş sənətə, musiqi elminə vaqifdir. Xalqımızın yaradıcılıq çeşməsindən qidalanan, müqtədir sənət nümunələrinə sədaqət göstərən bu insan musiqidə axtardığı səsin seh-rinə düşərək şirin xatirəli bir yola gəlib. Onun başqa şəhərlərdə və müxtəlif ölkələrdə pərəstişkarları vardır.

O, Bakıdakı 25 sayılı orta məktəbdə təhsil alıb. Dərslərini yaxşı oxuyurmuş.

Vaqifgilin ailəsi musiqi sevər idi. Evlərində olan tarı öyrənmək istədikdə onun 10 yaşı var idi. Tarın sinədə tutulma qaydası, xüsusilə köklənməsi Vaqifə çətinlik törətdiyi üçün o, bu aləti çalmaq istəmir. Evdəki diatonik qarmona meyl edir və onda bir-neçə havanı sərbəst olaraq çalır.

Vaqifin atası Təbrizli, anası isə Şuşalıdır. Ana babası Möhsün kişi məşhur xanəndə Şuşalı İslam Abdullayevlə yaxın dostluq edərdi. O, "Segah İslam" təxəllüsü ilə tanınırdı. İ. Abdullayev Bakıda olarkən Möhsümgilə gələrdi. Balaca Vaqif yarımtonsuz qarmonu ilə çalarkən ustad xanəndənin diqqətini cəlb etmişdi. Hətta bir neçə dəfə Vaqif İslamın oxuduğu "Segaha" dəm tutmuşdu. Məşhur xanəndə öz dostuna tövsiyə edib deyir: "Sənin bu nəvənin incə musiqi duyumu var. Ona yaxşı qarmon alın".

Vaqif diatonik qarmonda xalq havalarının düzgün alınmadığını duyurdu, ustad qarmonçu Adil Hüseynov uşağın qarmonunu usta yanına apararaq, səslərin köklərində dəyişiklik etdirərək Azərbaycan musiqisinə uyğunlaşdırmışdı.

Dostunun məsləhətilə Möhsün kişi nəvəsinə xromatik səs düzümlü "Kazan" qarmon alır. Vaqifin istedadı aşırıb-daşırdı. O qarmon çalır, rəqs edirdi, mahnı oxuyurdu. Kiçik yaşlarında olanda Əbilov adına Mədəniyyət evindəki rəqs kollektivində, sonralar şəhərin mərkəzindəki böyük Mədəniyyət Sarayındakı (keçmiş adı "26-lar") rəqs ansamblında oynayırdı. Rəqs sənəti sanki, onun qabiliyyətinə və boy-buxununa biçilmişdi. Allah Vaqifə gözəllik, yar-yaraşlıq, qəddi-qamət bəxş edəndə istedadı da ona uyğun vermişdi.

Vaqif oynadığı rəqs ansambllarında xüsusi istedadı ilə seçilirdi. Hər iki kollektivin rəhbəri rəqqas-baletmeyster Adil Rəhimov idi. O, Vaqiflə xüsusi işləyər, qurduğu rəqslərin solo yerlərini ona həvalə edərdi.

Vaqif Əsədov 1960-cı illərin birinci yarısında Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radiosu "Uşaq xoru"nın solisti olmuşdur. Xalqımızın məşhur müğənnilərinin əksəriyyəti böyük sənətə buradan boy atıb gəlmişlər.

V. Əsgərov "Uşaq xoru"nın televizya çıxışlarında "Vətənim" bəstəkar mahnısını "Şuşanın dağları" xalq mahnısını oxuyurdu.

1965-ci ildə Mədəniyyət Sarayında üzvü olduğu rəqs kollektivindən seçim edərək Vaqif Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasına, "Mahnı və Rəqs ansanbl"ına işə qəbul etdilər. Gənc rəqqas 10 gün sonra həmin ansanblın tərkibində Moskvaya yola düşür, burada keçirilən Mədəniyyət və İncəsənət ongünlüyündə iştirak edir.

Azərbaycan televiziyasında 1967-ci ildə lentə alınmış "Şur" adlanan filmə çəkilmiş dörd rəqqas arasında V. Əsgərov da vardır. Filmin rejissoru Arif Qazıyevdir.

Artıq 1968-ci ildə Mahnı və Rəqs ansamblında bəzi kompozisiyalarda Vaqif solist kimi çıxış edirdi. O, məşqlərdə bəzən oxuyur, bəzən isə qarmon çalır. Məşhur baletmeyster, xalq artisti Əlibaba Abdullayev Vaqifin hərtərəfli qabiliyyətinə malik olduğunu görüb quruluş verdiyi rəqslərdə bunu nəzərə alır. O, bəstəkar, xalq artisti C. Cahangirovun musiqisi əsasında qurduğu kompazisiyada Vaqifi qarmonçu-rəqqas kimi səhnəyə çıxarır. Bundan başqa "Bulaq başında" adlanan tərtilatda V. Əsədov müğənni-rəqqas olur.

1968-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasına gedən Vaqif bir il yarım burada çalışır. O, Naxçıvan Filarmoniyasının əsas, aparıcı rəqqaslarından biri olur. V. Əsgərov 1969-1973-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetində təhsil almışdır. Həmin dövrdə o, qarmon ifaçılığınə daha önəm verir və Respublikamızın bütün şəhər və kəndlərində toy şənliklərində olur. Yaxşı qarmonçalılardan biri kimi tanınan Vaqif X. Şuşinski, Ş. Ələkbərova, S. Qədimova, Ə. Əliyev, R. Muradov, bir sözlə bütün məşhurlarla konsertlərə gedir. Həmçinin tanınan xanəndələrin hamısı ilə, o cümlədən Q. Əsgərov, S. Mirzəyev, S. Abdullayev, M. Mütəllibov, Y. Məmmədov, H. Hüseynov, M. Abbasov, İ. Həsənov, R. Şükürov, A. Babayevlə toylarında fəaliyyət göstərmişdir.

V. Əsgərovun qarmon ifaçılığı milli üsluba istiqamət olaraq həmişə bu ruhda davam etmişdir. Onun çalğısı çox şirin, həddən ziyadə təsirlidir. Vaqifin sənət yolunu mübaliğəsiz klassik formadan qaynaqlanan, xalq musiqisi intonosiyasından güc alan və düzgün istiqamətə yönələn yol saymaq olar.

Hörmətli sənətkar 1970-1980-ci illər ərzində "Bakı orkestr musiqiçiləri birliyində" çalışmışdır.

Vaqif 1980-1986-cı illər ərzində xalq artisti, xanəndə Ə. Məmmədovun rəhbərlik etdiyi "Humayum" xalq çalğı alətləri ansamblında çalışmışdır. 1980-ci ildə bu ansamblın tərkibində Özbəkistanın Daşkənd şəhərində konsertlərdə olmuşdur. O, "Azkonsert"də çalışdığı illərdə "Hu-

"mayun" ansamblının tərkibində müğənni-qarmonçu kimi çalışmış və müxtəlif yerlərdə konsertlərdə çıxış etmişdir. V. Əsədovun milli ruha köklənmiş çalğısı xanəndə Səxavət Məmmədovun diqqətini cəlb etdiyi üçün onu özü ilə toylara aparmışdır.

Ansamblın rəhbəri, müğənni Vaqif Əsədov çıxış edərkən

V. Əsədov Bakı İcraiyyə Komitəsi rəhbərliyinin və Mədəniyyət Nazirliyi İşlər İdarəsinin rəhbərinin göstərişi ilə ilk dəfə 1986-cı ildə restoranlarda xalq musiqisi sənətçilərinin çalışması üçün ansamblların yaradılması barədə tapşırıq alır. Məqsəd xarici ölkələrdən gələn qonaqların restoranlarda yalnız estrada mahnılarını deyil, o cümlədən xalq musiqimizi dinləməsi, rəqslərimizə tamaşa etməsi üçün şərait yaratmaq idi. Vaqif ona verilən tapşırığın öhtəsindən bacarıqla gəlir. Bədi rəhbər kimi V.Əsədov "Karvansaray", "Abşeron" və "Moskva" mehmanxanalarındakı restoranlarda işləmək üçün ansamblar yaradır. O, bu ansamblara milli musiqiçilər, rəqqaslar və müğənnilər cəlb edir və maraqlı proqramlar hazırlayır.

V. Əsədov xarici ölkələrə sənət səfərini getməsi 1989-1993-cü illəri əhatə edir. O, "Vətən Cəmiyyəti"nin xətt ilə 1989-cu ildə xanəndə C.Əkbərov, tarzən V.Məmmədəliyev, kamançaçı E.Bədəlov və Aşıq Aydınla İsveç ölkəsinə konsertlərə gedir. Həmin ildə xanəndə A.Ba-

bayeva, tarzən A. Abdullayev, kamançaçı E. Bədəlov nağaraçı Xanlar Hüseynov və rəqqaslarla Danimarkaya səfər edir.

Dəfələrdə müğənni B. Dadaşova ilə xarici ölkələrdə olan Vaqif, başqa sənətçilərimizlə, o cümlədən kaman ustası H. Əliyevlə, xanəndə B.Əliyevlə, S. İsmayılova, tarzən F. Verdiyevlə, kamançaçalan Ş.Eyvazova ilə müxtəlif dövlətlərdə çıxışlarda olmuşdur.

Ümumiyyətlə qarmonçu-müğənni 20-dən artıq ölkəyə sənət səfərlərinə yollanmışdır. Bu ölkələrin bəzilərində o, 2-3 dəfə olmuşdur.

V. Əsədov 1995-ci ildə yaşamaq üçün ailəsilə birlikdə Almaniyaya

köçmüşdür. Vaqif 2001-ci ilə qədər Fransada yaşamışdır. Bu müddət ərzində Avropadakı Türk, Azərbaycan cəmiyyətləri və Kültür dərnəklərinə müntəzəm əlaqədə olaraq onların tədbirlərində yaxından kömək etmiş, çalib-oxuması ilə hamını sevindirmişdir. Azərbaycançılıq ideyalarının və milli mədəniyyətimizin təbliği üçün Azərbaycan diasporunun yaxın köməkçisi olmuşdur. Vaqif Fransada yaşayaraq Almaniya, Belçika, Hollandiya ölkələrində soydaşlarımızın mədəni-kütləvi tədbirlərinə dəvət almışdır. Sənətçimizin oğularının üçü də ailələri ilə Avropa ölkələrində yaşadıkları üçün ata öz övladlarının və nəvələrini görmək üçün hər il dəfələrlə onların məskən saldıqları şəhərlərə gedir.

2005-ci ildən hörmətli sənətkarımız öz vətənimizdə daimi yaşamaqda və fəaliyyətdədir.

Vaqif bəy ANS- Müstəqil Yayım və Mediya Şirkətinin 2004-cu ildə "Əməkdar artisti" adı ilə keçirdiyi müsabiqənin diplomatu olmuşdur. O

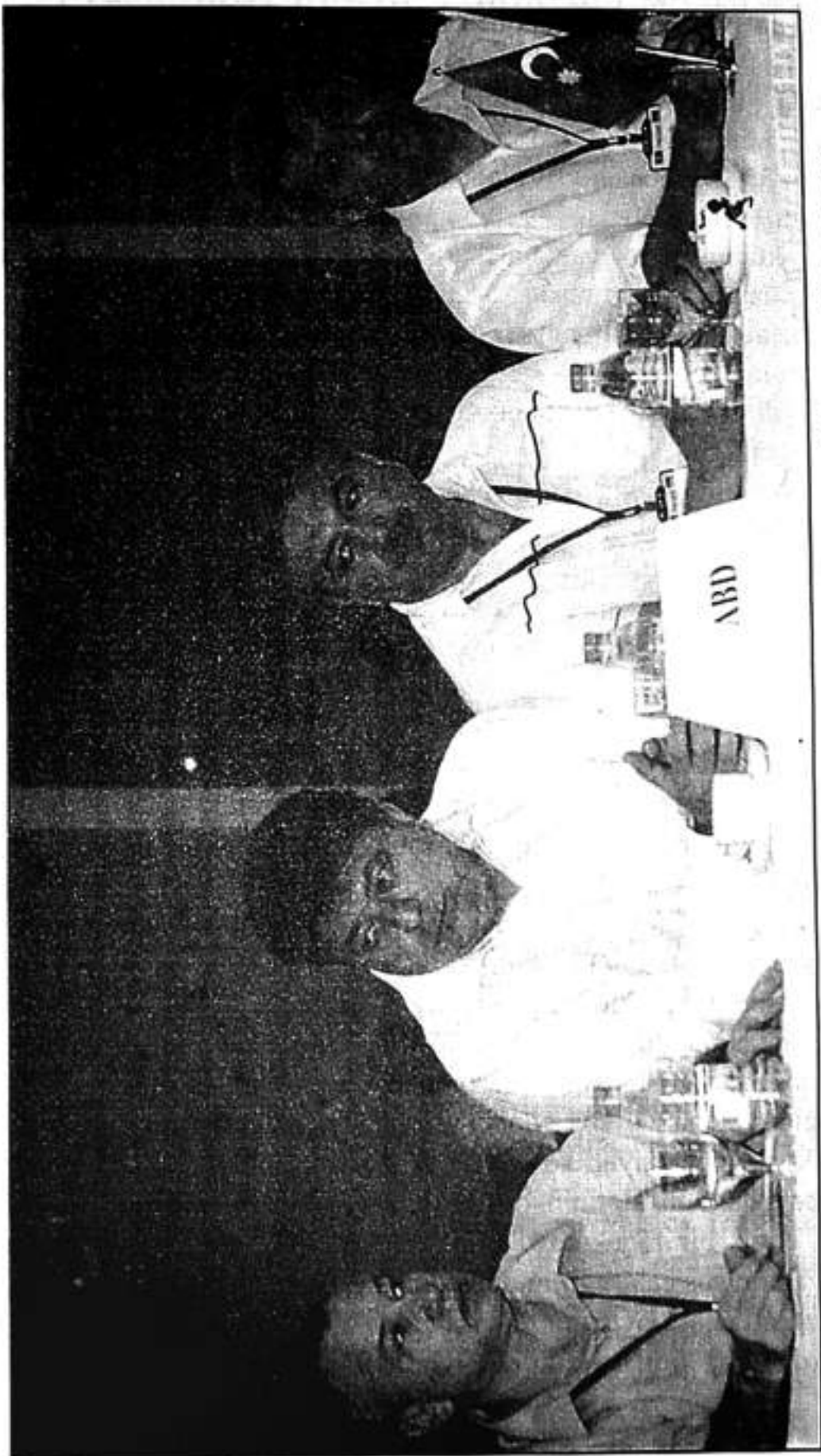
vaxtdan qarmonçu-müğənni kimi məşhurlaşmışdır. V. Əsədov toylara, konsertlərə, şou-proqramlara tez-tez dəvət olunur.

Müğənni kimi səsini lentlərə yazdıraraq V. Əsədov 2002-ci ildən başlayaraq 8 xalq mahnısı, 8 bəstəkar əsəri, muğam hissələri oxumaqla xeyli qədim təsnifləri radiomuzun qızıl fonduna təqdim etmişdir.

Vaqif bəyin həyat və yaradıcıq yolu haqqında çəkilən filmi "Space" telekanalı "Sənətkarın emalatxanası" verilişində 2001-ci ildə nümayiş etdirmiş və sonralar bunu dəfələrlə təkrar göstərmişdir. Bu verilişdə onun çəkildiyi "Mahur təsnifi" klipi də xüsusi maraq oyatmışdır.

**Vaqifin Fransada çıxan
diskindən görünüş**

Türkiyənin Antalya şəhəri. Dünya Azərbaycanlılarını Konqresi.
İyun 2006-cı il. Şəkildə soldan 2-ci V.Əsədov

V. Əsədovun haqqında AZTV-nin 2005-ci ildə Vüqar Tapdığı re-jissorluğu ilə çəkdiyi "Tənhalıqdan sonra" sənədli filmi mənalı və tə-sirlidir.

Sənətkar jurnalist Təranə xanımın 13-15 avqust tarixli "Kaspi" qə-zeti üçün götürdüyü müsahibə "Mənim Bakımı sökdülər" adlanır.

Vaqif 1991-1993-cü illər ərzində mərhələlərlə İran İslam Respubli-kasına səfər etmiş, Təbriz və Tehran şəhərlərində ayrı-ayrı fərdlərə və musiqi məktəbində oxuyanlara qarmon ifaçılığının incəliklərini və düzgün qaydalarını öyrətmişdir. Sənətkar ev konsertlərinə, toy şənlik-lərinə də gedərək ifaçılıq sənətimizi təbliğ etmişdir.

Bir məsələni də xüsusilə qeyd edər ki, Vaqif bəyin 2003-cü ildə Fransanın Lil şəhərində diski çıxıb. O, qarmonda xalq mahnılarımızı çalaraq oxuyub.

Vaqif bəy qarmon ifaçılığına başlayandan axtarışdadır. 30 il qarmon düzəldən ustalarla söhbətlər aparmış, qarmonlarımızın səs çalarlığı, səs düzümü, zilin, bəmin əlaqəsi və s. barədə fikirlərini söyləmiş sehrinə düşüb axtardığı səsi tapmalarını istəmişdir. O, uzun illərdir ki, sıradan çıxmış qədim qarmonlarımızı bərpa etdirərək ifaçılarımıza qaytarır.

Bir məsələni də yeri gəlmişkən söyləyək ki, vaxtilə ustad sənətkar-larımızda, Kərbəlayi Yusif, Kərbəlayi Abutalıb, Ələkbər Nəzərli, Kor Əhəd və digərləridə olan diatonik qarmondakı səs düzümü bizim qə-dim musiqi adlarımıza, xalq musiqimizə uyğun nizamlamışdı. Belə ol-masaydı sənətkarlar klassik muğamlarımızı ifa edə bilməzdirlər.

V. Əsədov XIX əsrin 90-cı illərinə aid olan 18 dilli, yarımperdəsiz qarmonu bərpa etdirərək özünə çox maraqlı gələn səs düzümünün şə-hidi olmuşdur. Bu alətdə 18 ağ dil (klaviş) olsa da, burada qeyri-bəra-bər temperasiyalı səs düzümü vardır. Qarmonda qədim ladlarmıza uyğun səs düzümü diqqəti cəlb edir. 18 dillin özündə yarımtonlara uyğun səslər köklənib. Həmin qarmonda yuxarıdan 1-ci səs "lya be-mol", aşağıdan sonuncu səs "do diyezdir". Qeyd etdiyimiz məsafədə qeyri-bərabər temperasiyalı səs düzümü, qədim ladımız var.

Vaqif bəy qarmon alətinin düzəldilməsi və onun ifaçılığı yolunda ömür sərf etmiş bir fədakardır. Qarmon tembrinin axtarışında zaman sərf edən, alətin səs çalarlığının daha da zənginləşməsinə çalışan bu iş-ləri özünün tədqiqat obyektinə çevirən Vaqif Əsədov milli musiqimizi qoruyanlardan biri kimi tarixdə qalmalıdır.

Musiqimizi dünya xalqlarına sevdiren ifaçı

Vəzirov Kamil Səfərəli oğlu 1949-cu il sentyabrın 2-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur. Səcərəsindən süzülərək saflaşmış gələn istedad az yaşlarından üzə çıxdığı üçün musiqi ilə məşğul olmuş, qarmon çalmağa başlamışdır. Atasının ustalıqla, şirin-şirin çaldığı qarmon səsi balaca Kamili ovsunlamışdı. Bu səs onu hər yerdə müşayiət edirdi. Və gələcəkdə Kamili öz ardınca aparacaqdı.

Səfərəli Vəzirov qarmon ifaçılığında öz izini qoyan, sözünü deyən əsl sənətkarlarımızdan olmuşdu.

Kamil 1959-1964-cü illərdə 31 sayılı orta ümumtəhsil məktəbdə təhsil alıb. O, 1958-1963-cü illərdə 6 sayılı musiqi məktəbində oxuyaraq tar sinfini bitirib.

1964-1968-ci illərdə A. Zeynallı adına Musiqi Texnikumunda bəstəkar-tarzen, pedoqoq Adil Gərayın sinfində oxuyan Kamil Vəzirov musiqi sənətini elmi şəkildə qavrayır, ifaçılığın sirlərini öyrənir və əsl tarzen kimi yetişir.

Dərsdən kənar, evdə atasının nəzarəti və tövsiyyəsilə müntəzəm məşq edən Kamil tar, qarmon, fortepiononu böyük həvəslə çalaraq get-gedə hərtərəfli musiqiçi kimi daha da kamilləşir.

Səfərli müəllim ev məşqlərində xüsusilə muğamları çox çaldırardı. Az sonra ikinci oğlu Ədalətin kamançasının səsinə vurğunluqla dinləyən ata, hər ikisinin tar-kamanla, birlikdə klassik ifa üslubu ilə çalmalarını tələb edərdi.

Kamil atasından qarmonun muğam ifaçılığının sirlərini əxz edirdi. Ata bütün övladlarını ali təhsilli görmək istəyirdi. Elə Kamilin də arzusu var idi. O, 1972-1977-ci illərdə M. A. Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunda təhsil almış, oranı yüksək ixtisaslı mədəni-maarif işçisi ixtisası üzrə bitirmişdir.

A. Zeynallı adına Musiqi Texnikumunun yuxarı kurslarında istedadlı tələbə kimi tanınan K. Vəzirovu 1967-ci ildə Opera və Balet Teatrının simfonik orkestrinə tarçalan götürürlər. Baş dirijor Ə. Bədəlbəyli idi. Gənc musiqiçi qaynar təbi, coşqun ilhamı, çalğı məharətilə böyük sənət ocağında özünü doğruldur. Böyük bir yaradıcı kollektivdə çalışması cavan sənətçinin gələcək nailiyyətləri üçün zəmin yaratmaqla bərabər, həmçinin onun öz peşəsinə olan həvəsini və məsuliyyətini artırmışdı. Vəzirovlar ailəsi "musiqiçilər ailəsi" kimi tanınırdı. Səbr, təmkin, əla zövq, yüksək mədəniyyət sahibi olan Səfərli öz evində uşaqları üçün xüsusi otaq ayırmış, həftənin müəyyən günləri və saatlarında məşq vaxtı təyin etmişdi. Övladlar alətləri köklədikdən, səslənməni sazladıqdan sonra ata otağa daxil olar və məşq başlardı. Onların olduqca səliqə-sahmanlı otaqlarında bütün milli alətlərimizlə bərabər yüksək səviyyəli fortepiano da var idi.

Bu musiqi ocağında pərvazlanan, ailə ansamblında fəallaşmış peşəkar ifaçılığa yol açan Vəzirovlar səcərəsinin nümayəndələri hər yerdə musiqimizi cəsarətlə yüksəklərə qaldırdılar.

Əvəz olunmaz sənətkar, böyük müğənni Rəşid Behbidov Mahnı Teatrı yaradarkən çox ifaçıların sorağına düşmüş, onların bacarıq və qabiliyyətini həssaslıqla yoxlamış, sonra kollektivə işə gətirmişdir. O, Kamilin hərtərəfli musiqiçi olduğunu, dörd-beş musiqi alətini məharətlə ifa etdiyini nəzərə alıb məmnunluqla teatra götürmüşdü. R. Behbudov kimi fenomen bir sənətçi ilə bir yerdə çalışması, cazmen-bəstəkar, məşhur pionoçu R. Babayev və digər yüksək professionallıq nümayiş etdirən sənət adamları ilə daim birlikdə olması Kamilin tam yetkin bir sənətçi kimi formalaşmasına böyük kömək etdi.

K. Vəzirov müxtəlif illərdə ayrı-ayrı adlar altında keçirilən Beynəlxalq Dünya Festivalları laureatı olmuşdu. Misal olaraq 1993-94-95-ci illər İsveçdə, 1996-1997-ci illərdə Avstriyada, 2003-cü ildə Ankarada keçirilən festivalları göstərmək olar. Kamil müəllimin sənət səfərlərindəki çıxışları, tarı, sazı, udu, elektrgitaranı ustalıqla çalması, qarmonu

ecazkar səsləndirməsi tamaşaçıları heyrləndirərək öz seyrinə salmışdı. Bütün bunlar Rəşid Behbudovu tam qane edirdi. 1978-ci ildə R. Behbudovun göstərişilə Kamil "Folklor ansambl"ı yaratdı.

K. Vəzirovun dünya görüşü zəngin, düşüncələri aydın, mədəni səviyyəsi çox yüksəkdir.

O, 1960-cı illərin sonlarında qarmon ifaçılığına qədəm qoyan ən uğurlu sənətkarlarımızdan sayılır. Milli üslub onda çox güclüdür. Kamil klassik qarmon ifaçılığı yolunu davam etdirənlərdəndir. Milli alətlərimizlə bərabər Kamil müəllim Azərbaycan qarmonunu, bərli-bəzəkli,

**SSRİ Xalq artisti Rəşid Behbudov və
Kamil Vəzirov konser zamanı**

incənaxışlı, sədəf düzümlü, möcüzəli səslə bu aləti dünyanın 60-dan çox ölkəsində sevdire bilmişdir.

Ümumiyyətlə qarmon ifaçılıqlarının repertuarı əsasən muğamların şöbələri, xalq mahnı və rəqslərindən, özlərinin bəstələdiyi oyun havalarından ibarətdir. Repertuara bəstəkarlarımızın mahnılarını da əlavə edilir.

K. Vəzirovun Dövlət Mahnı Teatrının tərkibində dünya səhnələrində ustad sənətkar R. Behbudovun incə zövqlə, zərgər dəqiqliyiylə, hər tərəfli və zəngin formada hazırladığı proqramla qarmonu səsləndirməsi xüsusi məharət tələb etmişdir. Bu ifalarda sənətin qüruru, vüqarı,

əzəməti, milli ətri, rayihəsi, milli ruhu olmalıdır ki, Rəşid müəllim də bunları tələb edirdi. Cəsarətlə deyirik ki, qeyd etdiyimizi Kamil müəllim səhnələrdə təqdim edə bilib. Bu sənətkarımızın canı-qanı, ruhu, vücutu tamam musiqidir. Kamil sənəti çox möhtəşəmdir. Bu sənətin elə bil canı-cöhrəsi vardır.

O, 1973-cü ildən indiyə qədər R. Behbudov adına Mahnı Teatrı ansamblının bədi rəhbəri olaraq misilsiz xidmətlər göstərmiş və bu işdə özünü doğrultmuşdur.

R. Behbudovun ölmündən sonra (1989) Mahnı Teatrı öz ənənələrini və yaradıcılıq yolunu əzmlə davam etdirmişdir. Bu işdə Kamil müəllimin zəhməti çox böyükdür.

Aşağıdakı siyahıda K. Vəzirovun xarici ölkələrdəki səfərlərini qeyd edirik:

1973-Birləşmiş Ərəb Əmirliyi, 1977-İngiltərə, 1978-İsveç, 1981-İsveçrə, 1982-Hindistan, 1983-Belçika, Fransa, 1991-Skandinaviya, 1993-94-95-96-97-Avstraliya, 2000-Türkiyə, Almaniya, 2001-Rusiya Federasiyası, Türkiyə: İstanbul, Ankara, 2002-Fransa, Strassburq, Avstraliya, Vena, Moskva, Ukrayna, Kiyev, 2003-Almaniya-Mayns, 2004-Yekaterinburq. Bəzi ölkələrdə Kamil 4-5 dəfə olmuşdur.

2000-ci ildə K. Vəzirov Respublikanın əməkdar artisti fəxri adına layiq görülmüşdür.

Kamil müəllim də bəzi qarmon ifaçılarımız kimi bu alətin səs tembrli və təkmilləşməsi barədə daim düşünmüşdür. Hələ atasının sağlığında onların evində müxtəlif ölçülü, müxtəlif rəngli ayrı-ayrı səs tembrli, bərbəzəkli və ya sədəfsiz qarmon var idi. Kamil bu alətlərin hər birini çalar və tembrləri müqayisə edərdi. Çox vaxt qarmonların Karpuşkinin düzəltdiyi, atasının bir zamanlar çaldığı qarmonla nə kimi fərqi olduğunu arayırdı. Bu alətin səsi onu sehlər aləminə aparırdı.

Sənətçi 1974-cü ildə ilk dəfə qarmonun içərisinə mikrafon tətbiq etmiş və alətin geniş auditoriyalarda, böyük konsertlərdə daha yaxşı eşidilməsinə şərait yaratmışdır.

Azərbaycan müstəqillik qazandığı zamandan İran İslam Respublikasına konsertlərə dəvət olunan sənətkarlarımızın heyəti əsasən müğənni və tar-kaman ifaçılarından ibarət olurdu. Ayrı-ayrı vaxtlarda təkcə Zakir Mirzə və Həbil Əliyev solo konsertlər vermişlər.

İranın o zamanki prezidenti Rəfşəncaninin razılığı ilə ilk dəfə 1995-ci ildə Tehrandə R. Behbudov adına Mahnı Teatrının ansamblının bütün heyəti və müğənniləri daxil olmaqla çox möhtəşəm konsertləri olmuşdur. Müğənnilər Bilal Əliyev, Elçin Cəlilov və Əbülfət Oğuzun çıxışları İran Dövlət Xadimlərinin və tamaşaçıların çox xoşuna gəlmişdir. Bütün bunlar K. Vəzirovun səyi nəticəsində öz uğurunu tapmışdır.

Yazımızın bu yerində qeyd etməyimiz yerinə düşər ki, Kamil müəllim

Əməkdar artist Kamil Vəzirov

lanan Kamil müəllimə xas olan cəhətlərdir. O, ansambl işində həqiqətən ustadır. Kamil öz adını doğruldur. O, öz peşəsində kamildir.

Sənətçimiz radiomuzun fonduna borclu qalmamış, öz ifaları yazılmış diskləri ora təqdim etmişdir. Buraya qarmonla çaldığı "Zabul" muğamı, "Qıtqıldıda", özünün bəstəsi olan "Nurtacı", "Rəqs suitası", "Azərbaycan təranələri", "Bayram rəqsi", "Abşeron ritimləri" melodiyları, akkordeonda ifa etdiyi "Sənə də qalmaz" (bəstəkar R. Hacıyev), tarda səsləndirdiyi "Arzu" (Niyazi), "Ana", (C. Cahangirov) mahnılar daxildir.

Sənətkar yüksək vurğunluqla və ürək yangısı ilə Ə. Tağıyevin "Söylə yadımdamı" mahnısını ifa etmişdir. Kamil "Sənə də qalmaz" adlanan mahnını ustadı R. Behbudovun şərəfinə ifa etmişdir.

K. Vəzirov dünyanı gəzə-gəzə Azərbaycan adlı bir diyarı vəsf etmiş, sevə-sevə ifa etdiyi musiqimizi dünya xalqlarına sevdirmişdir.

Görkəmli sənətkar K. Vəzirov 1973-cü ildə ailə qurmuşdur onun dörd övladı və iki nəvəsi vardır.

Sənətçimizin şərəfli ömür və sənət yolu gənc musiqiçilərimizə örnək ola bilər.

lim ansamblı qəbul etdiyi müğənnilər, Gülyaz və Gülyanaq Məmmədovalarla, Vaqif Şixəliyevlə həmçinin çoxdan teatrda çalışan Bilal Əliyev və Əbülfət Oğuzla könül oxşayan, ruha hopan, yüksək səviyyəli repertuar hazırlamışdı. Buraya muğamlarımız, saf, inci kimi qorunan xalq mahnılarımız, ən böyük bəstəkarımızın yaratdığı, həmişəyaşar mahnılar daxildir.

Ansambl yaradıcılığı hər musiqiçiyə nəsib olmur. Bu olduqca çətin bir işdir. Burada hər alətin spəsfik xüsusiyyətlərini bilmək, hansı alətin bir-birilə necə uyuşmasını hiss etmək, bunların səs çalarlarını, sintezini tapmaq və ümumi səslənməni yaratmaq qabiliyyəti tələb olunur. Bütünlükdə bu sadə-

İfaçı- pedaqoq

Sevimli şairimiz Mikayıl Müşviqin belə bir şeri var:

*İstər bəstəkar ol, istər rəqqas ol,
Şair ol, rəssam ol, heykəltəraş ol!
Yaratdığın şeyi sevərək yarat
Hamıdan yüksək ol! Hamıdan baş ol!*

Haqqında söhbət açacağımız insan öz işini sevən, əməllərindən zövq alan, yazıb-yaratdıqlarını əziz tutan, yorulmadan işləyən, olduqca təvazökar, təhsil verdiyi tələbələrin xoşbəxtliyinə çalışan, onları əsl sənət adamı kimi görmək istəyən, öz peşəsində həmişə yüksəkdə duran bir şəxsdir.

Dadaşov Xeyrulla İslam oğlu 1947-ci il may ayının 6-da Bakı şəhə-

rində anadan olub. Atası sadə, zəhmətkeş bir insan idi. O, elektrik montyoru işləyirdi. Həyata gətirdiyi yeddi övladı ömür-gün yoldaşı Zivər xanımla mir bir zəhmətlə, əzizləyərək, sevə-sevə böyüdürdülər. Ata dörd oğlunu və üç qızını təhsilli, sənədli, müxtəlif peşə sahibi kimi görmək arzusu ilə yaşayırdı. Bu nəsildə heç vaxt musiqiçi olmayıb. İslam kişi Xeyrullanın musiqiçi yox, ali təhsilli başqa peşə sahibi olmasını istəyirdi.

Xeyrulla uşaqlıqdan musiqinin vurğunu idi. Radioda Teyyub Dəmirovun, Məmmədəğa Ağayevin qarmonda çaldıqları muğam və rəqs havalarını dinləyən xeyrullanın qəlbində qarmon çalmaq arzusu baş qaldırır. O radionu dinləyərək evdəki kətili (stul) qıçları üstünə alıb diz üstə ora-bura çəkir, barmaqlarını onun üzərində gəzdirərək özündə elə bir hal yaradırdı ki, güya qarmon çalır. Ata onun fitri istedadına diqqət yetirməsə də, ana bu işə laqeyt qalmadı. Zivər xanım ərindən xahiş edib dedi:

- "Xeyri balam özünü musiqidən kənar qoya bilmir. A, kişi bu uşaq radio konsertlərindən əl çəkmir. Deyəsən qarmonçalan olacaq. Ona qarmon al".

İslam kişi günlərin birində Bakının bir zamanlar çox məşhur olan, "Kubinka" adlanan məhəlləsinə bazarlığa gedir və orada qarmon satıldığını görür. Qiymətləşib 18 dilli yarımtonsuz "Kazan" (tatar) qarmonu alıb evə gətirir. Bu 1957-ci ilə təsadüf edir.

Xeyrulla ona qarmon almasına hədsiz sevindi. Fərəhindən gözləri yaşardı. Zivər xanım kövrəldi, oğlunun boynunu qucaqlayıb öpdü və xeyir dua verdi:

- Əziz balam, bir arzun yerinə yetdi. Kaş bütün arzuların belə çin olsun. Sən mənim qarmonçalan balam olacaqsan.

Xeyrulla bütün günü qarmondan ayrılmırdı. Elə hey dartışırdı nəse öyrənmək istədi. Bu iş hər gün davam etdi. Uşaq artıq xeyli xalq havaları və rəqs melodiyları öyrənmişdi.

Az vaxt içərisində Xeyrullanın istedadı ailəsində, qonşular və tay-tuşları arasında üzə çıxdı. Atası onun qarmonçalan olmasını istəməsə də oğlunun uşaq arzusunun və istedadının da ələhinə çıxmadı. İslam kişi bir gün Xeyrullanın əlindən tutub qarmon düzəldən məşhur usta Səfa Zverevin emalatxanasına gəldi. Xeyrulla sevincindən özünə yer tapa bilmirdi. Axı atası onun üçün ustaya əsl sənətkar aləti, Azərbaycan qarmonunu sifariş vermişdi.

Belə bir deyim var: "Həyat ötən günlər deyil, yadda qadan günlərdir". Atasının usta Zverevin emalatxanasından qarmonu götürüb evə gətirməsi Xeyrullanın ömrünə yazılan, həmişə yaddaşında qalan gün ol-

du. Böyük istedad sahibi olan bu uşaq az müddət ərzində çoxlu musiqi nümunələri, xalq mahnıları, dəramədlər, rənglər oyun havaları öyrəndi, tay-tuşları, qohum-əqrəbası arasında sayılıb-seçilməyə başladı. O, evdə yorulmadan həmişə məşq edirdi. Onu "Neft - Yağ Zavodu"nun 8-ci km qəsəbəsində yerləşən Mədəniyyət Sarayına gətirdilər. Xeyrulla orada çalaraq daha da püstələşir. Həmin illərdə Xeyrulla həmçinin Mədəniyyət Sarayındakı rəqs kollektivində də çalışır. Rəqs üçün çalması onun iti barmaqla ifa etməsinə, cəld, çevik çalğı manerasına yiyələnməsinə çox böyük kömək edir.

Xeyrulla orta məktəbdə yaxşı qiymətlərlə oxumuşdur. Müəllimləri həmişə ona Ali Məktəbə daxil olmasını tövsiyyə edirdilər.

1965-ci ildə orta məktəbi bitirən Xeyrulla "Qara Şəhər"dəki Mədəniyyət Sarayında fəaliyyət göstərən "Xalq Konservatoriyası"nın "Xor dirijorluq" şöbəsinə daxil olur. Burada o zaman Azərbaycanın tanınmış bəstəkarları, dirijorları, musiqi nəzəriyyəçilərinin bəziləri dərs deyirdi. Burada cəmi bir il təhsil alan Xeyrulla musiqi nəzəriyyəsinə aid çox şey öyrəndi. Çünki özü də sərbəst olaraq mütaliə edir, əlavə ədəbiyyat oxuyurdu. Xalq konservatoriyasında o, notu öyrəndi. Sərbəst olaraq notla çalmağı və oxumağı bacardı.

1966-cı ildə Xalq Konservatoriyasında təhsilini yarımçıq qoyaraq Xeyrulla sənədlərini M. F. Axundov adına Pedoqoji Dillər İnstitutuna verir və uğurla oraya daxil olur və 1971-ci ildə buranı bitirir. Burada oxuduğu illərdə müntəzəm musiqi ilə məşğul olur. İnstitutun xalq çalğı alətləri ansamblında fəal üzvlərdən biri kimi tanınmışdır. Ansamblın rəhbəri Tahir Əliyev idi. Sonrakı illərdə bu ansamblı Xalq artisti, məşhur tarzən Əliağa Quliyev, Əbdülağa Nəcəfov, Adil Bağirov rəhbərlik etmişdir. Adı çəkilən məşhur tarzənlərin rəhbərliyi altında ansamblıda çalışması Xeyrullanın bir sənətkar kimi yetişməsində əhəmiyyətli dərcədə rol oynamışdır. Onu da qeyd etməliyik ki, Xeyrullanın qarmon ifaçılığı İnstitut rəhbərliyinin nəzərindən yayınmamışdı.

Onu həm də rəqs kollektivliyinə cəlb etmişdilər. O dövrdə İnstitutda Azərbaycan Xalq artisti, görkəmli baletmeyster, yaradıcı insan Əlibaba Abdullayevin rəhbərliyi ilə "Rəqs ansamblı" fəaliyyətdə idi. Əlibaba Abdullayev Xeyrullanın çalğısını çox bəyənirdi. Rəqs ansamblında çalmaq çox çətin işdir. Belə ki, burada musiqiçiye çevik, cəld barmaqlar gərək olur. Həmçinin musiqiçidən dəqiq, diqqətli, nizamlı çalğı tələb olunur. Rəqs üçün lazım olan musiqinin ritmi, ölçüsü, bütünlükdə hər bir musiqi cümləsinin nizamı rəqqasın edəcəyi hərəkətlərə hesablanır. Bütün bunlar Xeyrullanın ifaçılığında cəmlənmişdi.

Xeyrulla Dadaşov Pedaqoji Dillər İnstitutunda x.ç.a. ansamblı və rəqs kollektivinin tərkibində Azərbaycanın şəhər və rayonlarında, keçmiş SSRİ məkanındakı böyük-böyük şəhərlərdə konsert səfərlərində olur. Bütün bunlar hamısı Xeyrullanın gələcəkdə yaxşı, peşəkar musiqiçi olmasına öz müsbət təsirini göstərmişdir.

Bir dəfə PDİ -da Ə. Abdullayev olduqca çətin, səviyyəti, çox gözəl bir rəqs kompozisiyası qurmuşdu. Məşhur bəstəkar C.Cahangirov musiqi tərtibatı üçün dəvət olunmuşdu. Rəqsin kompozisiyasının quruluşu zamanı Xeyrullanın musiqini hamıdan tez öyrənməsi və olduqca dəqiq çalması böyük sənət adamları olan C. Cahangirovu və Ə. Abdullayevi valeh etmişdi. Onlar hər yerdə, həmişə bu gənc qarmonçalanı tərif edərdilər. Ə. Abdullayev həmişə təklif edib Xeyrullanı Azərbaycan Dövlət Mahnı və Rəqs ansamblına musiqiçi aparmaq istəmişdir. Lakin, Xeyrulla buna razı olmamışdır. Belə ki, onun meylə həmişə müəllimlik etməyə olub.

Elə sonrakı illərdə belə də oldu. O, ifaçılıqda bərabər əsasən pedaqoji fəaliyyətə üstünlük verdi.

PDİ-nin rəqs ansamblı 1967-ci ildə Moskvada, Kremilin Qurultaylar Sarayında keçirilən böyük bir festivala dəvət olunur. Xeyrulla da ansamblın tərkibində idi. Rəqs ansamblı festivalın laureatı olur. İnstitutun rəqs kollektivi Moskva festivalında 10 gün çıxış edir. Hər bir çıxış uğurlu keçir və alqışlarla qarşılanır. İştirakçılara diplomlar, medallar, fəxri fərmanlar da verilir. Həmçinin Xeyrulla da yaxşı musiqiçi kimi medal və diploma layiq görülür.

Burada bir az geridəki illərə qayıdaq. Xeyrulla İnstitutun ikinci kursuna keçərkən "13 sayılı şəhər musiqi məktəbi"nə qəbul olunur. Çünki musiqi təhsili almaq fikri onu bir an da rahat buraxmırdı. Gözəl musiqi qabiliyyətini, çalğısını, savadını nəzərə alıb onu musiqi məktəbinin dördüncü sinfinə götürürlər. Xeyrulla burada yaxşı təhsil alır, nəzəri biliklərə yiyələnir. Məktəb konsertlərində, müsabiqələrdə müntəzəm çıxış edib özünün və oxuduğu tədris ocağının başını həmişə uca edir. İmtahanlarda həmişə təriflənir. O, 1969-cu ildə musiqi məktəbini müvəffəqiyyətlə bitirir. Buraxılış imtahanında çalğısı, suallara aydın, düzgün, dolğun cavab verməsi münisiflər heyəti tərəfindən böyük rəğbətə qarşılanır. Həm də ali təhsil ocağında oxuyan 22 yaşlı bir gəncin musiqi təhsili almağa maraq göstərməsi özü də xüsusi maraq doğurdu.

**Ə.Bakıxanov ad. XÇA-ansamblının televiziya çıxışı.
Qarmonçu Xeyrulla Dadaşov**

Axi 20 yaşında musiqi məktəbinə daxil olanda Xeyrulla əsl qarmonçalan idi. O, özü musiqi məktəbində oxuyanda, həmçinin sonrakı İnstitut illərində artıq orta məktəbin nəzdindəki, mədəniyyət sarayındakı musiqi kurslarında və dərnlərdə qarmon müəllimi işləyirdi. Bundan əlavə o musiqiçi heyətlərimizin tərkibində, toylarımızda sənət nümayiş etdirirdi. Təhsil illərinə, musiqiçilik fəaliyyətinə, müəllimlik peşəsinə yiyələnməsinə və bu yolda əzmlə çalışmasına diqqət yetirsək onun sənətə sonsuz həvəs, sevgi göstərməsinin şahidi olarıq. Allah! İnsanda neçə böyük səbr, dözümlü, enerji olarmış!

Məhəmməd peyğəmbərin belə bir kəlamı var: "Tapanlar axtaranlardır". Xeyrulla uşaqlıq və gənclik illərindən həmişə axtarışda idi. O, axtardığını müqəddəs peşə olan müəllimlikdə tapdı.

Azərbaycan mətbuatının əsasını qoyan, böyük maarifçi, əsl ziyalı H.V. Zərdabi demişdir: "Əgər məndən soruşsalar ki, ən şərəfli sənət hansıdır, çəkinmədən iftixarla deyərdim, müəllim".

Xeyrulla 1962-ci ildə "Neft-Yağ Zavodu"nın Mədəniyyət Sarayındakı rəqs ansamblında qarmonçalan kimi əmək fəaliyyətinə başladı. 1969-cu ildə "13 saylı şəhər musiqi məktəbi"ni bitirən kimi onu burada müəllim saxladılar. Onun yaşı, savadı, biliyi, musiqiçilik qabiliyyəti buna tam imkan verirdi.

Ali təhsil aldığı və sonrakı illərdə Xeyrulla Dadaşov məşhur musiqiçilər Habil Əliyev, Əliəkbər Əsgərov, Adil Bayramov, Vəli Qədimov, Həbib Bayramov, xanəndələr Əlibaba Məmmədov, İslam Rzayev, Teymur Mustafayev, Sabir Mirzəyev, Süleyman Abdullayev, Hacıbaba Hüseynov, Zaur Rzayev, Səxavət Məmmədov və başqaları ilə sənət yoldaşlığı edərək müntəzəm toy şənliklərində olmuşdur.

Məşhur tarzən, xalq artisti Həbib Bayramov Xeyrullanın əxlaqını, tərbiyəsini, istedadını, əsl musiqiçi olmasını nəzərə alıb onu rəhbərlik etdiyi Əhməd Bakıxanov adına xalq çalğı alətləri ansamblına dəvət edir.

1974-75-ci illər ərzində Xeyrulla bu ansamblıda çalışır. Radio və televiziyaadakı canlı çıxışlarında, lent yazılarında ansamblın tərkibində fəaliyyət göstərir. O, İlhamə Quliyeva, Cənəli Əkbərov, Nəzakət Məmmədova, Zaur Rzayevin səsinə qrammofon valına yazarkən ansambl tərkibində çalmış, həmçinin solo hissələri də ifa etmişdir.

Bu ansamblıda rəhbərlik edən xalq artisti Möhlət Müslümov Xeyrullanı 2002-ci ildə yenidən kollektivə dəvət etmişdir. O, burada bir ildə fəaliyyətdə olmuş, Mələkxanım Əyyubova, Bəsti Sevdıyeva, Arif Babayev, Gülüstan Əliyevanın ifasında lentə alınan muğam-dəsgahların yazılışında çalışmışdır.

Xeyrulla Dadaşov 1983-cü ildən müğənni Səməd Səmədovla bir

musiqi heyətində çalışır. Bu ansamblın adı "Qismət"dir. Dəstəyə cəmləşən musiqiçilər burada bəlkə də öz sənət yoldaşlığını, səmimi dostluq qismətlərini tapıblar ki, uzun müddət ərzində birlikdə çalışıb-çağırırlar. Başda S. Səmədov olmaqla ansamblın üzvlərinin bir neçəsi elə kollektiv yaranan gündən bu günədək bir yerdə çalışanlardır. S.Səmədov bəlkə də yeganə müğənnidir ki, dəstə üzvlərini tez-tez dəyişməyi xoşlamır, sənət dostlarına sadıq qalır.

Xeyrulla müəllim "Qismət" ansamblının tərkibində Rusiyanın iri şəhərlərində, həmçinin Moskvada, Sankt-Peterburqda uğurlu konsertlərdə olmuşdur. Həmçinin Gürcüstanın Tbilisi şəhərində bu ansamblın çıxışları maraqla qarşılanıb.

1991-ci ildə S. Səmədov İsrail dövlətinə dəvət olunur. Xeyrulla müəllimin daxil olduğu heyət bu ölkədə 70 gün qalaraq müxtəlif şəhərlərdə konsert verirlər.

Xeyrulla müəllimin pədaqoji fəaliyyəti xüsusilə qeyd olunmalıdır. Yazımızın bu hissəsində yalnız bu barədə danışacağıq. O, 13 sayılı şəhər musiqi məktəbində 26 il müəllim işləmişdir. İstər burada, istərsə də ondan qabaq musiqi kurslarında müəllimlik fəaliyyəti dövründə X. Dadaşov saysız-hesabsız şagirdlər yetişdirmişdilər ki, onların əksəriyyəti ifaçı və musiqi müəllimidirlər.

Xeyrulla müəllim öz peşəsini ürəkdən sevən bir insandır. O, tələbələrində həmişə mehribanlıqla, qayğı və məhəbbətlə yanaşır. Onları həmişə bilikli görmək istəyir. Öz bildiklərinin hamısını onlara öyrətmək istəyir. O, əsl pədaqoqdur. Hər bir şagirdə, tələbəyə fərdi yanaşmağı bacarır.

"Musiqi məktəbində dərs dediyi dövrdə həmişə bacarıqlı, savadlı, işgüzar, öz üzərində çalışan şəxs kimi tanınıb, nümunəvi qarmon müəllimi kimi qəbul olunub". Bu sözləri Milli Konservatoriya tərkibində Musiqi Kollecinin müdiri, sənətsünaslıq namizədi, dosent Nazim Kazımov deyir. O, əlavə olaraq söyləyir: "Tanıdığım 30 il müddətində onu həmişə eyni həvəsdə, eyni çalışqanlıqda, pədaqoji işinə sadıqlıqda görmüşəm. Bū gün də bizim kollecdə qarmon üzrə əsas, aparıcı ixtisas müəllimi, fərqlənən işçidir. Onun pədaqoji fəaliyyəti çoxlarına nümunədir".

X. Dadaşov 13 sayılı şəhər musiqi məktəbində çalışdığı zamanlar "Metodik Seminar"larda iştirakçı olaraq həmişə maraqlı fikirlər, təkliflərlə çıxış edib. Onun dəyərli və öz dövrü üçün aktual, çox gərəkli olan çıxışları hamı tərəfindən həmişə maraqla qarşılanıb. Qarmon ixtisası müəllimlərinin təkmiilləşməsi kurslarında Xeyrulla müəllimin mühazirələri, praktik nəzəri seminarlar və s. bu sahədə çalışanların bilikli,

məlumatlı olmasına çox kömək etmişdir. Hətta musiqi məktəblərində dərs deyən tanınmış qarmonçalar elə bu seminarlarda məmnuniyyətlə iştirak edər və çox şey öyrənərdilər.

1995-ci ildə A. Zeynallı adına Musiqi Texnikumunun qarmon sinfi açılarkən X. Dadaşov bura ixtisas-not üzrə ilk müəllim olaraq dəvət olunur və az vaxt içərisində özünü bacarıqlı ixtisas müəllimi kimi göstərir.

Xeyrulla müəllim Musiqi Kollecinə məşğələ zamanı

Kollecə müəllim gəldiyi ildən bu vaxta qədər 150-dən çox tələbə yetişdirmişdir ki, onların əksəriyyəti Bakıda və rayonlarımızdakı musiqi məktəblərində çalışırlar. Musiqi məktəbində yetişdirdiyi şagirdlərin, Kollecdə təhsil verdiyi tələbələrin ümumi sayını nəzərə alsaq çox böyük say əmələ gələr ki, bu doğrudan da çox böyük göstəricidir.

Xeyrulla müəllim ömründə xoş anlarının çox olduğunu deyir və söyləyir ki, "Ömrümün ən xoşbəxt çağları elə pedaqoji fəaliyyətimlə bağlıdır. Məni yaşadan bu işdir. Bu işdən ayrılısam yaşaya bilmərəm".

Qarmon tədrisi ilə bağlı məqalələr yazmağa o, 1970-ci illərin sonundan etibarən başlayıb. Mədəniyyət Nazirliyi Metod-Kabinetinin rəhbərliyi X. Dadaşovun çalışdığı sahə üzrə elmi-metodiki fəaliyyətini

nəzərə alaraq ona proqram yazmağı tövsiyə edir. Xeyrulla müəllimin qarmon tədrisi ilə bağlı ilk proqramı 1984-cü ildə işıq üzü görür. Musiqi ictimaiyyəti tərəfindən bu proqram maraqla və rəğbətlə qarşılır. Tədrisdə bu proqramdan uzun illər istifadə olunur.

Bu uğurunu görən Metod-Kabinetin rəhbərliyi X. Dadaşova qarmon kitabı yazmağı təklif edir. Beləliklə o, 1984-cü ildən kitab yazmağa başlayır və bu iş 1986-cı ildə başa gəlir.

Qarmon kitabı 1988-ci ildə çapdan çıxmalı idi. Lakin məlum hadisələr Respublikamızda hər sahəyə təsir etdiyi kimi, kitab nəşrindən də yan keçmədi. Düşmən qonşularımızın ərazi, torpaq iddiaları, Qərbi Azərbaycandan xalqımızın deportasiyası, müharibə təhlükəsi, bütün bunlarla əlaqədar Respublikamızda Xalq Hərəkatının geniş vüsət alması elmə, incəsənətə, maarifə, iqtisadiyyata təsir göstərməyə bilməzdi. Bütün diqqət və istiqamət xalqın azadlığına və ölkənin müstəqilliyinə yönəlmişdi.

X. Dadaşovun "Qarmon məktəbi" kitabı 1999-cu ildə, avqust ayının 30-da hazır olur. Nəşr olunmuş 500 nüsxə kitab az vaxt içərisində Bakı şəhərindəki musiqi məktəblərinə paylanır. Rayon yerlərindəki, çoxsaylı müraciətlərə əsasən, əlavə nəşrlər oldu və əyalətlərə yönəldildi. Bu günün özündə də tələbata uyğun olaraq həmin kitablardan əlavə olaraq nəşr edilir və musiqi sənəti ilə bağlı fəaliyyət göstərən dükanlara verilir.

Xeyrulla müəllim 1995-ci ildə Musiqi Kolleci və Texnikumları üçün proqram hazırlamışdır. Bundan əlavə o dünyanın və Azərbaycanın böyük bəstəkarlarının ən populyar və sevilən əsərlərini qarmon tədrisi üçün hazırlayıb nota köçürmüşdür. Belə hazırlamalarda o, fortepiono partiyasını olduğu kimi saxlayır. İri həcmli konsertlər, rapsodiyalar, fantaziyalar və s. toplayaraq qarmonun tədrisinə yönəldir və bütün bunları Kollecdə yüksək səviyyədə tələbələrində öyrədir.

Xeyrulla müəllim hazırladığı qarmon üçün etüdlər və "Pyeslər məcmuəsi"nin çapını gözləyir. O, ümumiyyətlə qarmon tədrisinin və ifaçılığının gələcəyini uğurlu görür. Çünki Xeyrulla müəllim bu sahədə 40 ildir ki, müəllimdir. Onun ifası və təcrübəsi bunu deməyə əsas verir.

Rus yazıçısı Lev tolstoy yazmışdır: "Xoşbəxt o kəsdir ki, o, ailədə xoşbəxtdir". Sanki, bu sözlər Xeyrulla müəllim üçün deyilib. O, 1972-ci ildə ailə qurub. Həyat yoldaşı da musiqidən dərs deyir. Çox xoşbəxt yaşayırlar. İki övlad böyüyürlər. Qızı elmi işçi, oğlu hüquqşünasdır. Xeyrulla müəllim ailəsində nəvələr böyüdü.

Ağdamdan başlanan sənət yolu

Çingiz Nida oğlu Əliyev 1946-cı ildə Ağdam şəhərində dünyaya gəlib. Əslən Şuşalıdır. Kiçik yaşlarından musiqiyə bağlıdır. Erkən yaşlarından Ağdamın musiqi həyatına qoşulub. Ustadlarla çiyin-çiyinə çalışaraq onlardan öyrənib. Qarabağ qarmonçuları Yusif əmi, Yelmar əmi, Əli dayı, Asif Qasimov və neçə-neçə peşəkarları özünə müəllim sayır.

Ağdam məktəblilər evində və mədəniyyət evindəki, özfəaliyyət ansamblında çalaraq sənətdə addım-addım irəliləyib.

1968-ci ildə orta məktəbi bitirib. Həmin ildə Ü. Hacıbəyov adına Musiqi Texnikumunun xor dirijorluğu şöbəsinə daxil olub. Bəstəkar X. Cəfərovun sinfində oxuyaraq. Buranı 1972-ci ildə bitirib. Təyinatla Ağdam rayon 1 saylı Uşaq Musiqi məktəbinə gəlib. İxtisas-not müəllimi kimi öz qabiliyyət və bacarığını göstərərək istedadlı şagirdlərin sənətə çıxır açmasına nail olub.

Çingiz Əliyev Ağdamın ən məşhur xanəndələrilə külli Qarabağı və Azərbaycanı gəzərək elimizin toy carçısı kimi fəaliyyətdə olmuşdur. Xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, Çingiz müəllim 1968-ci ildən başlayaraq 15 il ərzində Ağdamın "Şur" ansanblında çalışaraq xanəndələr Hafiz Sədrizadə, Aydın Məmmədov, Barat Fərhadoglu, Paşa Əsədov, Əlisəfa Hüseynov, Aydın Niftəli oğlu, Ramiz Bəşirov və b. yüksək peşəkarlıqla müşayiət etmişdir. "Şur" ansamblı Azərbaycandakı dövlət tədbirlərində, məhsul bayramlarında və keçmiş SSRİ-nin neçə-neçə böyük şəhərlərində konsertlərdə uğurla çıxış etmişdir.

Çingiz Əliyev 1980-ci ildə Ağdam Musiqi Texnikumunda qarmon ixtisası-not tədrisi müəllimi işləmişdir.

O, xeyli müddət ərzində xanəndə Qədir Rüstəmovu Qarabağ bölgələrindəki konsertlərdə və toylarda müşayiət etmişdir.

Çingiz müəllimin yaxşı pioano ifaçılığı da vardır.

O, 1996-1998-ci illərdə İran İslam Respublikasında səfərlərdə olaraq Azərbaycan musiqisini ustalıqla təbliğ etmişdir. Çingiz 1996-cı ildə B.Mahmudoglu ilə Tehran yaxınlığındakı Kərəc şəhərinə, 1997-ci ildə Y. Məmmədovla Tehranın "Talar-Vəhdət" Rudəki salonunda, həmin ildə T. Mustafayevlə Azadlıq meydanındakı konsert zalında möhtəşəm konsertlərdə olmuşdur.

Həmin illərdə Tehrandakı özəl musiqi məktəblərinə dəvət alaraq qarmonun muğam və not tədrisini aparmışdır.

Çingiz əslən Miyanə şəhərindən olan və Tehranda yaşayan Nadir Cavadinin heyətilə "Sədayi-Sima" "Tele-radio Şirkətinə" dəvət olunaraq musiqilərin lentə yazılmasında iştirak etmişdir.

Ç. Əliyev həyatının çətin, qaçqınlıq dövrünü yaşasa da, doğma torpaqlarına qayıdacağına və oralarda elimizin ən möhtəşəm şənliklərində çalıb-çağıracağına ümidlidir. O, köçkünlük ucbatından Bakıda məskunlaşan Şuşa Musiqi Texnitumunda və Ağdamın 1 saylı Uşaq musiqi məktəbində sonsuz həvəslə dərs deyərək, bilik və bacarığını gənc nəsilə öyrədərək onların musiqiçi kimi yetişməsində fəallıq göstərir.

Çingiz Əliyev 1985-ci ildə ailə qurub. Həyat yoldaşı musiqi müəllimidir. İki övladı var.

Yenilikçi ifaçı

İstedad doğulanın özü ilə dünyaya gəlir.

Həyata istedadla gələn və ona uğurlu yol açan bu qabiliyyətdən layiqincə və bacarıqla istifadə edən, özünü sənətdə yaxşı bir ifaçı kimi təstiqləyən daha bir sənətkarımızdan söz açaq.

Həsənoğlu Hüseyn Həsənəli oğlu 1950-ci il (Pələng ili) aprel ayının 7-də (qoç bürcü) Bakıda anadan olub. Həsənəli müəllim inzibati işlərdə çalışıb. Üç uşağın, iki qız və bir oğlanın anası Gülsüm xanım balalarını məhəbbətlə böyütmüş, cəmiyyətə layiqli övladlar bəxş etmişdir.

Hüseyn ailənin ikinci övladıdır. Hüseyn 1957-ci ildə Bakıdakı 12 sayılı orta məktəbin birinci sinfinə daxil olmuşdur. Dörd il burada təhsil alaraq diplom almışdır. Lakin bu sahədə çalışmamışdır. Çünki uşaqlıqdan onun musiqiyə hədsiz həvəsi olmuşdur. Hüseynin istedadı kiçik yaşlarından üzə çıxmışdır. O, uşaq ikən bir dəfə şəhərdə küçə ilə gedərkən dükanın vitrinində qarmon görür. Evə gələn kimi atasından xahiş edir və həmin qarmonu aldırır. Həmin alət 12 dilli yarımtonsuz qarmon idi. Bu 1959-cu ilə təsadüf edir. Hüseyn istedadı, musiqi yaddaşı hesabına "Darçını" rəqsini, Q. Hüseynlinin "Cücələrım" mahnısını, "Heyvagülü", "Tərəkəmə" oyun havalarını və neçə-neçə melodiyları sərbəst olaraq öyrənir. O, bir ilə yaxın bir müddətdə bu qarmonda çalır. Həsənəli ata oğlunun istedadına bələd idi. Üstəlik də onun qarmon çalmağa sonsuz həvəsi olduğunu görüb Hüseyn üçün yarımtonlu "Kazan" qarmon alır. Ata oğlunun yaxşı musiqiçi olması arzusu ilə yaşayırdı. Onun özünün də musiqiyə sonsuz həvəsi, bu işdə müəyyən bacarıq və qabiliyyəti var idi. Həsənəli simli alət mandalınanı yüksək bacarıqla çalırdı. Həsənəli mandalinada çaldığı, özünün çox xoşuna gəldiyi melodiyları oğluna həvəslə öyrədirdi. Evdə ata-oğul kiçik ansənbl yaratmışdılar. Dinləyiciləri isə ailə üzvləri idi. Gülistan xanım belə ailə konsertlərindən sonra Hüseynini boynunu qucaqlar, saçını tumarlayıb, üzündən öpüb onu təriflər və xeyir-dua verərdi. Ana oğlunu daha da həvəsləndirmək üçün hər dəfə deyərdi: "Oğlum, bu dəfə lap yaxşı çaldın. Maşallah gündən-günə inkişaf edirsən. Lap radiodakılar kimi çalırsan. O gün olsun ölməyim görüm ki, televiziya konsert verirsən".

Ananın xeyir-duasını, arzu və istəklərini Ulu Yaradan eşitdi.

Sonralar həqiqətən Hüseyn əsl sənətçi olacaqdı. Televizya və radio-da çıxışlar edəcəkdı.

Əmisi ustad xanəndə Hacıbaba Hüseynov da bir neçə dəfə Hüseyni dinlədikdən sonra onun gələcəkdə yaxşı musiqiçi olacağına zəmanət verirmişdi.

1962-ci ildə Latviya Respublikasının Riqa şəhərində keçirilən "Məktəblilərin Ümumdünya festival"ında Azərbaycandan iki uşaq, Füzayev və Hüseyn Həsənov iştirak edib. Hüseynin bu möhtəşəm tədbirdə həm müğənni, həm də qarmonçalan kimi çıxışları olub. O "Ögey ana" kinofilmindən "İsmayılın mahnısı"nı ("Kəndimiz") tədbir üçün xüsusi hazırlanmış kompozisiya daxilində oxuyaraq alqışlar qazanmışdır. Riqa da çıxan qəzetlərdə Hüseyn gənc müğənni kimi təqdim olunmuş, şəkli verilmiş, haqqındı maraqlı yazılar getmişdir.

Hüseynin musiqiyə olan hədsiz-hüduzsuz marağı onu Bakının mərkəzində yerləşən Respublika Müəllimlər Evinin "Arzu" xalq çalğı alətləri ansamblına gətirir.

**“Hümayun” XÇA ansamblının konserti. Səhnə önündə
xalq artisti-xanəndə Ə. Məmmədov və qarmonçu H.Həsənov**

O burada 1965-ci ilin əvvəlindən 1966-cı ilin sonuna kimi məşğul olur. Bədii rəhbər əvvəl tarzən Əbdülağa Nəcəfov, sonra isə xalq artisti Baba Salahov olmuşdur. Onlar Hüseynin çalğısından həmişə razı qalmış, konsertlərdə ona müntəzəm solo çıxışlar vermişlər. Ansamblın o zamanki üzvlərindən kamança çalan Fəxrəddin Dadaşov və başqaları bu ansamblıda yetişərək sonradan məşhur musiqiçi olmuşlar.

Baba Salahov həm də teleziya və radionun xalq çalğı alətləri ansamblının rəhbəri idi. Ansamblın solisti, məşhur qarmonçu A. İsrəfilov xarici ölkələrdə səfərdə olarkən televiziyaadakı canlı çıxışa B. Salahov gənc musiqiçi Hüseyni gətirir. Bu konsertdə Hüseyn xalq artisti, muğam ustası Sara Qədimovanı "Segah" muğamı ilə müşayiət edir. Çalğı çox uğurlu və təsirli alınır. Xalq artisti, məşhur və ustad sənətkar Əlibaba Məmmədov evində bu konserti televiziya vasitəsiylə seyr etmişdir. Bu zaman o gənc Hüseynin çalğısını bəyənir və 1968-ci ildə yaratdığı "Humayum" xalq çalğı alətləri ansamblına dəvət edir. Beləliklə bu ansamblı ilk qarmonçu kimi dəvət olunan H. Həsənov burada 12 il fəaliyyət göstərir. Televiziya və radiodakı çıxışları zamanı ansambl tərkibində Hüseynin çıxışları onu az vaxt ərzində məşhurlaşdırlar. Hüseynin dediklərindən: "Mən bu kollektivdə işləməkdən böyük zövq alırdım. Burada püxtələşmiş, əsl sənət yoluna burada cıdır açmışam. Əlibaba Məmmədov özü bir məktəbdir. Ansamblın üzvü tarzən T. Məmmədov, klarnetçi Ə. Əsgərov, nağaraçı Zöhrab Məmmədovun əhatəsində, təsir dairəsində sənət işlətmək özü böyük məsuliyyət tələb edirdi. Elə çiyinə düşən bu məsuliyyət mənə həqiqi peşəkar sənət üçün hazırladı. Ansamblın məşqlərindən gələndən sonra evdə də çoxlu məşq edirdim. "Humayum" ansamblının solistləri, uzun illər müğənni Novruz Feyzullayev, Validə Mahmudova, Məmmədbağır Bağırzadə, Zümrüd Məmmədova, Təhmiras Şirinov, Səxavət Məmmədov olmuşlar. Ansambl müntəzəm olaraq Bakıda, Azərbaycanın bütün bölgələrində, keçmiş SSRİ Birliyinin ən böyük şəhərlərində müntəzəm konsertlər vermişdir". H. Həsənov Moskvanın "Sütunlu salonu"ndakı böyük müvəffəqiyyətlə keçən konsertlərini həqiqi sənət imtahanı sayır.

Hüseyn Azərbaycanın ən məşhur xanəndələri və müğənniləri ilə toylara getmiş, öz sənəti ilə hər yerdə sevilmiş, əsl qarmon sənəti nümayiş etdirmişdir.

Ustad sənətkar Ələkbər Əsgərov və Zöhrab Məmmədovla birlikdə "musiqi üçlüyü"ndəki toy büsatda çalıb-çağırmaqlarını Hüseyn həmişə böyük fərəh hissi ilə xatırlayır. Ümumiyyətlə Hüseyn müəllim xalqın şənliklərində, toylarda çalıb-oxumağı doğma millətə əsl xidmət sayır

və bundan şərəf duyur.

1978-ci ildə "Humayum" ansanblı Dövlət Filarmoniyasında "Azərbaycan Konsert Birliyi"nə keçdiyi üçün Hüseyn bu müəssisədə işini davam etdirir. Bu idarədə o, 1980-ci ildən 1995-ci ilədək, "solist-qarmonçalan" vəzifəsində çalışır.

Məsəl var: "Kimə niyyət, kimə qismət" Hüseyn qismətindən çox razıdır. Niyyət etdiklərinin əksəriyyətini qismətində görüb.

H. Həsənov öz sənətinin həqiqi vurğunu olub. Öz işinə çox ciddi və məsuliyyətli yanaşdığındandır ki, əsl sənətdə özünə yol açıb. Özündən əvvəlki ustad qarmonçalılardan öyrəndiklərini öz yaradıcılıq sücğəcindən keçirərək püxtələşmiş sənətkar kimi meydana çıxarkən XX əsrin 80-ci illərində qarmon ifaçılığına Hüseyn Həsənov bir növ yeni üslub, yeni çalğı manerası gətirdi.

1977-ci il radionun fondu üçün yazdığı "Pərvanə" rəqsində qarmon ifaçılığına yeni yanaşma, təzə keçidlər, başqa cür səslənmənin olması daha nəzərə çarpırdı.

"Bayatı-Şiraz" muğamı əsasında bəstələdiyi, 1978-ci ildə radionun fonduna yazdırdığı "Nuranə" rəqsi zövqü oxşayan, könüllərə tez yol tapan, sümüyə düşən oynaq bir melodiyadır. Lent yazısında rəqsin əvvəlində Hüseyn cəld, çevik olduqca maraqlı, ustavari gəzişmələr etmişdir. Bu lentlərdə Hüseyn Həsənovu nağarada Rafiq Balabəyov, qoşa nağarada İlqar Sail, balabanda Baba Ağayev, fortopianino da Həsənağa Qurbanov (1955-2007) müşayiət etmişdir.

Sənətkar 1973-cü ildə xalq artisti, tanınmış tarzən Həbib Bayramovun musiqi qrupu ilə Saxalın şəhərində keçirilən "Zaqafqaziya ongünlüyü"ndə çıxışlar etmişdir. Bu qrupun tərkibində seçmə musiqiçilər olmuşdur. Heyətin hər birinin, həmçinin Hüseynin ayrılıqda solo çıxışları xüsusi marağa səbəb olmuşdur.

1989-cu ildə Azərbaycanın görkəmli nümayəndələri, millət vəkili-rindən bir neçəsi və musiqiçilər heyəti Almanyada səfərdə olarkən Hüseyn müəllim də bu tərkibdə idi. Bu heyətin üzvü olan xalq artisti, bəstəkar Vasif Adgözəlov, aktyor Həsən Turabov, pionoçu Fərhad Bədəlbəyli, Fidan və Xuraman Qasımovalar, xalq yazıçısı Anar və sayılıb-seçilən musiqiçilərimiz H. Həsənovun çaldığını musiqi nümunələrindən razı qalmış və ona təşəkkür etmişlər.

Burada bir məsələni də qeyd etmək yerinə düşər ki, Hüseynin könlünün nəğmələri olmuşdur ki, o bunları yalnız səsilə, oxumağı ilə təqdim edərək qəlbinin atəşini söndürə bilmişdir. Qarmon sənətində püxtələşdikcə, uşaqlıqda onda olan oxumaq qabiliyyəti get-gedə güc-

lənərək üzə çıxmış, oxuduqca səsi daha da çilalanmış getdiyi toylarda özünün səs çalarlarına uyğun mahnılar oxumuşdur. 1980-ci illərdə öz dəstəsi ilə Bakı toylarında tanınmış, çox yerlərə dəvət olunmuşdur. Belə toylarda Hüseyn qarşısında qurulmuş mikrafonla özünəməxsus tərzdə oxumuş, ən yaxşı qarmonçalan kimi özünü göstərə bilmişdir.

Hüseyn həmişə təhsilinin qayğısına qalmış, bu barədə düşündüyü üçün bu arzusu onu 1981-ci ildə Ü. Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına gətirir. O, müvəffəqiyyətlə imtahan verib vokal fakültəsinə daxil olur və burada professor Kamal Kərimovun sinfində oxuyur. Oxuduğu müddətdə vokal sənətinin sirlərinə yiyələnir, həm də ixtisasından və bütün fənnlərdən əla qiymətlər alır. 31 yaşında ali təhsil ocağına gələn Hüseynin qarşısına müəyyən maneələr çıxmışdı. Belə ki, o dövrdə Sovet dövləti qanunları bu yaşda ali təhsil müəssisələrində əyani şöbədə təhsil almaq üçün qadağalar yaratmışdı. Professor Kamal Kərimov H. Həsənovun istedadını, vokal oxumaq bacarığını, təhsilə sonsuz həvəs və arzusunu nəzərə alaraq rektor Elmira xanım Nəzirovaya məktub yazır.

Qəbul komisiyasının üzvləri və rektor məktubda K. Kərimovun Hüseyn haqqında yazdığı müsbət fikirləri, dəlilləri nəzərə alaraq, Hüseynin oxuduğu klassik əsərləri yüksək səviyyədə təqdimini əsas görürərək istisna etməli olur. Beləliklə H. Həsənov Konservatoriyaya götürülür.

II. Həsənov uğurlu qarmonçalan kimi musiqi ictimaiyyətinin nəzər diqqətində olmuşdur. Cazmen, bəstəkar, xalq artisti Rafiq Babayev rəhbərlik etdiyi "Cəngi" ansamblına Hüseyni dəvət etmişdir. Bu musiqi qrupu 1989-cu ildə yaranmışdır. Yaranan gündən və Rafiq Babayevin faciəli həlakı dövrünə qədər Hüseyn bu kollektivdə xalq artistləri Mübariz Tağıyev, Brilliant Dadaşova, əməkdar incəsənət xadimi, bəstəkar Siyavuş Kərimi, müğənni Firəngiz Rəhimbəyova ilə birlikdə çiyin-çiyinə çalışmışdır.

Bir zamanlar Azərbaycan televiziyasında çox populyar olan, "Səhər görüşləri" adlanan veriliş vardı. Xalq artisti Nəsimə Zeynalova, Hacıbaba Bağirov, Siyavuş Aslan və başqalarının iştirak etdiyi bu verilişdə musiqi tərtibatı və müşayiətçi kimi qarmon ifaları Hüseyn müəllimin clurdu.

Hacıbaba Bağirovun baş rolda oynadığı, məzhəkəli, yumorlu televizya tamaşaları olan "Sonqulunun sərgüzəştləri", "Bildirçinin bəyliyi", "Sonuncu məhəbbət"dəki tərtibatı da Hüseyn tərəfindən işlənmişdir.

O, burada oxunan mahnıları qarmon ilə müşayiət etmiş, rəqs melodiyalarını çalmışdır. Bütün bu işləri istedadlı musiqiçimiz heç bir maddə

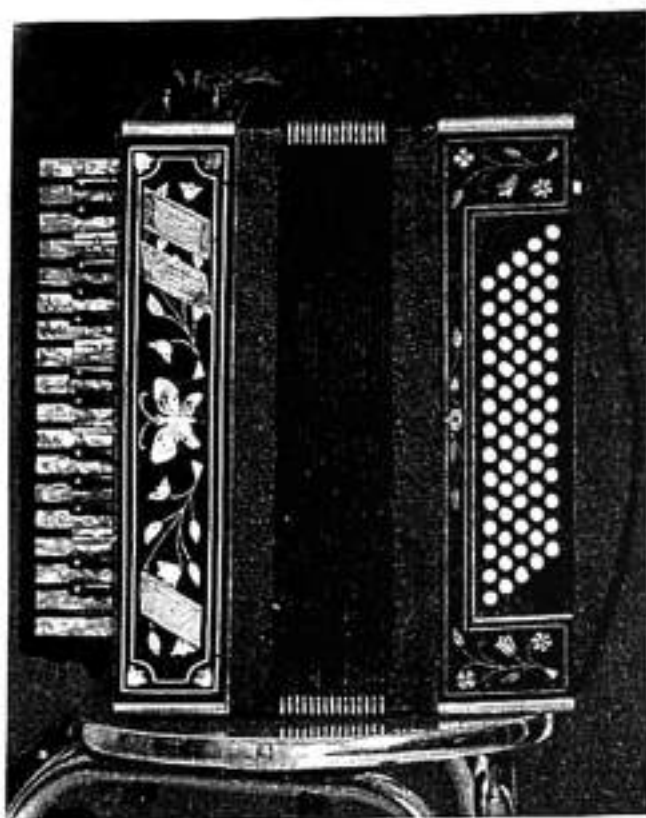
di yardım, qonorar almadan, təmənnasız edirdi. O, belə yaradıcılıq əlaqələrindən yüksək zövq alır və bunu da doğma xalqına müəyyən xidmət sayırdı.

H. Həsənov bəstəkar Ə. Tağıyevin yaratdığı və rəhbərlik etdiyi "Arzu" ansamblında da bir müddət fəaliyyət göstərmişdir. Sosistlər, xalq artistləri N.Qasımova, M. B.Bağırzadə idi. Sonralar sənətçimiz qarmónunu SSRİ Xalq Artisti Z.Xanlarovanın rəhbərliyi və solist olduğu ansamblın tərkibində səsləndirmiş, solo çıxışlarını təqdim etmiş bu ansambl ilə birlikdə xeyli Dövlət tədbirlərində çıxış etmişdir. Hüseyn bu ansambl ilə birlikdə Moskvada, İsveçdə, Norveçdə, Çində və s. yerlərdə konsertlərdə olaraq öz dünya görmüşünü və sənətini daha da artırmışdır.

Məşhur və lirik səslı müğənni Hüseynağa Hacıyev XX əsrin 80-ci illərində Bakının restoran və şadlıq evlərində keçirilən toyların əsas müğənnisi idi. H. Həsənov onun toy ansamblında 12 il çalmışdır. Onların çox səmimi sənət dostluğu olub.

H. Həsənovun repertuarı çox genişdir. Rus, Ərəb, Fars, İspan, Moldav, Bolqar, Kuba musiqisindən seçmə nümunələri məharətlə çalır. Onun Azərbaycan kinofilimlərinin çəkilişində də xidmətləri olmuşdur. Çəkilən filimlərə yazılmış musiqilərin həm müğənni, həm də musiqiçi kimi ifası üçün H. Həsənova bir neçə dəfə müraciət olunmuşdur. Bunlara misal olaraq "Bağlı qapı arxasında" kinofilminə E.Sabitoglundun bəstələdiyi "Payız gəldi" mahnısını, "Kişi sözü" filminə Vasif Adıgözəlovun yazdığı musiqiləri göstərmək olar. Sonuncu adı çəkilən filimdə Hüseyn həm mahnıları oxumuş, ayrı-ayrı musiqiləri isə qarmonda çalmışdır. Burada həmçinin ağızla çalının qarmondanda istifadə olunub. Eldar Mansurovun "Bəxt üzüyü", Cavanşir Quliyevin "Zovodilo" filminə yazdıqları musiqilərin neçəsini qarmonda H. Həsənov çalmışdır.

Hüseyn müəllim Azərbaycan qarmon ifaçılığında öz misilsiz xidmətlərini göstərməklə bərabər, bu alətin təkmilləşməsi barədə islahatlar üzərində də düşünmüşdür. O, böyük bəstəkarlarımızdan musiqimizdə vaxtilə 1/4 səslərin, həmçinin onların not işarələrinin olması barədə fikirlər etmişdir. Həm də 1/4 səslərin tarımızda, kamanımızda, ud, balaban və s. alətlərimizdə istifadə olunmasını, gözəl və təsirli səslənməsini eşitmiş və çox xoşlanmışdı. 1/4 tonlu şərq səs düzümlü qarmonlarının bizim ifaçılarımızın bəzilərində XX yüzilliyin 40-50 -ci illərində olması barədə məlumatlar var. O, cümlədən çetvert tonlu qarmon B. Bədəlov və bir neçə ifaçıda olmuşdur. Onlar bu alətləri bəzi məclislərdə çalsalar da, belə qarmonla lent yazmamış, geniş təbliğ etməmişlər. H. Həsənov belə səs düzümlü qarmonu yenidən bərpa edib ortaya çıxarmış və həmin alətin vasitəsilə "Zəmin-xarə" və "Şur" muğamları

1/4 (çetvert) tonlu, sol gövdədə
akkord sistemli qarmon

əsasında yaranan melodiyları lentə yazdırmışdır. Bu çalğının və bu səslənmənin də özünə məxsus gözəlliyi vardır. Sənətkarlarımız bu gün də bu qarmondan istifadə edir. Bundan başqa Hüseyn müəllim sağ və sol klaviaturada eyni səs düzümü olan üç oktavlı, xromatik qarmon da düzəltdirib istifadə etmişdir. Hal-hazırda bu alətdən Musiqi Kollecinə tədrisdə istifadə olunur. Hüseyn müəllim 1/4 səslər düzdürdüyü qarmonun sol gövdəsini eyni ölçüdə iki ədəd düzəltdirmişdir. Onların biri adi, hər kəs tərəfindən istifadə olunan iki oktava yarım səsə malik, xromatik səs düzümlü, düymələr vasitəsilə çalınan gövdədir. Digəri isə ak-

kordeon və bayan musiqi alətlərinin sol tərəfindəki səs düzümünə uyğun, akkordla, düyməçik vasitəsilə ifa olunan sol gövdədir (korporudur).

Sənətkarlarımız hansı musiqi əsərlərini çalacağından asılı olaraq sol gövdənin (korporunun) birini çıxarıb, digərini onun yerinə birləşdirir. Bu özü də maraq doğuran bir iş, sənətkar təxəyyülünün müsbət nəticəsidir.

Hüseyn Həsənov qarmonumuz üzərində apardığı bir çox islahatlara görə, yenilikçi musiqi kimi qəbul olunur və tanınır.

Sevimli sənətkarımızın sənət səfərlərində olduğu ölkələrin adlarını və tarixi aşağıda göstəririk:

1. Hindistan- 1981, Nepal-1983, Yaponiya- 1985, Almaniya- 1989, 1990, 1993, Macarıstan- 1989, Türkiyə- 1991, 1992, 1995, İsveç- 1998, Norveç- 1998, Çin- 1996, Kipir-1999.

1995-ci ildə Musiqi Kollecinə ilk dəfə qarmon ixtisası tədris olunmağa başlayarkən dəvət olunan ilk müəllimlərdən biri olaraq H.Həsənov not və muğam müəllimi kimi işə başlayır. İşlədiyi dövrdə nümunəvi müəllim kimi tanınmışdır. Hazırladığı tələbələr imtahan sessiyalarında, Respublika baxış-müsabiqəsində özlərini layiqincə göstərmişdir.

H. Həsənovun yenilikçi fikirlərindən biri də zurna nəfəsli alətinə səslənən havaları qarmonda gözəl səsləndirməsidir. O, məşhur zurna-

çalan, ustad sənətkar Əliəfsər Şəkilinin çaldığı "Şəki" yallısını və "Cütcü" rəqsini ardıcılıqla çalaraq lentə almışdır.

Qeyd edək ki, "Cütcü" rəqsinin melodiyası XIX əsrin sonları, XX əsrin birinci yarısında yaşayıb yaradan zurna, tütək, balabanın misilsiz ifaçısı Əli Kərimovundur.

Hüseyn "Naxçıvan yallısı"nı ("Şərur yallısı") qarmon ifasına gətirərək, gözəl səslənmə yaradaraq lentə yazdırıb. Radioda onun ifasında səslənən "Rast" muğamı da qorunur.

H. Həsənov 2000-2004-cü illər ərzində Xalq artisti, müğənni Ağadadaş Ağayevin rəhbərlik etdiyi instrumental ansamblıda aparıcı musiqiçi və müğənni kimi çıxış etmiş, toylarda, konsertlərdə və lent yazılarında yaxşı sənət göstərmişdir. 2005-ci ildə Hüseyn müəllimin sərbəst müğənnilik fəaliyyəti başlanmışdır. Bu dövrdən başlayaraq H. Həsənov səsinə lentlərə yazdırılmış, kasetləri və diskləri çıxmışdır. O, artıq toyların və konsertlərin sevimli və populyar müğənnilərindən biridir.

Hüseyn müəllim 1975-ci ildə ailə qurub. Onun halal ocağında qızı Pərvanə, oğlu Pərvin xoş gün görərək, xoşbəxt boy atıblar. Oğlu Pərvin Bülbül adına orta ixtisas musiqi məktəbini, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetini bitirib.

O, atasının sənətini davam etdirir, mahir qarmonçalandır.

Sənətçi özü haqqında

1950-ci il (Pələng ili) oktyabr ayının 5-də (Tərəzi bürcü) Neftçala rayonunun Xıllı qəsəbəsində sadə yaşayış tərzində olan, zəhmətkeş ailədə anadan olmuşam. Ailənin sonbeşiyi, səkkizinci övladıyam. Yeddi qardaş, bir bacı idik, lap nağıldakı kimi. Atam Mikayıl kişi neft mədənlərində fəhlə işləmişdir. El arasında şəxsi keyfiyyətləri, xeyrixahlığı və

mərdliyi ilə seçilmişdir. O, təqaüdə çıxandan sonra şəxsi təsərrüfatı, bağçılıq və heyvandarlıqla məşğul olar, əldə etdiyi gəlirdən müəyyən qədər əlsiz-ayaqsızlara, imkansız ailələrə kömək edərdi. El ağsaqqalı adı qazanmışdı.

Mikayıl kişi səkkiz övladını xeyirxah, humanist ruhda tərbiyə etmiş, hamısını səxavətli olmağa səsləmişdi.

Anam Mənsurə Kərbəlayi Cavad qızı olduqca cəfakəş, zəhmətkeş, övladlarını xüsusi qayğı və məhəbbətlə böyüdən, əsl azərbaycanlılara məxsus evdar qadın idi. Savadsız olsa da, çoxlu bayatılar söylər, nağıllar danışardı. Yaxşı musiqi duyumu olduğu üçün uşaqlıqdan yadında qalan qədim nəğmələri iş-güc zamanı astadan, aşağı səslə oxuyardı.

Yadımdadır mənim 5-6 yaşım olanda anam böyük qardaşımın övladlarına layla çalanda mən həmişə kövrəlib ağlayardım. Onun ahəstəcə oxuduqları mənim kövrək uşaq qəlbimi titrədirdi. Görünür anamın söylədiyi həzin, təsirlə nəğmələr mənim musiqi duyumuma köçür, qan yaddaşıma hopurmuş. Sonralar başa düşdüm ki, saf, təsirli, qəmli ana nəğmələri mənim gələcək musiqi dünyamı yaradarmış.

Validəyinizim xalaoğlu, xaləqızı idilər. Atam 1903-cü, anam 1910-cü ildə anadan olublar. Onlar öz ömrlərində üç dövlət quruluşu görmüş, Çar Rusiyası Hakimiyyəti, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və Sovet dövləti dövründə yaşamışlar. Anam 1991-ci ildə bərpa olunan Müstəqil Azərbaycan Respublikası dövründə də ömr etdi. Dayılarım savadlı, istedadlı, musiqi duyumlu olmuşlar. Abdul Qafar və Abdul Manaf dayım tar çalmış, rəssamlıq qabiliyyətləri olmuş, foto işlərini yaxşı bacarmışlar. Onlar yüksək elm, bilik və təşkilatçılıq qabiliyyətinə malik olduqları üçün vəzifədə çalışmışlar.

Qədim yaşayış məskənlərindən biri olan Xıllı savadlı, elmlə və istedadlı adamların məskənidir.

Xıllı qəsəbəsində muğam biliciləri, sənətə xiridar olan şəxslər, həmçinin ömürlərinin müəyyən dövrlərində musiqiçiliklə məşğul olan bacarıqlı adamlar var idi.

Kənd kəsəkdə toylar olanda bütün uşaqlar kimi musiqi səsi eşidəndə oraya qaçır və maraqla çalğıcılara tamaşa edərdik. Qonşuluqda zurnaçıları var idi. Yaz-yay aylarında öz evlərinin eyvanında məşq edib toya hazırlaşanda çaldığı zurnanın səsi ətrafa yalılırdı. O zaman mən də ağac budaqlarından kəsib hazırladığım qoşa nağara çubuqlarını götürüb kətili qarşıma qoyar və nağara kimi çalardım. Eşitdiyim musiqilərin ritmini düz tuturdum. Beləliklə ilk istedadım üzə çıxdı. Böyük qardaşlarımdan biri istedadımı və musiqiyə olan həvəsimi görüb mənə qoşa nağara düzəltdi. Radioda oyun havaları eşidən kimi ritmi tutar,

qoşa nağara çalardım.

Evimizdə qaval var idi. Onu qıçlarımın arasına qoyub çalmağı öyrəndim. Bir neçə ildən sonra alətin əldə tutmaq qaydasını vermiş etdim.

Böyük dayım oğlanları Cavad və Sənan yaxşı tar çalmışlar. Xüsusi-lə Sənan peşəkar tarzən olmuş, ömrünün müəyyən hissəsini musiqiyə həsr etmişdir.

Ailəmizin üçüncü övladı İsrafilə Allah qeyri-adi yaddaş, güc-qüvvət, yüksək enerji, bədii keyfiyyətlər və istedad bəxş etmişdir. O, gənclik illərində tar çalmış, aydın, şaqraq, saf, gözəl səsle oxumuşdur. Neft və Kimya İnstitutunda təhsil alarkən buranın öz fəaliyyət kollektivində, həmçinin Bakının bir neçə iri mədəniyyət saraylarındakı xalq çalğı alətləri ansamblının üzvü olmuş, uzun illər irli-xırdalı tədbirlərdə çıxış etmişdir.

1961-ci ildə Bakıda Azərbaycan Dövlət Filormoniyasına solistlər seçmək məqsədilə keçirilən baxış müsabiqənin qalibi olmuşdur. İsrafil münisflər heyyyətinin üzvü olmuş bəstəkar C.Cahangirov, xormeyster H. Həsənov, muğənni Ş. Ələkbərova tərəfindən bəyənilir. İsrafilə mahnı və rəqs ansamblına solist götürürlər. O, isə öz peşəsinə mühəndisliyə üstünlük verir.

Mən 1958-ci ildə Xılı məktəbinin birinci sinfinə getmişəm. Yaxşı oxuyurdum. Üçüncü sinfə keçəndə atam məni daha yüksək təhsil alım deyərək Nəfçala Şəhər İnternat məktəbinə apardı. O, məni savadlı, təhsilli görmək üçün həmişə tövsiyyə edib deyirdi: "Dərslərinə ciddi fikir ver, yaxşı çalış. Çalış təhsil alıb ya müəllim, ya həkim, ya da mühəndis olasan. Bunlar yaxşı sənətdir". Adları çəkilən peşələri atam çox bəyənilir və önəm verirdi.

İnternat məktəbin 6-cı sinfində oxuyarkən burada "Nəfəsli alətlər orkestri" yaradıldı. Rayondakı hərbi hissələrin birindəki "musiqi rotası"nın tranbonçalı, moldav millətinin nümayəndəsi Anastas Kuzmiç orkestrə rəhbər dəvət olunmuşdu. O sinfləri gəzib oğlanların istedadını yoxlayarkən məni də bəyənilir. 2-3 il məktəbimizin orkestrində "Solo tenor" alətini çaldım. Mənim "Nəfəsli alətlər orkestri"ndəki fəaliyyətimə nəinki sinif yoldaşlarım, tanışlar, qohumlar, hətta doğmalarım da təəccüb qalmışdılar.

Qarmon çalmağı öyrənməyimin qəribə tarixcəsi var. Məndən dörd yaş böyük olan qardaşım Rəhman ən böyük qardaşımız Əhəl müəllimin ilk övladı Qalibin ad gününə 14 dilli yarımtonsuz qarmon almışdı. Bu 1964-cü ilə təsadüf edir. Qalib 9, mənim sə 14 yaşım var idi. Yaxşı yadımdadır. İlk öyrəndiyim musiqi Q. Hüseynlinin məşhur

"Cücələrım mahnısı oldu. Sonralar isə Ə. Tağıyevin "Bülbül", "Ya bir olar, ya iki", "Tarla bülbülü", kinofilmindən mahnı, muğam rəngləri, "Qatar" təsnifi, "On dörd nömrə", "Darçını" rəqslərini və s. melodiyları öyrənib çalmağa başladım. Deməli 14 yaşım olanda 14 dilli qarmonda çalğı öyrəndim. Bu ya təsadüfdür, ya da burada bir uyğunluq var.

Əslində 14 yaşında milli musiqi alətlərində çalmağı öyrənmək çox gecdir. Bu yaşda xalq musiqisi ilə məşğul olanlar heç vaxt gəlib sənətin zirvəsinə çatıb bilməzlər. Görünür mənim taleyimə belə yazılıbmış.

İnternat məktəbin özünün ciddi tədrisi və təlim tərbiyə rejimi olduğu üçün orada sərbəst olaraq musiqi ilə məşğul olmaq mümkün deyildi. Şənbə günü dərstdən evə gəlib, bazar ertəsi qayıdırdım. Yalnız bir gün qarmonla məşğul ola bilirdim.

Atam istedadımı və həvəsimi görüb mənim üçün 18 dilli, yarımton-suz qarmon aldı. O zaman nə mən, nə də o bilmirdik ki, əsl qarmonun yarım pərdəsi olur. Xeyli sonralar qardaşım Rəhman mənim üçün Rusiya istehsalı olan, peşəkar musiqiçi üçün nəzərdə tutulan, bütöv akkordon aldı. Bu alətdə xeyli havalar öyrəndim. Sol əlin ifasında müəyyən çətinlik yaransa da öhtəsindən gəlirdim. Musiqi ilə əsasən yay tətili aylarında məşğul olurdum. Ailənin sonbeşiyi olduğum üçün qardaşlarım və bacım məni əzizlər və həmişə qayğıma qalardılar. Böyük qardaşım Əhəd müəllim mənim musiqi ilə məşğul olmağımı bəyənir və daha da həvəsləndirirdi. Həvəsim daha da artsın deyə oğlu Qalibə nağara aldı ki, bir yerdə məşğul olaq, ritmlə çala bilim. Yay aylarında Qalib ilə qarmon-nağara məşq edərdik. Bir müddətdən sonra isə dost-qohumlar da olan xırda məclislərə və "xınayaxdı"lara dəvət olunduq. Qalib orta məktəbi bitirib elm ardınca getdi.

1968-ci ildə Bakı Mədəni- Maarif Texnikumuna daxil oldum. Təhsil illərində musiqiyə olan həvəsim və bacarığım daha da artdı. "İnşaatçılar" Mədəniyyət Sarayının xalq çalğı alətləri ansamblına üzv oldum. Buradakı bir neçə illik fəaliyyətim dövründə xeyli konsertlərə getdim.

Evdə müntəzəm olaraq məşhur qarmonçılar Məmmədağa Ağayev, Abbas Abbasov və İsfəndiyar Coşqunun lentlərini dinləyirdim. Həmçinin Zakir Mirzə, Teyyub oğlu, Vəqif Şıxıyev, Aftəndil İsrəfilovun və Həmid Haqverdiyevin ifalarını eşitməkdən doymazdım. Onlardan çox şey öyrəndim. Bu sənətçilər mənim üçün şeirli aləm idi. Onları əlçatmaz zirvə sanırdım. Artıq sənət məni öz aləminə qovuşdurmuşdu. Ayrılmaq mümkün deyildi. Bəzən yüngülvari toylara da gedirdim. Əsl alətim, toy qarmonum isə yox idi. Texnikumda tələbə yoldaşım, xeyirxah, alicənab gənc olan Tahir Məmmədovun qarmonu ilə ev-

vəllər neçə toylarda da çaldım. Sonralar atam mənim taleyimi musiqiyə, incəsənətə bağlandığını, bu sahədə təhsil aldığımı nəzərə alaraq mənim üçün əsl sənətkar qarmonu aldı və bu işlə məşğul olmağım üçün xeyir-dua verdi.

Texnikumda yay tətilinə çıxarkən hər yay Neftçalaya gedərdim. Evdə məşq edəndə anam məni həvəslə dinləyər və çox sevinərdi. Qonşumuz, uşaqlıq dostum Soltan dəf çalırdı. Bizə məşqə gələrdi. Qardaşım Abdurrəhman bizə qoşulub oxuyurdu. O, M. M. Seyidzadə, Ə. Vahidin qəzəllərini "Rast", "Cahargah", "Şur", "Segah" muğamları üstə oxuyar və sonra təsniflərlə tamamlardı. Yeri gəlmişkən qeyd edirəm ki, onun ifasını tez-tez müşayiət etməyim mənim xalq musiqimizə, muğamlara, təsniflərə bir az da yaxınlaşdırdı. Sənətimdə irəliləyiş yarandı. Bu işi Abdurrəhman davam etsəydi xanəndə də ola bilərdi. Lakin peşəsinə müəllimliyə bağlandı, ömrünü orta məktəbdə dərs deməyə həsr etdi.

Mənim musiqiçi kimi yetişməyimdə qardaşım İsrəfil müəllimin çox böyük zəhməti olmuşdur. Sənət eşqi, istedadı coşub çağlayan bu insan musiqiyə xiridardır. Şerə-qəzələ, ədəbiyyata yaxından bələddir. Onun həm də gözəl, aydın diksiyası vardır. İstər Bakıdakı, istərsə də rayondakı evimizdə olan ailə şənliklərində o, həmişə qarmon çalar, oxuyardı. Sonra qarmonu mənə verər, mən də onun oxumalarını müşayiət edərdim. Onun daxilində güclü, bədii enerji var. Görünür bədii enerji onu tərpətdiyi, narahat etdiyi üçün boş vaxtlarımızda həmişə qarmonu qutusundan çıxarıb mənə verər, özü isə şövqlə muğam, təsnif və mahnılar oxuyub məni də həvəyə gətirərdi.

Xıllıdakı evimizdə tamaşaçılarımız qohum-qardaş, ailə ühzvlərimiz, Bakıdakı mənzilimizdəki məşqimiz zamanı dinləyicilərimiz isə həyətdə gəzib- dincələn qonşularımız və pəncərələrimizin altından keçib gədkən musiqi səsi eşidib ayaq saxlayıb dayananlar olardı. Məşqimiz bitəndən sonra pəncərələrə yaxınlaşdıqda görürdük ki, aşağıda xeyli dinləyicimiz toplanıb. Bütün bunlar mənim sənət eşqimi daha da yüksəldirdi. Qardaşım İsrəfil müəllimlə arabir toy məclislərinə də dəvət alırdıq. İsrəfil müəllim elmin, maarifin, mədəniyyətin müxtəlif sahəsinə bələd olan kamil şəxsdir. Həmçinin bədii söz ustasıdır.

Bizim nəslin nümayəndələrinin keçdikləri ömr yoluna nəzər salaraq bu qənaətə gəlmişəm ki, istedad bizə gəndən, nəsildən, kökdən gəlir. Böyük qardaşım Əhəd müəllim, Rafiq bəy və İsrəfil müəllimin şairlik təbləri vardır. Hər üçü təqaüdə çıxıblar. Təblərinə uyğun şerlər yazırlar. Rəqib 2006-cı ilin noyabr ayında dünyasını dəyişib. Əhəd müəllimin 2001-2006-cı illərdə şerlər kitabı çapdan çıxmışdır.

Mən Texnikumun sonuncu kursunda oxuyarkən Bakının Əhmədli qəsəbəsinin (Kənd Əhmədli adlanır) "Mədəniyyət evi"ndəki qarmon kursunda dərs demək üçün dəvət olundum. Buranın müdiri İmran müəllim məni həvəslə işə götürdü. Əmək fəaliyyətimə ilk dəfə burada başladım.

1970-ci ildə Mədəni-Maarif Texnikumunu bitirdim. Bakıdakı "8 sayılı musiqi məktəbi"ndə də dərs deməyə başladım. Burada az işlədim. Az sonra "Bakı Şəhəri Xalq Yaradıcılığı Evi"nə işə qəbul olundum. Buradakı "Qaravəlli" Xalq Teatrında quruluş hissə müdiri işlədim və musiqiçi kimi çalışdım. "Yaradıcılıq Evi"nin müdiri Əhməd Mirzəyev çox mehriban insan olduğu üçün hamımıza hörmətlə yanaşırdı. Burada yaxşı kollektiv, isti münasibət var idi. "Qaravəlli" teatrının rejissoru Ələsgər (Fərəc) Nağıyev idi. O, məşhur milyonçu Musa Nağıyevin nəvəsidir. Fərəc müəllim təqaüdə çıxandan sonra məşhur aktyor, xalq artisti Məlik Dadaşov rejissor dəvət olundu. Buradakı işçiləri, Zenfira xanım, Bilqeyis xanım, Əliağa Mövsüm, İbrahim Əliyev, pionoçu Gülşən Mirzəbəyova, nağaraçalan Tahir Hüseynovu hörmətlə xalırlayıram. Gülşən Mirzəbəyova məşhur pionoçu Rüksarə Mirzəbəyovanın (1910-1977) qızı və onun sənətinin həqiqi davamçısıdır. Gülşən xanım da tanınmış sənətçidir. Müxtəlif dövrlərdə ansamblarda, orkestrda çalışmış və uzun illər xalq artisti Baba Salahovun rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblında pianoçu kimi çalışmışdır. Güzəl bəstəkardır. Xeyli mahnıları, muğam dəramədi və rəngləri vardır. O, ali təhsil müəssisələrində uzun illərdir dərs deyir. Gülşən xanım hal-hazırda bədii rəhbər, Xalq artisti, xanəndə Baba Mahmudogludan yadigar qalan, musiqi rəhbəri Əhsən Rəhmanlının olduğu "Misri" ansamblında pianoçu kimi öz yaradıcılıq töhvəsini verir.

Mən Texnikumda oxuduğum illərdə qardaşım Rəhman klarnet musiqi aləti aldı. Onun əvvəldən musiqiyə böyük həvəsi olub. Əsgərlikdə olarkən hərbi-hissənin öz fəaliyyət dərnəyində bir az musiqiylə məşğul olmuşdur. O, 1970-ci ildə 24 yaşı olarkən musiqi təhsili almaq üçün Bakı Mədəni-Maarif Texnikumuna daxil oldu. Məşhur musiqiçi Elşad Cabbarovun balaban sinfində təhsil aldı və klarnet ifaçılığını öyrəndi. Təbii ki, 24 yaşında ifaçılıq sənəti ilə məşğul olmaq çox çətin dir. Amma ondakı həvəs, dözümlü, səbr sənət öyrənməsinə imkan verdi. Onunla evimizdə müntəzəm məşq etməyimiz hər ikimizin inkişafına xidmət edirdi. Yaxşı dəstə düzəlttik və qardaşım 20 ildən artıq sənət yoldaşlığı etdik. Toy ifaçılığının çox incə mətləbləri, məziyyətləri, həm də irli-xırdalı çətinlikləri vardır ki, uzun illər birlikdə yoldaşlıq etmək mümkün olmur.

Bir filosofdan soruşurlar: "Dost yaxşıdır, yoxsa qardaş?". Cavab verir ki, "Qardaş da dost olsa yaxşıdır". Mən qardaşlıqdan başqa Rəhmanla həqiqi dost və əsl sənət yoldaşı idim. Onunla Bakıda və əyalətlərdə çoxlu konsertlərdə və toylarda olduq. Xanəndə Bakir Həşimov, Cənəli Əkbərov, Baba Mahmudov, Niyaməddin Musayev, Sabir Mirzəyev, Zaur Rzayev, Eyvaz Həsənov, Səxavət Məmmədov, Səfa Qəhrəmanov, Qara İsmayilov, Səxavət Babayev, Təhmiraz Şirinov, Məhəbbət Kazımov, Əvəzcan Xankişiyev, İlkağa Şahbazov, Şamil Quluyev, Bayram Musayev, Tahir Xəlilov, Məzahir Kuhi Sücaət Kərimov və başqaları ilə mehriban, səmimi sənət yoldaşlığımız olub. Bir neçə dəfə xanəndələrimiz Hacıbaba Hüseynov, Alim Qasımov və Zahid Quliyevlə də birlikdə yüksək toy məclisləri yola vermişik.

"Könül" adlanan bizim toy ansamblı Azərbaycanı qarış-qarış gəzmiş, Qərbi Azərbaycanda, Borçalı, Qarayazı, Başkeçid ellərində, həmçinin Tiflis şəhərində çox-çox toy məclislərində olmuşdur.

1992-ci ildə may ayının 13-də Qarabağ savaşının qaynar vaxtında Rəhmanın ilk övladı 19 yaşlı Elman Rəhmanlı Ağdamın Xramort kəndində erməni hərbi birləşmələrinin mühasirəsini yarıb keçmək istəyərkən döyüş yoldaşları ilə son nəfəsə qədər döyüşərək şəhid olmuşdur. O, Bakının "Şəhidlər Xiyabanı"nda uyuyur. Ruhu şad olsun!

Həmin dövrdən Rəhman Rəhmanlı sənətdən uzaqlaşmış, ibadətlə məşğul olmağa başlamışdır. "Quran" oxuyaraq Ulu Tanrıdan xalqımıza kömək olmasını diləyir. Bir də səhər, axşam bütün şəhidlərimizin ruhuna dualar oxuyur.

2003-cü ildə həyat yoldaşı Hacı Kamilə ilə müqəddəs Həcc ziyarətinə gedərək Hacı titulu qazanmışdır.

Mən 1972-ci ilin yanvar ayından Bakı Elektirik Maşınqayırma Zavodunun "Mədəniyyət və Texnika Sarayı" na dəvət olundum. Burada qarmon kursunda dərs deməklə bərabər, həm də orada Rəhmanın rəhbərlik etdiyi "Könül" xalq çalğı alətləri ansamblında çalırdım. Müntəzəm olaraq konsertlərə gedirdik. 1974-1976-cı illər ərzində Ukraynada hərbi xidmətdə olmuşam. Evdən mənim üçün "Kazan" qarmon göndərmişdilər. Boş vaxtlarda çalırdım. Bəstəkarlıq qabiliyyətim 1975-ci ildə meyana çıxdı. İlk bəstələdiyim "Segah rəngi", "Əsgər anaları" mahnısı və "Şur təsnifi" oldu. Mahnı və təsnifin sözlərini də özüm yazmışdım.

1974-cü ildə əsgərliyə gedəndən 2-3 ay sonra artıq şer yazmaq qabiliyyətim meydana çıxmışdı. İlk yazdığım şerlərim öz doğmalarına həsr edib məktub vasitəsilə evdəkilərə, qohum-qardaşa göndərirdim. Deyilənə görə pis alınmırdı.

1975-ci ildə Ukraynanın İziaslov şəhərində hərbi hissədə eza-

miyyətdə olduğum zaman həm yerlilərimizdən ibarət "Mahnı və rəqs ansamblı" təklif edərək bu kollektivə çeçenləri, gürcüləri, Dağıstan xalqlarının bir-neçə nümayəndəsini də cəlb etdim. Az vaxt içərsində iş görə bildik. Hərbi hissələrdə, ətrafdakı kolxoz və sovxorzlarda konsertlər verdik. Hərbi hissənin rəhbərliyi tərəfindən təşəkkürlər aldım.

1976-cı ildə hərbi xidməti başa vurub Bakıya döndüm. Əvvəlki iş yerində çalışmağa başladım. Mənə çox doğma olan BEMZ -nin "Mədəniyyət və Texnika Sarayı"nda 12 il işləmişəm. Burada mənimlə çalışan, yaxından bir-birimizə bələd olduğumuz, sevdiyim qızla, fortepiano müəlliməsi ilə ailə qurmuşam. 1978-ci il iyun ayında toyumuz olub.

1986-cı il "İnşaatçıların Mədəniyyət Sarayı"na gəldim və burada qarmon kursunda əmək fəaliyyətimi davam etdim. Burada təhsil alan şagirdlərdən ibarət "Qarmonçalanlar ansamblı" yaratdım.

1980-ci ildə Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinə daxil olub qiyabi yolla təhsil alaraq 1985-ci ildə buranı bitirdim.

Bütün əmək fəaliyyətim dövründə yaradıcılıq işlərim bir an da dayanmayıb. Sözlər yazıb, mahnılar bəstələmişəm. Bəzən də şairlərin şerlərinə mahnılar qoşmuşam. Muğam dəramədləri və rənglərim var.

1977-ci ildən başlayaraq müxtəlif müğənnilərlə yaradıcılıq əlaqələri qurmuş, onların ifasında mənim mahnılarımdan ibarət audio-kassetlər buraxmışam. Misal olaraq Şücaət Kərimov (Az. Konsertin solisti), Tahir Xəlilov, Şahməddin Salahov (vaxtilə ADF-nin solisti olub), Qara İsmayılov, Vəliağa Tağıyev ("Az. Konsert"in solisti) göstərə bilərəm. Bu lent yazılarında "Könül" instrumental ansamblı çalıb.

Adları çəkilən müğənnilərlə toylara da bir zamanlar bir yerdə getmişik.

1999-cu ildə Azərbaycan Televiziyası və Radiosu Xorunun solisti Bayram Musayevin albomu işıq üzü görüb. O, bu albomda mənim dörd mahnımı oxumuşdur. Mahnıları mənim musiqi qrupum müşayiət etmişdir.

2001-ci ildə xanəndə Qəhrəman Rəhimovun səsi yazılmış albom nəşr olunarkən oraya mənim dörd mahnım daxil edilib. Q.Rəhimov uzun illər "Azərbaycan Qostrol-Konsert Birliyi"nin solisti olub.

Respublikanın xalq artisti İlqar Muradovun toy repertuarında sözləri və musiqisi mənim olan "Mələhət", "İnadkar əzizim" adlı mahnım var. Müğənni Nizami İsmayılov sözləri şair Fəxrinin, musiqisi mənim olan, estrada janrına aid "Qızlar qərribə olub" adlı mahnımı 90-cı illərdə televiziya çıxışlarında dəfələrlə təqdim edib. Opera və Balet teatrının solisti olarkən mənimlə yaradıcılıq əlaqələri quran müğənni Məzahir Ku-

hi 1994-cü il Novruz bayramı ərəfəsində mənim "Salam Novruz bayramı" mahnımı Televiziya konsertlərində oxuyub. Mahnının sözləri Hikmət Ziyandır. Həmçinin bu mövzuda digər mahnımı xanəndə Bayram Musayev televiziya nümayiş etdirilən "Bayram şənliyi"ndə oxumuşdur. Bu mahnının sözləri şair İsmayıl Dadaşovundur.

2006-cı il avqust ayında müğənni Dünyamalı Saraclının kompakt diski və albomu buraxılıb. Oxunan mahnıların bəzilərinin yeni səpgidə işləmələrin və şair Əflatun Saraclının sözlərinə bəstələnən "Borçalı", Taryer Qəribliyfe aid olan "Saraclı" mahnılarının musiqisi mənimdir.

Mən 1990-1993-cü illər ərzində Bülbülə qəsəbəsidəki "Mədəniyyət Evi"nin müdiri işləmişəm. Burada çalışdığım müddət ərzində bir-birindən maraqlı tədbirlər təşkil etmiş, Azərbaycanın tanınmış şairləri, yazıçıları, ictimai-siyasi xadimləri ilə görüşlər keçirmişəm. Bütün bunlar qəsəbə sakinlərinin xatirəsində indi də qalmaqdadır. Həmçinin burada müxtəlif səviyyəli konsertlər də olub. Hansı işdə çalışmadığımdan aslı olmayaraq sevimli peşəmdən, qarmon ifaçılığından ayrılmamış, həm də müəllimlik işimi davam etdirmişəm.

1989-cu il sentyabr ayında xalq artisti, xanəndə Baba Mahmudoglu məni, musiqiçi yoldaşlarımla birlikdə "Dastan" folklor ansamblına dəvət etdi. Ansamblın birinci heyyyəti dağılmışdı. Bizim toplanmağımız ikinci heyyyəti yaratdı. Yaradıcı şəxs olduğum üçün B.Mahmudoglu məni musiqi rəhbəri təyin etdi. Həmçinin inzibati işləri mənə tapşırırdı. Qarqasını Rəhman da bu ansamblıda nəfəsli alətlər ifa edirdi. Neçə-neçə qədim xalq mahnılarımızı yeni səpgidə işlədim və B.Mahmudoglu-nun ifasında radionun fonduna yazdırdıq. Bunlara misal olaraq "Azərbaycan maralı", "Sarı bülbül" və s. xalq mahnılarını göstərə bilərəm. "Dastan" ansamblının televiziya və radioda çıxışları sevgi ilə qarşılanırdı. Xalq artisti Səfa Qəhrəmanov, Xəlidə Yaqubova da ansamblın solistləri idilər. Respublika Sarayında bayram konsertlərində çıxışımız, Dövlət Filarmoniyasında konsertlərimiz, bölgələrə səfərimiz olmuşdu. Dərəcələrim, rənglərim ansamblın repertuarını zənginləşdirir, rəngarəng edirdi. Bəstələdiyim "Şur ahəngi" 1991-ci ildə "Dastan" ansamblının müşayiətilə mənim qarmon solo ifasında radionun fondu üçün yazılıb. O, dövrədən müntəzəm olaraq radioda səslənir.

Həmin ildə xanəndə Səfa Qəhrəmanovun ifasında "Cahargah" muğam-dəstgahı Azərbaycan televiziyasında lentə alınıb və dəfələrlə müşayiət etdirilib. Bu muğam dəstgahında səslənən dərəcə və rənglər mənim bəstələrim idi.

İçəri şəhərdəki "Xalça Muzeyi"ndəki "Dastan" folklor ansamblının üç konsertini çəkdi. Hər konsertdə bir müğənni, Baba Mahmudoglu,

Səfa Qəhramanov, Xəlidə Yaqubova oxuyurdu.

Bundan başqa müxtəlif bayram günləri ilə əlaqədar televiziya çəkilişlərimiz olurdu.

Baba Mahmudoglu özü yaradıcı şəxs olduğu üçün musiqidə həmişə yenilikçi işləri və fikirləri ilə seçilib. O əksər musiqi əsərlərinə yeni fikirlər əlavə edər, solo hissəsində əsasən saz, zurna, tütək, balaban ney alətlərindən istifadə edərdi. Həmişə mənim təklif və fikirlərimi öyrənər, əksər hallarda bunlarla razılaşardı. O zamanlar onunla birgə yaradıcılıq işimiz, lent yazılarımızda etdiyimiz yenilik və s. bəzən etirazla qarşılanar, təzyiqlərə məruz qalardı. Hətta oranjiman etdiyimiz neçə-neçə xalq mahnıları, bədii şura tərəfindən pozulmuşdur. Çox heyif ki, o cür yaradıcılıq işlərimizi köçürüb özümüzdə saxlamamışıq.

XXI əsrdə Azərbaycanda yeni yaranan ansamblların əksəriyyəti bizim o zamankı ansambl səpgimizdən, yaradıcılıq qaydalarımızdan, bəzi məqamlarda xor səslərindən istifadə edərək və s. işlərimizdən bəhrələnərək işləyirlər.

Mən, qardaşım və bizimlə uzun illər sənət yoldaşlığı edən musiqiçilər 1992-ci ilin sonuna qədər "Dastan" ansamblında olduq.

1990-93-cü illər ərzində o zaman Bakı restoran toylarında çox populyar olan müğənni Nizami İsmayılovla toy məclislərində çalıb-çağırıdım.

1994-95-ci illərdə İran İslam Respublikasının bəzi şəhərlərində, əsasən Tehrandə çalışdım. Orada Azərbaycandan gedən sənət adamları ilə, əsasən isə, Azərbaycan Konsert-Qastrol Birliyinin solisti, şair xanəndə Bahadur Həkəri ilə yoldaşlıq edirdim. Bahadurla toy məclislərində, müxtəlif ev tədbirlərində, ev konsertlərində müntəzəm çıxışlarımız olurdu. Bundan başqa sənətdə mənə ən yaxın yoldaş, sırdaş olan Bahadur Həkəri ilə Tehrandə "Əlillər və Qocalar" evində, müxtəlif xeyriyyə tədbirlərində çıxışlarımız olub. Bahadur Həkəri milli üslublu, xoş səslili xanəndə, yaradıcı insan, gözəl şair idi. Həkəri onun təxəllüsüdür. Növbəti Tehran səfərinə getmə ərəfəsində o, 44 yaşında dünyadan köçdü. Heyf belə sadıq dostu, istedadlı insanı tez itirdik. Onun vəfatından sonra mən İranda çalışmağa son qoydum. Çünki, onun kimi etibarlı və sadıq sənət yoldaşı tapmaq çətin işdir.

Baba Mahmudoglu ilə də Tehrandə müəyyən tədbirlərdə çıxışlarımız olub.

Mən 1995-ci il noyabr ayında Bakı Bələdiyyə Teatrının yaradıcı heyətilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının bütün bölgələrində konsertlərdə olmuşam. Dövlət səviyyəsində oradan Türkiyə Respublikasına sənət səfərinə göndərildik. 12 gün bu ölkədə olaraq Ərzurum, Qars, Van,

Ağrı şəhərlərində çıxışlar etdik. Oynanılan teatr tamaşaları, verilən konsertlər seyirçiləri heyran etmişdi. Konsertlərin açılışında mənim bəstəm olan "Vətən təranəsi" səslənirdi. Konsertlərdə solo ifam da olurdu. Türk tamaşaçıları qarmonun ecəzkar səsinə və bizim milli üslubu çox bəyənidilər. Musiqi qrupumuzun üzvləri virtuoz sənətçi gitaranın, sazın, zurna, balabanın, tütəyin mahir ifaçısı Vahid Babəşov, nağaraçı Niyaz Hüseynzadə, sintezatorda Səftər, müğənnilər isə Bələdiyyə teatrının gənc aktyorları idilər. Vahidin, Niyazın solo ifası gözəl alınırdı.

**X. Şuşinski ad. Muğam - Musiqi məktəbi 1997 -ci il
Ə. Rəhmanlı şagirdləri ilə**

1996-cı ildən 2000-ci ilə qədər Bakı Xoreoqrafiya Məktəbində konsertmeyster- qarmonçalan işlədim.

2000-ci ildə "Bakı Mədəni Maarif Texnikumu"nın rəhbərliyi məni işə dəvət etdi. O zamandan burada qarmon ixtisasının muğam tədrisi ilə məşğulam. Bundan əlavə burada hal-hazırda "muğam tarixi" fənni üzrə də dərs deyirəm. 2003-cü ildə "Muğam tarixi" fənni üzrə proqramım çapdan çıxıb. Musiqi kollecləri və texnikumları üçün adı çəkilən fənn üzrə ilk proqram mənim tərəfimdən yazılıb. Elə bu fənnin tədrisi özü də bu dövr üçün yeni hadisə idi. Bizə qədər isə "Muğam tarixi" kursu milli konservatoriyada tədris olunurdu və bu iş bu gün də davam edir.

2002-ci ilin ortalarında Baba Mahmudoglu məni yenidən rəhbərlik etdiyi ansamblə dəvət etdi.

“Misri” ansamblı. Azərbaycan televiziyasında canlı çıxışdan sonra. 2004-cü il. Xalq artisti xanəndə B.Mahmudov və ansamblın üzvləri

Bu "Günəş" adlanan instrumental ansambl, "Dastan" və "Xəzinə" folklor ansambllarının davamçısı idi. Baba müəllim "Günəş" ansamblına məni musiqi rəhbəri təyin edərək heyəti toplamağı mənə həvalə etdi. Az vaxt içərisində xeyli iş gördük və ansamblı "Misri" adlandırdıq. Baba müəllimin bəstələdiyi neçə-neçə mahnıları mənim oranjimanımda radioya fonda yazdırdıq. Televiziya çıxışlarımız oldu. Bəzi çəkilişlərimiz televiziya fondunda qorunur.

X.Şuşinski ad. Muğam-musiqi məktəbi (kəçkün məktəb)
Əhsən müəllim şagirdləri ilə məşq zamanı. 2005-ci il

Ə.Rəhmanlı Cavanşir Qədirova
məşğələ zamanı. 2005

Fransa dövlətinin musiqi təbliğatı ilə məşğul olan böyük şirkətlərindən biri Bakıya gələrək bizim ansamblı dinlədi, bəyəndi və yaradıcılıq ilişkileri qurmaq üçün müqavilə bağladı. İlk səfərimiz 2004-cü il noyabr ayının 4-də Şimali Afrika ölkəsi Tunis oldu. Hazırladığımız konsert proqramı, Baba Mahmudoglu sənəti orada çox bəyənilirdi. İki uğurlu konsert verdik.

İkinci səfərimiz 2004-cü ilin dekabrın 5-i ilə 10-u arasında Türkiyənin Konya şəhərinə oldu.

Pianoçu- bəstəkar Gülşən Mirzəbəyova və Əhsən Rəhmanlı
xalq melodiylərini nota köçürərkən. 2006

Burada çox böyük bir tədbir "dini musiqi festivalı" keçirilirdi.

2005-ci il mart ayının 2-də Fransa dövlətinin Marselli şəhərində bu ölkədə ilk dəfə keçirilən çox möhtəşəm "Musiqi sənəti sərgisində" çıxışımız böyük uğura və nailiyyətə səbəb oldu. Dünyanın 800 musiqi kollektivlərinin lent yazıları dinlənilmiş, videokasetlərinə baxılmış və 300-nün çıxışları bəyənilmişdi. Münsiflər heyəti 32 ölkənin folklor ansamblını "musiqi sərgisinə" buraxmışdı. Bu böyük tədbirdə Azərbaycanımızın möhtəşəm və zəngin musiqisi bir daha özünü təsdiq etdi və qələbə qazandı. Birinci

Məşhur klarnet ustası
Hacı Hacıağa və Əhsən Rəhmanlı
məşq zamanı

Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin studiyası.
Rejissor Faiq Babayev və Əhsən Rəhmanlı

yer Baba Mahmudoglundun səsinə və onun kiçik tərkibli heyətinə verildi. Müğənnini üç musiqiçilə müşayiət edirdik. Dörd sənətçi ilə o boyda sənəti və rəngarəng, zəngin proqramı əhatə etməyimiz münsiflər heyətini, Fransa tamaşaçılarını və dünyanın çox ölkəsindən sərgini gör-

**Xalq artisti B.Mahmudoğlunun qrupu
Fransada çıxan disk. 2004**

məyə gələnləri heyran qoymuşdu. Səfərdə bizimlə olan məşhur musiqiçi, nəfəsli alətlər ifaçısı, Hacı Həmidoglu, zərb alətlərini məharətlə çalan Heybət Babayevin proqram daxilindəki solo çıxışları, mənim qarmon ifam B.Mahmudoğlunun olduqca coşğun, çılğın, rəngarəng oxumalarını və bütünlüklə konsertimizin əhvalını və ruhunu tamamlayırdı.

Bu çıxışımız dünyanın çox ölkələrinə müntəzəm konsertlərə getməyimiz üçün geniş yol açmışdı.

2005-ci il iyun ayının 21-də İsveçrəyə sənət səfərinə

getdik. İyunun 23-də İsveçrənin Martini şəhərində konsertimiz oldu. Bizi bu ölkəyə dəvət edən Fransa şirkəti növbəti konsertimizi öz ölkələrinə təyin etmişdi. İyunun 25-də Fransanın Cüli şəhərində konsert verdik. Ecəzkar Azərbaycan musiqisi hər iki ölkə tamaşaçılarına möcüzəli gəlirdi. Deyim ki, getdiyimiz səfərlərimizin hamısında Azərbaycan qarmonuna maraq, onun səsinə aludəlik hiss etdim. Bu özü-özlüyündə qarmon ifaçılıq sənətinin uğuru sayılmalıdır. Konsertlərdən sonra səhnə arxasına gələn musiqi biliciləri, ifaçılar, jurnalistlər qarmonla maraqlanır, səs düzümünə diqqət yetirir, yaxından səsinə eşitmək istəyir və foto şəklini çəkirdilər.

Böyük sənətkarımız, sənət fədaisi, özünün fəlsəfi fikirləri ilə seçilən, elm, bilik, mərifət sahibi, xalq artisti, xanəndə Baba Mahmudoglu ömrünün ən müdrik və məhsuldar çağında 2005-ci il noyabr ayının 9-da qəflətən iflic xəstəliyinə tutuldu. Noyabrın 7-də onun 65 yaşını məşq zamanı ansamblın üzvləri ilə qeyd etmişdik.

Baba müəllimin xəstələnməsi ilə müxtəlif ölkələrə olacaq səfərlərimizə son qoyuldu. O, 2006-cı il dekabrın 6-da dünyasını dəyişdi.

Mən 1998-2005-ci illər ərzində Bakıda köçkün həyatı yaşayan Ağdamın X.Şuşinski adına muğam-musiqi məktəbində müəllim işləmişəm. 2002-ci il sentyabr ayında Milli Konservatoriya tərkibində Musi-

qi Kollecine qarmon ixtisasının muğam tədrisi müəllimi dəvət olunmuşam. Bakıda məskunlaşan Şuşa Musiqi Texnikumunda 2006-cı ilin sentyabr ayından dərs deyirəm.

İndiyə qədər müəllim işlədiyim dövr ərzində yüzlərlə tələbə yetişdirmişəm. Onların çoxu qarmon ifaçısı və musiqi müəllimidirlər.

**Tehran şəhəri 1994. Xanəndə-şair
Bahadur Həkəri və Əhsən Rəhmanlı**

Sevinirəm ki, musiqi mədəniyyətimiz üçün az da olsa, iş görə bilmişəm. Neçə illərdir ki, Milli Konservatoriyanın, texnikum və musiqi məktəblərinin müəllimləri ilə bərabər, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin, Musiqi Kolleci və Texnikumlarının tələbələrindən neçələrini "Misri" ansamblının tərkibinə gətirərək gənclərimizin musiqi sənətində püxtələşməsinə kömək etmişəm.

Ailəmdə məndən başqa da musiqiçilər vardır. Həyat yoldaşım Fəridə Mədət qızı Musiqi Texnikumunun fortepiano şöbəsini bitirib, musiqi müəlliməsi işləyir.

Böyük oğlum Anar istedadlıdır. Zərb alətlərində məharətlə çalır. Lakin başqa sahədə çalışır.

Kiçik oğlum Mikayıl qarmon çalmağı məndən öyrənsə də, Ənvər Sadıqovu özünə ustad sayır. Mikayıl qarmonçalan kimi fəaliyyətdədir.

Qızım Nurayı Allah-təala mənim ad günümə hədiyyə verib. O həddən artıq istedadlıdır. Güclü musiqi duyumu olsa da, bu sahədə təhsil almasını məsləhət bilməmişik. Türk Litseyində təhsil alır.

Sənətlə əxlaqın vəhdəti

Ruzbeh demişdir: *“Əxlaq və şərəf həyatın ən böyük sərvətidir”*.

Yüksək əxlaq, tərbiyə, abır-ismət, səmimiyyət sahibi olan, şərəfli bir ömür yolu gələn sənət adamlarımızdan biri haqqında ürəklə söhbət açaq.

Əliyev Baxışəli Həbib oğlu 1954-cü il (at ilində) oktyabr ayının 22-də (tərəzi bürcündə) Bakının Balaxını qəsəbəsində anadan olmuşdur. Bu həyata bir oğul, üç qız gətirən Həbib kişi həyat yoldaşı Fatimə xanım ilə sadə ömür-gün sürürdü. O, sürücü işləyirdi. Fatimə xanım evdar qadın idi. Həbib ata ilk arzusu, ümidi olan ilk övladı Baxışəlini 1961-ci ildə Balaxanıdakı 204 saylı məktəbə qoyur. Baxışəli 1971-ci ildə orta məktəbi bitirir.

Bayatımızın birində deyilir:

*Göydə ulduz naşıdı,
Kim balamın yaşıdı?
Qız gözümlün qarası,
Oğlan ürək başıdı.*

Sadə peşə adamı olan Həbib ata ürəyinin başı, gözünün nuru, dizinin taqəti saydığı oğlu Baxışəlinin ali təhsil almasını, hüquqçu, iqtisadçı, həkim və mühəndis olmasını istəyirdi. Neçə dəfə oğluna məsləhət edib demişdi:

- "Bala məktəbdə dərslərini yaxşı oxu, gələcəyini fikirləş, instituta gedərsən. Qarmon çalmaqdan bir qşey çıxmaz, Mən də gənclik illərinə musiqiyə həvəskar idim. Tar dərsinə gedirdim, kifayət qədər çalmağı öyrənmişdim. Müəllimim rəhmətə gedəndən sonra, həvəsdən düşdüm, tar çalmağı atdım".

Ata oğlunun istedadını nəzərə almaq istəmirdi.

Şair Zəlimxan Yaqubun fikri burada yerinə düşür

*"İstedad gür yanan çıraq kimidir,
İstedad çağlayan bulaq kimidir."*

Uşaq çağlarında Baxışəlinin qarmon çalmağa olan həvəsi və istedadı aşib-daşırdı. Bu istedad və maraq onun gələcəkdə peşəkar sənətkar olması üçün zəmin yaratdı.

Baxışəli tez-tez əmisigilə gedər, qarmonu götürüb gizlincə çalardı. Əmisinin yarımtonsuz, "Kazan" qarmonu var idi və həvəskar kimi çalmağı da bacarırdı. Bu zaman Baxışəlinin 9 yaşı olardı. Artıq əmisinin qarmonu ilə müəyyən qədər havalar çalır. Əmisi bunu biləndən sonra az-çox çala bildiklərindən bir qədər də qardaşı oğluna öyrətdi.

Baxışəlinin anası Fatimə xanım oğlunun gizlincə qarmon çalmaq öyrənməsinə, hədsiz həvəsinə və istedadına ürəkdən sevinərək qarmon almaq qərarına gəldi.

Ana bir gün oğluna dedi: - "Baxış balam, ömrümə naxış balam. Pul toplamışam. Sabunçuda qarmon görmüşəm. Dur gedək onu alaq. Öyrənib soruşmuşam, o qarmonlar musiqi dərsi oxuyanlar üçündür. Səni qarmon dərsinə qoyarıq, gedib yaxşı öyrənərsən"

Baxışəlinin qanadı olsaydı, sevincindən uçardı. Yarımtonlu qarmon alınıb evə gətirildi. O gündən evdən hər gün qarmon səsi gəldi.

Anası hərdən deyirdi - "Baxış bəsdir, yorulub əldən düşdün, bir az da dincəl də!" Lakin həvəs və qabiliyyət bu uşağa qarmonu yerə qoy-

mağa imkan vermirdi.

1968-ci ildə Baxışəlini Sabunçu qəsəbəsində Mədəniyyət Sarayındakı "musiqi kursu"na gətirdilər.

O zaman burada mövcud olan qarmon kursu üç illik idi. Uşağın qabiliyyətini yoxlayıb, sərbəst olaraq qarmon çalmaq bacarığını görüb onu ikinci sinifə qəbul etdilər. O, burada daha yaxşı çalmaq öyrəndi. Müəllimi Əyyub Babayev Baxışəlinin qavrama qabiliyyətini görüb onu daim nəzarətdə saxlayırdı və deyirdi: "Bu uşaq gələcəkdə çox yaxşı qarmonçalan olacaq". Zaman göstərdi ki, o, fikrində yanılmayıb.

Haşiyə: Əyyub Babayev Bakı Mədəni- Maarif Texnikumunda, Sa-

Əyyub Babayev

bunçudakı və Suraxanıdakı mədəniyyət sarayında, həmçinin öz evində fərdi qaydada dərs deyərək çox qarmonçalanlar hazırlamışdır ki, onların əksəriyyəti sonralar yaxşı ifaçı, bəziləri isə müəllim kimi fəaliyyətdə olmuşlar.

Baxışəli nümumənvi şagird kimi üç illik təhsili iki ilə uğurla bitirib vəsiqə alır. Onun bacarığını görüb həmin Mədəniyyət evində qarmon ixtisası üzrə müəllim saxlayırlar. Bir müddətdən sonra Baxışəli özünü müəllim kimi təsdiq edir. Bundan əlavə o, həmin Mədəniyyət Sarayındakı xalq çalğı alətləri ansamblında çalmağa başlayaraq tez-tez konsertlərə gedir. Mədəniyyət Evində qarmon dərsi deyən, tarzən Bağır

müəllimlə yaxşı tanışlıq Baxışəlinin toylara getməsi üçün imkan yaradır. Bağır müəllim həm də klarnet ifaçısı idi. Onların yaratdıqları dəstə Bakı və onun ətrafındakı qəsəbə və kəndlərdə toylarda çalırdılar. Toylarda çalmaq musiqiçilər üçün əsl sınaq, təcrübə və peşəkarlığa açılan geniş yoldur. Bu yol Baxışəlini də peşəkarlığa aparırdı.

Hələ bundan da əvvəl 13 yaşında ikən Baxışəli doğma kəndi Balaxanıda Rəza xala deyə çağırılan dəvəçalanla sənət yoldaşlığı edərək "xınayaxdı" məclislərində iştirak edirdi. Rəza xalanın həm də oxumağı var idi. Onlar birlikdə bir müddət Balaxanıda xırda məclislərdə çalib-oxudular. Uşaq yaşlarından Baxışəlinin beləcə kiçik yığıncaqlarda çalması onun gələcəkdə daha böyük və yüksək səviyyəli yerlərdə çıxış etməsi üçün bir astana idi.

Baxışəli 1974-cü ildə ordu sıralarına çağırılır. Başqırdıstan Muxtar Respublikasının Ufa şəhərindəki hərbi hissədə 6 ay qulluq edəndən

sonra Gürcüstanın Tbilisi şəhərindəki hərbi hissələrdən birinə göndərilir və xidməti burada başa vurur və 1976-cı ildə vətənə dönür. Həmin dövrdən doğma iş yerinə qayıdaraq müəllim kimi işini davam etdirir və toy-büsatda çalıb-çağırır. Məşhur xanəndə Məmmədbağır Bağırzadə ilə bir dəsdədə yoldaş olur. Burada bir məsələni qeyd etmək lazımdır ki, onların birgə fəaliyyəti hələ 1970-ci illərin əvvəllərinə təsadüf edir. Onlar tez-tez toy məclislərində bir yerdə olurdular. O vaxtlar Məmmədbağır bir xanəndə kimi ad-san qazanmamışdı. Ancaq Bakıda və onun ətraf kəndlərində yavaş-yavaş tanınmağa başlamışdı.

Əsgərlikdən yeni həvəslə, enerji ilə qayıdan Baxışəli Məmmədbağırın toy dəstəsinə daxil olur və əsasən onunla yoldaşlıq etməyə başlayır. Onun çalğı üslubu, muğamları yaxşı çalması, xüsusilə müğənnini müşayiət etməsi M.Bağırzadəni tam qane edirdi. Üstəlik də Baxışəlinin sözündə, işində düzlüyünün, səliqəsi, ciddiliyi və yüksək tərbiyə sahibi olması M.Bağırzadəni neçə-neçə qarmonçaların içərisindən məhz onu seçməsinə əsas yaratmışdı. Onların birlikdə yaratdıqları dəstə Bakı və onun qəsəbələrində toyların əsl carçısı, sevimlisi, yaraşığı və bəzəyi oldu. Belə bir dəstənin toylarda uğurlu çıxış etmələri haqqında xalq arasında olduqca maraqlı söhbətlər və şirin xatirələr vardır.

Çox olub ki, bu dəstənin çalıb-oxuduğu toylarda məşhur xanəndələr Hacıbaba Hüseynov, Yaqub Məmmədov, Arif Babayev, Qulu Əsgərov, Zaur Rzayev, Ağaxan Abdullayev, Alim Qasımov və başqaları öz sazəndə dəstəsi ilə iştirak etmişdir.

Belə ustadların çıxışlarını dinləməsi, bəzi hallarda onları müşayiət etməsi Baxışəlini muğam ifaçılığına yönəldirdi.

Bütün bu müddət ərzində Baxışəli Sabunçu Mədəniyyət Sarayında musiqi müəllimi işləyir.

Artıq M.Bağırzadə məşhur müğənni olduğu üçün onlar Azərbaycanın bölgələrində, Qərbi Azərbaycanda və Borçalı elində, Tbilisi şəhərində çox böyük məclislərdə olmuşdular.

Bakı toyları üçün Şəmsi İmanov, Ələkbər Əsgərov, Vəli Qədimov kimi mahir klarnetçaların M.Bağırzadənin dəstəsinə tez-tez dəvət olunması Baxışəlinin bir musiqiçi kimi formalaşmasına daha da kömək etdi.

1981-ci ildə M.Bağırzadənin rəhbəri və solisti olduğu "Dilkəş" ansamblı Azərbaycan Dövlət Qastrol-Konsert Birliyinə işə dəvət olunur. Baxışəli həmin ilin iyun ayından bu təşkilatda işləyir. "Dilkəş" ansamblının tərkibində o, Bakının Mədəniyyət ocaqlarında, Respublikamızın kənd rayonlarında, xırda və iri şəhərlərdə, vətənimizdən kənarda müxtəlif konsertlərdə, toy məclislərində yaxşı sənət nümayiş etdirərək bir

qarmon ifaçısı kimi tanınır. Bütün konsertlərdə Baxışəlinin solo çalğıları hərarətlə qarşılanır, toylarda isə dəstənin əsas, aparıcı çalğıçısı kimi sevilir.

M.Bağırzadə getdiyi yerlərdə həmişə rəğbətlə qarşılanır, həqiqi və

Xalq artisti M.Bağırzadə və B. Əliyev

təsirli sənət nümayiş etdirir, hər tədbirdə dinləyicilərin sevgisini qazanırdı. Dəstəsi onu həvəslə müşayiət edərdi. Mahnı və təsniflərin solo yerlərini, muğamların ayrı-ayrı şöbə və guşələrini Baxışəli müəllimin qarmonunda çalması həmin çıxışlara xüsusi rəvnəq, yaraşıq verər, sanki hər şeyi tamamlayırdı. Ümumiyyətlə Baxışəli yaxşı muğam ifaçısıdır. Geniş ifaçılıq fəaliyyəti ilə məşğul olan bu sənətkar öz evində müntəzəm olaraq fərdi dərslər keçməklə tələbələr hazırlamışdı.

M.Bağırzadə 1985-ci ildə Azərbaycan Televiziyası və Radiosuna solist kimi dəvət olunur. Baxışəli də "Dilkəş" ansamblının tərkibində Azərbaycan Qastrol-Konsert Birliyindən işdən çıxır.

Baxışəli həmin ildən etibarən Bakıxanov qəsəbəsidəki "Məktəblilərin yaradıcılıq mərkəzi"ndə qarmon müəllimi kimi əmək fəaliyyətini davam etdirir. Öz sənətini burada məktəblilərə həvəslə öyrədir. Həm də M.Bağırzadə ilə müntəzəm yaradıcılıq əlaqələrində olur.

Demək lazımdır ki, "Dilkəş" ansamblı yaranan gündən M.Bağırzadənin bütün lent yazılarında və televiziyaadakı hər bir çəkilişdə Baxışəlinin iştirakı olmuşdur.

B.Əliyev 1986-cı ildə Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin qiyabi şöbəsinə daxil olaraq 1991-ci ildə oranı bitirir.

Baxışəli müəllim Məmmədbağır ilə 30 il sənət dostluğu etmişdir. Bu

hər sənətkara nəsim olmur. Burada şəxsi keyfiyyətlər, bir-birinə qarşı səmimi münasibət, düzlük, sədaqət və doğruluq böyük rol oynayır.

2002-ci il sentyabr ayının 02-dən etibarən Baxışəli Əliyev Milli Konservatoriya tərkibində Musiqi Kollecinə qarmonun muğam tədrisi üzrə müəllim işləyir. Onun bu tədris müəssisəsinə dəvət olunması Kollecdə qarmon müəllimi işləyən Hacı Abutalıb Sadıqovun zəmanəti, tövsiyyəsi və məsləhəti ilə olmuşdur.

Az vaxt içərisində Baxışəli Əliyev özünü əsl müəllim kimi göstərmiş, rəhbərlikdən dəfələrlə təşəkkür almışdır. Onun dərs dediyi tələbələr qış-yay imtahan səsialarında, buraxılış imtahanlarında bacarıqlı tələbə kimi fərqlənirlər.

Baxışəli müəllimdən soruşduqda hansı sənətkardan daha çox öyrənmişiniz, cavab verir: "Uşaqılıq çağlarımda Əhəd Əliyevin qrammofon valını dinləməkdən doymazdım. Ondan üzü bəri bütün sənətkarlardan öyrənə-öyrənə gəlmişəm. Teyyub Dəmirov, Məmmədəğa Ağayev, Abbas Abbasov, Həmid Haqverdiyev, Vaqif Şıxıyev, Teyyub Teyyub oğlu və Avtandil İsrailovun lent yazılarından çox şey öyrənib götürmüşəm. Qarmon sənətində Zakir Mirzəni özümə ustad sayıram. Onun unikal sənəti həqiqi mənada mənə nümunədir, bir məktəbdır. Bu gün də onun canlı çıxışlarını və lent yazılarını müntəzəm dinləyirəm. Ümumiyyətlə onun yaradıcılığını izləyirəm. Ona görə də ifa üslublarımızda azca da olsa oxşarlıq var. Zakir Mirzə milli sərvətdir. Onun çalğı səpgisində qeyri-adilik, bir sır var.

Bu ifadə milli səpgi, Azərbaycan kaloriti, xalq ruhu daha çoxdur".

Sual:- Müasir qarmon ifaçılığı sizi qane edirmi?

Cavab:- Hal-hazırda qarmon ifaçılığında bəzi şərtlər, inkişaf nöqtələri mənə qane edir. Lakin bütünlükdə götürdükdə yox. İndi gənclərin əksəriyyəti səhv yol tutub gedirlər. Çaldıqları melodiyaları tam təhvil vermək əvəzinə, harmonik gedişlərə, arpecio, improvizasiyaya daha çox yer verilir.

İfa etdikləri musiqinin əsas mövzusu bilinmir, sanki hansı lad üzərində məşğələ, fasiləsiz barmaq işləmələri, keçidlər göstərilir. Onunçün də çaldıqlarının təsir gücü, tutumu olmur, milli ruh bilinmir".

Baxışəli müəllim tövsiyə edir ki, gənc qarmon ifaçıları tar, kaman, balaban, klarnet ifaçılarını da dinləsinlər. Tarzən-pedoqoqlar, Ə.Bakıxanov, K.Əhmədov, B.Mansurovun lentlərini eşitsinlər. Hacı Məmmədov, Ə.Dadaşov, H.Əliyev, S.İbrahimov, Ə.Vəzirov, B.Zeynalov, Ə.Əsgərov, V. Qədimov, M.Müslümov, F. Dadaşov və başqa musiqiçilərin ifaları olan kassətlərə qulaq assınlar. Elxan Müzəffərov muğam bilicisidir. Xüsusilə ondan çox şey öyrənmək olar.

Yazımızda bir anlıq yenidən Baxışəlinin uşaqılıq və gənclik dövrünə

qayıdaq.

Həbib kişinin xəyalına da gəlməzdi ki, onun sadə evində boy atan bu arıq, çəlimsiz uşaq yaxşı musiqiçi kimi ad-san qazanacaq, müəllim işləyəcək, sənətdə sayılıb-seçiləcək, Azərbaycanı gəzib xalqına dəyərləli xidmət göstərəcək, qazancı ilə evə, ailəyə dayaq olacaq.

Doğmalar söyləyirlər ki, ata sonralar oğlunun uğurlarından qürurlanırdı. Baxışəlinin ilk Televiziya çıxışında ata evdəki televizora yaxınlaşıb ekranı öpmüş, kövrəlmişdi.

B.Əliyevin çalğısında parlaqlıq, cəldlik, gümrahlıq, coşqunluq olduğu qədər də, həzinlik, yumşaqlıq və lirizim vardır. O, hər bir melodiyayı, dəstgahı həmin muğamın xarakterinə, ruhuna uyğun duyğularla çalıb təhvil verir, hər şöbənin guşənin məzmunu və mənasını dinləyiciyə çatdırır, bütün bunları tədris ərəfəsində də yerinə yetirir.

Böyük sənətkar, dünya şöhrətli bəstəkar F.Əmirov yazmışdır: "Əgər muğamlarımız təmiz ifa olunmazsa, orada yad musiqi ünsürləri özünə yer taparsa gələcək nəsil də onu belə qəbul edəcək".

Baxışəli müəllim muğamlarımıza milli zəmində, Azərbaycan ürəyi ilə, azərbaycanlı ürəyi ilə, xalq ruhunda olan bir üslubda çalır və dərs dediyi tələbələrə də belə öyrədir və sonda da onlardan o cür tələb edib təhvil alır.

Əfsus ki, Radiomuzun fondunda və kassetlərdə onun ifasında yalnız bir-neçə oyun havası vardır.

Bu insan sənətə bir məbəd kimi baxdığından ifasını lentə yazdırmağa cürət etmir. Düşünür ki, hələ buna hazır deyil. Deyir: "Gərək muğamlarımızı lentə elə yazdırasan ki, unikal ifalar kimi həmişə dinlənilsin". Zakir Mirzə, Hacı Abutalıb kimi sənətkarlar onun muğamlarımızı və qədim oyun havalarımızı yüksək səviyyədə ifa etdiklərini söyləyirlər. Belə düşünürük ki, bu yazılarımızdan sonra Baxışəli müəllim öz ifalarını lentlərə köçürülüb xalqımıza ərnağan edəcək.

Baxışəli sənət yoldaşları arasında mərdliyi, xeyirxahlığı, ürəyiaçıqlığı və mülayim xasiyyətilə fərqlənir. Dostlara qarşı həmişə sədaqətli, diqqətli olan bu insan çoxlarına qayğıkeşlik edərək, neçə-neçə sənət yoldaşlarının zəhmətini, qayğısını çəkib.

Aşıq Hüseyn Bozalqanlının şeirlərinin birində dostluq haqqında belə bir beyt vardır:

*Hüseyn dost yolunda qoyar sərini,
Yada salar ustadını, pirini,
Gəzər həqiqəti, tarap yerini,
Verər dost yolunda canı həmişə.*

Sanki bu şer Baxşəli kimi insanlar üçün deyilmişdir. Baxışəli özünə üstad saydığı, sənətindən bəhrələndiyi sənətçilərə həmişə hörmətlə yanaşır. Həqiqəti, düzlüyü, səmimiyyəti çox sevən bu şəxs dostların cəfasını çəkməkdən nəinki bezib, hətta onların yolunda başından keçməyə hazırdır.

Səhhətini itirən, ömürlük xəstəlik tapan, əlil qalan sənət yoldaşlarının daim xidmətində olan Baxışəli müəllim tez-tez onları yoluxur, şəxsi avtomobili ilə dostları istədikləri yerlərə, həmçinin həkimə, müalicə mərkəzlərinə aparır.

30 il sənət yoldaşlığı etdiyi xanəndə Məmmədbağırın xəstəlik dövründə həmişə onun xidmətində duran Baxışəli dostunun son nəfəsinədək yanında oldu.

İndi də ötən xoşbəxt günləri dönə-dönə xatırlayan Baxışəli müəllim Məmmədbağır ilə yoldaşlıq edib sənət işlətdikləri dövrü ömrünün ən məhsuldar, gözəl anları sayır və deyir: -"Mən o illəri, o çalıb-oxumaları, konsertləri, şənlikləri, toyları heç vaxt unutmam.

M.Bağırzadə ustad olmuşdu, xanəndəlikdə zərgər işi görürdü. O, yaradıcı şəxs idi, gözəl bəstəkarlığı və şairliyi var idi. Mən onun yoldaşlığından, sənətindən doymadım. Heyif onu itirdik. Çox böyük bir sənətkar vaxtsız dünyadan köçdü. Hələ nə qədər yazıb-yaradacaqdı"- Baxşəli müəllim dost itkisinə yanıb-yaxılır. "Dilkəş" musiqi alətləri ansamblını yaşatmaqla təsəlli tapır. İstəkli sənət dostu Məmmədbağırın yadigar qalan bu ansamblın fəaliyyətini bərpa etməklə o, ustad sənətkarın xatirəsini əziz tutur və onun qırılmış arzularını yaşatmaq istəyir.

**Ə.Rəhmanlı və B. Əliyev
toy şənliyində. 2005**

Baxışəli müəllimin ailə həyatı uğurlu olmuşdur. O, 1979-cü ildə ailə həyatı qurmuşdur. Həyat yoldaşı müəllimədir. Ailədə iki övlad böyüyüb. Qız orta ixtisas, oğul isə ali təhsillidir.

Oğul Rasim atasının peşəsinə yiyələnmişdir. Gözəl qarmonçalandır. Bundan başqa fortepiano və sintezator alətlərini məharətlə çalır. Neçə illər "Dilkəş" ansamblının tərkibində sintezator çalan kimi fəaliyyətdə olmuşdur və bu gün də bu işi davam etdirir.

Tumurcuq-tumurcuq boy atan nəvələrini görüb sevinən Baxışəli müəllimin yaşamaq eşqi, qurub-yaratmaq həvəsi daha da qüvvətlənir.

Sonda fikrimizi ona həsr etdiyimiz bir şeirlə bitiririk.

*Sehirli səslərlə bizi bürüyür,
Dərdli ürəklərin buzu əriyir.
Cəlddir barmaqları, çevikdir əli,
Sənətdə hünərlidir Baxışəli.*

*Özü tək oğuldur, yox bəradəri,
Dostluqda təmizdir, yox bərabəri,
Musiqi aləmində nüfuzu var,
Qarmonunda nikbin nəğmələr çalar.*

*Otuz il çalışdı Məmmədbağırda,
Həmişə çıxış etdilər uğurla,
Dost getsə də itirmədi özünü,
"Dilkəş"i yaşatdı, tutdu izini.*

Yaradıcı sənətkar

Aşıq sənətinə qulluq edənlərin fəaliyyətinə nəzər salanda görürük yaradan aşıq, ifası aşıq və ustad aşıq var.

Dastanlarımızı, aşıq oxumalarını, saz havalarını yaradan aşıqlarımız olmuşdur. Onların yaratdıqları nadir sənət inciləri zaman-zaman yaşamış və dövrümüzə qədər gəlib çatmışdır. Həmçinin muğam sənətimizdə də istər xanəndələrimiz, istərsə də alət ifaçılarımız arasında yaradıcı şəxslər olmuşdur. Xanəndələr Hacı Hüsü, Cabbar Qaryağdı oğlu, Xan Şuşinski, tarzənlər Sadıqcan, Cəmil Əmirov, Mirzə Fərəc, Əhməd Bakıxanov və neçə-neçə sənətkarlarımız mahnılar, təsniflər, diringələr, dərəməd və rənglər yaratmışlar ki, bu günümüzdə qədər gəlib çatmışdır. Musiqi tariximizin sonrakı dövrlərinə nəzər salsaq, nə qədər yaradıcı sənət adamlarının adlarına rast gələrik. Zurna, balaban, tütək ifaçısı, ustad Əli Kərimov çoxlu sayda oyun havaları yaratmışdır. Sonrakı sənətkarlar o havaları yaşatmış, toy-büsatda çalmışlar. Hafizələrdə,

dillərdə, lentlərdə yaşayan bu oyun havaları indiki toylarımızın da əsl rəqs musiqisidir.

Xanəndələr Qulu Əsgərov, Əlibala Məmmədov, Niyaməddin Musayev, Məmmədbağır, Baba Mahmudoglu, kaman ustası Həbil Əliyev, tarzən Əhsən Dadaşov, qarmonçalanlar Teyyub Dəmirov, Məmmədəğa Ağayev, Abbas Abbasov, Zakir Mirzə, Aftəndil İsrəfilov, Zəhid Məmmədzadə, klarnetçalan Ələkbər Əsgərov, tar-gitara ifaçısı Bəhram Nəsimov və onlarla sənət adamlarımızın adlarını çəkmək olar ki, onların yaradıcılıqlarından bizə könül oxşayan musiqilər, nəğmələr qalıb.

Qarmon sənətində öz yeri, xüsusi çəkisi olan, musiqi aləmində yaradıcı şəxs kimi tanınan bir vətəndaşımızdan söhbət açaq.

Onun yaratdıqları sözün əsl mənasında həqiqi sənət nümunələridir.

Cəfərov Xanlar Məmmədəğa oğlu 1956-cı il (meymun ili) fevral ayının 2-də (dolça bürcü) Bakının Əmircan (Əmirhacan) qəsəbəsində anadan olmuşdur.

Atası Məmmədəğa müəllim Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu bitirmişdir. O, uzun illər NBNZ-də mühasib işləmişdir. Onun həyat yoldaşı Roza xanım bu dünyanı gənc yaşlarından tərk etmişdir. Xanlar anasını fotoşəkillərdən xatırlayır.

Körpə yaşlarından belə bir acılıq dadan Xanlar əsl ata sevgisi, qayğısı ilə böyüyürdü. Ata oğlanlarının hər ikisinin tərbiyəsiylə ciddi məşğul olur, gələcək xoşbəxtlikləri üçün əlindən gələni edirdi.

7 yaşında Əmircan kəndindəki 84 saylı məktəbin I sinifinə gedən Xanlar VIII sinifdən etibarən 97 saylı məktəbdə təhsilini davam etdirir.

Daha sonra iki il 204 saylı orta məktəbdə təhsil alaraq 1973-ci ildə buranı bitirərək kamal attestatı alır.

Xanların istedadı uşaqlıqdan hiss olunurdu. O, ağzında mahnılar oxuyar, masa üstündə ritm tutub nağara kimi vurardı. Sonralar sərbəst olaraq nağara çalmağa başlayır. Xanlar uşaq çağlarında həmişə dişlərini bir-birinə sıxıb ritm tutarmış. Bu özü çox maraqlı bir işdir. Aydın məsələdir ki, musiqidə ritm əsas meyardır Xanların sonralar yaxşı musiqiçi kimi yetişməsində uşaqlıqdan ritminin güclü olması bir faktordur.

Xanlar uşaqlıqda qoşa nağara da çalıb. Daha sonra 12 yaşında ikən sərbəst olaraq, öz bacarığı hesabına kamança çalmağı da öyrənib.

12-13 yaşında Xanlar artıq Əmircan qəsəbə Mədəniyyət Evində xalq çalğı alətləri ansamblında kamança çalır. Atası onun musiqi qabiliyyətini görüb təhsil alması üçün Xanları 5 saylı uşaq musiqi məktəbinin violençel sinifinə gətirir. O, burada 1 il təhsil alandan sonra həvəsdən düşüb uzaqlaşır. Görünür bütün bunlar onun uşaq şıltaqlı-

ğından irəli gəlirmiş.

Xanlar atasından xahiş edir ki, onu fortepiano sinfinə qoysun. O, burada da 1 il təhsil alır və yarımçıq qoyur. Daha sonrakı 1 il ərzində ümumiyyətlə musiqi ilə məşğul olmur.

Xanlargilin həyatında 2 iri, qollu-budaqlı tut ağacı var idi. O, tez-tez tut ağacına dırmaşar, evdəkilər üçün tut çırpır, özü isə iri, yoğun budaqların birində əyləşib ayaqlarını sallayaraq mahnı oxuyardı. Günlərin birində ağaca çıxıb, tut yeyib, öz "uşaq konsert"ini verərkən qəfildən onda belə bir arzu yaranır ki, qarmon çalmalıdır. Beləliklə o, fikir və düşüncələrini qarmon çalmağa yönəldir. Özünün qarmonu isə yox idi. Bu o vaxtlar idi ki, Xanlar 97 sayılı məktəbin 8-ci sinifində oxuyurdu.

Məktəbin musiqi-nəğmə dərsləri keçirilən sinif otağında qarmon var idi. Nəğmə dərslərini aparan musiqi müəllimi Vahid Axundlu özü də qarmonçalan idi. Dərs zamanı fortepiano və qarmon çalırdı.

Xanlar dərstdən sonra həmin sinif otağına gələr və qarmon çalmağı öyrənərdi. Əvvəllər gizlincə məşğul olsa da, sonralar aşkarlandı və müəllimlər onu daha da həvəsləndirdilər.

Vahid Axundlu və digər müəllimlər dedilər: -"Xanlar, sən bununla daha ciddi məşğul ol. Bu iş səndə alınır. Əcəb qabiliyyətin var".

Xanlar daha da həvəslənir, qarmon alır və evdə müntəzəm məşğul olur. Ata onun bu məşğuliyyətinə çox sevinir və tez-tez onu dinləyir.

Bir müddətdən sonra Xanlar atasından xahiş edir ki, ona əsl sənətkar qarmonu alınsın. Məmmədağa müəllim oğluna bahalı qarmon alır. Xanlar sonsuz həvəslə bu alətlə irəliyə doğru addımlamaqda idi.

1971-ci ildə Xanlar Rusiyanın Tula şəhərinə gedir və özünə daha yaxşı qarmon alır. Qeyd edək ki, 2-ci Cahan müharibəsindən sonra Tula şəhərində Azərbaycan qarmonları hazırlanırdı. Bizimkilər gedib sifariş verib bəyəndikləri alətləri gətirirdilər.

Xanlar təzə qarmonla təzə həvəs olub daha ciddi məşq etməyə başlayır. Yoldaşları onun yaxşı qarmon çalmağını görüb ondan öyrənməyə gəlirlər.

XX əsrin 60-cı, 70-ci illərində Bakıda bir çox şadyanlıq, ailə tədbirləri olurdu ki, sonrakı dövrlərdə zamanın diqtəsilə aradan çıxdı. Məsələn, "Əsgər yola saldı", toy mərasimindən bir gün qabaq "Toy axşamı", "Toy verdi" "Qaranquşdu", adlanan şən məclislər və s. keçirilirdi. Xanlar öz kiçik dəstəsilə tez-tez belə məclislərə çağırılırdı. Bundan başqa ad günləri, yubileylər, oğlan uşağına qurulan "kiçik toylar"da çalması Xanları daha böyük məclislərin astanasına gətirirdi.

Gənc olmasına baxmayaraq Xanlar Əmircan qəsəbəsində musiqiçi

kimi qəbul olunurdu. Yavaş-yavaş toylara ayaq açırdı. Xanlar ilk dəfə toyda məşhur gitaraçı Rafiq Hüseynovla (Rəmiş) çalmasını indi də xatırlayır. Deyilənə görə gənc qarmonçu ustad sənətkarı neçə müşayət etmişdisə Rəmiş buna məəttəl qalmışdı.

1974-cü ilə qədər Xanlar ətraf kənd və qəsəbələrə məclislərə çağırılır. Həmin illərdə o, klarnet musiqi alətini ifa etməyi də öz bacarığı nəticəsində öyrənmişdi. Hətta bəzi yaşlıları bu alətlə məşğul olmağı ondan öyrənmişdilər. Lakin özü bu alətin ifaçısı olmağı yox, qarmonu daha üstün tuturdu.

Bütün bu kimi işlərə baş vurması onu sübut edirdi ki, bu gənc çox böyük istedad sahibidir. Bu fitri qabiliyyət getdikcə daha qabarıq şəkildə üzə çıxdı.

Böyük şairimiz Səməd Vurğunun belə şeiri vardır.

*“Arzular, diləklər həvəsdən doğur,
Can nəyə lazımdır həvəs olmasa.”*

Artıq uşaqlıq şıltaqlığı arxada qalırdı. Onun fitri istedadı ilə həvəsi vəhdət yaradaraq onu gələcək musiqiçi kimi hazırlayırdı.

Dahilərdən biri deyib ki, -“İncəsənət çox qısqancdır, o, istəyir ki, bütün ömrünü ona həsr edəsən”.

Xanlar gənc ömrünü artıq musiqi ilə keçirirdi. Bu aləm onu özünə çəkirdi. El arasında belə bir söz var: “Musiqi bəzəkli gəlin kimidir. O, səni özü tərəfə çəkir”. Əsl sənətə xidmət edənlər musiqinin necə cazibədar, ovsunlu olduğunu yaxşı anlaşırlar.

Rus bəstəkarı Dmitri Şostakoviç demişdir: “Musiqini sevmək üçün onu dinləmək lazımdır”.

Xanlar əlinə düşən qrammofon vallarını, lentləri dinlər, sevdiyi nəğmələri, xüsusilə oyun havalarını qeyri-adi yaddaşı hesabına tezəcə də öyrənirdi.

Yazımızın bu hissəsində bir az geriyyə dönməli olacağıq. 1970-ci ildə Xanlar qarmon sənətini daha mükəmməl öyrənmək üçün Qaraçuxur qəsəbəsindəki Mədəniyyət Sarayının musiqi kursuna daxil olur. Uşaqlıq dostu Vaqif Bağirov da onunla bir oxuyur.

Burada İbrahimov Mirzə müəllimin sinifində çox şey öyrənir. Mirzə müəllim ona xüsusilə muğamları diqqətlə öyrədir. Çünki, Xanlar oraya gələndə artıq mahnılar və oyun havalarının çoxusunu demək olar ki, bilirdi.

Bütün bu qeyd olunanlar tarixə çevrilir deyə bir haşiyə çıxmaq:

“Mirzə müəllim qəlbi təmiz vicdanlı və əxlaqlı adam olduğu üçün bütün bildiklərini ən istedadlı tələbələrə ürəklə öyrədirdi. O, işlədiyi

Mədəniyyət Sarayında uzun illər tələbələr hazırlanmışdır”.

Xanlar “beşillik qarmon kursu”nu üç ilə bitirib “vəsiqə” alır.

“Kəlilə və Dimnə” kitabında yazılıb. “Nə qədər çalışsalar da hünər və istedadın qarşısını almaq mümkün deyil”

Düzdür, Xanların musiqi ilə məşğul olması qarşısında heç bir sədd yox idi. Atası və doğmaları onun bu əməlindən məmnun idilər.

Lakin qeyd etmək ki, bu cavan oğlan öz istedadı, çalışqanlığı, musiqiyə bağlanması ilə özünə yol açdı.

Artıq o, özü də fitri istedadın onu öz ardınca çəkib aparmasının əksinə sıxa bilməzdi.

İstəkli şairimiz Məhəmməd Hadi demişdir: -”Elmin, hünərin mərifətin varsa, buyur gəl!

Yoxsa bu həyat aləminə olma bir əngəl”. Xanlar sənətə öz hünərilə gəlmişdi.

Bəzi valideynlər özlərinin arzusu əsasında musiqi qabiliyyəti olmayan övladlarını musiqi təhsilinə gətirirlər. Musiqi müəllimləri onlara övladlarının istedadsız olduqlarını dedikdə, razılaşırlar, hətta inciyirlər- Sonrakı dövrdə bu uşağı müxtəlif yollarla, tanışlıqla texnikuma, ali musiqi ocağına düzəltməyə nail olurlar. Lakin, həmin övladlar ya sənətimizə əngəl olurlar və yaxud bu işdən uzaqlaşır.

Xanlargin yaşadığı Əmircan qəsəbəsində Rafiq adlı kamança ifaçısı var idi. O, bir gün Xanların qarmon çalmağını görüb çox bəyənir və onu Azərbaycan Dövlət Filarimonyasına aparır. Rəhbərlik onun ifasını diqqətlə yoxlayandan sonra işə götürürlər. Beləliklə Xanlar Cəfərov 1972-ci ilin sonlarından etibarən Azərbaycan Dövlət Mahnı və Rəqs ansamblında işləyir. Burada çalarkən o, ansamblın tərkibində keçmiş SSRİ məkanının böyük şəhərlərində, həmçinin ölkənin paytaxtı Moskvada konsertlərdə olur. Belə məsuliyyətli konsertlər Xanları get-gedə

Vaqif Bağirov

peşakar musiqiçi kimi daha da formalaşdırır və dünya görüşünü artırır.

Bir gün Əməkdar İncəsənət Xadimi, bəstəkar-tarzen Ağası Məşədibəyov Filarmoniyada məşq zamanı Xanları dinləyir, çox bəyənir və onu rəhbəri olduğu "Azərbaycan təranələri" xalq çalğı alətləri ansamblına dəvət edir. Bu məşhur ansambl da Filarmoniyada yaranmışdı. Ansamblın solistləri Azərbaycanın ən tanınmış xanəndələri, əməkdar və xalq artistləri idi. Həmçinin xalq artisti Zeynəb Xanlarova konsertlərə o dövrdə "Azərbaycan təranələri" ansamblı ilə gedirdi. Xanlar bu ansamblın tərkibində ən iri, bir-birindən maraqlı və möhtəşəm konsertlərdə çıxış edir. Zeynəb xanımla onların İrəvan səfərində də təmtəraqlı, izdihamlı konsertləri olur. Məşhur qarmonçu Avtandil İsrailov da bu konsertdə solist kimi çıxış edir.

A.Məşədibəyov rəhbərlik etdiyi ansamblı mahir ifaçıları cəlb etmişdi.

Mirzə İbrahimov, Fərhad Eyvazov,
Ramiz İsmayılov

Bəzən konsert səfərlərinə gedəndə ansamblı əlavə olaraq daha məşhur, ustad musiqiçiləri də dəvət edərdi. belə sənətkarlardan mahir klarnetçalan Şəmsi İmanov, qarmonçalan Abbas Abbasov və başqalarının adlarını göstərmək olar.

Bu ifaçılar sənət səfərlərində həm də solist kimi öz ifalarını təqdim edirdilər. Ansambl hər il bütün yay aylarını Şimali Qafqazın ən görməli yerlərində, kurort şəhərlərində konsertlər verirdilər. Keçmiş SSRİ məkanının hər yerindən istirahətə gələn müxtəlif xalqların nümayəndələri üçün verilən konsertlər Azərbaycanın musiqi mədəniyyətinin əsl və layiqli təbliği idi.

Belə konsertlərin hazırlığı üçün keçirilən məşqlərdə iştirak edən Şəmsi İmanov Xanlar haqqında belə söyləmişdi: "Səhnədə məşq gedirdi. Yanımda qarmonçalan uşaq öyləşmişdi. Olduqca usta çalğısı var idi. İnanmağım gəlmirdi. Gözümü yumurdum. Elə bilirdim böyrümdə yaşlı, ustad bir sənətkar öyləşib. Gözümü açıb görürdüm ki, yanımdakı qarmonçu uşaqdır. Doğrudan da heyvətli bir iş idi".

Göründüyü kimi Xanlar 1970-ci illərin əvvəllərində neinki dinləyi-

cilər, hətta ən böyük sənətkarlar tərəfindən qəbul olunurdu.

Xanlar Cəfərov 1974-1976-cı illər ərzində ordu sıralarında olmuşdur. Ordudan qayıtdıqdan sonra əvvəlki iş yerinə Dövlət Filarmoniyasına qayıdır, "Azərbaycan təranələri" xalq çalğı alətləri ansamblında çalışır.

1978-ci ildə Azərbaycan Qastrol Konsert Birliyi yaranır və Filarmoniyada çalışan xalq çalğı alətləri ansambları və bütün solistlər oraya köçürlər.

1982-ci ilin iyul ayına qədər Xanlar bu mədəniyyət müəssisəsində çalışır. Bir müddət tərzən Tofiq Məmmədovun qrupunda, daha sonra xalq artisti, tərzən Hacı Məmmədovun rəhbəri olduğu xalq çalğı alətləri ansamblında solist və müşayiətçi olan Xanlar daha yaxşı tanınmağa başlayır.

Şair Ramiz Rövşenin belə bir fikri var: "Yazmaq üçün insanın içində bir işıq, sevinc olmalıdır".

Bütünlükdə bunu yaradıcı adamların hamısına şamil etmək olar.

Xanlar artıq yaratmağa, musiqi bəstələməyə, eşitdiyi, çaldığı xalq musiqi nümunəsinə yeni əlavələr etməyə başlamışdı. Məşq etməkdən doymurdu. "Ən ağıllı dərs özünə keçdiyin dərsdir"-deyirlər. Xanlar evində məşq zamanı özünə dərs keçirdi elə bil. O, özünü əsl sənətdə axtarırdı onun ürəyində əsl sənət eşqi vardı.

1970-ci illərdə Əmircanda Bağirovlar musiqiçi ailəsi var idi. Ailənin başçısı Şaban kişi bacarıqlı insan, ali təhsilli mühəndis idi. Onun musiqiyə bağlı olması övladlarına da sirayət etmişdi. Şaban kişi yaxşı klarnetçalan idi və Şəmsi İmanovla yaxın münasibətdə olurdu. Onun oğlanları Arif nağara, Vaqif qarmon, Akif balaban, Rafiq isə qoşa nağara çalırdı. Şaban kişi övladlarının musiqi tərbiyəsi ilə də ciddi məşğul olurdu.

Xanlar bu ailədən Ariflə, xüsusilə özü ilə tay-tuş olan qarmonçalan Vaqiflə yaxın dostluq edirdi. Ariflə birlikdə toylarda çalardı. Xanlarla Vaqifin sənət yoldaşlığı çox maraqlı idi. Bir-birinin evlərində tez-tez görüşər, hərə öz qarmonunu götürərək birlikdə məşq edərdilər. Bəzən məşqlər saatlarla uzanardı. Onların bir-birinin həvəsinə çalması, bir-birlərindən geri qalmaq stəməmələri həqiqi sənət rəqabəti hər ikisini daha da püxtələşdirirdi. Xanların gənclik illərini xatırlayanlar deyir ki: -O, sənətinə qarşı həmişə tələbkər olub. Ev məşqlərində bəzən elə olub ki, ifası cəld, çətin rəqs melodyasının üzərində bir ay çalışıb.

Xanlar "Az-konsert"də Hacı Məmmədovun kollektivində işlərkən ən məşhur müğənnilərlə birlikdə Bakıda və rayonlarda sayı-hesabı bilinməz qədər konsertlərdə olmuşdur.

1983-cü ildə Xanları klarnet-balaban ifaçısı Fərhad Hüseynovun rəhbərliyi ilə instrumental ansamblın tərkibində keçirmə yolu ilə Nizami adına Mədəniyyət və İstirahət parkına işə göndərilir. Bir müddət burada çalışır. Rəhbərliyin əmrilə o, 1984-cü ildən yenidən Azərbaycan Qastrol-Konsert Birliyinə qaytarılır və ən böyük tədbirlərə göndərilir.

Xanlar 1988-ci ilə qədər burada fəaliyyətdə olur.

Xanların 1979-80-cı illərdə estrada müğənnisi Akif İslamzadə ilə də sənət yoldaşlığı olmuş, Bakının şadlıq saraylarında və restoranlarında çalib-oxumuşlar.

Ümumiyyətlə ən yaxşı musiqiçilərdən biri kimi çoxları onunla yaradıcılıq əlaqələri qurmuşlar. Buna misal olaraq cazmen-bəstəkar xalq artisti Rafiq Babayevin, əməkdar incəsənət xadimi Səyavuş Kəriminin adlarını göstərmək olar.

O insanlar həyatda nüfuz və uğur qazanırlar ki, onlar ömür pillələrini bir-bir qalxırlar. Xanlar ömür pilləkanında səbrlə, dözümlə qalxdıqca, sənət pillələrini də bir-bir uğurla qalxaraq ucalırdı.

1980-ci illərin ikinci yarısından müğənni Nisə Qasımova ilə sənət əlaqələrinə başlayan Xanlar Cəfərov istedadlı musiqiçiləri ətrafına toplayır. Əslində bu ansambl əvvəllər bəstəkar Ələkbər Tağıyevin rəhbərliyi altında "Arzu" adı ilə tanınırdı. Nisə Qasımova və digər müğənnilər bu ansamblın müşayətilə Ə. Tağıyevin çox sevilən mahnılarını oxuyurdular. Xanlar ansamblın musiqi rəhbəri kimi ciddi yaradıcılıq işləri quraraq yeni səslənmə yaradır. Bu dövrdə musiqiçi kimi digər müsbət cəhətləri üzə çıxır. Məlum olur ki, ansambl ilə işləmək qabiliyyəti, alətlərin səslənməsini duyma bacarığı, onların bir-birilə uzlaşdırma səriştəsi artıq onun əsl işidir. Xanlargil Nisə Qasımova ilə Televiziya və Radiomuzda müntəzəm çıxışlar edir, Bakı və ətrafda konsertlərdə olurlar. Nisə Qasımova ilə ansambl Dağıstanda uğurlu konsertlər verir.

Nisə Qasımova ilə sənət yoldaşlığı Xanlara şöhrət gətirir. Belə ki, ifaçılıqdan başqa onun digər yaradıcılıq cəhətləri də daha qabarıq şəkildə üzə çıxır. Musiqi ictimaiyyəti Xanları yaradıcı sənətkar kimi qəbul edir. Xanların N.Qasımova ilə yaradıcılıq əlaqələri bu günə qədər davam edir.

1988-ci ildə Azərbaycan Dövlət Muğam Teatrı yaranarkən Xanlar da işə dəvət olunur. O, burada bir il fəaliyyəti dövründə səmərəli iş göstərir. Müxtəlif saraylarda, həmçinin televiziya, radioda xanəndələrimizi, xalq artistləri İslam Rzayevi, Qədir Rüstəmovu, Aygün Bay-

ramovanı, Famil Nəcəfovü, Əsgər Məmmədovu və b. müşayiət edir. Buradakı fəaliyyəti zamanı Xanların zərgər dəqiqliyi kimi göstərdiyi solo çalğıları, unikal sənəti aşkar olur.

1990-cı ildə Bakıda "Ümid" instrumental ansambl yaranır. Ansamblın tərkibi Özbəkistandan yaşayış yerlərindən çıxarılmış Axısxa türklərindən və Qərbi Azərbaycandan deportasiya olunmuş azəri türklərindən ibarət idi. Kollektivi yaratmaqda məqsəd onların doğma yurdlara qayıtmaq arzu və həvəsini gücləndirmək, ümid çırağını yandırmaq idi. "Ümid" ansamblını yaradan Axısxa türkü Faiq Azgurluya məsləhət görürlər ki, təşkilatçılıq, yaradıcılıq qabiliyyəti olan, ansambl işini gözəl bilən Xanları musiqi rəhbəri kimi dəvət etsin. F.Azgurlu belə də edir. Ansamblı təşkil etmək Xanlara həvalə edilir.

1990-cı il "20 Yanvar" faciəsindən sonra axıdılan günahsız qanların yerdə qalmaması üçün savaşıyan, öz azadlığı və Dövlət müstəqilliyi uğrunda çarpışan xalqımızın arzuları və ümidləri çox böyük idi. Belə bir dövrdə yaranan "Ümid" ansamblının özü də çoxlarının ürəyində ümid çırağı yandırmışdı.

Xanlar ansamblı üçün zəngin, rəngarəng repertuar yarada bilmişdi. Burada səslənən hər bir əsər, hətta xalq mahnıları özü də yeni səpgidə idi. Bütün xalq çalğı alətləri və instrumental ansambllarımızdan öz ifa tərz, üslubu, çalğı manerası ilə fərqlənən "Ümid" Şərq və Avropa üslubunun birgə sintezini yaratmışdı. Bütün bunlar Xanlar kimi yeni fikirli bir sənətkarın musiqi duyumunun və aydın, parlaq düşüncələrinin məhsulu idi.

Ansamblın tərkibində Azərbaycan milli alətləri ilə birlikdə, violençel, skripka, baş gitara, Avropa "zərb alətləri dəsti" birlikdə gözəl həmahənglik yaradaraq orkestr səviyyəsində səslənirdi. Burada X. Cəfərovun incə zövqü, yaradıcılıq təxəyyülü və işgüzarlığı mühüm rol oynayırdı. Ansambl üç il fəaliyyətdə olmuşdur.

1941-ci ildə dahi şəxsiyyət, böyük bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin göstərişi və iştirakı ilə xalq çalğı alətləri ansamblı yaradılır və rəhbərlik muğam bilicisi, tarzən-pedaqoq Əhməd Bakıxanova tapşınır. Ə. Bakıxanov ansambl ilə xüsusi zövqlə, ustalıqla, dəqiqliklə işləyərək repertuara klassik muğamları, təsnifləri, dərnamə və rəngləri, xalq mahnılarını və bəstəkar əsərlərini daxil edərək lentə yazdırmışdır. O, bu ansamblada ardıcıl olaraq musiqiçilər və xanəndələr yetişdirmişdir.

1963-cü ildə məşhur tarzən Əhsən Dadaşov Azərbaycan Televiziya-sı və Radiosu Komitəsi nəzdində xalq çalğı alətləri ansamblı yaradır. Ansambl əsasən gəncləri cəlb edir. Yeni həvəslə, yeni tərzdə, yeni ampulada işə başlayan kollektiv böyük və uğurlu yaradıcılıq yolu ke-

çir.

Ə.Dadaşovun rəhbərlik etdiyi kollektiv yaradıcılıq səpgisi ilə, Ə.Bakıxanovun və Ə.Quliyevin yaratdığı kollektivlərdən fərqlənir. Əhsən müəllimin sənətində fantaziya, incə, həssas duyum və bəzəklər çox olduğu üçün bunlardan ansambl işində ustalıqla istifadə edirdi.

Adları çəkilən kollektivlər və onlardan sonra meydana gəlmiş neçə-neçə ansamblar özlərinə məxsus sənət yollarını addımlayaraq bu günə qədər gəlib çıxmışlar.

Mübaligəsiz deyə bilərik ki, ustad sayılan və ansambl yaradıcılığında öz dəsti-xətti olan Ə.Bakıxanov və Ə. Dadaşovdan sonra Xanlar Cəfərovun ansambl fəaliyyəti, rəhbərliyi xüsusi qeyd olunmalıdır. Xanların rəhbərlik etdiyi ansambların həmişə öz dəsti-xətti olmuşdur.

“Ümid” ansamblı heç bir mənbədən maliyyə dəstəyi almasa da az vaxt içərisində xeyli iş görmüş, şərəfli yol gəlmişdir. Xanların incə duyumlarla, zərif duyğularla işlədiyi melodiylar, yeni oranjemanlarda müğənnilərin ifaları Azərbaycan Radiosunun fondunda yazılmışdır. Təbii ki, gələcəkdə yaranacaq ansamblar “Ümid”in lent yazılarından çox şey öyrənəcəklər.

“Ümid” instrumental ansamblı fəaliyyətdə olduğu müddətdə Bakının ən böyük mədəniyyət ocaqlarında, Naxçıvanda, Mingəçevirdə, Salyanda və digər şəhərlərdə konsertlər vermişdir. Konsertlərdə əməkdar artistlər Brilyant Dadaşova, Nazpəri Dostəliyeva, İlqar Muradov, Nisə Qasımova, həmçinin Nadir Bayramlı, Ruhəngiz Allahverdiyeva, Səbinə İlyasova, Tunar Rəhmanov və Əliniği İrəvanlı iştirak etmişlər.

1988-ci ildə X.Cəfərov tanınan sənətçimiz Həsənağa Sadıqovun rəhbərlik etdiyi “Mahirlər” ansamblının tərkibində Vyetnam ölkəsində konsertlərdə olmuşdur. O, 1989-cu ildə məşhur cazmen, bəstəkar, xalq artisti Rafiq Babayevin musiqi qurupu ilə birlikdə Afrikaya maraqlı sənət səfərlərinə getmişdir.

Xanlar eyforiyaya qapılmır, uğurları ilə kifayətlənmir və daim yaradıcılıq axtarışlarında olur.

Radiomuzun fondunda Xanların bəstələdiyi, öz ifasında yazılmış lentləri qorunur.

Onun özünün 30-dan çox rəqs melodiyası var. Onların çox az qədər lentə alınıb. Xanların öz səpgisində mahnı bəstəkarlığı da vardır. 15-ə yaxın mahnı bəstələmişdir. Bu mahnılar Nisə Qasımova, Səməd Səmədov və Teyyub Aslanovun ifasında səslənir. Bunlardan başqa o, qarmonda çalmaq üçün “Daimi hərəkət” bəstələmişdir.

Sədi Şirazi deyib:

*-"Düzlüyü çox sevər taleyi yazan,
Görmədim düz yolda yolunu azan".*

Xanlar öz tale yazısının hökmü ilə öz düz, doğru yolunu tutaraq həyat və sənət səlnaməsini yazaraq yol gəlir. Necə deyərlər, karvan yolda, sarvan öndədir.

2002-ci ildə Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti, "Azərneftyağ" istehsalat birliyində "Neftçi" Mahnı və Rəqs ansamblı yaranır. Bədii rəhbər tarzən Fikrət Verdiyev istedadına və qurub-yaratmaq qabiliyyətinə yaxşı bələd olduğu Xanlar Cəfərovu kollektivə musiqi rəhbəri gətirir. Ansamblın tərkibinin seçilməsi, repertuarın tərtibi Xanların fikirləri ilə düzgün formalaşır. Xalq ruhundan qopub gələn xoş ahəngli melodiylar, diringələr Xanların oranjemanında canlı konsertlərdə səslənmiş, lentlərə yazılmışdır.

Misal üçün Ə.Dadaşovun "Rahab rəngi", "Rast rəngi"ni və s, göstərmək olar. Bu melodiylar elə işlənib oranjeman olunmuşdur ki, dünyaya səs xəzinəsinə daxil olmalı havalardır.

Xanların bəstələdiyi "Çahargah dərəcəsi" eyni adlı muğama xas olan bütün xüsusiyyətləri özündə əks etdirir. Çahargahın bütün şöbə və guşələri burada təcəssüm tapır. "Neftçi" ansamblının bütün konsertlərində "Çahargah dərəcəsi" əzəmətlə səslənir. Bunlardan başqa X.Cəfərov klassik muğam "Çahargah"ı ansambl üçün xüsusi məharətlə işləmişdir. Burada ansambl ifası, ayrı-ayrı alətlərin solo çıxışları, xanəndələrin muğamın hər bir şöbə və guşələrini oxuması tam əhatə olunur. "Çahargah" bu şəkildə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının səhnəsində böyük uğurla səslənmişdir.

2004-cü ildə "Neftçi" Mahnı və Rəqs ansamblı Moskva şəhərində konsertlər vermişdir. Bu konsertlərdə kaman ustası, Xalq artisti Həbib Əliyevin də çıxışları hərarətlə qarşılanmışdır. Xanların hazırladığı repertuarı Moskva tamaşaçıları alqışlamışdır. Ansambl solistlər Aygün Bayramovanı, Feyruz Səxavəti, Nazpəri Dostəliyevanı, Bilal Əliyevi müşayiət etmişdir.

Burada bir az geridə qalmış illərə nəzər salmaq yerinə düşər. X.Cəfərov 1999-2001-ci illər ərzində Moskva və Sankt-Peterburq şəhərlərində N.Qasımova ilə birlikdə çalışmış, musiqimizi ləyaqətlə təmsil etmiş, milli qarmonumuzun ecazkar səsinə başqa xalqların nümayəndələrinə sevdirmişdir.

Xanlar milli qarmonumuzun təkmilləşməsi yolunda da öz fikirlərini

yürütmüşdür. O, ilk dəfə Azərbaycan qarmonuna akkordeonda olduğu kimi "registr" düzəltmişdir.

1989-1991-ci illərdə müxtəlif vaxtlarda qardaş Türkiyə ölkəsində səfərlərdə olaraq Xanlar öz solo təqdimi ilə qarmonumuzu türklərə sevdirmişdir. Bu səfərlərə o, "Muğam Teatrı"nın tərkibində getmişdir.

X.Səfərovun ömür səlnaməsinə nəzər salsaq uğurlu bir sənət yolu keçən, məhsuldar bir sənət adamıyla yaxından tanış olmuş olarıq.

Onu deməyə borcluyuq ki, X. Səfərov öz istedadı, bacarığı, işgüzarlığı, cəsarəti hesabına gördüyü işlərin, etdiyi xidmətin əvəzini və cavabını layiqincə almamışdır. Bu cür istedadlar daimi nəzarətdə olmalı və layiqincə təbliğ olunmalıdır.

X.Cəfərov 1979-cu ildə ailə qurub. İki oğlu, bir qızı vardır. Oğlu Simran skripka ifaçısıdır.

Toy musiqiçilərinin belə bir ənənəsi vardır. Onların toy məclisləri başqalarınınkindən xeyli fərqlənir. Bu məclislərdə qonaqlar əsasən toy musiqiçiləri olur. Belə toylarda çalmaq üçün ən mahir ifaçılar dəvət olunur. Adi çalğı çalan musiqiçilər belə tədbirlərdə baş çıxara bilməzlər, bəyənilməzlər.

Bu kimi toyların repertuarı da adi məclislərdəkindən fərqlənir. Belə ki, bu toylarda samballı, çətin, nadir musiqilər, ən yaxşı oyun havaları, nadir bəstəkar əsərləri səslənir, ayrı-ayrı alətlərin solo təqdimatları dinlənilir.

Hər dövrün çoxlar tərəfindən qəbul olunan, bəyənilən musiqiçiləri olur. Həmin musiqiçilər öz dövrünün "musiqiçi toyları"nı idarə edirlər.

Vaxtilə Ələkbər Əsgərov, Zakir Mirzə, Zöhrab Məmmədov və ya Aftandil İsmailov, Vəli Qədimov, Ramiz Həsənovdan ibarət toy dəstələri (bir çox hallarda gitaraçı Rəmiş də belə heyətə daxil edilərdi) "musiqiçi toyları"nda çalardılar.

1990-cı ildən başlayaraq belə toylarda ya Xanlar Cəfərovun və ya Ənvər Sadıqovun dəstələri çıxış edirlər. Gənc musiqiçilər belə toylardan kənar qalmırlar. Onlar belə məclislərdə qonaq kimi həvəslə və maraqla iştirak edir və çox şey öyrənirlər. Toydan sonra həmin gənclər belə musiqiçilərin audio və video kassetlərini əldə edərək ondan layiqincə istifadə edərək inkişaf edirlər.

Xanların son dövrlərdə çaldığı toyların lent yazılarının hesabına gənc musiqiçilərimiz xeyli inkişaf tapmışlar. Beləliklə "Xanlar məktəbi"nin davamçıları durmadan artır.

Qısa ömrün böyük sənət bəhrəsi

Azərbaycanımızın dilbər guşəsi sayılan Qarabağ ərazisinə aid, füsunkar təbiətli, ulu Bərdə xalqımıza nadir şəxsiyyətlər, sərkərdələr, alimlər, memarlar, şairlər, yazıçılar və müxtəlif sənət adamları bəxş edərək öz ad-sanını, şan-şöhrətini daha da ucaltmışdır.

850 il öncə Şeyx Nizami Gəncəvi (1141-1209) Bərdəni bu ərənlər yurdunu sevə-sevə vəsf etmişdir.

Tarixən bu torpaqda gözəl səsli xanəndələr və peşəkar musiqiçilər yetişmişdir. Belə sənətkarların hər biri sənətilə el-obasına, xalqı-

na öz sənətinin dəyərincə xidmət edərək vaxtında öz işini görüb getmişlər.

Az yaşamış, lakin qısa ömründə böyük sənət nailiyyətləri ilə sevilib-seçilmiş, qarmon ifaçılığında öz cığırını açmış, sənət dünyamıza öz ifa tərzilə gəlmiş, barlı-bəhrəli bir iş görmüş Zəhid Bərdə torpağından tumurcuq-tumurcuq boy ataraq Azərbaycan musiqisində məşhurlardan birinə çevrilmişdir.

Məmmədzadə Zəhid İsbəndiyar oğlu 1962-ci il mart ayının 4-də Bərdədə dünyaya göz açmışdır.

İsbəndiyar Süleyman oğlu Məmmədov Şuşalıdır. O, Şuşada anadan olmuş və orada boya-başa çatmışdır. Doğma yurdunda mühasib və mağaza müdiri işləmişdir. Həyat yoldaşı Humay Kərim qızı Məmmədova Tərtərdə anadan olmuşdur. O, da Şuşa şəhərində mağaza müdiri işlə-

mişdir.

Ailə sonralar Bərdə şəhərinə köçmüşdür.

Zahid 1968-ci ildə Bərdə şəhərindəki 1 saylı məktəbin 1-ci sinfinə getmişdir. O, 1978-ci ildə orta məktəbi uğurla başa vurmuşdur.

Kiçik yaşlarından Zahidin musiqiyə həvəsi özünü büruzə vermişdi. Qardaşı Cahidin xatirəsindən:

"Biz balaca olanda ailəmiz yay aylarını həmişə Şuşa şəhərində keçirərdi. Zahidin 4-5 yaşı olardı. Anam yenə bizi Şuşaya aparmışdı. Bir dəfə şəhər gəzintisinə çıxarkən dükanda uşaq oyuncaqları şöbəsində balaca qarmonu gören Zahid əlini uzadıb onu istədi. Anam həmin qarmondan ikisini, birini Zahidə, birini isə mənə aldı. Yadımdadır, səhərdən axşamacan balaca Zahid qarmonla əlləşir, çalmağa çalışır, yorulmaq bilmirdi. Axşam yatanda da qarmonu yastığının yanına qoyurdu. Bir müddətdən sonra onun qarmonunun dilləri sınıb töküldü. Mənim üçün alınan qarmonu götürüb öyrənməyə başladı. Mən isə nağara çalmağı öyrəndim".

Zahidin musiqiyə olan sonsuz həvəsini gören Humay xanım oğlunun musiqi təhsili alması qərarına gəlir. Beləliklə, 1973-cü ildə Zahid Bərdə 1 saylı uşaq musiqi məktəbinin qarmon sinfinə qəbul olunur.

İxtisasca tarixçi olan, həm də muğam bilicisi, yaxşı musiqiçi, gözəl qarmon ifaçısı kimi tanınan, Bərdə Musiqi Məktəbində qarmon sənətindən dərs deyən Əşrəf Əzimov (1938-1996) qardaşı oğlu Zahidin nadir istedadını görüb öz sinfinə gətirərək, onunla sonsuz həvəslə və çox ciddi məşğul olur.

1974-cü ildə musiqi məktəblərinin qarmon sinfində təhsil alan şagirdlərin "Rayonlararası baxış müsabiqəsi"ndə iştirak edən Zahid birincilik qazanaraq "diplom" və "fəxri fərman" alır.

Həmin ildə Z.Məmmədzadə təhsil aldığı musiqi məktəbinin xəttilə Azərbaycan televiziyasının proqramlarının birində həm məktəb şagirdlərindən ibarət xalq çalğı alətləri ansamblının tərkibində və həmçinin ayrıca olaraq solist kimi iki xalq oyun havasını ifa etmişdir. Hər il Bərdə musiqi məktəbinin ansamblı və Zahid televiziya konsertlərinə dəvət olunurdu. Bütün bunlar onun istedadını geniş şəkildə üzə çıxarmaqla bərabər ifaçılığa olan maraq və həvəsini daha qüvvətləndirirdi.

İlk dəfə Zahid 1975-ci ildə gənc xanəndə Vidadi Bərdəli ilə toy şənliyində çıxış etmişdir. 13 yaşlı Zahid tay-tuşu olan Vidadi ilə toyda məhərrətli çıxışları ilə çox sevilmiş və sonralar elimizin şənlikləri onları öz çevrəsinə almışdır. Vidadi böyük istedadla və yüksək diapazonlu saqraq, zənguləli səse malik olduğu üçün yetkinlik yaşa çatanda məşhurlaşdı. O, 1980-ci illərdə xüsusilə Salyan, Neftçala, Əlibayramlı, Sa-

birabad rayonlarında çox sevilib.1976-cı ildə Qarabağ toylarının birində Zahid tanınan xanəndə Yaqub Məmmədovla birlikdə olduğu zaman şirin çalğı ilə ustad sənətkarın diqqətini cəlb etmişdi.

Y.Məmmədov bu uşağın gələcəkdə yaxşı qarmonçalardan biri olacağına inandığını söyləmiş və dəfələrlə Zahidi özüylə Bərdə toylarına aparmışdır. Onların sənət yoldaşlığı xeyli sonralar da davam etmişdir.

Televiziya verilişində. Zahid Məmmədzadə, Brilliant Dadaşova və rejissor Azər

Zahidin ustad xanəndələrdən Ə.Əliyev, Ş.Kürdoğlu, Q.Rüstəmov, İ.Nəbiyev, S.Məmmədov və başları ilə sənət ilişgiləri olmuş, onlarla konsertlərə və toylara getmişdir.

Tanınan müğənni M.Kazımov hələ tanınmazdan əvvəl Bərdədə Texnikumda təhsil alarkən Z.Məmmədzadə ilə toy yoldaşlığı edərdi.

1976-cı ildə Xan Şuşinski Bərdədə, ən yaxın dostu xanəndə Cəlal əminin qohumunun toyunda oxuyarkən, həmin məclisdə qarmonçu Zahid toy dəstəsinin üzvü olmuş, onun çalğısı Xan əminin çox xoşuna gəlmiş və tərifli sözlər söyləmişdir.

Zahidin ailədə aldığı tərbiyə və nəslindən gələn saflıq, yüksək mədəni dəyərlər həlim xasiyyətinə, sakit təbiətinə sirayət etmiş, əxlaqlı bir insan kimi yetişməsində mühüm rol oynamışdır. Onun yüksək tərbi-

yəsilə sənət əxlaqı bir-birinə təkan verərək yaradıcılıq yolunu rəvnəqləndirirdi.

Bundandır ki, o, az yaşlarından böyük sənətkarlarla davranmağı, ünsiyyət yaratmağı bacarır, onlarla yanaşı sənətdə addım ata bilirdi.

Zahidin çalgısı çoxlarını məftun etmiş, sadə insanların sevimlisinə çevrilməklə bərabər yaradıcı adamların, ziyalıların da nəzər-diqqətini özünə yönəltdirmişdi.

Haqqında qəzetlərdə, jurnallarda məqalələr yazılaraq, yüksək fikirlər söylənmiş, ona şerlər həsr olunmuşdu.

*Cavansan, ürəyin, eşqin çeşməsi,
Talehin həmişə gülsün, qardaşım.
İstərim çaldığın qarmonun səsi,
Hər eldən, obadan gəlsin, qardaşım.*

Bu fikirləri "Əzizim Zahid" adlı şerində Tofiq Bayram (1934-1991) söyləmişdi.

Z.Məmmədzadə 1978-ci ildə Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutuna daxil olaraq 1982-ci ildə buranı bitirir. Təhsil aldığı ocaqda keçirilən bütün ədəbi-bədii gecələrdə, mədəni-kütləvi tədbirlərdə bir ifaçı kimi çıxış edir. Həmin dövrdə o, tələbə və müəllim heyətinin və rəhbərliyin dərin hörmətini qazanaraq, ən sevimlilərdən biri olmuşdu.

Zahidin peşəkar musiqiçi kimi ilk televiziya çıxışı 1978-ci ilə təsadüf edir. O, "xoş gördük, tələbə" adlı verilişdə özünün bəstələdiyi "Ülviyyə" adlı rəqs melodiyasını və bir neçə xalq mahnısını ifa edərək yaddaşlarda qalmışdır.

Gənc ifaçı 1979-cu ildən mərhələlərlə öz bəstələri "Ülviyyə", "Əfsanə", "Məftunə", "Nişanə", "Fərqanə", "Qarabağ gözəlləməsi", "Digəri", "Nigəri", "Lətafəti", "Turalı", "Dostluq", "Badamı", "Vüsələ", "Zəriflik", "Sara gözəlləməsi", "Anarı", "Tərlandı", "Məhəbbət", "Nəminə", "Elbəyi" rəqs melodiyalarını Azərbaycan radiosunun fondu üçün yazdırmışdır.

Onun ifa etdikləri tez-tez radioda səslənərək sevilmiş, televiziya çıxışları öz pərəstişkarları tərəfindən daim izlənilmişdir. Zahidin çaldığı "Əfsanə" rəqsi XX əsrin 80-ci illərində toylarımızın repertuarına daxil olmuş və Azərbaycanın əksər bölgələrində bu melodiyanın sədasına şənliklərdə həvəslə rəqs etmişlər. Həmin dövrdə bütün qarmonçular bu rəqs havasını öyrənmiş və çalmışlar.

1987-1993-cü illərdə Z.Məmmədzadə Bərdə şəhəri 2 saylı Uşaq Musiqi Məktəbində müdir vəzifəsində çalışmış və eyni zamanda öz sənəti üzrə dərs demişdir. İşlədiyi müddətdə özünü bacarıqlı rəhbər, əsl

təşkilatçı kimi göstərə bilmiş, həmçinin sənətini dərs dediyi şagirdlərə sevdirmişdir.

Zahid 1993-cü ildən ailəsi ilə Bakıya köçmüş və burada yaşamışdır.

Bərdə şəhərində toy şənliyi. Xalq artisti, xanəndə Y. Məmmədov, Z. Məmmədzaadə və sənət yoldaşları

Zahid müəllim sənət yoldaşları Y.Məmmədov, N.Musayev, İ.Nəbiyev, V.Bərdəli, Arif Qədimov və V.Quliyevlə tez-tez sənət səfərlərində olardı. Onun tanınmış bəstəkarlar S.Ələsgərov, H.Xanməmmədov, Q.Zülfüqarovla yaxın əlaqəsi var idi. Yaradıcılıq barədə fikir və düşüncələrini onlarla bölüşmüşdü. Bəstəkar R.Paşayevlə, şairlərdən Y.Nəğməkar, M.Məftun ilə Zahidin səmimi dostluğu vardı.

Xalq şairləri B.Vahabzadə, Hüseyn Arif, T.Bayram, xalq artistləri, müğənni L.İmanov və bəstəkar Ş.Axundova Zahidin sənətinə yüksək qiymət vermiş, onun haqqında mətbuatda çıxış etmişlər.

Bütün gənc ömrünü musiqimizə həsr edən Z.Məmmədzaadə tanınmış sənətçilərimizlə müntəzəm əlaqədə olmuş, onlarla yoldaşlıq, dostluq edərək konsertlərdə, müxtəlif tədbirlərdə və toy-büsat məclislərində iştirak etmişdir. Xalq artisti, klarnet ustası V.Qədimov, gitaraçı R.Hüseynov (Rəmiş), tarzənlər R.Rüstəmov, Ə.Əsədov, skripkaçı N.Nuriyev, bəstəkar V.Gərayzadə, mahir qarmonçılar H.Həsənov, X.Cəfərov və çoxları Zahidlə olduqları anları hörmətlə xatırlayır və onun yoxluğuna heyfslənirlər.

Fransada səfərdə. Şəkilə sağdan M.Mansurov, A.Qasimov,
E.Mansurov , Z. Məmmədzadə və tədbirin təşkilatçıları.

Z.Məmməd zadə ona çox doğma olan Bərdə şəhərində müxtəlif vaxtlarda sənət dostlarını başına toplayaraq dəfələrlə solo-konsertlər vermiş, el-obasını sevindirmişdir.

Yorulmaq bilməyən bu insan qarmonu ilə sədaqətlə xalqımıza və onun musiqi mədəniyyətinin çiçəklənməsinə xidmət etmişdir.

1981-ci ildə Gürcüstan Respublikasının paytaxtı Tbilisi şəhərinə çağırılmış, səsyazma studiyasında ifası yazılmış Zahidin lentləri Moskva şəhərinə göndərilmişdir. 1987-ci ildə sənətinin qrammofon valı buraxılmış, az vaxt ərzində Azərbaycanda, SSRİ respublikalarında yayılmış və hətta bəzi xarici dövlətlərə belə gedib çıxmışdır. Qrammofon valında sənətkarımız "Əfsanə", "Qarabağ gözəlləməsi", "Digəri", "Turalı", "Nigəri", "Dostluq", "Seygahsayağı" və "Lətafəti" adlandırdığı melodiyləri ifa etmişdir.

1988-ci ildə dünya şöhrətli xanəndə, xalq artisti Alim Qasımov öz tar-kaman çalanı Malik və Elşən Mansurovlarla Fransa dövlətinə dəvət olunarkən həmin səfərə Z.Məmməd zadə də getmişdir. Fransada bu sənət səfərinin təşkilatçısı və himayəçiləri Zahidi şəxsən özləri dəvət etmişlər. Belə ki, Z.Məmməd zadənin qrammofon valını əldə edib, dinləyib bəyənənlər onun sənətilə yaxından tanış olmaq istəmişlər.

Həmin vaxt Zahidgilin Bərdədəki evinə Mədəniyyət Nazirliyindən telefonla zəng vurulub təcili Bakıya çağırılmış və A.Qasımovla Fransaya göndərilmişdir.

Azərbaycan muğam üçlüyünün çıxışları və Zahidin solo ifaları xarici ölkə tamaşaçıları tərəfindən maraqla qarşılanmışdır.

Fransanın Almaniya ilə sərhədində yerləşən Strasburq şəhərində keçirilən körüklü alətlər, akkordeon və bayan ifaçılarının müsabiqəsinə qatılan Zahid çox böyük uğur qazanmış və yüksək mükafata layiq görülmüşdür.

Sənətkarın fəaliyyətini daha geniş işıqlandırmaq deyə, yazımızın bu yerində arxadakı illərə dönməli oluruq.

Z.Məmməd zadənin 1982-ci il mart ayının 8-də Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında solo-konserti düzənlənmiş və böyük əks-səda doğurmuşdur. Tədbirin son dərəcə uğurlu və anşlaq keçməsinə, tamaşaçıların arzu və istəklərinə rəğmən az müddətdən sonra Z.Məmməd zadənin solo-konsertləri Filarmoniyada bir neçə dəfə də təşkil olunmuşdur.

1983-cü ildə Bakının Binə qəsəbəsində tanınmış, hörmətli bir şəxsin oğlunun toyunda 4-5 toy dəstəsi, sazəndə qrupları, həmçinin məşhur xanəndələr iştirak edirmiş. Bu məclisə mahir saz ifaçısı Aşıq Ədalət və qarmonçu Zahid də dəvət olunubmuş. Məclisdə sənətkarların çox olduğundan hər bir ifaçıya bir-iki dəfə çalib-oxumaq üçün vaxt çatır.

muş. Növbə Zahidə çatanda, o, "Segah" üstə gəzişmələr edərək "Baş saritel" havasını çalır. İfa nəinki toya dəvət olunmuş qonaqların, o cümlədən xanəndələrin, sazandaların və Aşıq Ədalətin də çox xoşuna gəlir.

Zahid elə uşaqlıqdan aşiq havalarına meyl etmiş və onları öyrənərək hafizəsinə toplamışdır. Erkən çağlarından Laçın rayonuna toylara gedərək "Ruhani", "Naxçıvani", "Baş saritel", "Qəhrəmani" və "Yanıq Kərəmini" arzu edən qonaqların sifarişilə çalırmiş.

Efirdə ilk dəfə "Baş saritel"-i səsləndirən Z.Məmməd zadə olmuşdur.

Şairlərimiz B.Vahabzadə və H.Arif ziyalıların toy məclislərinə dəvət olunmuş Zahidin qarmonda ifa etdiyi el havalarını və aşiq melodiylərini həssaslıqla dinləmiş və razılıqlarını bildirmişlər.

H.Arif Zahidlə dəfələrlə görüşmüş və onunla aşiq yaradıcılığı barədə söhbətlər etmişdir.

1970-ci illərin sonları, 1980ci illərin əvvəllərində Zahid xoş səslı, gözəl aavzlı Ağdamlı xanəndə Sədi Məmmədovla (1952-2003) da sənət əlaqələrində olaraq Qarabağda keçirilən toy şənliklərində və konsertlərdə iştirak edərək, el-obaya bol-bol sevinc bəxş etmişdir.

Yevlaxda yaşayan, geniş səs diapozonuna malik, qüdrətli xanəndə İdris Nəbiyevlə Zahid ansambl yaradıb 1980-ci illərdə Türkmənistan və Özbəkistan respublikalarına səfərlərə yollanaraq, milli musiqimizi tərənnüm etmişlər.

Zahid 1991-ci ildə Türkiyəyə səfərə getmiş, türk qardaşlarımızı qarmonunun səsilə valeh etmişdir. Xanəndə Arif Qədimovun oxuduğu xalq mahnıları və "Qarabağ şikəstəsi" alqışlanmışdı.

1994-1995-ci illərdə Z.Məmməd zadənin İran İslam Respublikasının Təbriz və Tehran şəhərlərinə səfərləri Azərbaycan musiqisinin, qarmon ifaçılığımızın orada yaşayan soydaşlarımız qarşısında əyani surətdə və daha yaxından təbliğinə şamil edilməlidir.

Evlərdə keçirilən konsertlər və cürbəcür şənlik tədbirlərində soydaşlarımız Zahidlə yaxından tanış olur, qarmon ifaçılığı haqqında suallar verir, onun çalğılarını dinləyir, video-lentlərə alırdılar. Belə tədbirlərin (bərnamə) əksəriyyətində türk (azərbaycan) musiqiçiləri iştirak edir, onları maraqlandıran el havalarını Zahidin ifasında eşidir, audeo və video kassetlərə yazıb apararaq öyrənirdilər.

Qarmonçalanlar Zahidin yaxınlığında əyləşib muğamlar və oyun havaları çaldıraraq, onun barmaqlarına baxıb öyrənirdilər. Belə sənət səfərlərində müğənnilər Arif Qədimov və Məzahir Kuhi də onunla birlikdə olmuşlar.

Arif Qədimovun xatirələrindən:

- "Biz Təbrizə gedəndə əksər evlərdə Zahidin qrammofon valı və radioda çaldığı melodiylar var idi. Dərhal hiss olundu ki, oralarda Zahid tanınan və sevilən qarmonçalandır. Təbrizli qarmonçaların bəziləri onun çalğı üslubunu tutub, sənət öyrənirdilər.

Bizimlə səfər edən xanəndə Məzahir Kuhinin Astara, Ərdəbil, Təbriz və Tehran şəhərlərində çoxlu qohum-əqrabası var. Onlar gəlişimizə çox sevinir, bizim rahatçılığımız üçün hər bir şərait yaradır və ev konsertlərini təşkil edirdilər.

Z.Məmmədzadə Təbriz şəhərində Şəhriyarın məqbərəsi önündə

Çıxış etdiyimiz belə mərasimlərdə oxuduğumuz muğam, təsnif və xalq mahnılarında Zahidin məni və M.Kuhini müşayiət etməsi də qonaq gələn musiqiçiləri çox maraqlandırır. Hər bir ifadan sonra Zahidə sual verib, soruşub öyrənirdilər. Hamının diqqəti Zahidin qarmonunda olur, nəzərlər onun barmaqlarına dikilirdi".

Zahidin Güneydəki soydaşlarımız qarşısındakı çıxışları açıq dərs, göstərici məşğələ, bir növ tədris xüsusiyyətləri daşımış, xalq musiqimiz və həm də qarmon ifaçılığı sənətinin inkişafına xidmət edən təbliğat əhəmiyyəti kəsb etmişdir.

Zahid və müğənni dostları tarzən bəstəkar Əli Səlimi ilə Təbrizdə görüşmüş, onun məktəbində olmuşlar. Tehrandə yaşayan müğənni-qarmonçalan Rəhim Şəhriyari Zahidi studiyaya dəvət edərək onun ifasında xalq musiqisi nümunələrini və ifaçının yeni bəstələrini lentə alaraq

kassetləri Güney Azərbaycanın Təbriz, Ərdəbil, Zəncan, Mərənd, Xoy, Urmiyə, Culfa, Miyanə, Muğan, Parşabad, və digər şəhərlərinə göndərmişdir.

Haşiyə: - "Rəhim Şəhriyari Təbrizdə anadan olub, boya-başa çatıb. Uşaqlıqdan musiqi ilə məşğul olub. Müğənnilik və qarmon ifaçılığı qabiliyyəti var. Bəstəkarlıqla da məşğul olur.

1991-ci ildən üzü bəri Təbrizə və Tehrana səfər edən Quzey Azərbaycan sənətçiləri ilə əlaqə yaradaraq, onlardan öyrənərək öz sənətini inkişaf etdirmişdir. Hal-hazırda Tehrandə yaşayaraq musiqimizin təbliği ilə məşğul olur. Təbriz, Tehran və Bakı musiqiçilərinin birgə ifalarını lentlərə alaraq, xarici dövlətlərdə yaşayan azəri türklərinə göndərir.

Zakir Mirzə, Vaqif Əsədov, Zahid Məmmədzadə Tehrandə olarkən Rəhim onlardan fərdi qaydada öz evində dərs almış və qarmon ifaçılığına daha mükəmməl yiyələnmişdir. O, öz ansamblı ilə Bakıya, Türkiyənin bir çox şəhərlərinə və neçə-neçə xarici dövlətlərə səfər etmişdir".

Z.Məmmədzadə 1996-cı ildə Almaniyada konsertlər vermişdir.

Fransada yaşayan Əhmədağa bəy adlı yurddaşımız "Fransa-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyəti"nin xətt ilə Zahidin audeo və video lentlərini əldə edərək, vətəndaşı olduğu ölkənin tele-radio verilişlərində musiqimizi təbliğ edir.

1996-cü ildə bir neçə dəfə şair Y.Nəğməkar və Z.Məmmədzadə birlikdə "Xeyriyyə konserti" keçirərək, "Qarabağ fondu"na kömək etmişlər.

1996-1999-cu illərdə Zahid müəllim ifaçılıq fəaliyyətini əsasən Moskva şəhərində davam etdirmişdir.

Zahid 1990-cı ildə ailə qurub, iki oğlu var. Tural və Elbəy. Onlar da istedadlıdırlar. Şaroyeva adına musiqi məktəbinin fortepiano sinfində təhsil alırlar. Ümidliyik ki, gələcəkdə ata yolunu tutan, qaynar təbli musiqiçilər olacaqlar.

Sanki Zahid ölümə tələsdi. Xalqının musiqisi ilə döyünən, yaratmaq eşqilə vuran bir həssas ürək qəfildən dayandı. 37 yaş nədir ki? Hələ nə qədər işlər görəcəkdə. Nə qədər saf arzular qırılıb yarımçıq qaldı. Zahid İsbəndiyar oğlu 1999-cu il noyabr ayının 23-də həyatının mənalı, yaradıcılığının çiçəkləndiyi bir vaxtda dünyasını dəyişdi. Zahid az ömrü ilə çox yaşadı. Ürəyindən süzülüb gələn nəğmələri doğma xalqına bəxş edib getdi.

Biz dostlar, yaxınlar isə hörmətli sənətkarımız haqqında yazmaq üçün qələmə sığırıq və yazımızın sonunda bir daha demək istəyirik ki, ömrünü milli musiqi mədəniyyətimizə bəxş edən Zahidin adı musiqi tariximizdə yaşamalılı və həm də əbədləşdirilməlidir.

Qarmonçalan-Xanəndə

Hər kəsin öz alın yazısı, öz taleyi var. Hər kəs öz taleyinin barını-bəhrəsini dərir. Allahın ona bəxş etdiyi istedadla söykənərək uğurlu bir sənət ömrü yaşayır Nəhməd. Tanrının Nəhmədə verdiyi ağıl, kamal, saf düşüncə, fitri istedad bu gün öz bəhrəsini verməkdə, onu şana-şöhrətə çatdırmaqdadır.

Hüseynov Nəhməd Əhməd oğlu 1962-ci il sentyabr ayının 21-də Bakının Əmircan (Əmirhcan-Xilə) kəndində anadan olub. O, pələng ili, qız bürcündəndir.

Vaxtilə bu kənddən məşhur adamlar, böyük şəxsiyyətlər yetişmişdir. Böyük istedad sahibi, tarixçi, yazıçı, hərbiçi Abbasqulu Ağa Bakı-

xanov, Axund Hacı-Turab, dünya şöhrətli rəssam Səttar Bəhlulzadə, şair Səməd Mənsur, Tofiq Bayram və neçə-neçə istedadlı insanlar, elm və incəsənət adamları dünyaya Xilə kəndindən boylanmışlar. Bu kənd bu gün də istedadları ilə fəxr edir. Belə istedadlardan bir idə Nəhməd Hüseynovdur.

Dülgər sənətilə ailəsini dolandıran, halal zəhmətlə övladlarını böyüdən Əhməd kişi musiqisevər adam idi. Həm də ilk övladının kiçik yaşlarından musiqiyə olan həvəsini və qabiliyyətini hiss etmişdi. Nəhməd 3-4 yaşlarından ağzında hey nəğmələr oxuyurdu. Bu uşağın hansı mahnını zümzümə etdiyini ata-anası hiss etməsələr də buna sevinərdilər. Düşünərdilər ki, görünür nə isə var. Bir az boy atdıqdan sonra Nəhməd radioda və televiziyada verilən konsertlərin hamısını dinləməyə çalışdı. Həyat-bacada oynayanda ağzındakı zümzümələrindən qalmazdı. Məhəllələrində toy-nişan olanda, klarnet-qarmon dəstəsi gəlin aparmağa gələndə balaca Nəhməd musiqi səsi eşitcək, ora qaçar, öz balaca yoldaşları arasında dayansa da bu "sehirli musiqilər" onu gələcək böyük sənət aləminə aparırdı. Bütün bunları seyr edən Əhməd ata gülümsünər, Həqiqət ana isə ürəkdən sevinərək oğlunu öpüb-oxşayıb, iyləyib boyuna baxar, saçlarını tumarlaryıb: "Mənim balaca nəğməkar balam"-deyərdi.

Nəhməd boy atıb məktəb yaşına çatdı. 1970-ci il sentyabr ayının 1-də anası Nəhmədin titrək, kövrək əllərindən tutub 84 sayılı məktəbin birinci sinifinə apardı. Bir neçə aydan sonra balaca Nəhməd sinif yoldaşlarının və müəllimlərinin sevimlisinə çevrildi.

1972-ci il sentyabr ayında atası ad günü münasibətilə Nəhmədə Tatarstanın Kazan şəhərindəki "Musiqi Fabriki"ndə istehsal olunan, təhsil almaq (öyrənmək) üçün nəzərdə tutulan qarmon aldı. Qarmon nəinki Nəhmədi, bütün ailə üzvlərini sevindirdi.

Nəhməd 10 yaşında ikən özü sərbəst qarmon çalmağa çalışırdı. Bir neçə hava öyrəndi. Sonra qəsəbələrindəki mahir qarmon ifaçısı Xanlar Cəfərovdan ev şəraitində fərdi dərsləməyə başladı. Bir müddətdən sonra müəllimi Xanların qohumu Rauf Bünyadovun evinə gedərək çalğı öyrənməsini davam etdirdi.

Onun az vaxt içərisində öyrəndiklərini görüb duyanlar, düşüncəli insanlar Əhməd kişiye tövsiyə etdilər ki, oğlunu musiqiyə qoysun.

Beləliklə Nəhməd 1973-cü ildə Suraxanı rayonundakı Səttar Bəhlulzadə adına Mədəniyyət Sarayındakı beşillik musiqi kursunun qarmon snifinə daxil oldu. Burada müəllimləri Əyyub Babayev, Vahid Axundlu, Kamil Cəfərov, Zemfira Hüseynovadan qarmon sənətinin ibtidaisini, incəlikləri ni öyrəndi. Adları çəkilən müəllimlər Nəhmədin dərse

davamiyyətindən, sənətə həvəsindən, əxlaq və tərbiyəsindən, səmiyyətiyindən və qabiliyyətiyindən razılıq edərtilər.

Nəhmədgil orada təhsil aldığı illərdə onlara "Musiqi savadı" və "Solfecio" fənnlərindən Ü.Hacıbəyovun yetirməsi, bəstəkar, əməkdar incəsənət xadimi Hökumə Nəcəfova dərs deyirdi. Burada Musiqi təhsili aldığı zamanlar 1975-76-cı illərdə Nəhməd o vaxtlar əməkdar incəsənət xadimi olan, sonralar isə bütün fəxri adları qazanan, bəstəkar, drijor, xormeyster Ramiz Mustafayevin Mədəniyyət Sarayında yaratdığı və rəhbərlik etdiyi xorda oxuyur. Göründüyü kimi, qarmon sənəti üzrə təhsil alan, bu işə həvəslə yanaşan Nəhməd oxumağa, mahnı və nəğmələrə heç vaxt biganə qalmamışdır. Həmçinin bu gənc musiqiçi uşaq xalq çalğı alətləri ansamblında da məşğul olurdu.

Bütün bunlar onu gələcək peşəkar yola, izə hazırlayırdı.

1977-ci ildə "beşillik qarmon kurs"nu bitirən Nəhməd sənədlərini Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunun "Xor drijorluğu" şöbəsinə verdi və buraya daxil oldu. Təhsil illərində onun "Xor drijorluğu" üzrə ixtisas müəllimi Ənvər Məmmədov olmuşdur. Nəhməd Texnikumda keçirilən bütün musiqi fənnlərini mükəmməl öyrənməyə çalışırdı. Həmçinin ona burada tar ixtisası üzrə də sənət öyrədirdilər. Gənc və istedadlı tələbə müəllimi Ramiz Aşurbəylidən üç il ərzində tar çalmağı da öyrənə bildi. Texnikum həyatı Nəhmədin gələcəkdə peşəkar musiqi yoluna qədəm qoymasında xüsusi rol oynadı. Musiqi aləmi bu istedadlı musiqiçini Nemət adıyla tanıyır. Yaşadığı məhəllədə, oxuduğu yerlərdə, musiqiçilər arasında hamı onu Nemət deyər çağırır. Çünki, Nemət adı dilə daha tez yatır.

Həm də düşünürük ki, adında qazandığı Nemət sözü, elə bacarığının, qabiliyyətinin, uğurlu musiqiçi sənətinin, işgüzarlığının, çalışqanlığının, hörmət-izzətinin öz həyatına, doğmalarına, əsl-nəcəbətinə və onu sevənlərə gətirdiyi əsl nemətdən qaynaqlanıb. Görünür bu da qismətdən doğur.

1981-ci ildə Texnikumu bitirən Nemət Hüseynov təyinatla Quba rayonunun Püstə-Qasım kəndinə yollanır və burada Mədəniyyət Evinin müdiri işləyir. Çox çəkmir ki, o, hərbi xidmətə çağrılır. Keçmiş SSRİ-məkanının Krasnoyarsk vilayətində 2 illik hərbi xidmətdə olarkən Nemətdə musiqi işini davam edir. Hərbi hissədə boş saatlarda qarmon çalır, əsgər yoldaşlarını sevindirir. Burada o, "Yallı" ansambli düzəldib istedadlı əsgərləri ora cəlb edir. Özü qarmon çalır, oxuyur, yoldaşlarından ibarət rəqs qrupu yaradır və hərbi hissədə verilən konsertlər ona başucalığı gətirir. Komandirlər onların evlərinə tez-tez tərifnamələr göndərirlər. Nemətin "Yallı" ansambli hərbi hissələr arasında 1982-ci

ildə keçirilən "baxış müsabiqə"də 1-ci yer alır. Nemətə "Fəxri fərman"lar təqdim olunur, ona məzuniyyət verilir.

Nemət 1983-cü ildə hərbi hissədən vətənə dönərək ciddi şəkildə məşqlərə başlayaraq sənətini püxtələşdirir, peşəkar sənətə qədəm qoyur. Toy-şənliklərində çalıb-çağırır, uğurlu çıxışlar edir, sevilir və seçilir.

Əmircan, Suraxanı, Hövsan, Türkan, Binə və s. qəsəbələrdə Nemət həm qarmonçalan, həm də müğənni kimi yaxşı tanınır. Onu öz dəstəsiylə birlikdə tez-tez toylara dəvət edirlər.

Nemət Hüseynov 1983-1995-ci illər ərzində Bakı şəhəri 30 saylı "Uşaq Musiqi Məktəbi"ndə qarmon ixtisası üzrə müəllim işləmişdir. Sonrakı illərdə müxtəlif musiqi kurslarında və dərnlərində öz pedo-

"Vətən" XÇA ansamblının üzvləri

qoji fəaliyyətini davam etdirmişdir.

1995-ci ildə Azərbaycan Milli Konservatoriyası tərkibində Musiqi Kollecinə qarmon ixtisası açılarkən Nemət oraya dəvət olunan ilk müəllimlərdən biri idi. O vaxtdan indiyə qədər bu sənətçi bu tədris müəssisəsində not və muğam üzrə nümunəvi müəllim kimi çalışır. Nemət sözün həqiqi mənasında əsl müəllimdir. Öz üzərində müntəzəm çalışır, bilik və bacarığını artırır. O, əsl ifaçı və həqiqi pedaqoqdur. Səbrlə, dözümlə, həvəslə və vicdanla bildiklərini öz tələbələrinə öyrədir. Onun hazırladığı tələbələr imtahan sessiyalarında və baxış- müsabiqə-

muğam rəqs gülüş

lərdə həmişə seçilir. Bundan başqa o, işdən kənar, fərdi qaydada tələbələr yetişdirir ki, bu gənclər peşəkar musiqiylə məşğul olmağa başlayır, təhsillərinin qayğısına qalır, toy-büsatda, konsertlərdə və müxtəlif tədbirlərdə xalqa xidmət göstərirlər.

Nemətin evində korifey sənətkarlarının ifaları olan lent yazılarından ibarət çox zəngin, qeyri-adi "föndü" vardır. O, özü bu sənətkarların ya-

Müğam dərsləri

Qarmonda çalır NEMƏT Hüseynov

Müəllimlər:

Faiq Abasov (sintizator) Rəşad Nəsrullayev (sintizator)

Cavanşir Əliyev (nağara) Məmməd-Hüseyn Məmmədov (qoşa nağara)

Sərxan Dəbrəlimov (balaban) Uzaqub Məmmədov (balaban)

ratdıqlarından vaxtaşırı öyrənərək sənətini artırır və bunları sevimli tələbələrinə öyrədir. Bu gün "Azərbaycan qarmon məktəbi"nin inkişafında Nəhməd Hüseynovun böyük rolu var desək səhv etmərik.

Bu gün Nəhmədin çalğısında Teyyub Dəmirovun, Məmmədağa Ağayevin, Aftandil İsrailovun qarmon ifalarının ətri duyulur. Bununla belə artıq onun da öz "dəsti-xətti" görünməkdədir. Onun çox böyük musiqi duyumu və böyük üreyi var.

Nemət 1996-cı ildən "Suraxanı Neft" NQÇİ-nin Mədəniyyət Sarayında tanınmış musiqiçi Elxan Müzəffərovun rəhbərlik etdiyi "Vətən" adlı xalq çalğı alətləri ansamblında çalışır. O, burada həm qarmonçalan və həm də müğənni kimi solistdir.

Tarzən-pedoqoq Elxan Müzəffərov əsl muğam bilicisidir. Nemət muğamların demək olar ki, hamısını bu şəxsdən öyrənmişdir.

Yeri gəlmişkən deyək ki, "Vətən" ansamblı 1961-ci ildən müvəffəqiyyətli bir yola qədəm qoyub. İndiyədək bu ansamblıda neçə-neçə musiqiçilər və müğənnilər yetişərək peşəkar sənətdə özlərinə yol tapmışdır. Onlardan biri də Nemət Hüseynovdur. Bu kimi işlərdə Elxan Müzəffərovun zəhməti danılmazdır.

Nemət "Vətən" ansamblının tərkibində tez-tez Suraxanı rayonunun ən mühüm tədbirlərində, bayram şənliklərində konsertlər verir. Ansamblın tərkibində olmaqla, müğənniləri müşayiət etməklə kifayətlənməyib, özü də xalq mahnıları oxuyaraq alqışlar qazanır.

Bir xatirəyə yer verək:

Bir gün tarzən Elxan Müzəffərov rəhbərlik etdiyi "ənənəvi Azərbaycan muğam üçlüyü" ilə Bakının muğamsevər kəndlərindən biri olan Türkanə toy məclisinə dəvət olunur. Nemət də "klarnet-qarmon dəstəsi"nin tərkibində həmin toyda çalır. Xanəndə bir neçə muğam hissələri, təsniflər, mahnılar oxuyandan sonra səsi yorulur.

Bu təbii haldır- xanəndə hər gün toyda oxuduğu üçün yorulur və ya soyuqdeymə nəticəsində xəstələnir və s.

Toyda iştirak edən qonaqlar "Çahargah" muğam-dəstgahı sifariş verirlər. Çıxılmaz vəziyyət yaranır. Elxan müəllimin baxışları Nemətə dikilir. Nemət baxışı başa düşür. Fikrini toplayaraq dəfi əlinə götürür və tar-kamanın müşayətilə "Çahargah" dəstgahını lazımınca toy iştirakçılarına təqdim edir və alqışlar qazanır.

Nemətin xanəndəlik sənətinə yiyələnməyinin bir sirri də vardır. O, 1988-ci ildə xanəndə Əliyusif Əlizadədən xüsusi olaraq fərdi qaydada muğam, xanəndəlik dərsi almışdır. Əliyusif Əlizadə vaxtilə ustad xanəndə Zülfü Adıgözəlovun muğam sinifində oxumuşdur. Əliyusif müəllim hazırda Bakıdakı 3 saylı İncəsənət məktəbinin səs-muğam sini-

fində dərs deyir.

Qarmon ifası ilə Nemət müəllim Azərbaycan radiosunun fondu üçün "Rəhavi", "Zabul", "Bayatı-İsfahan", "Segah", "Çahargah", "Dilkəş", "Bayatı-Qacar" muğamlarını, "Ənzəli", "Sevinci", "Arifi", "Qızıl gül", "Cüt bacı", "Firuzə", "Kolxozu", "Dilican", "Kinto", "Tiflisi" adlı oyun havalarını yazdırmışdır.

İfaçının həmin ildə muğamlar və rəqslərdən ibarət audio kasseti və kompakt diskləri işıq üzü görmüşdür. Bunlar az vaxt içərisində ölkəmizdə və onun sərhədlərindən uzaqlarda yayılaraq sənətçiyə şöhrət gətirmişdir.

Nemətin kassetlərindən tədris vəsaiti kimi də istifadə etmək olur. Çoxdan unudulmuş oyun havaları Nemətin ifasında yenidən yaddaşlara qayıtdı. Çaldığı muğamları tələbələr və şagirdlər kassetlərdən və disklərdən öyrənirlər.

2002-ci ildə Nəhməd Hüseynovun Azərbaycan Televiziyasında solo çıxışları olmuşdur. Bu çıxışlar musiqi ictimaiyyəti tərəfindən rəğbətlə qarşılanmışdır. Onun 2003-cü ildə Suraxanı Mədəniyyət Sarayında Nemətin qarmon ifaçısı kimi uğurlu "solo-konsert"i yaddaşlarda qalan bir mədəniyyət tədbiri idi. Nəhməd Hüseynov 1990-cı ildə ailə qurmuşdur. Bir qızı, bir oğlu vardır.

*Nəhməd Hüseynov Musiqi Kolleci tələbələri arasında.
Noyabr 2007-ci il*

Qarmonun tədrisi

Xalqımızın sevimli musiqi aləti yerini alan qarmonun tədrisi barədə musiqişünaslar və musiqi ictimaiyyətinin rəhbərləri zaman-zaman düşünmüşlər.

1950-ci illərin əvvəllərindən Bakının Mədəniyyət Saraylarında və Mədəniyyət evlərində başqa musiqi alətlərinin tədrisilə yanaşı qarmon kursları da fəaliyyət göstərmişdir. Əvvəllər qarmon dərnəkləri kimi yaradılsa da, sonralar qarmon kursları kimi geniş vüsət alaraq təşəkkül tapmışdır. Belə kursları əvvəllər 2-3 il, sonralar 5 illik tədris üçün nəzərdə tutulmuşdur. Kurslarda dərs demək üçün peşəkar musiqiçilər dəvət olunurdular. Neçə illərdən sonra Azərbaycanın əksər rayon mərkəzlərindəki Mədəniyyət evləri və saraylarında da qarmon dərnəkləri və kursları açılmışdır. Musiqiçilər mədəniyyət ocaqlarında həvəslə sənət öyrənmişlər. Rayonlarda ad-san qazanmış qarmonçalanlar bilik və bacarıqlarını sənət həvəskarlarından əsirgəməmişlər.

1960-cı illərin əvvəllərindən etibarən Bakı şəhərindəki "Uşaq musiqi məktəbləri"ndə qarmon sinifləri açılmışdır. Tədrisən bu iş rayon musiqi məktəblərində də davam etdirilmişdir.

*Suraxanıdakı Mədəniyyət Sarayının "qarmonçalanlar ansambli".
Rəhbər Dyyub Babayev. (1960-ci illərin sonları)*

Бакы Кітабханаçılıқ Техникүмү, Хор дријорлуғу шөбәсі 1957-1961

BAKİ MƏDƏNİ-MAARİF TEXNİKUMUNDA MÜXTƏLİF ALƏTLƏR ÜZRƏ MUSİQİÇİLƏR HAZIRLANMASI İLƏ BİRLİKDƏ QARMON İXTİSASI ÜZRƏ DƏ KADRLARIN YETİŞDİRİLMƏSİ

Fəaliyyətinə kitabxanaçı ixtisası üzrə orta təhsilli mütəxəssis hazırlamaqla başlayan Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumu yeni ixtisaslar açmaq məqsədilə 1957-58-ci tədris ilindən etibarən "Klub işçisi- özfəaliyyət xor dirijoru" ixtisası üzrə tələbə qəbuluna başlayır. Təhsil dörd il üçün nəzərdə tutulurdu. Texnikuma Bakıdan, Azərbaycanın rayon və kəndlərindən 20 nəfər istedadlı gənc cəlb olunmuşdu.

Bu ixtisas üzrə tələbə qəbulu klub müəssisələrində xor kollektivlərinin yaradılması, onlara rəhbərlik edən ixtisaslı kadrların hazırlanması məqsədilə başlamışdı. Qəbul olunan tələbələr tar, kamança, balaban, qarmon nağara, klarnet, fortepiano alətlərini ifa etməyi bacaran, lakin heç bir musiqi təhsili olmayan, not bilməyən gənclər idi.

Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumunda orkestr dərsi 1958

Texnikumda bu tələbələrə not öyrədilir, solfeçio, musiqi ədəbiyyatı və digər nəzəri dərslər keçilir, həmçinin onlar "özfəaliyyət-xor dirijoru" peşəsinə yiyələnirdilər. Bundan əlavə bu gənclərə az-çox çala bildikləri musiqi alətlərində daha yaxşı, daha peşəkar ifaçılıq öyrədilirdi.

Texnikumda yeni açılmış ixtisas üzrə dərs demək üçün Nəriman Məmmədov, Qulu Əsgərov, Balahüseyn Dadaşov, Kamil Əlibala oğlu, Tamilla Məmmədzadə, Ağabacı Rzayeva, Bəhruz Zeynəlov, Adil Babayev, Adil Qafarov, Oqtay Quliyev kimi musiqiçilər dəvət olmuşdular. Sonralar bu musiqi müəllimləri Azərbaycanın adlı-sanlı, məşhur sənət adamları kimi şöhrət tapdılar.

Heç bir orta ixtisas musiqi təhsili müəssisində qarmon üzrə qəbul olmadığı üçün bu alətdə çalmağı bacaranlar Kitabxanaçılıq Texnikumunun musiqi şöbəsində təhsil almağa başladılar.

Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumu kollektivinin konserti. 1958

Deməli, qarmon alətinin Texnikum həcmində tədris olunması bilavasitə Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumu ilə bağlıdır. (1970-ci illərdən bu təhsil ocağı Bakı Mədəni-Maarif Texnikumu adlanır).

Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumu 1950-60-cı tədris illərindən "Klub işçisi-özfəaliyyət xalq çalğı alətləri orkestri rəhbəri" ixtisası üzrə tələbə qəbuluna başlayır. Tar, kaman, balaban və s. alətlərlə yanaşı qarmon çalmağı bacaran gənclər də savad almaq, əsl sənətə yiyələnmək və orta ixtisas təhsilli mütəxəssis kimi yetişmək məqsədilə Texnikuma qəbul olunurlar. Qeyd etmək lazımdır ki, milli musiqi alətlərimiz Musiqi Texnikumlarında, Konservatoriyada tədris olunduğu halda qarmon bir ixtisas kimi yalnız Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunda yuxarıda qeyd etdiyimiz tarixdən tədris olunmağa başlamışdır. Bu tədris müəssisəsini bitirən qarmonçalanlar ixtisaslı kadr kimi Bakının və Respublikamızın əksər yerlərindəki uşaq musiqi məktəblərində, mədəniyyət sarayları və mədəniyyət evlərindəki kurs və dərnlərdə qarmon ixtisası üzrə dərs deməyə başladılar. Tədrisən musiqi məktəblərini, qar-

mon kurslarını bitirən istedadlı gənclər Texnikuma istiqamət alaraq buranı bitirib, bir musiqiçi kimi "Konsert birlik"lərində, toy-büsat şənliklərində, şadlıq saraylarında çalışıb-çağıraraq xalqımıza xidmət edirlər.

Uzun illər ərzində B.M.M. Texnikumunda qarmon ixtisası üzrə təhsil alanlar ölkəmizin hər yerində musiqi təhsil ocaqlarında müəllim işləyirlər.

Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunda bu gün də qarmon ixtisası üzrə bacarıqlı kadrlar hazırlanır. Hər il neçə-neçə gənc diplom alaraq əmək fəaliyyətinə başlayır. Onların bəziləri ali təhsil almaq üçün Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin "Xalq çalğı alətləri" və ya "Instrumental ifaçılıq" fakültələrinə və yaxud da Pedoqoji Universitetin "Musiqi, nəğmə müəllimi", "Musiqi təhsili" fakültəsinə daxil olurlar.

Bu Texnikumda musiqi şöbələri açılan ilk illərdə qarmon ixtisası üzrə Kamil Əlibala oğlu dərslər demişdir.

1960-70-ci illərdə isə Mədəni-Maarif Texnikumunun qarmon müəllimləri Əyyub Babayev, Kamil Cəlilov (Xalq artisti, məşhur qaboyçalan), Telman Musəvi, Tofiq Qarabağlı, Abutalıb Sadıqov, Bəxtiyar Nurməmmədov, Vahid Axundlu, Firudin Hüseynzadə, Novruzəli Əliyev, Aydın Cananov, Əlibala Ağayev, Zümrüd Həbibova, Çingiz Maqsudov və b. olmuşlar.

1971-ci ildə Ç.Maqsudov, Ə.Ağayev və B.Nurməmmədov birlikdə çalışaraq Texnikumda qarmon tədrisinin not proqramını hazırlamış və tətbiq etmişlər.

Qeyd etmək, yerinə düşər ki, yuxarıda adları çəkilən müəllimlərin bəziləri, Əyyub Babayev, Telman, Musəvi, Novruzəli Əliyev, Bəxtiyar Nurməmmədov, Aydın Cananov, Zümrüd Həbibova və bu sətirlərin müəllifi vaxtilə Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunu bitirmiş, təhsilini Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin "Mədəni-maarif fakültəsi"ndə davam etdirərək doğma Texnikuma müəllim kimi qayıtmışlar. Bu özü bilavasitə məşhur təhsil ocağının uğurudur.

Bakı Mədəni-Maarif
Texnikumunda
qarmonun
tədrisi
Ə.Rəhmanlı
tələbələri ilə
2006

Ağdam Musiqi Texnikumunda qarmon sinifinin açılması

İstedadlı musiqiçi, tarzən-pedaqoq, sənətsünaslıq namizədi, üç kitab müəllifi, bacarıqlı təşkilatçı Əvəz Rəhmətov Ağdam Musiqi Texnikumunda müdir vəzifəsində işləyərkən burada qarmon sinifi açmış fikrinə düşür. Onun bu qənaətə gəlməsinin əsası, obyektiv və subyektiv səbəbləri var idi. Belə ki, qarmon bir musiqi aləti kimi uzun illər idi ki, peşəkar xalq çalğı alətləri ansambları tərkibində istifadə olunurdu. Bundan başqa bu alət böyük bir dövr ərzində ayrı-ayrı məşhur ifaçılar tərəfindən radioda və televiziyada səslənirdi və

xalq tərəfindən sevilirdi. Sənətsünaslıq namizədi Əvəz Rəhmətov

Bütün özfəaliyyət kollektivlərində qarmon özünə yer tutmuşdu. Qarmon aləti ansambların tərkibində xarici ölkələrdə də təbliğ olunur və seçilirdi. Həm də 1960-cı illərin əvvəllərindən etibarən respublikamızın uşaq musiqi məktəblərində qarmon musiqi aləti üzrə təhsil alan yeniyetmələr öz ixtisasları üzrə təhsillərini davam etdirmək istədikdə problem qarşısında qalırdılar. Elə Ağdam şəhər "1 saylı uşaq musiqi məktəb"ində 1958-ci ildən qarmon sinifi fəaliyyət göstərirdi.

Həmin ilin sentyabr ayının 6-da Əlipaşa Daşdəmirov musiqi məktəbinin rəhbərliyindən irəli çəkilərək Ağdam Musiqi Texnikumuna müdir təyin olunur. O tarixdən etibarən Cəlal Əliyev "1 saylı uşaq musiqi məktəb"ində müdir işləməyə başlayır.

Cəlal Əliyev məktəbdə tar müəllimi işləyirdi. Müdir təyin olunan Cəlal müəllim Respublikamızın Mədəniyyət Nazirliyinə məktubla müraciət edərək işlədiyi məktəbdə qarmon sinifinin açılmasına icazə alır.

Qarmon sənətçiləri Yusif Yusifov və Yelmar Zeynalov qarmon sinfinə müəllim götürülür.

Hər iki sənətkar pensiya vaxtı çatana qədər məktəbdə işləyirlər. Adları çəkilən qarmonçular Qarabağ bölgəsində tanınmış sənətkar olmuş, yaşa dolana qədər konsertlərdə və toylarda çıxış etmişlər. Y.Yusifov Qarabağda qarmon ifaçılığının təməlini qoyanlardan biri Kərbəlayi Abutalıbın qardaşıdır.

Ağdamda istedadlı musiqi təhsili alan qarmonçu gənclərin də orta ixtisas təhsilli kadr kimi yetişməsi qayğısına qalan Ə.Rəhmətov fikir və düşüncələrində haqlı idi.

Belə ki, fikirlərimizin əvvəllərində qeyd etdiyimiz kimi Bakı Mədəni-Maarif Texnikumu istisna olmaqla, heç bir orta ixtisas təhsil müəssisələrində qarmonun tədrisi yox idi.

Onu da deməyə borcluyuq ki, Bakı Mədəni-Maarif Texnikumuna qəbul olunan musiqiçi gənclərdən Mədəniyyət evləri və Saraylarındakı, özfəaliyyət xor kollektivlərinə, ansamblara və orkestrlərə rəhbərlik edəcək kadrlar hazırlanırdı. Yəni, onların diplomuna, "solist, ifaçı, uşaq musiqi məktəbinin müəllimi" ixtisası qeyd olunmurdu. Son illərdə isə, artıq Bakı M.M.Texnikumunu fortepiano, xalq çalğı alətləri və xanəndəlik ixtisası üzrə bitirənlər "ifaçı-uşaq musiqi məktəbinin müəllimi" ixtisasına sahib olurlar.

Görkəmli pedaqoq Əvəz Rəhmətov qarmonun bir alət kimi sevilməsini, onun ecazkar səsinə, milli ruhumuza uyğun səslənməsini, özünəməxsus, geniş imkanlı çoxçalarlılığını, bu ixtisas üzrə təhsil almaq istəyənlərin həvəs və arzularını nəzərə alıb çoxsaylı müraciətlərdən nəticə çıxarır. O, qarmon musiqi aləti haqqında elmi fikirlərini əsaslandıraraq Təhsil Nazirliyinə rəsmi sənədlə müraciət edir. Onun fikirləri yuxarılarda müzakirə olunaraq müsbət həllini tapır.

Ə.Rəhmətov direktoru olduğu Ağdam Musiqi Texnikumunda "musiqi nəzəriyyəsi" müəllimi işləyən Alim Yüzbaşıyev, "Xor dirijorluğu" şöbəsinin müdiri. bəstəkar Xəlil Cəfərov və Ağdam Şəhər "Uşaq musiqi məktəbi"nin müəllimi Cingiz Əliyevə Texnikumda qarmon tədrisinin I kursu üçün proqram hazırlamaq barədə tapşırıq verir. Bütün bu işlər 1980-ci ilin yay aylarına təsadüf edir. Proqram hazırlanır, Nazirliyə göndərilir və təsdiq edilir.

Beləliklə, Ağdam Musiqi Texnikumunda 1980-1981-ci tədris ili üçün "xalq çalğı alətləri şöbəsi"ndə qarmon ixtisası üzrə beş tələbə qəbul olunur. Not və muğamdan Cingiz Əliyev dərs deyir. Sonralar Vaqif Məmmədov, Ramiz Cəfərov muğam üzrə müəllimlik edirlər.

Mərhum sənətsünas alim Ə.Rəhmətovun düzgün elmi fikirləri, zəhməti, qayğısı və uzaqgörənliyi sayəsində respublikamızda xalqımızın sevimli musiqi alətlərindən biri olan qarmonun bu günü və gələcəyi naminə müsbət addım atılır.

Texnikumda bu gündə də qarmon ifaçılığı sənəti üzrə kadrlar hazırlanır.

S. Rüstəmov

Səhər məhni

Moderato

The musical score is arranged in five systems. The first system features two piano staves (F and NO) and two vocal staves (S and NO). The second system continues the piano accompaniment. The third system introduces a vocal part labeled 'QARMON' alongside the piano accompaniment. The fourth and fifth systems further develop the vocal and piano parts, with dynamic markings such as 'f (p)' and 'p' indicating changes in volume. The score is written in a key with two sharps (F# and C#) and a 4/4 time signature.

Quinteto

Violin I

Violin II

Viola

Cello

Double Bass

Carlos María de Cea

Musical score for a piano and strings, featuring a **Quintet** section. The score is written for a piano (left hand) and a string quintet (right hand). The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 4/4.

The score is divided into three systems, each with a **Quintet** section. The first system includes a **mp** (mezzo-piano) dynamic marking. The second system includes a **mp** dynamic marking. The third system includes a **mp** dynamic marking.

The notation includes various musical symbols such as notes, rests, accidentals, and dynamic markings. The piano part features complex chordal textures and arpeggiated figures. The string quintet part features melodic lines with various articulations and dynamics.

①

Musiqisi: Çingiz Əliyev

Nota köçürən: Gülşən Mirzabəyova

= V A L S =

MODERATO

This page contains six systems of handwritten musical notation, likely for a piano piece. Each system consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The notation is written in ink and includes various musical symbols such as notes, rests, and accidentals. The first system shows a treble staff with a key signature of one sharp (F#) and a bass staff with a key signature of one flat (Bb). The second system shows a treble staff with a key signature of one sharp (F#) and a bass staff with a key signature of one flat (Bb). The third system shows a treble staff with a key signature of one sharp (F#) and a bass staff with a key signature of one flat (Bb). The fourth system shows a treble staff with a key signature of one sharp (F#) and a bass staff with a key signature of one flat (Bb). The fifth system shows a treble staff with a key signature of one sharp (F#) and a bass staff with a key signature of one flat (Bb). The sixth system shows a treble staff with a key signature of one sharp (F#) and a bass staff with a key signature of one flat (Bb). The notation is complex, with many notes and rests, and some systems have a double bar line indicating a section change.

Şəki Musiqi Texnikumu

Bu sənət ocağında qarmon ixtisasının tədrisi sentyabr 1980-cı il tarixindən başlamışdır. Texnikumda bu sənət üzrə ilk müəllim Zair Mustafayev olmuşdur. O, peşəkar musiqiçi olmaqla bərabər, işgüzar və bacarıqlı şəxsdir. Zair müəllim qarmonun tədrisinə dair "Azərbaycan Xalq rəqsləri məcmuəsi hazırlamış, 1999-cu ildə nəşr edilmişdir. Məcmuəyə xalq artisti, Dövlət Mükafatı Laureatı, bəstəkar, professor Süleyman Ələsgərov, Ü.Hacıbəyov adına Musiqi Akademiyası xalq çalğı alətləri kafedrasının baş müəllimi Natiq Rəsulov rəy vermişlər.

Göründüyü kimi, Şəki Musiqi Texnikumunun rəhbərliyi Ağdam Musiqi Texnikumunda atılmış ilk qədəmə qoşularaq eyni ildə qarmon ixtisasının tədrisinə başlamışlar.

Natiq Rəsulov.(1952-1999). Şəki Musiqi Texnikumunu və Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını bitirib. Sumqayıt Musiqi Texnikumunda və Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində qarmon ixtisası üzrə müəllim işləmişdir. Qarmon kitablarının müəllifidir.

Sevinc mahnısı

T. Quliyev

Moderato

The musical score is written for piano and consists of 12 systems of staves. The first system includes a tempo marking 'Moderato' and a dynamic marking 'f'. The score is characterized by intricate polyphonic textures, with multiple staves often playing different parts of the same melody or harmony. The notation includes various note values, rests, and dynamic markings. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 6/8. The score is written in a traditional musical notation style, with notes and rests clearly visible on the staves.

Şuşa Musiqi Texnikumunda qarmon

Gülağa ZEYNALOV

Şuşa Musiqi Texnikumunda qarmon ixtisası 1982-ci ildə açılıb. İlk qarmon müəllimləri Tapdıq Zeynalov, Vilayət Əliyev və Gülağa Zeynalov olmuşlar. Tapdıq Zeynalov muğam, digərləri isə not əsərlərinin öyrənilməsilə məşğul idi.

Gülağa müəllim T.Zeynalovun oğludur. Qarmon çalmağı atasından öyrənmişdir. Konservatoriyanı tar ixtisası üzrə bitirmişdir.

Şuşa Texnikumunun müdiri Eldar Əliyev tərəfindən tapşırıq alan Gülağa müəllim öz savad və biliyindən istifadə edərək qarmonun ixtisas kimi tədrisi üçün not əsərləri seçib işləmiş, dərslərin yüksək səviyyədə keçirilməsinə nail olmuşdur. O, Sumqayıt Musiqi Texnikumunda 1995-2005-ci illərdə qarmon ixtisası üzrə dərs demişdir. Hal-hazırda Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin dosentidir.

Gəncə Musiqi Texnikumu

Bu sənət ocağında qarmon ixtisası 1980-cı ildə açılmışdır. İlk ixtisas müəllimləri not tədrisi üzrə Müzəffər Gəncəli, Ziyad Xasanov, muğam tədrisi üzrə Yaşar Məmmədov, Həsən Babayev olmuşdur.

Gəncə tədris ocağında sevimli alətimizin tədrisi o bölgədə ixtisaslı qarmon ifaçılarının yetişməsi üçün əhəmiyyətli rol oynamışdır. Muğamların tədrisi ilə məşğul olan müəllimlər Valeh və Elxan da çox sevilən bu sənətin çiçək açıb ətirlənməsi üçün çox iş görüblər.

Tempo di marcia

Dəniz neftçilərinin mahnısı

Q. Qarayev

[illegible]

Sumqayıt Musiqi Texnikumunda qarmon sinfinin açılması

**Dünya şöhrətli bəstəkar, SSRİ xalq artisti Arif Məlikov və
sənətsünaslıq namizədi Əvəz Rəhmətov. (1938-2006)**

1983-cü ildə Əvəz Rəhmətov Sumqayıt Musiqi Texnikumuna müdir təyin olunur. Bu təhsil müəssisəsində o, 1984-cü ildə qarmon ixtisası üzrə sinif açılmasına nail olur.

İlk qarmon müəllimləri, muğam üzrə Mirbaba Bağiyev, Arif Kərimov, Azər Həşimov, not əsərlərinin keçilməsi üzrə isə Natiq Rəsulov, Xatirə Cəbrayilova və Elbrus Əliyev idilər.

Texnikuma o dövrdə qəbul olunan tələbələr arasında ən istedadlıları bu gün də vətənimizin musiqi həyatında layiqli rol oynayır, töhvələrini əsirgəməirlər. Məzunlar arasında Zakir Mirzəni xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Qarmon ifaçılığında xüsusilə seçilən, virtuoz sənətçi ömrünün ən məhsuldar və mənalı vaxtını yenidən təhsilə ayıraraq qarmonun not tədrisinə yiyələnmək üçün Sumqayıt Musiqi Texnikumuna gəlmiş və 1999-cu ildə buranı böyük uğurla bitirmişdir. Respublikanın əməkdar artisti adını alan Zakir Mirzə 2005-ci ildə "Azərbaycan xalq musiqisində qarmonun rolu və əhəmiyyəti" mövzusunda dissertasiya işi müdafiə edərək "sənətsünaslıq namizədi"-alimlik dərəcəsi almışdır. O, Sumqayıt Texnikumunda muğamın tədrisi ilə məşğuldur.

Milli Konservatoriya tərkibində Musiqi Kolleci və
Sumqayıt Musiqi Texnikumunun
müəllimi Sərraf Zəkiyev

Musiqi Kollecinin
və 8 saylı musiqi
məktəbinin
müəllimi
İlham Abadov

Qaytağı

M. Adil-Geray

Allegro vivace

The musical score is for a piece titled "Allegro vivace". It is arranged for three instruments: QARMON (likely a saxophone or similar woodwind), F-NO (Flute), and CORMON (likely a clarinet or similar woodwind). The score is written in 2/4 time and consists of 12 measures. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like "pp" (pianissimo) and "p" (piano). The score is divided into three systems, each containing staves for the three instruments. The first system covers measures 1-4, the second system covers measures 5-8, and the third system covers measures 9-12. The notation is complex, with many beamed notes and rests, suggesting a fast and lively tempo.

This page contains musical notation for a piano and quartet. It is organized into six systems, each consisting of a piano part (grand staff) and a quartet part (two staves). The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like 'mf' and 'p'. The piano part is written in a grand staff (treble and bass clefs), and the quartet part is written in two staves (treble and bass clefs). The music is in a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like 'mf' and 'p'. The piano part is written in a grand staff (treble and bass clefs), and the quartet part is written in two staves (treble and bass clefs). The music is in a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like 'mf' and 'p'.

The musical score is organized into three systems, each featuring a Clarinet (Clarinon) and a Piano (Piano) part. The Clarinet part is written in a single staff, while the Piano part is written in a grand staff (treble and bass clefs).

- System 1:** The Clarinet part begins with a first ending marked '1. 8' and a second ending marked '2. 12'. The Piano part provides harmonic support with chords and moving lines. Dynamic markings include *f* and *p*.
- System 2:** Similar to the first system, it includes first and second endings for the Clarinet. The Piano part continues with complex chordal textures. Dynamic markings include *f* and *p*.
- System 3:** This system also features first and second endings for the Clarinet. The Piano part concludes the section with sustained chords. Dynamic markings include *f* and *ff*.
- Coda:** A section labeled 'Coda' follows, consisting of a short Clarinet melody and a final Piano chord.

Azərbaycan Milli Konservatoriyası tərkibində Musiqi Kollecinə qarmon ixtisasının tədrisi

Məşhur bəstəkar Arif Məlikov və virtuoz qarmon sənətkəsi Zakir Mirzə

Əvəz Rəhmətov Asəf Zeynallı adına Bakı Musiqi Texnikumuna 1992-ci il iyun ayının 12-də müdir vəzifəsinə təyin olunur. (Bu Texnikum 06.03.2000-ci il tarixdən Musiqi Kollecinə çevrilir və 10.08.2001-ci ildən etibarən Milli Konservatoriya tərkibində Musiqi Kolleci kimi fəaliyyət göstərir.)

1995-1996-cı tədris ili üçün bu musiqi ocağına ilk dəfə qarmon ixtisası üzrə tələbələr qəbul olunur. Bu ixtisasdan dərs demək üçün işə götürülən ilk müəllimlər not üzrə- Xeyrulla Dadaşov, muğam üzrə - Hüseyn Həsənov, not və muğam üzrə-Nəhməd Hüseynov olmuşlar. Sonrakı illərdə tələbata uyğun olaraq digər qarmon müəllimləri, o cümlədən 1999-cü ildə Zakir Mirzə Musiqi Kollecinə müəllim dəvət olunmuşlar. Doğruluqla və vicdanla deməliyik ki, üç Musiqi Texnikumunda qarmonun bir ixtisas kimi tədrisinin başlaması bilavasitə Əvəz Rəhmətovun xidmətləri müqabilindədir. Orta təhsil müəssisələrində əsas bu xeyirxah insan tərəfindən qoyulmuş qarmon tədrisi digər texnikumlara da yol almışdır.

Hörmətli musiqişünas-alimin, Ə.Rəhmətovun ruhu şad olsun!

Bu gün Musiqi Kolecində yüksək səviyyədə təhsil mövcuddur.

Musiqi Kollecinə qarmon üzrə yay imtahan sessiyası 2006. Sağdan B. Əliyev, N. Hüseynov, Z. Mirzə, A. Əliyev və Ə. Rəhmanlı

Musiqi Kollecinin və Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunun qarmon ixtisası (not) üzrə müəllimi Əlibala Ağayev. Şəkil sənətçinin gənlik illərini əks etdirir.

Ali təhsil ocağında qarmonun tədrisi

**Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti və Musiqi
Kollecinin qarmon ixtisası (not) üzrə müəllimi
Sərxan Abıyev**

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində xalq çalğı alətləri orkestri rəhbəri və instrumental ifaçılıq fakültələrinin tərkibində 1999-cu ildə ilk dəfə qarmon ixtisası üzrə də tələbələr qəbul olunmuşdur. Burada muğamlar deyil, not əsərlərindən ibarət proqram tədris olunmağa başlamışdır.

Universitetdə qarmon sənətinin tədris olunmasının ilk təşəbbüskarı bu təhsil ocağında dirijorluqdan dərs deyən Gülağa Zeynalov olmuşdur. Proqramın tərtibində G.Zeynalov və müəllim dəvət olunanlar, Natiq Rəsulov, Sərxan Abıyev əzmlə birlikdə çalışmışlar.

Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində qarmon sənəti üzrə ali təhsilli, ixtisaslı müəllimlər, peşəkar instrumental ifaçılar hazırlanması

Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin XÇA orkestri rəhbəri fakültəsini 2002-ci ildə bitirən Gülnarə Əliyeva, Səxavət Nəcəfov və müəllim Sərxan Abıyev

yolunda ciddi işlər aparılır. Hələlik yeganə ali təhsil müəssisəsidir ki, burada milli qarmonumuz təmsil və tədris olunur. Orta ixtisas təhsili başa vuran qarmonçalanlar peşəsini inkişaf etdirmək və ali təhsil almaq üçün Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinə gəlirlər.

2006-cı ildən bu ali təhsil ocağında muğamlarımızın tədrisinə də xüsusi yer ayrılıb və sənətsünaslıq namizədi, əməkdar artist Zakir Mirzə dərs demək üçün dəvət olunub.

Gələcəkdə Milli Konservatoriyada qarmon ixtisasının tədris olunacağına heç şübhəmiz yoxdur. Ümidliyik və görürük ki, bu ixtisasın tədrisi tədricən daha da mükəmməlləşir, inkişaf edir və qarmon ifaçılığının daha da yüksəlməsinə geniş yol açır.

Hal-hazırda Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində, Milli Konservatoriya tərkibində Musiqi Kollecinə və Şuşa Musiqi Texnikumunda qarmon ixtisası (not) üzrə müəllim işləyən Sərxan Abıyev 1986-cı ildən başlayaraq Azərbaycan, rus və Avropa bəstəkarlarının əsərlərini işləyib, hazırlayıb, ifaya nail olaraq ilk dəfə qarmon ixtisasının tədrisində istifadə olunması üçün çevirmişdir. Bu iş bu günə qədər davam edir və qarmon-üçün çevirilmiş, hazırlanmış əsərlərin sayı yüzdən artıqdır. Yüksək bacarıq, qabiliyyət, savad və hövsələ tələb edən bu iş əsl pədaqoji işdir.

Allegro-Moderato

IF-NO

QARMON

Qarmion

Qanun

Qanun

The image displays a musical score for the Qanun, an Arabic stringed instrument. It consists of two systems, each labeled 'Qanun' on the left. Each system contains four staves: two for the upper register (treble clef) and two for the lower register (bass clef). The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and accidentals, with some notes beamed together to indicate rapid passages. The first system shows a complex melodic line in the upper register and a rhythmic accompaniment in the lower register. The second system continues this pattern, with some staves showing rests, indicating a change in the melodic or rhythmic focus. The overall layout is clean and professional, typical of a printed musical score.

Qarmon

Qarmon

Qarmon

Qarmon

Qarmon

Qarmon

Qarmon

Qarmon

Qarmon

267

Handwritten musical score for piano, consisting of six systems of staves. The notation is complex, featuring many notes, rests, and dynamic markings. The first system includes a treble and bass staff with a grand staff. The second system includes a treble and bass staff with a grand staff. The third system includes a treble and bass staff with a grand staff. The fourth system includes a treble and bass staff with a grand staff. The fifth system includes a treble and bass staff with a grand staff. The sixth system includes a treble and bass staff with a grand staff. The notation is dense and includes many notes, rests, and dynamic markings.

Qarmon və muğam

Biz bu mövzumuzda qarmonda muğam ifası barədə danışacağıq.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda iki oktava yarım səs həcmli (hətta üç oktavalı) qarmonlar çalınan dövrdən, hətta ondan da qabaqkı zamandan toy-nişan və digər şadlıq məclislərində, konsertlərdə, daha sonralar radio canlı çıxışları, televiziya konsertləri, radio lent yazıları, televiziya çekilişlərində xalq havaları, rəqs melodiyaları ilə bərabər klassik muğamlarımız da səslənmişdir. Bu alətin peşəkar ifaçıları muğamlarımızı istər dəstgah halında, istərsə də ayrı-ayrı şöbələri bacarıqla, xüsusi ustalılıqla, böyük məharətlə qəlblərə yol taparaq ifa etmişlər.

Bütün ömrünü xalq musiqimizə həsr etmiş Qarabağlı tarzən Məşədi Nəriman belə bir fikir söyləmişdir. "Qarmonsuz toylarımızı təsəvvür etmirəm. Bu alət toylarımızın musiqisinin rəmzi, gerbidir".

Hətta ən böyük xanəndələr özü də toy məclislərində və konsertlərdə muğamlarımızı qarmonun müşaiyət ilə oxumuşlar.

Ustad xanəndələr Xan Şuşinski, Əbülfət Əliyev, Ağabala Abdullayev, Eynulla Cəbrayilov, Ramiz Hacıyev, Qulu Əsgərov, Əliyar Əmirov, Süleyman Abdullayev, Baba Mahmudoglu, Arif Babayev, Sabir Mirzəyev, Məmmədbağır Bağırzadə, Zaur Rzayev və b. qarmonun qəlb titrədən, könül oxşayan, cəlbədic, məlahətli və ecazkar səsinə bağlanaraq muğam- dəstgahların ayrı-ayrı şöbələrini və guşələrini toylarda, səhnələrdə bu alətin müşaiyəti ilə təqdim etmişlər. Bu gün də peşəkar xanəndələrimiz bu ənənəni davam etdirirlər. Radiomuzun və Televiziyamızın fonetekalarında saxlanan, qorunan, istifadə olunan çoxsaylı lent yazılarında muğam və ya təsniflərimizin ifası zamanı xanəndələrimizi xalq çalğı alətləri ansambllarında çalışan Teyyub Dəmirov, Məmmədəğa Ağayev, Səttar Hüseynov, Musa Həsənov, Zakir Mirzə, Aftandil İsrailov, Abutalıb Sadıqov, Hüseyn Həsənov, Xeyrulla Dadaşov, Əsgər Həsənov, İslam Süleymanov, Vaqif Əsədov, Kamil Vəzirov, Gövhər Rzayeva, Əhliman Zabitoğlu, Aydın Əliyev, Faiq Süleymanov, Baxışəli Əliyev, Rafiq Əsgərov, Tahir Zakirov, Şəmsi Ağamalıyev, Nazim Əsgərov, Cavanşir Məmmədov, Əhsən Rəhmanlı, Nizami Əsgərov, Ənuşirəvan İsrailov, Zakir Qasımov, Natiq Babayev, Dadaş Dadaşov, Vaqif Bağirov, Oqtay Bayram, Natiq Mirzəyev, Mikayıl Zabitoğlu, Qulam Nəzərov və b. xanəndələrimizi müşayiət etmişlər.

Hal-hazırda Texnikumlarda, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində qarmonun not tədrisi proqramlarında rəngarəng, çoxçalarlı, cəld, çe-

vik, çətin ifa olunan, ustalıq tələb edən klassik əsərlərin öyrədilməsi sevimli qarmon sənətimizin həmişəyaşar və ümumbəşər dəyər qazana-
cağına zəmanət verir. Müəllimlər və tələbələrımız bu yolda həvəs və
hünərlə çalışırlar.

Mətləbdən uzaqlaşmayaq. Mövzumuzun əvvəlində söyləmişdik ki,
biz əsasən qarmonun muğam ifaçılığından söhbət açacağıq.

Zaman-zaman başqa milli musiqi alətlərimizlə yanaşı muğamlarımız
qarmonda da səsləndirilib, dinlənilib, sevilib, lentlərə alınıb və qoru-
nub saxlanılıb.

Qarmonda muğamlar çalınarkən ifaçılarımız ona xüsusi yaraşıq ve-
rir, bəzək vurur, şirin xallar, cazibədar gəzişmələr əlavə edirlər. Mu-
ğam çalmaq üçün bu alətin çox geniş imkanları vardır.

Şərq musiqisinin, muğamların canı elə cürbəcür bəzəklərdə, şirin
xallarda, melizimlərdədir. Hər muğamın öz xüsusiyyəti, öz xarakteri,
öz təsir qüvvəsi, öz lad sistemi, tonallığı olduğu üçün onların ifa tərz-
ləri də müxtəlifdir. Muğam bəzəkləri, xallar, qəmli, kədərli insanlarda
dalğınlıq yaradan və ya sevinc, şənlik, coşqunluq, xoş ovqat bəxş edən
ola bilər.

Muğam ifası hər ifaçının ürəyi, könül istəyi, ovqatı, qəlb çırpıntısı,
onun iç dünyası, daxili aləmi, mənəvi dünyası, sevgisi, məhəbbəti, saf
duyguları, sevinci və kədəri ilə əlaqəli, insanın ruhuyla bağlı bir məv-
humdur. Hər bir ifaçıda muğamlar müxtəlif səpgili, özünəməxsus və
bənzərsiz səslənir. Bütün bunlara adi yanaşmaq olmaz. Bu məsələlər,
incəliklər muğamların hikməti, sirləri, göylərlə bağlılığı, açılmamış
kodları, kainatla əlaqəli olması ilə bağlıdır.

Yazıçı-jurnalist, şair Sabir Rüstəmxanlı müəllifi olduğu "Ömür kita-
bında" yazır: "Muğam azərbaycanlı ruhunun güzgüsüdür. Taleyin bizə
bəxş etdiyi xəzinədir, xoşbəxtlikdir. Muğam okeandır! Nə dərinliyinə
baş vurmaq olur, nə sonuna yetmək. Muğam yetkinlikdir, ağıldır, dər-
rəkədir, düşüncədir. Biz azərbaycanlıların bəxtinə düşmüş zəngin xəzi-
nədir".

Orta əsrlərdə Şərqin böyük dühaları muğamın hikməti, təsiri barə-
də fikirlərini söyləmiş, onun fəlsəfi anlamını açmağa çalışmış, risalə-
lər yazmışlar. Əl Kindi, Əbunəsi Fərabi, İbn Sina, Səfiəddin Urməvi,
Nizami Gəncəvi, Nəsimi, Əbdülqadir Marağai, Cəlaləddin Rumi, Hü-
mam Təbrizi, Qütbəddin Şirazi, Nurəddin Əbdürrəhman, Əbdüləziz
Marağalı, Əbdülrəhman Cami musiqi, muğam haqqında qiymətli fikir-
lər söyləmişlər.

Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə "Muğam" poemasında muğamlarımı-
zın cəhətlərini, xüsusiyyətlərini, insanın daxili aləminə təsirini göstər-

miş, bu zəngin musiqi janrının fəlsəfi anlamını açmağa çalışmış və buna müəyyən qədər nail olmuşdur.

Dedik ki, hər bir muğam ifaçısının göstərdiyi sənət onun daxili aləmi, fitri istedadı, ağılı və düşüncələri ilə bağlıdır. Bu qarmon muğam ifaçılığında da belədir. Hiss edirsən ki, ayrı-ayrı ifaçı eyni muğamı müxtəlif cür səsləndirir. Zakir Mirzə çap etdirdiyi Azərbaycan qarmonu kitabında ustad qarmonçular Əhəd Əliyevin, Teyyub Dəmirovun, Məmmədəğa Ağayevin və özünün ifa etdiyi "Segah" muğamını nota yaymış və müqayisəli təhlillər aparmışdır.

Bir sıra Avropa və Şərq ölkələri musiqi alətlərinin, həmçinin öz tarımız, kamanımız, qanunumuz yanında ifa imkanları, ifaçılıq texnikası imkansız sayılan Azərbaycan qarmonu peşəkar və ustad ifaçılarımız tərəfindən xeyli yüksəkliyə aparılmışdır. Artıq Azərbaycan qarmonu toy-nişan şənliklərindən, kiçik, böyük konsert salonlarımızdan üzü ağ çıxaraq dünyanın ən nəhəng səhnələrinə doğru inamla irəliləməkdədir. Artıq, Avropanın ən böyük ölkələrinin, Amerikanın, Yaponiyanın böyük səhnələrində keçirilən ən mötəbər tədbirlərdə qarmon ifaçılarımız Azərbaycan müğənnilərini müşayiət etməklə bərabər solo musiqi əsərləri də göstərirlər.

İstedadlı musiqiçi və yaradıcı şəxslər olan mahir qarmon ifaçıları Aftandil İsmayılov (xalq artisti), Zakir Mirzə (əməkdar artist), Hüseyn Həsənov və digərləri bəstələdikləri lirik, həzin melodiyalar, şux, oynaq rəqs havalarından başqa, Azərbaycanın böyük bəstəkarlarının əsərlərini də repertuarlarına daxil etmiş, radioda lentə almış və televiziya-da nümayiş etdirmişlər.

Zakir Mirzə xalq havalarını, özü yaratdığı melodiyaları, bəstəkarlarımızın ən yaxşı nümunələrini yüksək səviyyədə ifa etməklə bərabər, dünya klassik bəstəkarlarının əsərlərini də ilk dəfə qarmonunda səsləndirə bilib. O, 1979-2004-cü illərdə Hollandiya, Polşa, Rumıniya, Brüssel, Misir, Liviya, Anqola, Konqo, Türkiyə, İran ölkələrində zəngin proqramla çıxış etmişdir.

Sənətçimiz 1995-ci ildə İran İslam Respublikasının Təbriz və Tehran kimi iri şəhərlərində həmin ölkədə ilk dəfə olaraq qarmonunda solo konsertlər vermişdir.

Z.Mirzənin davamlı uğurları bütünlükdə Azərbaycan qarmon məktəbinin və qarmon ifaçılıq sənətimizin yüksəkliyindən, çiçəklənməsindən xəbər verir.

Qarmon alətinin səslənmə və texniki imkanlarına məxsus əsərlər, konsertlər yazılmalıdır.

Tofiq Bakıxanovun "1 sayılı-üç hissəli konsert" adlanan simfonik əsərində Zakir Mirzə ilk solo-qarmon ifaçısı kimi çıxış etmişdir. Əsər 1999-cu ildə fortepianonun müşayiəti ilə radiomuzun fondu üçün lentə alınmışdır.

2001-ci ildə "Konsert" əməkdar incəsənət xadimi Yaşar İmanovun dirijorluğu ilə Niyazi adına Simfonik orkestrlə Azərbaycan televiziyasında nümayiş etdirilmişdir. Simfonik orkestrin tərkibində Z.Mirzənin qarmonu ecəzkar səsləndirməsi musiqi ictimaiyyəti tərəfindən maraqla və rəğbətlə qarşılanmışdır.

Bu qarmon ifaçılığı üçün böyük bir yenilik, daha bir uğurlu addım sayılmalıdır. Gələcəkdə

Ramil Nağıyev

"Qarmon ilə orkestr üçün" əsər yazılacağına tam əminik. Belə əsərlər qarmonun bir musiqi aləti kimi tam imkanlarını göstərəcək. Milli Azərbaycan qarmonu üçün demək olar ki, məxsusi əsərlər yazılmamışdır.

Qarmon ifaçılığı üçün ilk dəfə 1997-ci ildə əsərlər yazan böyük bəstəkarımız Süleyman Ələsgərov olmuşdur. Onun qarmon üçün "Lirik pyes" və "Skerso" adlanan əsəri vardır.

Hər iki əsəri 2001-ci ildə "Orta İxtisas Musiqi Məktəblərinin 8-ci Respublika Musabiqəsində Sumqayıt Musiqi Texnikumunun III kurs tələbəsi Ramil Nağıyev ifa etmişdir. O, müsabiqənin "birinci dərəcəli diplom"unu almışdır.

Təhsili başa vuran Ramil Nağıyev 2001-ci ildə Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunda müəllimlik fəaliyyətinə başlamış və az vaxtda özünü doğrultmuşdur. O, İstedadlı tələbəsi Maarif Nadirovu 2004-cü il may ayında Musiqi Texnikumları arasında keçirilən "Baxış -müsabiqə" üçün layiqincə hazırlanmışdır.

M.Nadirov müsabiqədə S.Əsgərovun "Şkerso" və "Lirik pyes"ini S. Rüstəmovun "Konsert"ini, muğamlardan "Mirzə Hüseyn səgahı" və "Orta Mahur"u ifa edərək birinciliyi almışdır.

Burada bir incə mətləbə toxunmaq istəyirik. 1984-cü ildə Bakıda keçirilən "Respublikalar arası xalq çalğı alətləri ifaçıları müsabiqəsi" zamanı məşhur qarmonçu Hüseyn Həsənov Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının vokal üzrə III kurs tələbəsi idi. Hüseyn keçirilən bu tədbirdə Ü.Hacıbəyovun "Tar ilə orkestr üçün fantaziya"sını, Motsartın "Türk marş"ını, S.Raxmaninovun "Polka"sını və "Martov Xorovodu"nu hazırlamışdı.

Müsabiqədən əvvəl keçirilən yoxlamada (dinləyiş)münsiflər heyətinin üzvləri Hüseynin çıxışını çox bəyənirlər. Lakin tədbirə buraxmır-

Maarif Nadirov

lar. Bəstəkar S.Əsgərov bildirir ki, ifaçının çaldığı alət Azərbaycan xalq çalğı aləti deyil Mili mənşəyi məlum olmayan bir aləti hansı xalqın musiqi aləti kimi tanıdıb təqdim edək?

Bir zamanlar bu fikirdə olan hörmətli bəstəkarımız sonralar qarmonun cəlbedici, təsirli səsini dinləyib ifa imkanları ilə maraqlanıb, onun xalqımıza çox doğma bir alət olduğunu nəzərə alıb qarmon ifaçılığı

üçün yuxarıda adları qeyd olunan iki əsərini yazmışdır. Ömrü davam etsəydi bəlkə də Süleyman müəllim qarmon üçün neçə-neçə dəyərli əsərlər yazardı.

Bu kitabımızdakı yazılarımızda Zakir Mirzənin elmi işi, dissertasiya müdafiə barədə məlumat vermişik. Alim gərgin zəhmət və axtarışlar nəticəsində Azərbaycan qarmonunun mənşəyini tapmış və onun milli musiqi alətimiz olmasını sübuta yetirmişdir. Biz Zakir müəllimin misilsiz xidmətlərinin xeyirli nəticələrini çox görəcəyik. Qarmon aləti üçün ən dəyərli, ən qiymətli əsərlər yazılacaqdır.

Qarmon ifaçılıq sənətinin 1990-2000-ci illər ərzində musiqi aləmində daha çox görünüb tanınan nümayəndəsi, virtuoz sənətçi Ənvər Sadıqovu iti barmaqları, cəld ifa tərzı, çevikliyi improvizasiyaları, alətə yeni üslubda yanaşması ilə bu peşəyə təzə bir çalğı manerası, yüksək ifaçılıq texnikası gətirmişdir.

Ənvər bəstəkarlarımızın bəzi əsərlərini qarmon ifasına uyğunlaşdıraraq çalır. Çaldıqlarının əksəriyyətini sintezatorun müşayiəti və ritimlərilə çalır. Bu zaman qarmonun səslənməsi millilikdən uzaqlaşır. Sənətimiz bu məsələlərə ciddi və diqqətlə yanaşmalıdır.

Ənvər fortepiano, akkordeon və sintezator ifaçısı kimi də musiqi aləmində tanınır. O, çox istedadlı insan, özünə qarşı tələbkər şəxs, sənətdə fanatdır. Azərbaycan kinofilmlərinə bəstəkarlarımızın bəstələdiyi melodiyanı akkordeonda və qarmonda çalır. O, belə melodiyları böyük ustalıqla ifa edir.

Hər bir qarmonçalanımıza, həmçinin Ənvərə tövsiyəmiz o ola bilər ki, qarmonda xalq mahnılarını, oyun havalarını çalarkən milli üslubu, milli ruhu verə bilsinlər. Çünki, bu melodiylara xalqımızın adət-ənənələrinin toplumu, milli-mənəvi dəyərlərimizin ruhu hopub, Belə xalq havalarının öz gözəlliyi, öz dəyəri, öz ətri və tərəvəti vardır. İfalarda bunlar nəzərə çarpmalı, hiss olunmalıdır.

Azərbaycanda Pərviz Rüstəmbəyov, Niyazi, Tofiq Quliyev, Tofiq Əhmədov, Vəqif Mustafazadə, Rafiq Babayev, Əziz Əzizov, Tofiq Cəfərov kimi cazmenlər olmuşdur.

Hal-hazırda vətənimizdə Səyavuş Kərimi, Vəqif Sadıqov, Fərəc Qarayev, Akif Süleymanov, Salman Qəmbərov, Cavan Zeynallı, Faiq Abbasov, Emil Məmmədov, Eldar Zeynalov, Emin Həsənov, Şahin Növrəsli, Eldar Məmmədov, Arif Hacıyev, Cəmil Əmirov, Emil Məmmədov, Vəqif Gərayzadə, Ramiz Babayev cazmen olaraq fəaliyyətdədirlər.

Bilirik ki, əvəzolunmaz sənətkar, qeyri-adi istedadla malik musiqiçi,

bəstəkar, cazmen-pianoçu Vaqif Mustafazadə dünyada ilk dəfə olaraq yeni bir musiqi janrı "caz-muğam" yaratmışdı. Onun işləmələri, fikir və düşüncələri, yaratdıqları Azərbaycanda ilk əvvəllər qəbul olunmadı, təzyiqlərlə qarşılandı. Lakin, V.Mustafazadə keçmiş SSRİ-nin başqa respublikalarında, xarici ölkələrdə tanındı və sevildi. Bu gün də onun yaradıcılığından dünya miqyasında istifadə olunur. Onun qızı cazmen Əzizə məşhur cazmen kimi dünyanı gəzir. Ənvərin XX əsrin sonunda XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycan qarmon ifaçılığına yeni bir üslub, caz ifa tərzini gətirməsinin, özü də qarmon sənətimizin bu günkü və sabahkı inkişafına xidmət edəcəyi şübhəsizdir.

Açıq deməliyik ki, son illərdə qarmon ifaçılığına gələn gənclərin əksəriyyəti Ə.Sadıqovun çalğı tərzinə meyl edərək milli qarmon ifaçılığı yolundan tam kənarda qalırlar. Söyləməliyik ki, Ənvər istedadlıdır, axtarışdadır, cazmendir. Gənclərimiz onun ifasını düz başa düşmədiyi, düz qavraya bilmədikləri üçün musiqimizdən, əsl ifaçılıq sənətindən ayrı düşüblər. Onunçün də gənc qarmonçularımızın əksəriyyətinin ifası səlist, aydın, bitkin deyil, məntiqsiz və təsirsizdir. Onlara ağsaqqal məsləhətimiz, tövsiyəmiz odur ki, Azərbaycan qarmon məktəbinin əsası sayılan Əhəd Əliyevdən üzün bəri, bütün klassik qarmonçılarımızın yaradıcılığını izləsinlər, lent yazılarını dinləyib bu gün və gələcək üçün nəticə çıxarıb milli musiqi mədəniyyətimizə sədaqətlə xidmət etsinlər.

Bizdə qarmon ifaçılığının milli üslubu, öz yolu vardır. Cavan qarmonçılarımız "Ənvər yolu" çalırıq deyib, düşünüb səhv edirlər. Ənvərin son ifası dediyimiz kimi caz janrına aiddir. Bütün ifaçılar cazmen ola bilməzlər. Caz janrında böyük istedad sahibləri bədahətən fikirlərinə gələn musiqiləri ustalılıqla, ölçü-biçilərlə izhar edə bilirlər.

Gənclərimiz bilməlidirlər ki, Ənvər musiqi sənətinə qədəm qoyan gündən öyrənir, axtarır, O, uşaqlıq və gənclik illərində tarzənlər B.Mansurov, H.Məmmədov, Ə.Dadaşov, H.Bayramov, klarnet ifaçıları Ə.Əsgərov, Ş.İmanov, V.Qədimov, qarmonçılar Ə.Əliyev, T.Dəmirov, M.Ağayev, H. Haqverdiyev və başqalarının lentlərini müntəzəm dinləmiş, muğamlar, dəraməd, rəng, diringilər və oyun havalarını həvəslə öyrənmişdir. O, 2005-ci ilin əvvəllərində "Space" telekanalının "Görüş yeri" proqramında "Rəhavi" muğamını bütün şöbələri ilə, dəstgah halında doğru-düzgün ifa etmişdir. Yaxşı olar ki, Ənvər muğam ifaçılığını davam etdirdirsin. Yaxın dövrdə və gələcəkdə Ənvər Sadıqovun orkestrin tərkibində bəstəkarlarımızın Azərbaycan qarmonu üçün yazdıqları əsərləri ifa edəcəyinə ümidliyik.

2006-cı ildə iki dəfə YUNESKO xətti ilə Fransada təşkil olunmuş

böyük tədbirlərdə Azərbaycan İncəsənət ustalarının çıxışı zamanı Ənvərin sintezator, akkordeon və qarmon ifaları əhəmiyyət kəsb etmişdir. Ənvərin ifaçılıq məharəti başqa xalqların çox məşhur musiqiçilərinin də diqqətini cəlb etmişdir. Belə sənətçilərdən biri, qeyri-adi istedadla malik, məharətli ifaçılığa qadir, keçmiş SSRİ məkanında ən məşhur akkordeon çalan, bu alətin dünya üzə ən mahirlərinin adlarının sırasında adı çəkilən V.Koftun Ənvərin sənətinə çox yüksək qiymət vermişdir.

2006-cı illərin əvvəllərindən müğənni B.Dadaşova öz ansamblı ilə Moskva şəhərində təşkil olunmuş böyük konsertlərdə çıxış etmişdir. İlk konsertdə böyük uğurlar qazanan sənətçilərimizin, o cümlədən Ənvərin solo çıxışları tamaşaçılarda böyük maraq oyatmışdır. Konsertdə tamaşaçı olan bir musiqiçi Ənvərin solo çalğılarının lent yazılarını V.Koftuna təqdim edir. Böyük musiqiçi Koftun Ənvərin qarmon çalğısını eşidib vəcdə gəlir, alətin səsi onu ovsunlayır. O, Ənvərlə görüşmək arzusunda olduğunu bildirir.

Növbəti Moskva səfərində Ə.Sadıqovla V.Koftunu görüşdürürlər. Yaşlı sənətkarla gənc musiqiçinin görüşü səmimi, maraqlı və yaradıcılıqlara hörmətli münasibətdə olur. Koftun Ənvərin ifası yazılmış lentləri səsləndirib soruşur:

-"Bu nə sirli, sehirli səsdir? Çaldığın alət nədir? Bu səsdə sanki möcüzə vardır. Ənvər cavab verir:-"Bu bizim xalqın alətidir, Azərbaycan qarmonudur. Bu qarmonun öz ifaçılıq qaydaları var və bunda hər şey çalmaq mümkündür".

V.Koftun Ənvərin lentlərinin "Exo Moskva" radiosu ilə səslənməsini təşkil edir.

Son dövrlər Ə.Sadıqovun ifası Türkiyə musiqi ictimaiyyətinin və sənətsevərlərin də diqqətini cəlb edib. O, bu ölkəyə tez-tez səfərlərə, yaradıcılıq əlaqələrinə dəvət olunur.

“Azərbaycan qarmon məktəbi” nümayəndələrinin radiomuzun fondu üçün lentə yazdırdıqları muğamlar.

Aşağıda ifaçıların adlarını və onların ifa etdikləri muğamları ardıcılıqla göstəririk.

1. Əhəd Əliyev- “Segah” (Onun qrammofon valına yazılmış bu ifası radio fondu üçün lentə köçürülmüşdür).

2. T. D. Əmirov- “Rast”, “Şur”, “Bayatı-Qacar”, “Zabul-Segah”, “Çahargah”, “Bayatı-Şiraz”, “Orta segah”

3. Məmmədağa Ağayev- “Şur”, “Çahargah”, “Segah”

4. Qızxanım Dadaşova- “Zabul”, “Şahnaz”, “Segah”

5. Səfərəli Vəzirov- “Çahargah”, “Zabul-segah”

6. İsfəndiyar Coşğun- “Humayun”, “Segah”

7. Abbas Abbasov- “Zabul”, “Bayatı-Qacar”, “Bayatı-Şiraz”, “Rəhavi”

8. Məmməd Hüseyin Salamov “Bayatı-Qacar”

9. Zakir Mirzə- “Segah”, “Zəmin-Xarə”, “Humayun”

10. Aftəndil İsmayılov- “Bəstəniqar”, “Zabul-Segah”

11. Hacı Abutalıb Sadıqov- “Segah”

12. Teyyub Teyyub oğlu - “Şüştər”, “Zabul”, “Çahargah”

13. Fərahim Sadıqov- “Humayun”

14. Aslan İlyasov - “Segah”

15. Əsgər Həsənov - “Segah”

16. Əhliman Zabitəli - “Segah”

17. Hüseyin Həsənov - “Rast”

18. Gövhər Rzayeva - “Segah”, “Zabul”

19. Kamil Vəzirov - “Zabul”

20. Nəhməd (Nemət) Hüseyinov - “Segah”, “Rəhab-(Rəhavi)”, “Zabul”, “Çahargah”, “Bayatı-İsfahan”, “Dilkəş”, “Bayatı-Qacar”

21. Təvəkkül Tağıyev “Zabul”

Məlumat veririk ki, instrumental muğamlar radionun fonduna yazılarkən və televiziya da ifa olunarkən vaxt ölçüsü nəzərə alınır. Yəni bu ifa, 5, 8, 10 dəqiqə ərzində təhvil verilməli, bitməlidir. Onun üçün də ifaçı fikrini cəmləşdirib muğamı tamam - dəstgah yox, bir və ya iki-üç şöbədən ibarət çalır.

Texnikumlarda, ali təhsil ocaqlarında isə muğamlarımız proqramda nəzərdə tutulduğu kimi şöbə və guşələrlə tamam-dəstgah şəkildə tədris olunur.

Abbas Abbasov (1924-1997) İsfəndiyar Coşqun (1929-1991)

*Dmökdar artist (2007)
Gövhər Rzayeva*

Adli bəltum (Bəzəst) Bəzəst (Əmici 16)

Mayayı (Rəhəb)

Rəhənd (qışqı)

Rəhəb qayıdış

Müxtəlif xalqlarda istifadə olunan qarmonların səslənmə fərqi

Rusların istifadə etdikləri qarmonikalar (qarmonşkalər) alət yaranandan bu günə qədər müxtəlif oktavalı olurlar. Bu alətlərin bəziləri dillili (klaviş), bəziləri düyməlidir. Həmin alətdən eləsi var ki, onların sol tərəfində müxtəlif saylı (iki, üç, dörd və ya beş) zənglər, bəzilərində müxtəlif sıralı səslər (baslar) olur.

Rus qarmonlarının öz tembri, özünəməxsus şən səslənməsi vardır. Bu kimi alətlərdə rus xalq mahnı və rəqs melodiyları, "Çastuşka"lar ifa olunur.

Rus xalq çalğı alətləri orkestrlərinin tərkibi qarmonsuz deyil.

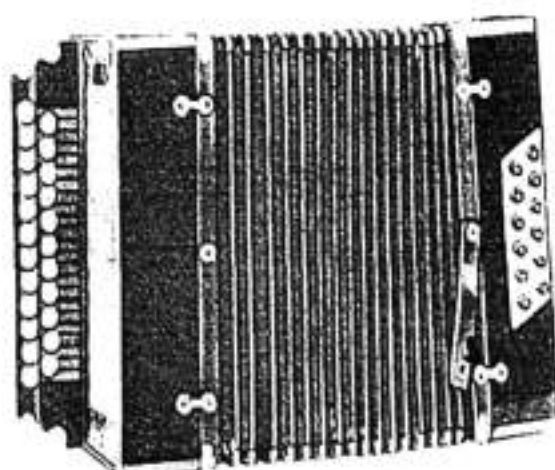
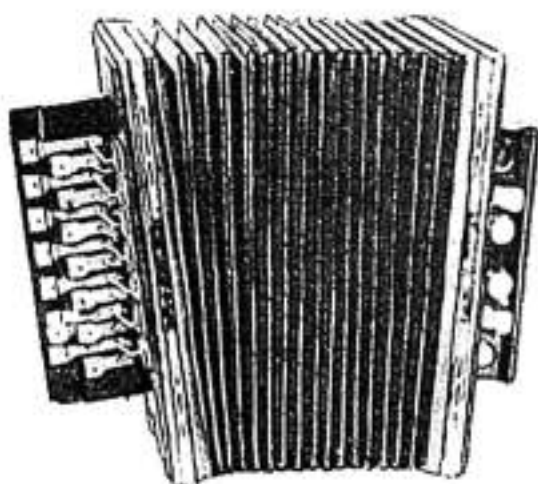
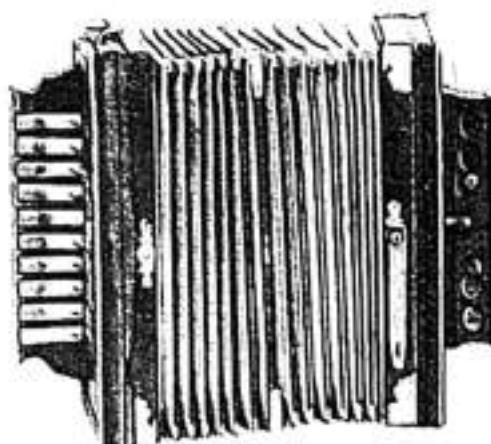
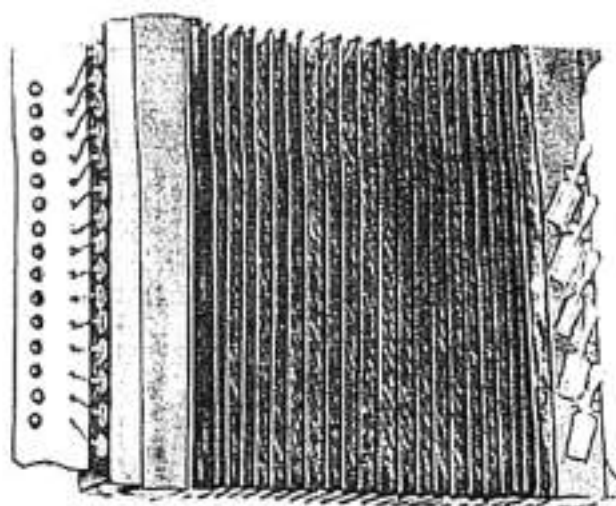
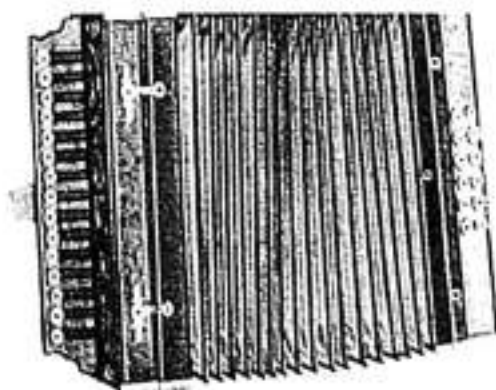
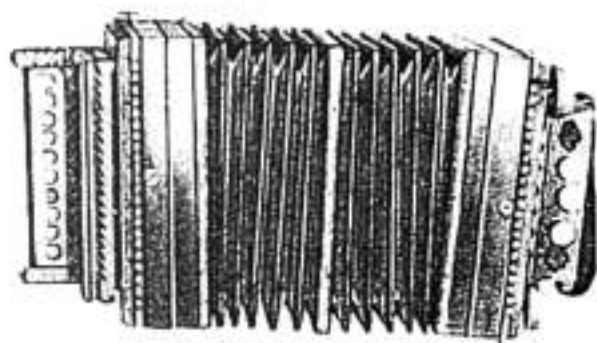
Tatar xalqının milli qarmonunda səs düzümü və ifa tərzı tamaml başqa cürdür. Burada, sağ tərəfdə dillili (klaviş), bir sıralı səs düzümü olan qarmonlardan istifadə olunur. Həmçinin yarımtonlu (xromatik) qarmonlar da çalınır.

Lakin, hər iki halda sol tərəfin səsdüzümü Tatar xalqının musiqisinin ifasına uyğun hazırlanır. Tatar qarmonlarının sağ tərəfi (sağ əlin ifası üçün) bizim Azərbaycan qarmonları kimi olsa da, sol tərəf tamaml başqa cürdür.

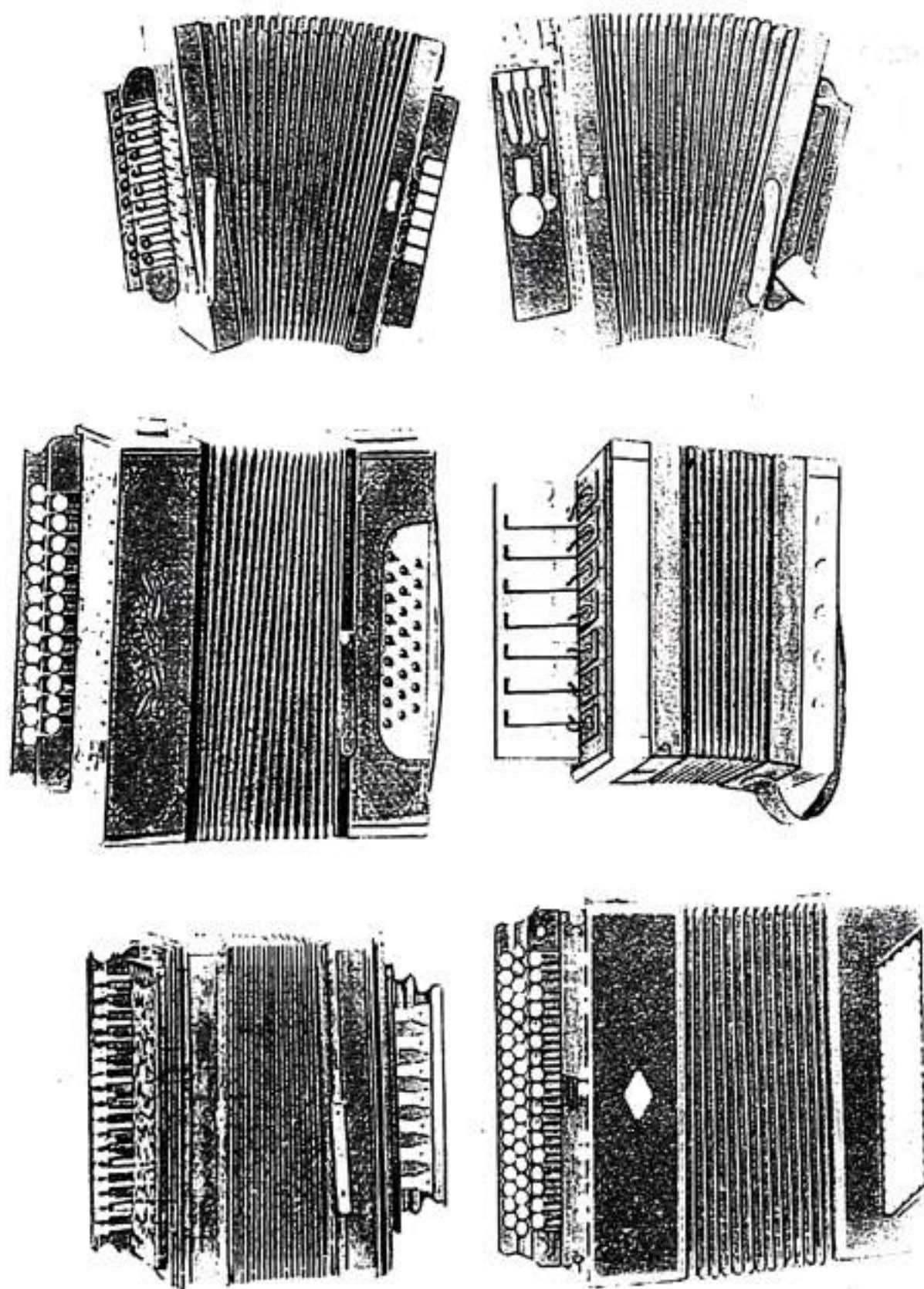
Tatarların toy şənliklərində, mədəni-kütləvi tədbirlərdə, xalq çalğı alətləri ansambllarında öz milli qarmonlarından istifadə edilir.

Demək olar ki, Qafqazda yaşayan bütün xalqlar öz musiqilərində qarmon çalğısından bəhrələnilrlər. Belə qarmonlar həmin xalqların toy şənliklərində, rəqs və xalq çalğı alətləri ansambllarında işlənir. Çeçen, osetin, kabardin-balkar, acar, abxaz, gürcü, ləzgi, inqiloy, avar və Dağıstanda yaşayan digər xalqların sevə-sevə işlətdikləri qarmonların sağ tərəfi dillili (klavişli), xromatik olsa da, sol gövdədəki səs düzümündə, müşayiətdə müəyyən fərqlər vardır.

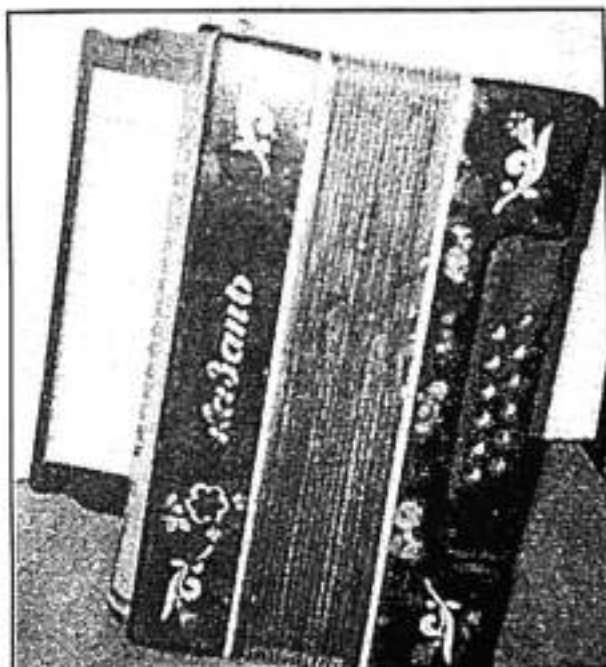
Həmçinin sağ tərəfin çalğısı, səslənməsi fərqlidir. Burada hər xalqın musiqi ənənələri öz əhəmiyyətini biruzə verir. Belə ki, hər bir xalq öz rəqs melodiylarına uyğun akkordlarla çalır. Belə qarmonlar zil tembri, şaqraq, cingiltili səslı olur. Həmin alətlər "Do" kökündədir. Azərbaycan qarmonları isə milli musiqimiz, muğamlarımız nəzərə alınaraq "si" kökündədir. Doğrudur məşhur usta A.Korpuşkin musiqiçilərimiz üçün "si"dən yarım ton aşağı, yəni "si-bemol" kökündə olan alətlər də düzəltmişdi. Belə alətlə xanəndələrimiz daha rahat muğam və təsniflər oxuyurdular. Bu qarmonları toylarda zərb aləti, dəfin müşayiəti ilə

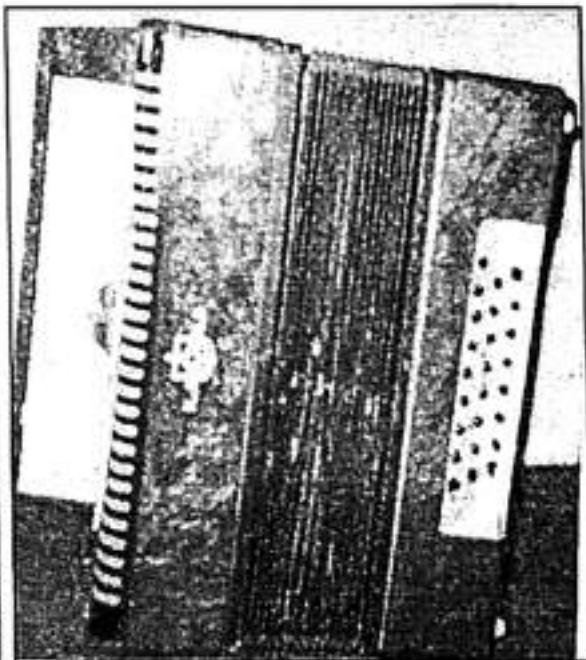
**Saratov qarmonikalari 1-Sibir, 2-Livensk,
3-Vyatsk, 4-Bolsqoyevsk, 5-Vensk**

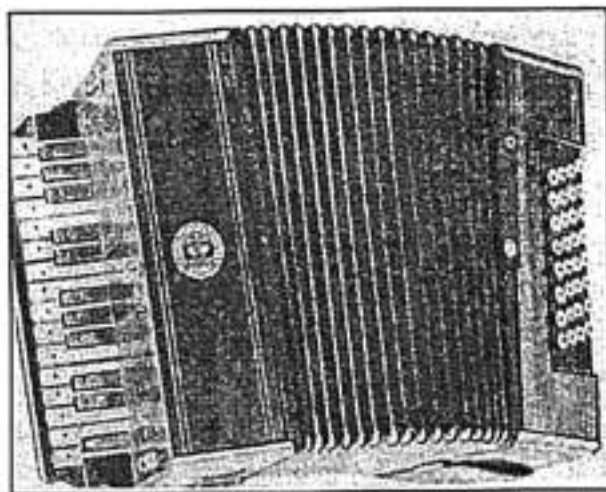
Qarmonikalar: Kasimov qarmonikasının ön və arxa görünüşü. Xromka, Çeropoveskaya, Yelesk röyal səsdüzümlü qarmon, Moskva bayanı

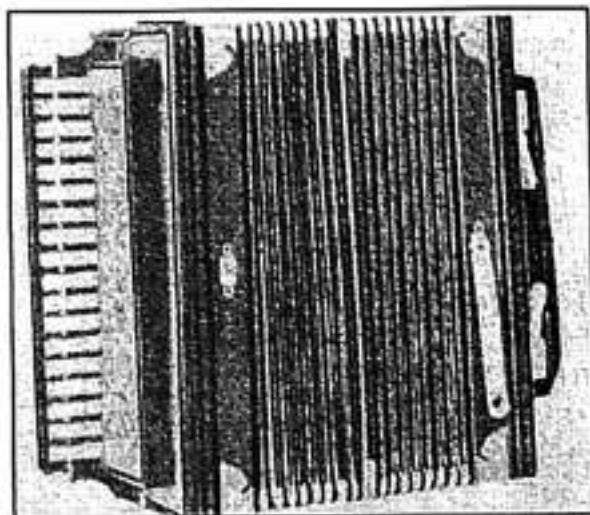
Kazan şəhərində istehsal olunmuş
18 dilli diatonik qarmon.

Kazan şəhərində istehsal olunmuş
18 dilli, 2 reqistrli, diatonik qarmon.

Çuvaş xalqının musiqi aləti
karmun (qarmon)

Qaraçay- Çərkəz xalqının
istifadə etdiyi qarmon

çalar və xanəndəni oxudarmışlar. Bəzən toy dəstəsinə balaban, tar və kaman çalanlar da dəvət olunarmış. Bu zaman həmin alətləri də qarmonun ümumi kökünə "si-bemol"a kökləmişlər. Beləliklə, ansambl yaranarmış. Sonralar xalq çalğı alətləri ansambları yaradılarkən qarmonu da oraya əlavə etmişlər. Bu zaman "si" kökündə olan qarmonlar Azərbaycanın peşəkar musiqi həyatına tam vəsiqə almışdır. Həm də söyləmək gərəkdir ki, XX əsrin 60-cı illərində Azərbaycan toylarına klarnetlə qarmonun birlikdə ifası qədəm qoymuşdur. O vaxta qədər toylarımızda klarnetə balaban dəm tutaraq müşayiət edirdi. Yəni klarnet dəstəsində nağaraçı və dəmkeş balabançı olurdu.

Dağıstan musiqiçisi. 1950

Burada bir məsələni xüsusilə söyləmək lazım gəlir. Peşəkar Azərbaycan qarmonunda sağ və sol əlin ifası üçün səs düzümü eyni cür, iki sıralı, xromatikdir. Lakin alətin sağında dillər, (klaviş) solunda isə düymələr tətbiq edilib. Ta keçmiş dövrdən üzü bəri qarmonumuz çalınarkən, istər muğam ifa olunsun, istərsə də hər hansı bir melodiya, bu zaman sol tərəfdə dəm tutulur. Bu da ifa olunan melodiyanın kökünü, əsasını, tonikasını təmin edib ümumi ahəngə xidmət etməklə bərabər mövzunun təsir qüvvəsini artırır. Melodiya daha şirin, daha ahəngdar olur.

Şimali Qafqazda istifadə olunan müasir 3 oktavlı qarmon

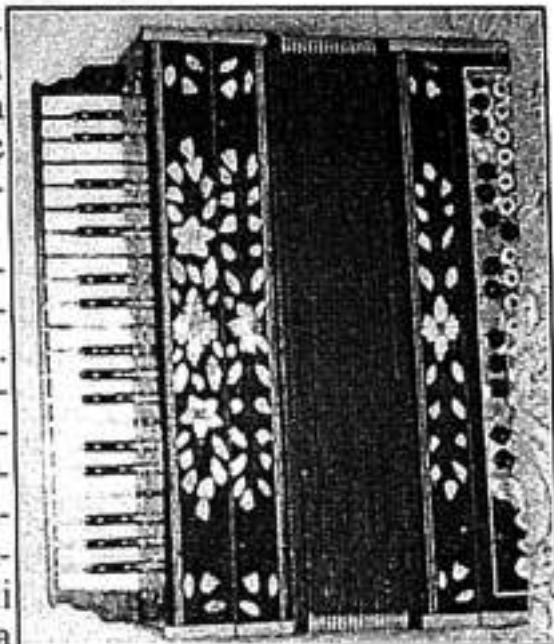
Dövr, zaman dəyişdikcə, ustad ifaçılar yetişdikcə qarmon ifası zamanı sol gövdədə səslərin (dəm, zur) daha çox işlədilməsi, unison və ya iki üç səslə səsənmə və yaxud da akkordlarla müşayiət ortaya çıxdı.

Azərbaycan qarmonu bütün dövrlərdə çalğı yolu öz üslubu, öz səslənməsi, tembri ilə fərqlənib və seçilib. Musiqimizin əsas və aparıcı janrı muğam olduğu üçün hər bir zaman Azərbaycan qarmonunda muğam ifa olunmuşdur. Muğam isə incə, zərif duyğularla, o cümlədən emosional, xırdalıqlarla (tremola), melizimlərlə, təsirli barmaq oynatmaları, cəld sıçrayışla sürüşdürmələr, lal barmaqla ifa olduğu üçün qarmonumuz belə zəngin səslənir və nəinki vətənimizdə, hətta dünyanın çox ölkələrində seçilir və qəbul olunur.

Əsas sirr qarmonun muğam ifaçılığından gəlir. Bu janrın qarmonumuzda alətin imkanlarına uyğun tərzdə səslənməsi, incəlik, zəriflik, sirr yaratması sevimli qarmonumuzu Qafqazda, Rusiyada çalınan qarmonlardan, hətta bütün dünyada istifadə olunan bayanlardan, akkordeonlardan, Pakistanda, bəzi ərəb ölkələrində ifa olunan harmonlardan tamamilə ayırır və yaxşı mənada fərqləndirir.

Kərbəlayi Lətif, İsa bəy, Kərbəlayi Abutalıb, Ələkbər Nəzərli və Əhəd Əliyevdən üzü bəri onların davamçıları olan T.Dəmirov, M.Ağayev, A.Abbasov, S.Hüseynov, Q.Dadaşova, S.Vəzirov, İ.Coşqun, Ə.Ağayev, Y.Yusifov, M.Vəlixanov və müasir qarmon sənətçilərini də əlavə etsək, cəsarətlə deyə bilərik ki, qarmonda muğamların peşəkar ifası, öz düzgün və davamlı yolunu tutmuşdur. Qarmonun Azərbaycanda təşəkkül tapdığı ilk dövrlərdə bu alətdə muğamların ayrı-ayrı şöbə və guşələri, diringilər, oyun havaları çalındığı halda bu gün bu ifaçılıqda muğam tamam-kamal, dəstgah halında təqdim oluna bilər.

Bütün bunlar usta qarmonçalarıımızın çalışqanlığı, ölkəmizdə fəaliyyət göstərən musiqi təhsili ocaqlarında qarmon ixtisası tədrisinin yaxşı iş nəticəsində əldə olunmuşdur.

Milli Konservatoriya tərkibində Musiqi Kollecinə tədrisdə istifadə olunan 3 oktava qarmon

Aşıq dəstəsinə qarmon ifaçılarının daxil olması

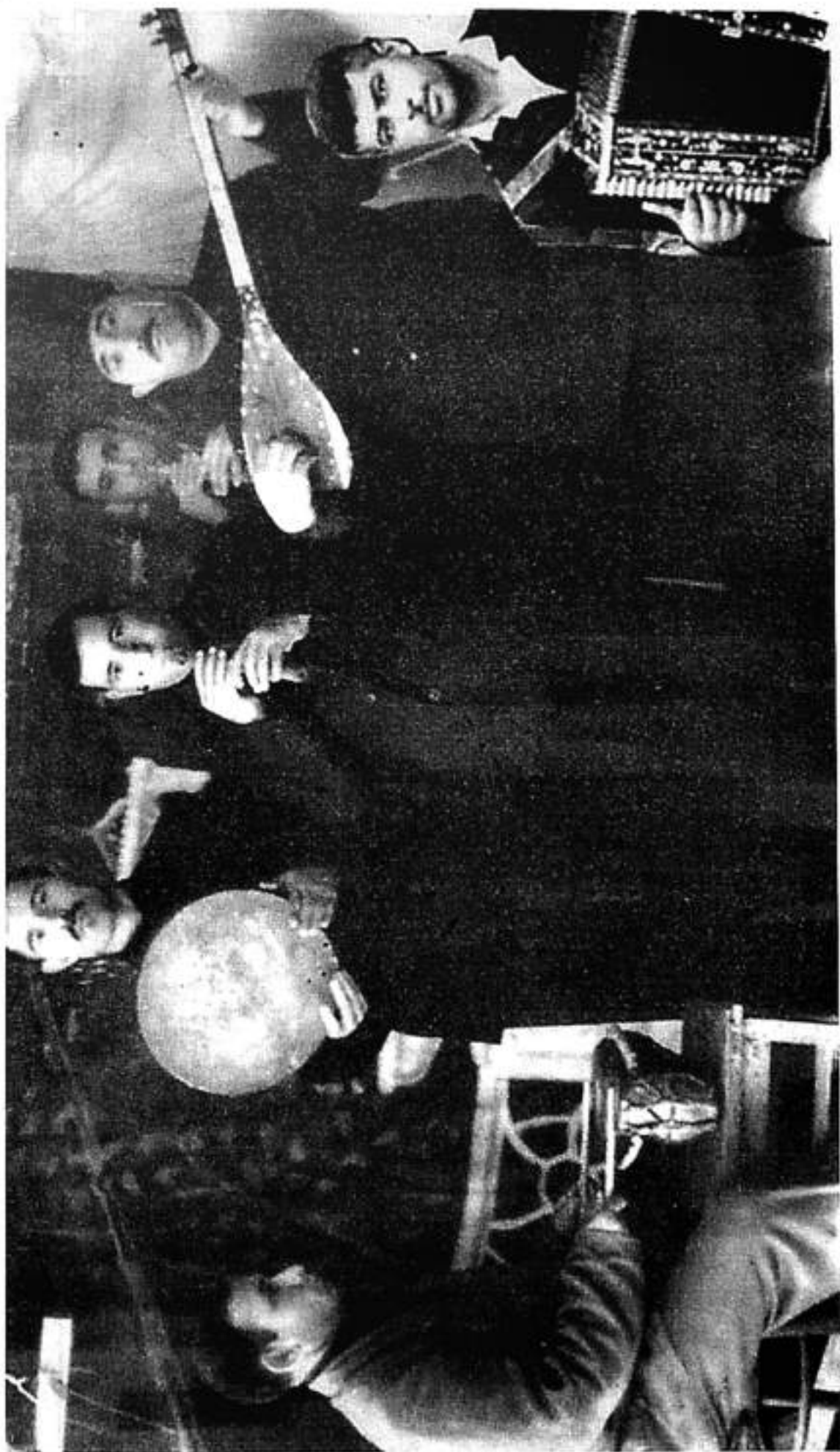
XX əsrin 60-cı illərindən başlayaraq Şirvan aşıqları öz dəstələrinə qarmonçaları da dəvət etdilər. Aşıq Qurbanxan, Aşıq Pənah, Aşıq Şakir, Aşıq Məmmədağa, Aşıq Bəylər, Aşıq Barat, Aşıq Əhməd, Aşıq Yadulla, Aşıq Vəfalı, Aşıq Kamil, Aşıq Vahab və başqaları toy məclislərinin müəyyən saatlarında əsasən qarmonçalara meydan verirdilər. Yuxarıda qeyd olunmuş illərdə Şirvan Aşıq Məktəbinin nümayəndəsi olan aşıqlar Salyan, Neftçala, ƏliBayramlı, Sabirabad, Kürdəmir, Saatlı, İmişli, Cəlilabad, Biləsuvar, Masallı, Astara, Lənkəran, Lerik, Yardımlı rayonlarında, o cümlədən Bakının kəndlərində tərkibində qarmonçaları olan dəstələrlə çalıb-çağırardılar.

Aşıq Pənahın dəstəsi. Konsert zamanı

Aşıqlar Şamaxı, Ağsu, İsmayilli, Oğuz, Qəbələ, Quba, Xaçmaz və s. bölgələrə toylara gedəndə ənənəvi aşıq dəstəsiylə çıxış edərdilər. 1970-ci illərdən aşıqlar bu yerlərə də heyətlərinə qarmonçaları əlavə etməklə gəlməyə başladılar.

Salyanın məşhur aşıqları Aşıq Pənah və Aşıq Qurbanın 1950-ci illərin ortalarından etibarən öz bölgələrində Salyan və Neftçalada idarə

Aşıq Bəylərin dəstəsi

Aşıq Qurbanxanın dəstəsi

Aşıq Qulamın dəstəsi

etdikləri toylara- tanınmış qarmonçalan Rza Şıxlarovu gətirməsi də bir faktdır.

Bilirik ki, XX illərin 60-cı illərinə qədər Şirvan aşığılarının toy dəstələrində 2 balabançı (solist və dəmkəş) olardı. Balabançılar həm də zurna çalardılar. Aşıq dəstəsi gəldikləri, el-obaya, kəndə, qəsəbəyə daxil olanda zurna çalardılar. Toy qapısında, həmçinin gəlin gətirməyə gedəndə zurna havaları səsləndirilərdi. Bir də, axşam mağarda toy başlananda zurnaya üstünlük verilərdi. Aşıq dəstəsində bundan başqa dəf(qaval) və ya nağaraçalan, həmçinin qoşa nağara (qoşa dümbək) çalan olardı. Dastan, nağıl söyləyən aşığı balabançı müşayiət edərdi.

Qarmonun aşıq dəstəsinə gəlməsinin obyektiv səbəbləri var idi. Belə ki, efirdə tez-tez səslənən qarmonun ecazkar, şux səsi insanları özünə cəlb etmişdi. Həm də qarmonla ifa olunan xalq oyun havaları, yeni bəstələnən "sümüyə düşən" rəqs melodiyları xoşa gəlirdi, zövqləri oxşayırdı. Bölgələrdə qarmonçalanlar var idi ki, onlar xanəndə dəstəsi ilə çalı, təzə eşidilən efir musiqilərini də təqdim edirdilər. Xalq qarmonun səsini xoşlayırdı. Toya gələnlər efirdə qarmon ifasında eşitdikləri havalara elə qarmon çalğısı ilə də rəqs edirdilər.

Qarmon üçün yaradılmış melodiylar sazda, zurnada, balabanda alınmazdı. Zurna, balaban üçün yaradılmış el havalarını isə təbii ki, həmən alətlərin ifasında eşitmək və rəqs etmək daha xoş idi.

Bu da bir həqiqətdir ki, müğənnilərimizin ifasında televiziya və radioda səslənən bəstəkar mahnıları xalqın könlünü oxşamışdı. O dövrdə Tofiq Quliyev, Arif Məlikov, Fikrət Əmirov, Telman Hacıyev, Rəhim Mirişli və Şəfiqə Axundovanın mahnılarının bəziləri artıq toyların repertuarına da daxil olmuşdu.

Xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, Ələkbər Tağıyevin Zeynəb Xanlarovanın ifasında səslənən və bütün xalq tərəfindən sevilən mahnıları toyların əsas mahnı repertuarını təşkil edirdi. O sıradan, Ə. Tağıyev kimi həvəskar bəstəkar sayılan, istedadlı musiqiçilər, Şahid Əbdülkərimov, Bəhram Nəsimovun bəstələdiyi, müğənnilər Nəzakət Məmmədovanın, İslam Rzayevin, Süleyman Abdullayevin, Baba Mahmudoglundun, Teymur Mustafayevin ifasında eşidilən mahnı və təsniflər toylarda daim səslənən mahnılar idi.

Aşıq dəstələrinin hamısında ənənəvi olaraq xanəndə çıxış edirdi. Xanəndə aşığın oxuduğu havacatların nəqaratını tutardı. Artıq XX əsrin 60-70-ci illərində Şirvan aşıq dəstəsinin xanəndələrindən dövrün dəbdə olan ən müasir mahnı və təsniflərin tələb etdilər. Yaranan mahnıların əksəriyyəti bir oktava, bir oktava yarım, iki oktavaya yaxın

səs düzümlü həcmində, bəzi rəqs melodiyları iki oktava düzümlündə yaranmışdı. Bu bir həqiqətdir ki, sazımızın, balabanımızın bu cür mahnıları müşayiət etmək və çalmaq imkanları yoxdur. Belə alətlərdə müasir mahnılar yalnız müəyyən tonallıqda səslənə bilər. XXI əsrdə düzəldilən balabanlarımızın imkanları xeyli genişləndirilib, alətin növləri artırılıb.

Aşıq balabanlarının boyu qısa olur. Belə balabanın səs diapazonu kiçik oktavanın "lya" səsindən 2-ci oktavanın "re" səsinə qədərdir. "Re" səsini isə bütün ifaçılar görüdə bilmirdi. Burada ustalıq tələb olunur.

Sazımızın imkanları isə əzəl gündən hikmətli, sirli-sehirli, həmişə yaşar saz havaları üçün düzənlənib. Saz özünə aid bütün havaları geniş imkanlı göstərə bilər və təklikdə özü bir orkestri xatırladır.

Şirvan aşıq yaradıcılığında hələ ta qədimlərdən saz və balabanın birlikdə çox gözəl səslənməsi yaradılıb. Şirvan aşıq havalarını bu alətlərdə cazibədar səsləndirib aşıqları müşayiət edirdilər.

Aşıq dəstəsinə qarmonun gətirilməsi sazın, balabanın, qarmonun birlikdə ansambl şəklində Şirvan havalarının ecazkar səslənməsini yaratmışdı. Qarmona məxsus havalarda isə alətin ifaçısı solist idi.

Qarmonumuzun "Si" kökündə olmasındandır ki, aşıq xanəndələri qarmonun müşayiətilə oxumağa can atırdılar.

Demişik ki, "si" kökündə oxumaq xanəndə üçün əlverişlidir. Aşıq dəstəsində çalınan zurna alətini də "si" kökündə hazırlamağa başladılar. Zurna Azərbaycan musiqisinə "si" kökündə yenidən vəsiqə aldı.

Qarmonun sol gövdəsində müşayiət səsləri olduğu üçün çox havalarda qarmonla zurna çalğısını da müşayiət edirdilər. Sağdakı səs imkanlarından istifadə edib melodiyanı çalaraq zurna ifaçısının çaldıqlarına qoşulmaqla bərabər, sol səslərlə (zur) dəm tutub ümumi ahəngə rəvneq verirdilər.

Bütün bunlar barədə təfəsilatı ilə yazmağımızın səbəbi, uzun dövr ərzində toy şənliklərinin özəyi-bəzəyi, aparıcı qüvvəsi olan aşıq sənətinin mənzərəsini geniş oxucu kütləsinin gözləri qarşısında yaratmaq, adət-ənənələrimiz haqqında gənc musiqicilərimizə məlumat verməkdir.

Həm də bir daha sübut etmək istəyirik ki, qarmon musiqi həyatımızda, məişətimizə və mədəniyyətimizə daxil olmuş əsas və aparıcı qüvvəyə çevirilən musiqi alətlərimizdən biridir. Düzdür, görkəmli musiqiçi, alim Zakir Mirzə öz elmi işində və 2005-ci ildə nəşr etdirdiyi "Azərbaycan qarmonu" monoqrafiyasında bu alətin imkanları, ifa xüsusiyyətləri, onun xalq çalğı alətləri ansamblı və orkestri tərkibində rolu barədə maraqlı fikirlər söyləmişdir. Biz isə təkrarçılığa yol verməmək şərtilə qarmon sənətinin işıqlandırılmayan cəhətlərini açmağa çalışırıq.

Beləliklə qarmon ifaçılığı peşəsinin Şirvan aşiq sənəti ilə bahəm fəaliyyəti Qərb aşıqlarının da toylarımızdakı çal-çağına sirayət etmişdir. Tovuz, Gədəbəy, Şəmkir, Qazax, Borçalı aşıqlarının dəstələrinə qarmonsalanın əlavə edilməsi 1980-ci illərin əvvəllərindən başlayır. Bu həmişə bölgələrdəki toylarımızda oyun havalarına, müasir musiqi nümunələrinə olan tələbatdan irəli gəlirdi. O bölgələrdəki qarmonçular Qərb aşiq havacatları və saz havalarının hamısını bütün incəliklərinə qədər bilir və böyük ustalıqla ifa edirlər. Onlar bu musiqi nümunələrini elə məharətlə, rəngarəng boyalarla təqdim edirlər ki, heyran qalmamaq olmur. Bu ifaçıların saz havalarını yüksək peşəkarlıqla çalmaları elə fikir yaradır ki, sanki bu melodiyalar qarmon üçün düzənlənib.

Belə bir məntiqi nəticə alınır ki, qarmonumuz da nəinki Azərbaycan, hətta dünya bəstəkarlarının əsərlərilə yanaşı, milli musiqimizin bütün janrlarına aid melodiyalar, o cümlədən aşiq havaları layiqincə səslənir.

XX əsrdə yaranmış musiqi üçlüyü (qarmon, klarnet və nağaraçalandan ibarət üçlük-trio)

Bütün yazılı mənbələrdə “ənənəvi klassik şərq üçlüyü” kimi göstərilən və dilimizdə işlədilən bu termin əslində “ənənəvi Azərbaycan muğam üçlüyü” və yaxud “Azərbaycan klassik muğam üçlüyü” adlansa daha düzgün və məntiqli olmazmı?

Deməliyə ki, bütün şərq ölkələrindəki muğam ifaçılarının, xanəndələrin musiqi heyəti üzvlərinin sayı müxtəlifdir.

Ərəblərin, farsların, kərküklərin, özbəklərin, taciklərin, türkmənlərin, uyğurların, hindlilərin və pakistanlıların muğam ifaçılarının ansambl üzvlərinin sayı müxtəlif cürdür.

Bizdə muğam adlanan musiqi janrı farslarda dəstgah, ərəblərdə və türklərdə makam, uyğurlarda və türkmənlərdə mukam, özbəklərdə və taciklərdə makom, pakistanda xəyyal, Hindistanda raqa, Şimali Afrika ölkələrində istixbar, nuba adlanır və s.

Hər xalqın dialektinə uyğun müxtəlif adlarla adlanan, lakin, Qoca Şərqin ortaq musiqisi və aparıcı janrı olan muğam hər bir xalqın öz musiqi alətlərilə müşayiət olunur. Nəzərə çatdırırıq ki, adları çəkilən xalqların muğam oxuyanını, xanəndələri bir, iki və ya üç musiqiçi yox, daha çox üzvü olan heyətlər müşayiət edə bilərlər.

Qəbul olunduğu, ənənəvi forma aldığı kimi “Azərbaycan muğam üçlüyü” xanəndə (həm də qaval çalır), tarzən və kaman ifaçısından ibarətdir. Belə bir məntiqi nəticə çıxır ki, bizdə bu söz “ənənəvi Şərq üçlüyü” deyil, “ənənəvi Azərbaycan muğam üçlüyü” adlanmalıdır.

Əməkdar artist (2007) Elşad Cabbarovun musiqi üçlüyü

Sənətşünaslıq namizədi (2007) Abbaşqulu Nəcəfzadənin musiqi üçlüyü

Doğma vətənimizdə "Azərbaycan klassik muğam üçlüyü"ndən başqa zurnaçılar dəstəsi də olmuşdur ki, bu cür musiqi heyətləri müharibə zamanı döyüşdən öncə, möhtəşəm idman tədbirlərində, yarışmalarda əzəmətli havalar, "Cəngilər", "Koroğlu"lar çalar, bütün xalq şənliklərində və bayram tədbirlərində çıxışlar edər, toyların əsas aparıcı musiqiçi dəstələrindən olardılar.

Belə üçlükdə iki zurnaçı və bir nağaraçı vardı, Zurnaçının biri solist, melodiya çalan, digəri isə dəm tutan (dəmkeş) olur. Bəzi bölgələrdə, əsasən Muğanda "zu tutan"a, "zuçu" deyirlər. Nağaraçı isə bu aləti iki çubuq (conbaq-çubuq) vasitəsilə çalardı.

"Zurnaçalanlar üçlüyü" Azərbaycanın bəzi yerlərində bu gün də qorunub saxlanılır.

Azərbaycanda "balabançılar üçlüyü" də olmuşdur. İki balabançı və bir nağaraçıdan ibarət bu musiqi üçlüyünün yaranması tarixi qədimlərə gedib çıxır.

XIX əsrin ikinci yarısından və XX əsrin ortalarına qədər olan bir zamanda belə "üçlük"lər əsasən Bakıda və onun yaxın ətrafında çalıb-çağırılmışlar.

Elxan Səmədzadənin balabançılar üçlüyü

İki balabançının biri solist, digəri dəmkeş (dəm tutan) olardı. Üçüncü musiqiçi nağaraçalan aləti əllərilə çalır, daha doğrusu çırtmalarla balabanı müşayiət edir ki, solist balabançının melodiyasını dinləyici aydın eşitsin. "Balaban-nağara üçlüyü" toylarda qurulmuş mağarlarda (çadırlarda) və ya otaq şəraitində keçirilən toy-nişan məclislərində çalar.

dı. Əksər hallarda bu üçlüyün müğənnisi elə nağaraçalanın özü olardı. Belə musiqi üçlüyünün yenidən ortaya çıxarmaq borcumuz olsun.

Bu mövzumuzun başlığına nəzər salaq. Yəni, milli musiqisizdəki, qarmon, klarnet, nağara üçlüyündən danışaq. XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq nəfəsli alət klarnetin Azərbaycanda ifaçıları meydana gəldi. Klarnetçalan yanında balabançalan (yəni dəm tutan) və nağaraçalan olardı. Bu üçlük, şirni içilmə, nişan, toy məclislərində çalıb-çağırardılar. Bu musiqi dəstələri 1941-1945-ci illər müharibəsinə qədər, ondan sonrakı dövrlərdə əsasən Bakı şəhərinin özündə və ona yaxın kənd və qəsəbələrdə şadlıq məclislərinin carsıları idilər.

Nağaraçı Xanlar, klarnetçi Həsən əmi, qarmonçu Ramiz

Bu dövrlərdəki qarmon-qaval dəstələrinin fəaliyyəti barədə kifayət qədər danışmışıq.

Respublikamızda ilk dəfə 1939-cu ildə Lənkəran şəhərində yeni bir "musiqi üçlüyü" yaradılıb. Bu üçlüyü klarnetçi Nəsir, nağaraçı Nurəddin və qarmonçalan Mahmud Xalaoğlu birləşərək ortaya çıxarıblar. Bu heyət Lənkəran bölgəsinin şənliklərində, bayram tədbirlərində, toy-nişan məclislərində çalırmiş.

1941-ci ildə başlanan müharibə 1945-ci ildə sona yetənə qədər bu "trio"(üçlük) fəaliyyətini dayandırmaqlı olmuşdur. Çünki müharibənin ağır illərində SSRİ məkanındakı bütün xalqlar kimi bizim də millətimizin maddi, mənəvi və psixoloji durumu müharibəyə uyğun olduğu üçün, toy-büsat əhval-ruhiyyəsi yox idi. SSRİ xalqlarının hamısı, "Hər

Şəkilə soldan Zakir Mirzə, Adil Bayramov və Tahir Hüseynov

şey cəbhə üçün, hər şey qələbə üçün" devizinə xidmət edirdi.

Müharibə bitəndən, dinc dövr başlanandan sonra Lənkərandakı bu "musiqi üçlüyü" yenidən xalqın çal-çağırina, toy-büsatına rəvnəq vermişdir. Beləliklə bu heyət 1970-ci illərə qədər fəaliyyətdə olmuşdur. Sonra həmin dəstənin qarmonçalanı Mahmudun oğlu Ağəmi olmuşdur. Çünki, artıq Mahmud Xalaoğlu dünyasını dəyişmişdi. (Qeyd: Bizə bu üçlük haqqındakı məlumatı mahir qarmonçu Hacı Abutalıb Sadıqov vermişdir)

1960-cı illərin əvvəllərindən Salyan və Neftçala bölgəsində toylar da artıq "qarmon, klarnet, nağara dəstəsi" çalırdı. Belə dəstələr qız toy-

**Qarmonçu Həmid Haqverdiyev, klarnetçalan
Yaşar Həsənov və nağaraçı sabir**

larında çalır, oğlan toylarında isə xanəndə dəstələrində çıxış edirdilər.

Klarnetlə qarmonun birlikdə xalq havalarını ifa etməsi həm yenilik, həm də təsirli, könül oxşayan və cəzbedici idi.

Televiziya və radioda tez-tez səslənən bəstəkar mahnılarının klarnet-qarmon dəstəsində toylarda çalınması elə bir gözəl ovqat yaratmışdı ki, məclisə gələnlər belə musiqilərin sədasına və ritminə oynamağı, rəqs etməyi çox xoşlayırdılar.

Çox sonralar 1968-69-70-ci illərdə mahir və yenilikçi ifaçılar Aftandil İsmayılov (qarmon), Vəli Qədimov (klarnet), Tahir Hüseynov (nağara) üçlüyünün ifasında Azərbaycan radiosunda rəqs havalarının tez-tez səslənib hamı tərəfindən sevilməsi belə dəstələrin sürətlə artıb-çoxal-

masına şərait yaratdı. Bölgələrdəki musiqiçilər də bir yerə toplanıb hə-rə öz rayonunda, qəsəbəsində bu cür musiqi üçlükləri ortaya çıxardı-lar. Ölkəmizin əksər rayonlarında toylara qarmon, klarnet, nağara dəs-tələri çağırıldı.

Qarmonçu Abbas Abbasov, klarnetçi Şəmsi İmanov, balabançı (dömbək) Kamil və nağaraçı Heybət Babayev

Qarmonçu Bədəl Bədəlovun musiqi üçlüyü

Aftandil İsrəfilov, Vəli Qədimov, Tahir Hüseynov üçlüyünün lentə alınıb ra-dioda səslənən "Natiqi", "Siyəzən", "Xəzəri", "Ba-har", "Arzu", "Qazağı", "Toy"(C.Cahangirov) rəq-sləri o qədər gözəl, məha-rətli, məlahətli və cəlbedi-ci idi ki, bu heyət az vaxt içərisində tamam məşhur-laşdı. Onların çaldıqları bütün melodiylar toyları-mızın oyun havalarına çev-rildi.

Bir neçə ildən sonra məşhur musiqiçilər Əşrəf Əşrəfzadə (klarnet), Tey-

**Qarmonçu Əlibala Ağayev, klarnetçalan Adil Bayramov,
nağaraçalan Əli Əmiraslanov**

**Qarmonçu Kamil Vəzirov, klarnetçalan Babaxan Bağirov,
nağaraçalan Heybət Babayev**

yub Teyyub oğlu (qarmon), Rafiq Budaqov (nağara) üçlüyünün radio-nun fondu və qrammofon valında yazılan "Həyatı", "Fikrəti", "Qoçəli", "Vağzalı", "Müşviqi" və s. rəqsləri də tez-tez səslənərək musiqi du-yumlu insanların qəlbinə yol tapdı və hər yerdə dəbə düşdü. Ə.Əşrəf-

**Qarmonçu Əhsən Rəhmanlı, klarnetçalan Rəhman Rəhmanlı,
nağaraçalan İslam İslamov**

**Qarmonçu Zeynal, klarnetçalan Əvəz,
nağaraçalan Xanlar**

zadənin bu dəstəsinə bir balaban çalan (dəm tutan)da əlavə olunmuşdu.

Mahir musiqiçilər kimi tanınan klarnetçalan Adil Bayramov, qarmonçu Zakir Mirzəyev də birlikdə radioya "Bəxtəvəri", "Sevinci" və s. rəqs havaları yazdırdılar. Bütün bunlar çox yaxşı ifalar olduğu üçün intişar tapdılar, həssas qarşılandılar. Deməyə borcluyuq ki, "Sevinci"

rəqsi uzun illər toy repertuarında yer aldı. Rəqsin melodiyası Zakirin atası, balabançı kimi çox mahir Qulam Mirzəyevindir.

1970-ci illərin ikinci yarısında klarnetçi Ələkbər Əsgərov, qarmonçu Hüseyn Həsənov, nağaranın ən mahir ifaçısı Zöhrab Məmmədov

**Qarmonçu Zakir Mirzə, klarnetçalan Ələkbər Əsgərov,
nağaraçalan Zöhrab Məmmədov**

birlikdə radionun fondu üçün "Qazağı", "Nətəvani", "Zöhrabı" rəqs melodiyalarını yazdırdılar. Ə.Əsgərov, ustad sənətkar, klarnet, balaban, tütəyin ən nadir ifaçısı, əvəzsiz musiqiçi idi.

Adını çəkdiyimiz bu "musiqi üçlüyü" 1970-ci ildən etibarən toylarda, konsertlərdə və digər şənliklərdə hünerli, bacarıqlı və çox şöhrətli fəaliyyətdə idilər. Hələ bu üç musiqiçi ustad xanəndə Əlibala Məmmədovun 1968-ci ildə yaratdığı və özünün rəhbər və müğənni olduğu "Humayun" xalq çalğı alətləri ansamblının üzvləri və solistləri kimi də çox sevilirdilər. Onların hər birinin ansambl tərkibində lent yazılarında və televiziyaadakı canlı çıxışlarda xüsusi solo çalğıları olardı.

Danışdığımız mövzuya əsasən misilsiz sənətçilər Zakir Mirzə və Ələkbər Əsgərovun sənət əlaqələrinin xüsusi vurğulamalıyıq.

1967-ci ildən etibarən Ələkbər, Zakir və Zöhrabın konsertlərdə, toylarda olduqca peşəkar, həddən artıq maraqlı və bir-birini tamamlayan ifa nümayiş etdirmələri o dövrü yaşayıb görənlərin yaxşı yadındadır. Bu sənətkarlar bir yerdə olanda bir-birinin həvəsinə, bir-birinə qarşılıqlı hörmət olaraq, sual-cavab cümlələrlə, həm də bahəm elə çalardılar, hər ifa bitkin əsər kimi alınardı. Bunu sözlə ifadə etmək çətindir. Gərək o anları yaşayaydın, gözünlə görəydin və dinləyəydin.

Əgər həmin çıxışlar və ifalar lentlərə alınıb qorunub saxlansaydı bu gün gənc musiqiçilər onların sənətindən çox şey əxz edib öyrənə bilərdilər. Bədəhətən gələn bu ifalar hər bir anda alınmır axı. Həmçinin o ifaların audio və video lentləri yaradılıb dünyanın musiqi elmi daha inkişaf etmiş ölkələrinə göndərilseydi maraqla qarşılanar və oranın bəstəkarları bədəhətən, qəfil təbdən, yaşantıdan yaranan, qəfildən be-yinə, fikrə, düşüncəyə gələn və o andaca çalınıb təhvil verilən bu musiqi nümunələri əsasında zəngin əsərlər yazardılar. Necə ki, Azərbaycanımızın ən nəhəng bəstəkarları ustad xanəndələrimizdən, ən peşəkar instrumental ifaçılarımızdan dinləyib öyrəndiklərindən bacarıqla istifadə edib sinfonik əsərlər yaratmışlar.

Həyatda, cəmiyyətlə, dünyada hər şey sadədən mürəkkəbə, asandan çətinə doğru getdiyi kimi 1939-cu ildə Lənkəran şəhərində yaradılan "klarnet, qarmon, nağara üçlüyü" 1970-ci illərdə Ə.Əsgərov, Z.Mirzəyev və Z.Məmmədov musiqi üçlüyü ilə öz zirvəsini tapdı.

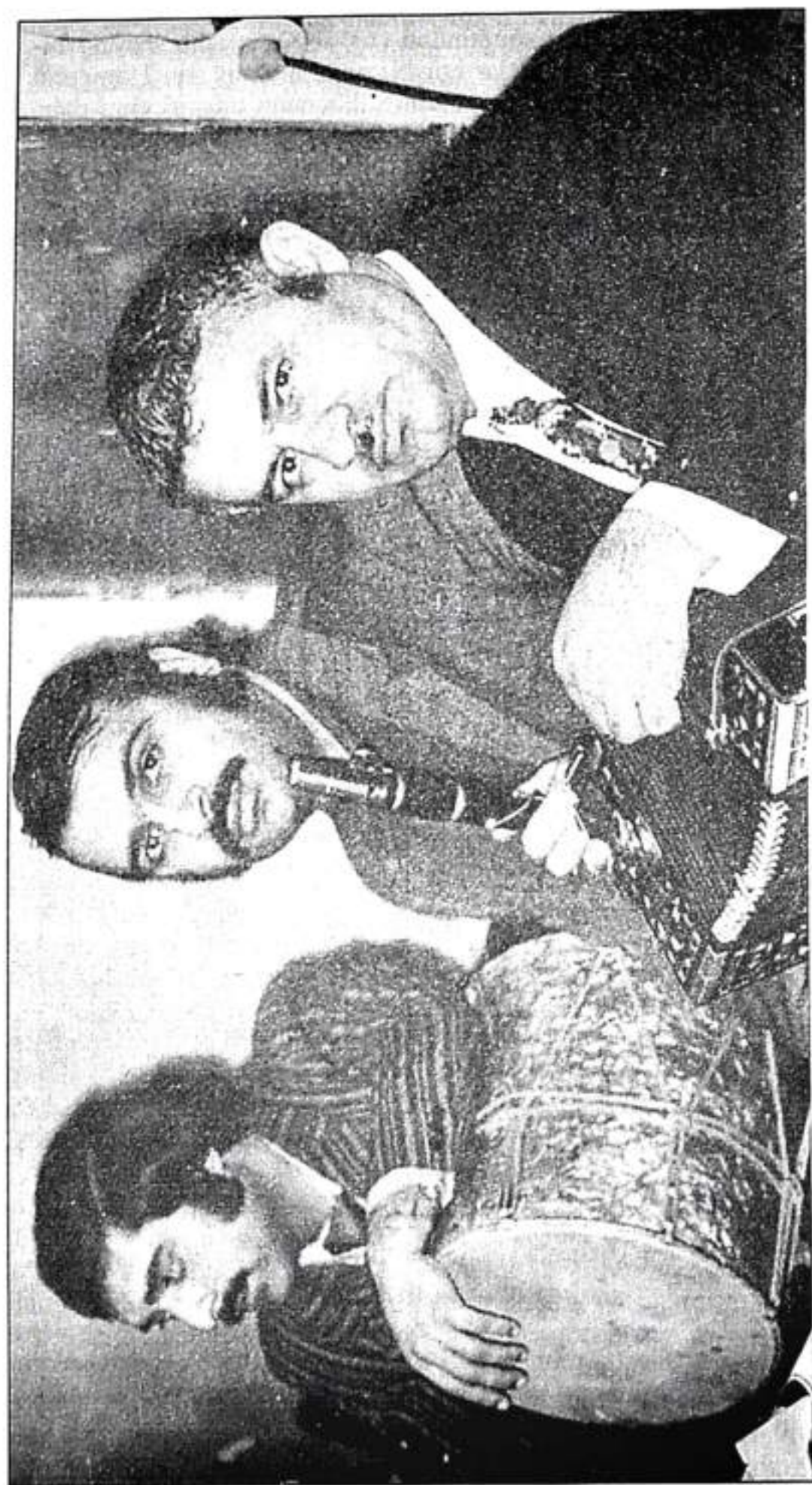
Bu gün əksər "toy dəstələri"ndə sintezator, gitara, skripka və s. alətlərinin özünə yer almasına baxmayaraq klarnetçalanla birlikdə qarmonun çalğısı da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Bütün xalq çalğı alətləri ansambllarında, o cümlədən əksər

XXI əsrin musiqi üçlüyü. Qarmonçu Mikayıl Rəhmanlı, klarnetçalan Rafael Ağamalıyev, nağaraçalan Zaur Hacımirzəyev

instrumental heyətlərdə qarmon özünə mühüm yer tutur və onun xalqımıza doğma və məhrəmanə səsi ümumi ahəngə xidmət edərək ruhumuzu oxşayır.

**Qarmonçu Musa Həsənov, klarnetçalan Əli Muxtar,
nağaraçalan Heybət Babayev**

**Qarmonçu Vaqif Əsədov, klarnetçalan Elxan Səmədzadə,
nağaraçalan Tahir Hüseynov**

Kürdəmir şəcərə qarmonçaları

1. Hacı Zeynal oğlu Zeynallı (1880-1927) Qədim Şirvanın Kürdəmir elində dünyaya göz açıb və orada yaşayıb-yaradıb. O, XX əsrin 20-ci illərində öz el-obasında və ətraf yerlərdə yaxşı sənətkar kimi tanınıb. Hacı Zeynallı Azərbaycanda ilk solaxay qarmonçu olub. O, öz övladlarına də sənət öyrətmişdir.

2. Məşədi Hacı Zeynal oğlunun böyük qızı Məşədi Nurcahan Zeynallı (1912-1972) Kürdəmirin, bütünlükdə Şirvan elinin ən tanınan sənətkarlarından olub.

XX əsrin 30-60-cı illərində qarmonçu Məşədi Nurcahan öz bacısı, dəf çalan Məşədi Sima xanımla doğma el-obanın qadın şadlıq məclislərində, toylarında həvəslə sənət nümayiş etdirərək nüfuz qazana bilmişdir. O, qarmon ifasını atasından öyrəndiyi üçün aləti solaxay çalmışdır.

3. Hacıbala Məşədi Hacı oğlu Zeynallı (1910-1969) Kürdəmir rayonunda və Şirvan torpağının əksər kənd və qəsəbələrində ən nüfuzlu sənətkarlarla xalqa xidmət edərək hörmət sahibi olmuşdur. Qarmon ifasını daha mükəmməl öyrənmək üçün o, Kor Əhəddən dərs almışdır. Qarmonçu Hacıbala Zeynallı Kürdəmirin ən peşəkar sənətkarlarından sayılmışdır. Hacıbala Zeynallı sənətini oğullarına da öyrətmişdir. Mirzə və Ağa atanın ifaçılıq yolunu davam etdirmişlər.

Ağa Hacıbala oğlunun dediklərindən:

- "Atam ömrünün sonlarına yaxın mənə 2 ədəd qrammofon valı verib bildirdi ki, valın birinin ifaçısı Əhəd Əliyev onun müəllimi, ikinci valın ifaçısı Qızxanım Dadaşova isə özünə bacı ("bacılığı") götürdüyü bir insandır. O, valları qorumağımı xahiş etdi.

Atamın məşhur qarmonçulardan Teyyub Dəmirov və Məmmədağa Ağayevlə də yaxın ünsiyyəti, sənət əlaqələri var idi. Tanınan sənətkarlar Aşıq Şakir, nəfəsli alətlər ifaçısı Həsərət Hüseynov atamı özlərinə ağsaqqal sayırdılar.

Kürdəmir şəhərindən uzaq, İmişliyə tərəf olan ərəzidə Şüşür kəndi var. Mərhum xanəndə Eynulla Cəbrayilov həmişə kənddəndir. Eynulla gənc yaşında olarkən, atam onun istedadını görüb, bəyənmiş və Kürdəmirə gətirərək öz evində saxlamış və sənət aləmində tanınması üçün bacardığını etmişdir".

4. 1950-1970-ci illərdə öz nəslinin qismətinə düşmüş sənəti bacarıqla davam etdirən Zeynallı Mirzə Hacıbala oğlu olmuşdur. Qarmon-

çu Mirzə Kürdəmir sənətkarları ilə doğma torpağında çalınan toyların musiqiçisi olaraq insanlara xidmət etmişdir. O, 1960-cı illərin sonundan 1980-cı illərə qədər Kürdəmir Musiqi Məktəbinin qarmon sinfinə rəhbərlik etmişdir. Mirzə Hacıbala oğlu Aşıq Şakir, Aşıq Əhməd, xanəndə Eynulla Cəbrayilov, balaban, zurnanın mahir ifaçısı Həsərət Hüseynovla toylarda və konsertlərdə çıxış etmişdir. Adı sadalanan sənətkarlarla birlikdə Mirzə Zeynallı dəfələrlə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyaşının qış və yay salonlarına konsertlərə gəlmişdir.

5. Zeynallılar nəslinin sənət aşiqələrindən biri də Ağa Hacıbala oğludur.

Ağa Zeynallı

Ağa Zeynallı qarmonunu sinəsinə sıxaraq Kürdəmirin toy-büsatında həvəslə çalaraq öz ellilərinə bol-bol sevinc bəxş etmişdir. O, Kürdəmir Musiqi Məktəbində qarmon ixtisası üzrə dərs demiş, 1970-1972-ci illərdə həmin şöbənin rəhbəri olmuşdur. Ağa həm də tarixçidir. Azərbaycan Dövlət Universitetinin tarix fakültəsini bitirmişdir.

Ağa Zeynallı 1972-ci ildə Bakı, 1974-cü ildə Daşkənd musiqi festivallarının iştirakçısı olmuşdur. Qarmonçu Ağa Aşıq İmran, Aşıq Əkbər, Aşıq Şakir, Aşıq Yanvar, Aşıq Məmmədağa, Aşıq Əhliman, Həsərət Hüseynovla və Eynulla Cəbrayilovla müəyyən dövrlərdə sənətdə birlikdə addımlamışdır.

Ağa müəllim xalq artisti Aftandil İsrailovla müntəzəm sənət əlaqələri qurmuş və onunla yaxın dostluq etmişdir. Dostuna hörmət əlaməti olaraq öz oğluna Aftandil adı vermişdir. Gənc Aftandil də şəcərə ənənələrinə şadiq qalaraq yaxşı qarmon ifaçısı kimi yetişmiş və öz nəslinə baş ucalığı gətirmişdir.

Aşıq ocağından pərvazlanan qarmonçalan

Hacıyev Məmmədağa Şakir oğlu 1963-cü il aprel ayının 15-də Kürdəmirdə anadanı olub.

O, 1970-ci ildə 1-ci sinfə daxil olub və 1980-ci ildə orta məktəbi bitirib.

Kökündən gələn fitri istedad Məmmədağanı kiçik yaşlarından öz çevrəsinə salıb. Atası Aşıq Şakir nəinki Şirvan elində, bütün Azərbaycanda ustat aşıq kimi məşhur idi. Aşıq Şakir (1922-1979) klassik aşıq sənətinin ən yaxşı bilicilərindən biri kimi hamı tərəfindən sevilmiş, məlahətli, sehirli səsi ilə qəlbləri oxşamışdır. O, dastanlarımızı söyləmiş, Şirvan Aşıq məktəbinin bütün nümunələrini zəngin boyalarla və çox təsirli oxumuş, özü də ürəyəyatımlı nəğmələr yaratmışdır.

Aşıq Şakir xanəndə sənətinə də meyilli olmuş, muğamı bilmiş, bənzərsiz və dinləyicini ovsunlayan bir şəkildə oxumuşdur.

Aşıqın evində milli musiqi alətlərimizin hamısı, həmçinin qarmon da var idi. Məmmədağa 7-8 yaşlarından qarmon çalmağa və oxumağa başlamışdı. Qarmonun ecazkar səsi Məmmədağanı öz sehrinə saldığı üçün o, boş vaxtlarında həmişə qarmon çalırdı. 12-13 yaşlarından Aşıq Şakirin dəstəsində toylara gedən Məmmədağa sənətdə bərkə-boşa düşüb daha da püxtələşir. O, atasının toylarda oxuduğu aşıq mahnılarını, sənət inçiləri mənimsəmiş, xalq oyun havalarını öyrənərək çalmışdır. Aşıq Şakir Azərbaycanın əksər bölgələrinə dəvət olunur, tez-tez Bakı toylarına çağırılırdı.

Məmmədağa atasının qüdrətli sənətinin hər yerdə sevildiyini, dərin rəğbətlə qarşılandığını görüb musiqiyə daha da ürəkdən bağlanırdı. O,

Məmmədağa Şakiroğlu

16 yaşına qədər Aşıq Şakirlə el-el, oymaq-oymaq gəzib xalqımızın toy-büsatına naxış vururdu. 1979-cu ildə Aşıq Şakir dünyasını dəyişəndə oğlu bir il əlinə qarmon götürmədi. Atasının dostu, tanınan xanəndə Eynulla Cəbrayilov qarmonçu Məmmədəğanı öz dəstəsinə gətirir. Gənc sənətçi ustad xanəndə ilə bir müddət yoldaşlıq edərək sənətdə daha da bərkiyir. Məmmədəğa 1974-1979-cu illərdə atasının dəstəsində fəaliyyət göstərüb aşıq sənəti nümunələrini daha çox mənimsəmişdisə, E.Cəbrayilovla yoldaşlıq edərkən muğam ifaçılığına çox bələd olmuş və xanəndəni müşayiət etməyi yaxşı öyrənmişdi. E.Cəbrayilov 1993-cü ildə dünyasını dəyişmişdir.

M.Hacıyev yaxşı qarmonçalan kimi tanındığı üçün Kürdəmirdəki əksər dəstələr, əsasən xanəndə Səfali Əliyev onu toylara dəvət edirdi.

Məmmədəğa Şakir oğlu xanəndə-aşıq Əvəzخان Xankişiyevlə 1986-1990-cı illərdə Azərbaycanın Şirvan, Muğan elində, Bakıda və onun ətraf kəndlərində çox toylarda iştirak etmişdir. Məmmədəğanın aşığı və xanəndəni yaxşı müşayiət etməsi Ə.Xankişiyevi tam qane edirdi. Əvəzخان uşaqkən Aşıq Şakirin şagirdi olmuş, gənclik illərində onun dəstəsində xanəndəlik etmişdir.

Aşıq Şakir

Məmmədəğanın qarmon ifası bir başqa aləmdir. Çaldığı

“Segah” muğamında “Şikəstələr”in təsirli xalları özünü biruzə verir. Onun böyük, musiqili ürəyi var. İfa etdiyi xalq oyun havalarında, muğamlarda, aşıq melodiylarında musiqimizin Şirvan qolunun təsiri duyulur.

M.Şakiroğlu 1988-1993-cü illərdə Könül Xasıyevanın dəstəsində olmuş, xanəndənin Azərbaycanda yayılmış toy kassetlərində o çalmışdır.

Hörmətli qarmonçumuz mərhum xanəndə Rusif Məmmədov, Qəndab Quliyeva və Sabir Mirzəyevlə də sənət yoldaşlığı etmişdir.

Məmmədağanın dediklərindən: -"Atam Aşıq Şakirin oxuduqları qanımda, canımda, beynimdə və üryimdədi. Məni tərpədir, təsirləndirir, oxumağa vadar edir. Hərdən oxumaq istəyirəm. Ürəyimdə oxuyuram. Səsim çıxmır. Qorxuram ki, atam kimi oxuya bilməyəm. Aşıq Şakirin oxuduqlarını mənə elə gəlir ki, heç bir sənətkar oxuya bilməz. Onun oxumalarında sirr var idi. Bu onun zəngin daxili aləmindən, mənəviyyatından irəli gəlirdi. Onun kimi oxumaq, ona bənzəmək günahdı. Allah onu bənzərsiz yaratmışdı".

**Əməkdar artist, xanəndə Zabit Nəbizadə və
Məmmədağa Hacıyev**

Məmmədağa 1980-cı ildə ailə qurub 2 oğlu və bir qızı var. Böyük oğluna atası Şakirin adını verib. Şakir də istedadlıdır. Kürdəmir Musiqi Məktəbinin tar sinfini bitirib. Yüksək səviyyəli saz ifaçısıdır. Gömrük sahəsi üzrə ixtisas sahibi olsa da, asudə vaxtlarında könlünü saza verir.

M. Şakiroğlu Bakıda yaşasa da, doğma yurdu Kürdəmirə çox bağlı adamdır. O, deyir: "Kürdəmir Şirvanın barlı-bərəkətli bir parçasıdır. İstedadlı adamları da bu torpağın sərvəti sayıla bilər. Kürdəmirdə tarixən aşığılar, xanəndələr, müxtəlif alətlərin ifaçıları olmuşlar ki, zaman-zaman bu xalqa öz töhfələrini vermişlər. Yaxşı qarmonçalarımız da, həmişə olub. Onlardan birini xüsusilə yada salmaq istəyirəm. 1957-ci ildə həyata gəlib 2005-ci ildə dünyasını dəyişən Ənvər Əhmədov əla sənətkar idi. Qarmon onun əlində tamamilə milli ruhda səslənirdi. Repertuarı əsasən xalq mahnıları və oyun havalarından ibarət idi. Xalq

mahnılarını çalanda elə bil ki, qarmon əlində oxuyurdu. Doğrudan da onun barmaqları çalmırdı, oxuyurdu. Barmaqlar oxuyan nəfəslərini işlədirdi. "Sona bülbüllər" xalq mahnısını çox təsirli və qəmli ifa edərdi.

Ənvər Kürdəmir camaatının sevimlisi idi. O, zurnaçıları Həsərət, xanəndə Eynulla və Səfəli ilə el-obanın toylarında və bütün şənlik tədbirlərində çalmışdır.

Heyf ki, bu dünyanı vaxtsız tərk etdi. Lakin bu həyatda izi, sənət sözü qaldı. O, musiqi məktəbində dərs deyirdi. Yetirmələri çoxdur. Onlar Ənvərin sənət yolunu layiqli şəkildə davam etdirirlər".

O özünü pedaqoji fəaliyyətdə tapmışdır

Müəllim adı müqəddəs və ülvüdür. Müəllimi olan hər bir adama bu ad əzizdir. Müəllim böyük tərbiyəçidir. Hər bir insan nə qədər yaşa dolsa da müəllim qarşısında özünü kiçik və uşaq sayır. Müəllimin hər bir deyimi, hərəkəti, davranışı uşaqların qəlbində cücərir, izlər salır. Müəllimlik şərəfli peşədir.

Musiqi sənəti üzrə dərs deyən müəllimlərin özünə xas xüsusi cəhətləri də olur. Bu işdə hövsələ, böyük səbr, dözümlə bərabər, hər bir fərdə ayrıca yanaşma qaydaları da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Burada istedad da əsas meyardır.

Əliövşet müəllim öz işinin vurğunu, sənətinin fədaisidir. Gənclik illərində ifaçılıqla yanaşı müəllim kimi özünü bu işdə sınayıb və sonrakı ömrünü bu peşəyə həsr edib.

Piriyev Əliövşet Əziz oğlu 1953-cü il oktyabr ayının 30-da Bakıda anadan olub. 1960-cı ildə 1-ci sinfə gedib, əvvəllər "205", sonra "182" sayılı orta məktəbdə oxuyaraq 1970-ci ildə təhsili başa vurub. Əliövşet 1963-cü ildə Binəqədi qəsəbə Mədəniyyət Evindeki qarmon kursuna daxil olaraq 1968-ci ildə bitirib. İstedadı, çevikliyi ilə seçilib. Ona qarmon sənətindən dərs deyən müəllimlər Abbas Hüseynov, Vahab Səmədov Ağahüseyn Əliyev Əliövşetlə ciddi məşğul olaraq bir musiqiçi kimi yetişməsinə çalışırdılar.

Əliövşet musiqi təhsili aldığı Mədəniyyət Evinin "Qönçə" özfəaliyyət xalq çalğı alətləri ansamblına üzv olaraq yiyələnmək istədiyi sənəti daha da inkişaf etdirir. Ansamblın rəhbəri Əlislam Cavadov kollektivi müxtəlif tədbirlərdəki çıxışlara, konsertlərə aparırdı. Bu kollektivdən çox peşəkar musiqiçilər, Səxavət Məmmədov, Şahməddin Salayev və başqa xanəndələr yetişmişdir.

Ə.Piriyev 1967-1970-ci illərdə Binəqədi qəsəbəsindəki Məktəblilərin Yaradıcılıq Mərkəzindəki (keçmiş adı Pionerlər evi) rəqs kollektivində müşayiətçi-qarmonçu işləmişdir. O, 1970-71-ci illərdə bir zamanlar təhsil aldığı qarmon kursunda dərs demişdir. 1971-1973-cü illərdə Sevastopol şəhərində hərbi xidmətdə olan Əliövsət əsgərlərin rəqs kollektivində akkordeon və qarmon çalaraq ətrafındakı hərbi hissələrə və hərbi gəmilərə tez-tez konsertlərə gedir. Əsgərlikdən qayıdan gənc musiqiçi yüksək enerji və böyük həvəslə sənəti ilə məşğul olur, not savadını artırır və mütailə edir.

Əliövsət 1974-1978-ci illərdə Yasamal rayonu ərazisindəki 13 saylı orta məktəbin nəzdindəki musiqi kursunda müəllim işləyir. Nümunəvi müəllim kimi ad-san qazanır və yaxşı təcrübəyə yiyələnir.

1978-ci ildən 1980-cı ilə qədər "Bakı Neftayırma zavodu"nın Mədəniyyət Sarayında özfəaliyyət xalq çalğı alətləri ansamblının bədii rəhbəri işləyən Ə.Piriyev özünü əsl musiqiçi və bacarıqlı təşkilatçı kimi göstərə bilir. Rəhbərlik etdiyi ansambl ilə Azərbaycanın əksər rayonlarında konsertlərə gedərək xalqa xidmət göstərir. Əliövsət 1980-cı ildən etibarən S.Ələsgərov adına 1 saylı uşaq incəsənət məktəbində işləyərək bu günə qədər özünü nümunəvi müəllim kimi göstərmişdir. Yetişdirdiyi 60-70-dən çox şagirdin əksəriyyəti musiqiçi kimi fəaliyyətdədirlər. Məşhur İtalyan rəssamı Leonardo Da Vinçi demişdir: "Elm sərkərdə, təcrübə isə onun əsgəridir". Qazandığı zəngin təcrübə sayəsində hazırladığı şagirdlərlə nailiyyətlər əldə edən Əliövsət müəllim öz işindən zövq almağı və bundan qürurlanmağı bacaran insandır.

Əliövsət müəllim işləyə-işləyə təhsilinin qayğısına da qalmış, 1980-ci ildə Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutuna daxil olmuş, buranı qıyabı yolla 1985-ci ildə bitirmişdir.

İfaçılıq sənətini yaxşı mənimsəmiş Ə.Piriyev 20 ilə yaxın bir dövrdə ən populyar müğənnilər və musiqiçilərlə konsertlərə və toylara getmişdir. O, əvvəllər qarmonçu, sonralar isə ionika (orqan) və sintezator ifaçısı kimi fəaliyyət göstərmişdir. Onun çox yaxşı piano ifası vardır. Əliövsəti ən yaxşı ifaçılardan biri kimi tanısaq da o, özünü müəllimlikdə daha əzmkar, işgüzar və məhsuldar göstərə bilib. Musiqidən dərs demək onun amalı, eşqi, ən yüksək həvəsi və məqsədidir. Sözüün həqiqi mənasında işindən böyük zövq alır, yetirmələri ilə fəxr edir və öz əməlini vətəndaşlıq borcu sayır. 1995-ci ildə İncəsənət və Musiqi Məktəblərinin Bakı şəhərində keçirilən "Qönçə" müsabiqəsində Əliövsət müəllimin dərs dediyi 1 saylı incəsənət məktəbinin 4-cü sinif şagirdi İsa Səfərov 1-ci dərəcəli mükafata layiq görülüb. Onun qarmonda ifa etdiklərini münisflər heyəti çox bəyənmişdir.

Ə. Piriyevin gərgin əmək, yüksək həvəs və böyük müəllim sevgisi ilə hazırladığı istedadlı Orxan Mirzəyev 2002-ci ildə ənənəvi "Qönçə" baxış-müsabiqəsində bir çox əsərləri, o cümlədən T.Quliyevin "Qayta-ğ"ı"sını heyratamiz, peşəkarlara məxsus şəkildə ifa edərək diplomant olmuşdur. Əliövsət müəllim Orxana həmişə öz övladı kimi yanaşmış, bu uşağın istedadını daha da inkişaf etdirmiş, daim qayğısına qalmış, onunla əlavə məşqlər edərək yüksək səviyyəli qarmon ifaçısı kimi yetişməsi üçün bacarığını əsirgəməmişdir. Orxan İncəsənət Məktəbini başa vuran sonra da Əliövsət müəllimin sinfinə və mənzilinə gəlir, tövsiyələr alır və bilmədiklərini soruşur.

2002-ci ildə ixtisas müəllimi Ə.Piriyevin məsləhəti, qayğısı və zəhməti nəticəsində, "Böyük şahinlər" studiyasının himayəsi hesabına Orxanın kompakt diskı və albomu buraxılıb. O, vaxtdan O. Mirzəyev ifaçılıq qabiliyyəti ilə ölkəmizdə məşhurlaşmış, musiqi bilicilərinin nəzərdiqqətini özünə cəlb etmişdir.

Əliövsət müəllim qarmonun ixtisas-not tədrisi üzrə ən təcrübəlilərdən biri kimi sayıla bilər. O, bütün şagirdləri ilə xüsusi məşğələlər

Əliövsət Piriyev və yetirməsi Orxan Mirzəyev

aparır, etüdlər, qammalar, pyeslər müxtəlif səpgili əsərlər çaldırır. Müəllimi Orxanla da bu cür ciddi məşğələlər apararaq bu gün xalqımıza

iti barmaqlı, sürətli ifa texnikası olan qarmonçalan təqdim edib.

Orxan klassik qarmon ifaçılığını da izləməli, ustad qarmonçuların lent yazılarını dinləməli və muğam ifaçılığına ciddi yanaşaraq ona nail olmalıdır. Onun ifasında məzmun və təmkin çatmır.

2003-cü ildə Orxanın ilk klipi çəkilib. "Cütcü" rəqsinin ifa olunduğu bu klip Azərbaycan televiziyasında və "Space" televiziyasında klipin çəkildiyi ildə aylarla nümayiş etdirilib.

2005-ci ildə O. Mirzəyev AZ.TV, "Lider" və digər telekanallarda verislərə dəvət olunmuş, müxtəlif melodiylar ifa edərək uğur qazanmış və geniş miqyasda tanınmışdır. Verislərdə məşhur qarmonçalanlar Ənvər Sadıqov, Xanlar Cəfərov və o cümlədən onun ilk ustadı Əliövsət müəllim öz fikir və rəylərini tamaşaçılarla bölüşmüşlər.

2005-ci ildə "Oxu tar" baxış-müsabiqəsində iştirak edən Orxan Həsən Rzayevin "Çahargah rapsodiyasını" ifa edərək "Qran-Pri" mükafatını alıb. Orxan 1989-cu il martın 9-da Bakıda anadan olub.

2006-cı ildə Əliövsət müəllim AZTV-nin 1-ci proqramına dəvət olunaraq verilişdə çıxış etmiş, İncəsənət Məktəbində dərs dediyi 3-cü sinif şagirdləri Tahir Səfiquliyev və Cavid Əzizovun qarmon ifalarını ölkə tamaşaçılarna təqdim etmişdir. Şagirdlərin ifasında Q.Qarayevin "İldırımlı yollarla" baletindən rəqs, T.Quliyevin "Vals", "Qaytağı" əsərləri, R.Hacıyevin "Saçlarına gül düzüm", S.Rüstəmovun "Hardasan" mahnıları səslənmişdir.

Əliövsət müəllim ürəkdən bağlandığı sevimli işini bu gün də İncəsənət Məktəbində məhəbbətlə davam etdirir.

O, 2001-ci ildə Azərbaycan Konservatoriyası tərkibində Musiqi Kollecinə qarmonun not tədrisi üzrə müəllim dəvət olunub.

Ə. Piriyeve burada vicdanla və ləyaqətlə çalışaraq öz işini ortaya qoya bilib. Onun yetirməsi III kurs tələbəsi Ramiz Məmmədov 2004-cü ildə Respublikamızın Musiqi Kolleci və Texnikumları arasında keçirilən müsabiqənin 1-ci dərəcəli diplomunu almışdır. Ramiz müsabiqədə Motsartın "Rondo": H.Rzayevin "Çahargah rapsodiyası", Q.Qarayevin "Yeddi gözəl" baletindən "Vals"ını, "Şur" və "Segah" muğamını ifa etmişdir.

Ə.Priyevin bizim qarmonumuzun təkmilləşməsi barədə fikirlərimizlə tam razılaşır. O, qarmonun üç oktava həcminə qədər artırılması və sol əlin ifası üçün akkord sisteminin tətbiqinin gələcəkdə həyata keçəcəyi ümidindədir.

Əliövsət Priyev 1977-ci ildə ailə qurub, 2 qızı, bir oğlu var. Hamısı ali təhsillidir. Əliövsət müəllim nəvə şirinliyini də dadıb.

Rəqs ansamblının nadir qarmonçalanı

Rafiq Hüseyn oğlu Əsgərov 1951-ci il sentyabr ayının 9-da Bakıda anadan olub. Qohum-qonşularında musiqiçilər olduğu üçün onları dinləyən Rafiqdə kiçik yaşlarından musiqiyə sonsuz həvəs yaranıb, qarmon çalmağı öyrənib.

1959-cu ildə 21 saylı orta məktəbin birinci sinfinə daxil olub və 1969-cu ildə buranı bitirib.

Rafiq 1967-1969-cu illərdə Y.Qaqarin adına Pionerlər evinin (indiki T.İsmayilov adına uşaq və gənclərin yaradıcılıq mərkəzi) məşhur "Cücələrım" rəqs ansamblında müşayiətçi işləyib.

Rəqqasları dəqiq müşayiət etməyi də buradaca yaxşı mənimsəyib. Bu ansamblı o, Macarıstan, Yuqoslaviya ölkələrində səfərlərdə olub.

Gənc yaşlarından istedadlı musiqiçi kimi tanınan R.Əsgərov toy dəstələrinə də tez-tez dəvət olunaraq el şənliklərində daha da peşəkarlaşıb.

Bacarıqlı qarmonçu 1970-1972-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının "Azərbaycan təranələri" adlanan xalq çalğı alətləri ansamblında çalışır. Ansmblın rəhbəri əməkdar incəsənət xadimi A. Məşədibəyov və məşhur sənətkarlar bu gənc ifaçının öz işinə ciddi yanaşmasından, daim çalışmasından razı qalmışlar. Rafiq özündən böyük, ustad sənətkarlardan öyrənərək həmişə inkişafa doğru getmişdir. O, ansamblı işləyərkən korifey sənətkarları, Şövkət Ələkbərova, Sara Qədimova, Mirzə Babayev, Anatollu Qəniyev, Hüseynağa Hədiyev və başqalarını müşayiət etmişdir.

Rafiqin ifasında milli koloritlə birlikdə harmonik akkordların sağ və sol əl ilə birlikdə həmahəng səslənməsi özünə mühüm yer tutur.

1972-1973-cü illərdə Azərbaycan Dövlət Rəqs ansamblında çalarkən onun bir qarmonçalan kimi daha da püxtələşməsinə və tanınmasına geniş yol açılır. Bir sənətçi kimi özünü burada tapan Rafiq zəngin

**Rafiq Əsgərov Azərbaycanın məşhur
sənət ustaları ilə xarici ölkədə səfər zamanı**

quruluşlu, geniş kompozisiyalı rəqslərin dəqiq musiqiçisi kimi çətin və məsuliyyətli işin öhdəsindən məharətlə gələrək sənətkarlığını təsdiq etmişdir. Rəqs ansamblında müşayiətçi olmaq həqiqətən çətin işdir. R.Əsgərov istər məşqlərdə, istərsə də konsertlərdə musiqi heyətinin tərkibində əsas musiqi partiyalarını çalmış, aparıcı musiqiçi kimi an-

**Rafiq Əsgərov Azərbaycanın məşhur
sənət ustaları ilə xarici ölkədə səfər zamanı**

samblın səviyyəli səslənməsinə təkan vermişdir. Bilirik ki, rəqs anmasbllarında qarmon əsas yer tutur. Bu alətin temperasiya quruluşu , səslənmə imkanları və s. rəqsləri müşayiət etmək üçün geniş imkan yaradır. İstər “Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblı”nda, istərsə də “Dövlət rəqs ansamblı”nda həmişə yüksək peşəkarlığı ilə seçilən qarmonçalarımız olmuşdur. Onlardan dördünün, Məmmədəğa Ağayev, Səttar Hüseynov, Qulam Nəzərov və Rafiq Əsgərovun adlarını xüsusilə qeyd etməliyik.

Keçmiş SSRİ respublikalarında və xarici ölkələrdə Rəqs Ansamblının çıxışları zamanı R.Əsgərov əksər hallarda tək qarmon ifaçısı kimi bütün proqramı müşayiət etmişdir. O, milli rəqs sənətimizin bütün quruluşlarının müşayiətçi musiqiçisi kimi nadir qarmonçalan sayıla bilər.

O, 1976-cı ildə Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun “Mədəni Maarif” fakültəsini bitirib.

R.Əsgərov 1993-cü ildən Türkiyənin Əskişəhər Anadolu Universitetində “xalq bilim araşdırmalar mərkəzi”ndə musiqiçi-araşdırmaçı vəzifəsində işləyir.

Hələ Azərbaycanda çalışdığı dövrdə Rafiq Avstriya, Fransa, İtaliya, Portuqaliya, Türkiyə, İran, Tunis, Hindistan, Nepal, Almaniya, Hollandiya, Belçika, Danimarka, Bolqarıstan, Kipr, Kanada, Meksika, ABŞ, Norveç, Finlandiyada səfərlərdə olmuşdur.

Türkiyədə olduğu bu illərdə o, işlədiyi Universitetin orkestri ilə hər yay müxtəlif ölkələrə səfərlərə gedir.

Rafiq Əsgərov 1972-ci ildə ailə qurub. 3 övladı, 2 nəvəsi var.

Sevimli müəllimə

Amalya Yusif qızı Hüseynova 1949-cu il noyabırın 6-da Gəncə şəhərində anadan olub. Uşaqlıqları musiqiyə hədsiz həvəsi və qabiliyyəti üzə çıxıb. Lakin atası onun musiqiçi deyil, gələcəkdə başqa sənətə yiyələnməsini arzu edib.

Amalyanın nənəsi Salatın Həsənova (1877-1962) qarmonçaları imiş. Gəncədə qız toylarına gedirmiş. O, orta yaşlarına qədər sənətlə məşğul olmuşdur. Yusif özü də qarmon çalır. O, musiqi ilə həvəskar kimi məşğul idi.

İstedad balaca Amalyaya nəşildən gəlirdi. Evdə muntəzəm çalınan qarmonun səsi Amalyanı sənətə daha da yaxınlaşdırırmış, sərbəst olaraq bu alətdə ifa etməyi öyrənmişdir.

Onun musiqiyə sonsuz həvəsini görüb 1966-cı ildə Gəncə şəhəri Q.Hüseynli adına "1 saylı musiqi məktəbi"nin qarmon sinfinə qoyurlar. O, burada təcrübəli müəllim Ziyad Xasanovdan dərş alır.

Haşiyə:- Yuxarıda adı qeyd olunan musiqi məktəbində müəllim işləyən Xasanov Ziyad Rza oğlu "qarmon tədrisi üçün vəsait" hazırlamış və onun məktəblərdə işlədilməsi üçün Gəncə Mədəniyyət Şöbəşindən razılıq almışdır. Bu vəsait dərşlik kimi çap olunub geniş yayılmasa da, Gəncə musiqi məktəblərində tədrisdə uzun illər tutarlı məmbə kimi işlədilmişdir. Ziyad müəllim ixtisasca tar müəllimi olsa da bütün əmək fəaliyyətini qarmon ixtisasının tədrisinə həsr etmişdir. O, qarmonun texniki ifa imkanlarını çox yaxşı bilmişdir. Demək olar ki, 1960-1970-ci illərdə Gəncə musiqi məktəblərinin qarmon siniflərində əsasən Z.R.Xasanovun hazırladığı tədris vəsaitindən istifadə etmişlər.

Beşillik təhsil proqramını 1969-cu ildə üç ilə yerinə yetirən Amalya xanım oxuyub qurtardığı "1 saylı musiqi məktəbi"nə müəllim kimi işə qəbul olunur. Müəllimlərinin xeyir-duası, Z.Xasanovun ciddi tövsiyəsi və köməkliyi ilə işə başlayan Amalya az vaxtda müəllim kimi özünü doğruldur və dərşin hörmət qazanır. O, məktəbdə qızlardan ibarət "qarmonçaları ansamblı" yaradır. Üç il fəaliyyət göstərən bu ansambl Respublika müsabiqələrində dəfələrlə çıxış edərək fəxri fərmanlar almışdır.

Amalya xanım ailəşilə 1976-cı ildə Bakıya köçür. Həmin vaxtdan Xəzər Dənizçilərinin Mədəniyyət Evindeki qarmon kursunda 24 il müəllim işləyir. 1994-cü ildən Əhmədli qəsəbəsindəki "34 saylı musiqi

məktəbi"ndə çalışır. O, müəllimlik fəaliyyəti dövründə yüzlərlə şagirdlər hazırlayıb. Yetişdirdiyi musiqiçilərin əksəriyyəti Gəncə və Bakıda qarmon tədrisilə məşğul olurlar. Bu mehriban insan yetirmələrinin hamısının qəlbində sevimli Amalya müəllimədir. Bakıda çalışdığı zaman hazırladığı tələbələrdən Aydın Əliyev, Vüqar Babayev, Zeynal Zeynalov, Elmar Babayev, Azər Rzayev əsl peşəkar musiqiçidirlər. Amalya xanım tələbələrinin not əsərləri çalmasına xüsusi diqqət yetirmişdir.

A. Hüseynova 1992-1993-cü illərdə "Lalə qızlar anmasblı"nda çalışaraq iki dəfə Türkiyədə səfərlərdə olmuşdur.

Həmin dövrdə dəfələrlə Qarabağda döyüş bölgəsinə konsertlərə gədən bu ansamblın tərkibində A. Hüseynova solo çıxışları ilə əsgərlərimizi sevindirmişdir.

Aydın Əliyev

Əliyev Aydın Əkbər oğlu 1962-ci il oktyabrın 2-də Bakı şəhərində anadan olub. 1970-ci ildə 116 saylı orta məktəbin birinci sinfinə daxil olub. Elə həmin ildə atası balaca Aydını Xəzər Dənizçiləri Mədəniy-

yət Evinin Əhmədli qəsəbəsindəki filialının qarmon sinfitinə qoyur. Ata Aydının musiqiçi olacağına inanırdı. Elə sonralar bu arzu və ümid öz təsdiqini tapdı.

Xoşbəxtlikdən qarmon sinfinə Aydının müəllimi canıyanan insan, vicdanlı şəxs, peşəsinin vurgunu, əsl pedaqoq Amalya Hüseynovanın olması bu uşağın gələcəkdə peşəkar musiqiçi, tanınan sənətkar olacağına zəmin yaratmışdır.

Amalya xanım Aydını övladı kimi əzizləmiş, onun yaxşı bilik alması və not tədrisi qayğısına qalmış, xalq musiqisi incilərini ona sevə-sevə öyrətmişdir.

Bu gün ötən günləri hörmətlə xatırlayan müəllim-şagird bir-birlərinin haqqında ürək dolusu danışır, Aydın müəlliminin zəhmətini itirməyib təşəkkür edir, Amalya xanım ən əziz və sevimli şagirdi ilə fəxrələnir və qürur hissi keçirir.

Aydına ilk dəfə 1968-ci ildə qarmon alınıb. Əslində onun ilk müəllimi Bəylərxan olub. O, Aydına evdə dərs keçirmiş.

Əkbər kişinin evində dəf, nağara və tütək alətləri varmış. Özü bu alətlərdə mükəmməl çalışmış. Əkbər başqa sahədə çalışsa da musiqi ilə də məşğul olurdu. Aydın balaca vaxtlarından evlərində gördüyü zərb alətlərini və tütəyi sərbəst olaraq öyrənməyə çalışmış və buna nail olmuşdu.

1976-cı ildə atası Aydını H.Z.Tağıyev adına toxuculuq fabrikinin Mədəniyyət Sarayındakı "Sahil" adlanan özfəaliyyət xalq çalğı alətləri ansamblına gətirir. Sonralar məşhur musiqiçi kimi tanınan klarnetçalan Məşədi Məhəmməd, nağaraçı Elşən Qasımov da bu özfəaliyyət kollektivindən peşəkar ifaçılığa vəsiqə alıblar.

Aydın 1976-1978-ci illərdə "Sahil" ansamblında çalışmışdır. Ansamblın bədii rəhbəri tarzən-pedaqoq Ağaqardaş Mürşüdoğlu Aydının bacarığını görüb ona xüsusi qayğı göstərirdi.

Əkbər ata Ağaqardaş müəllimdən bütün muğamlarımızı Aydına öyrətməsini xahiş edir. Ağaqardaş müəllim ansamblın məşqlərindən əvvəl əlavə vaxt ayıraraq tarda çaldığı muğamları bütün şöbə və guşələrlə birlikdə Aydına öyrədir. Əbəs deyil ki, çəkilən zəhmət hesabına Aydın Əliyev muğamlarımızı tamam- kamal bilir və qarmonda onları əla ifa edir. XXI əsrdə bu sənətkar qarmon musiqi alətilə muğamlarımızın dolğun, təsirli, doğru-düzgün çalıb, təhvil verən ifaçılar sırasında özünə əsas yer tutur.

1975-ci ildən A.Əliyev toy sənətkiləri sırasına qoşulub, tədrisən sənətkarlar arasında tanınıb və çox yerlərə dəvət olunub.

1978-1981-ci illərdə Televiziya və Radionun musiqi kollektivlərin-

də, Xalq artisti tarzən Baba Salahovun rəhbərlik etdiyi "Araz" xalq çalğı alətləri ansamblında çalan Aydın böyük təcrübə qazanır.

Çalışdığı müddətdə məşhur müğənniləri müşayiət edir, solo hissələr çalır, musiqiçilər arasında da çox tanınır.

A.Əliyev 1986-1991-ci illər ərzində Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində təhsil alır və qiyabi yolla mədəni-maarif fakültəsini bitirir.

Sənətkarımız 1986-1989-cu illərdə dünya şöhrətli müğənni, xalq artisti Zeynəb Xanlarovaya məxsus xalq çalğı alətləri ansamblında çalışmışdır. Bu müddət ərzində musiqi heyətinin tərkibində Azərbaycan rayonlarında, SSRİ-inin ən böyük şəhərlərində, 1989-cu ildə Danimarkada konsertdə olan Aydının sənəti daha da yetkin olur və mükəmməlləşir.

Onun xarici ölkəyə ilk səfəri isə 1984-cü ildə Almaniya Federativ Respublikasına olmuşdur.

Universitetdə təhsil aldığı zaman ictimai, mədəni-kütləvi işlərdə çalışmış, musiqiçi kimi sevilmiş, IV kursda ona "Tədriz Teatrı"nda xalq çalğı alətləri ansamblı yaratmaq tapşırılmışdır. O, bunun öhdəsindən bacarıqla gəlmiş, Mələkxanım Əyyubova və Zahid Quliyevi ansamblı soloist gətirmişdir. Ansambl Şirvan və Qarabağ bölgəsində, Şuşa şəhərinin özündə konsertlər vermişdir.

A.Əliyev bir zamanlar təhsil aldığı qarmon kursunda 1980-1981-ci illərdə dərs demişdir. İfaçılıq və müəllimlik Aydının həyatında və sənətində vəhdət təşkil etmişdir. O, 1983-1987-ci illərdə əvvəlki adı Fiolotov, sonrakı adı Çingiz Mustafayev olan Mədəniyyət Evindeki qarmon sinfində müəllim olmuşdur.

Xalq artisti, bəstəkar-cazmen, fenomen musiqiçi R.Babayev (1936-1994) qarmonçılar H.Həsənov, X.Cəfərovdan başqa Aydınla da işləməyi xoşlamış.

1991-1994-cü illərdə A.Əliyev R.Babayevin rəhbərlik etdiyi kollektivdə çalışmışdır. Hal-hazırda Milli Konservatoriyanın rektoru, xalq artisti, bəstəkar Səyavuş Kərimi də həmin orkestrdə bir zamanlar fəaliyyətə olub. Bu gün də Aydın S.Kərimi ilə müntəzəm yaradıcılıq əlaqələrindədir.

A.Əliyev Türkiyə, Norveç, İsveç, Hollandiya (2 dəfə), Belçika, İtaliya, İsveçrə, Kanada, Danimarka (2 dəfə), Skandinaviya ölkələrində səfərlərdə olmuşdur.

YUNESKO-nun səlahiyyətli nümayəndəsi, Fransanın Paris şəhərində yaşayan, dünyanın ən qədim musiqisinin elmi araşdırıcısı və təbliğatçısı olan, xüsusilə Şərqi Mədəniyyətini öyrənən Jan Dürinq 1997-ci ildə Bakıya gələrək Aydının ifasında Azərbaycan muğamlarını, qədim

xalq oyun havalarını diskə yazaraq aparmış, klassik musiqi nümunəsi kimi ən böyük ölkələrdə yaymışdır. Bu iş öz-özlüyündə Aydın və bütünlükdə işə Azərbaycan qarmon ifaçılığı üçün böyük müvəffəqiyyət sayıla bilər.

J.Dürinq Aydının çalğısını klassik formada, yalnız dəfin müşayiətilə istəmişdir. Kompakt diskə yazılmış bu ifalar 1898-ci ildə Azərbaycan radiosunun fonduna da qəbul olunmuşdur.

Qeyd etdiyimiz diskin uğuru hesabına A.Əliyev 2002-ci ildə YUNESKO xətti ilə keçirilən "İpək yolu" adlı, dünya xalqlarının folklor musiqisi festivalında iştirak edib və bu böyük tədbirin diplomantı olub.

Amerikada yaşayan məşhur musiqiçi Yayomanın orkestrinin festivalın iştirakçısı olması bu böyük əhəmiyyətli tədbirin dəyərini xeyli artırmışdır.

Aydın Əliyev adı çəkilən tədbirin 52 gün iştirakçısı olmuş, Amerikada və Avropa ölkələrində konsertlərdə çalmışdır.

2003-cü ildə keçirilən "Şərq musiqisi festivalı"nda iştirak üçün Jan Dürinqin dəvətiylə Tayvan ölkəsinə gedən Aydın xalq artisti, tarzən M.Müslümov, əməkdar artist, kamançaçı F.Dadaşov və xanəndə, əməkdar artist Zabit Nəbizadə ilə çıxış etmiş, özünün solo ifasını da göstərmişdir.

Sevimli qarmonçumuz müxtəlif zamanlarda müğənnilər, A.İslamzadə, M. Bağırzadə, B.Dadaşova, N.Dostəliyeva və başqaları ilə yoldaşlaq edərək toylara və konsertlərə getmişdir.

2006-cı ildə A. Əliyev "Səda" ansamblının tərkibində əməkdar artist N.Dostəliyeva ilə Rusiyada və Türkiyədə konsertlərdə olmuşdur.

Bütün sənət fəaliyyəti boyu o, klassik qarmon ifaçılığı yolunu tutmuş, Ə.Əliyev, T.Dəmirov, M.Ağayev, A.Abbasovun sənəti əks olunmuş lent yazılarından bəhrələnmişdir.

1984-1985-ci ildə Aydın böyük sənətkar Abbas Abbasovla (1924-1997) sənət əlaqələri quraraq ondan 100 ədədə yaxın rəqs havası öyrənib. A.Abbasov klassik qarmon ifaçımız, xalq oyun havalarını və muğamlarımızı incəliklərinə qədər bilən şəxs idi. Bu gün sevimli sənətkarımız bu dünyada olmasa da onun bildikləri, musiqi inciləri hal-hazırda da, gələcəkdə də gənc musiqiçilərə lazım olacaq deyə Aydın maqnitafon lentlərində və hafizəsində qoruyur.

Son dövrlərdə qarmon sənətinə gələn gənclər A.Əliyevin evinə tez-tez gəlib ondan dərs alır, bilmədikləri incə mətləbləri öyrənirlər. Bütün bunları Aydın müəllim təmənnəsiz edir.

Mərhum atasının tövsiyəsi, nəsihəti və vəsiyyətinə görə T.Dəmirovun sənət yoluna, yaradıcılığına məhəbbətlə yanaşan, həmişə ustad sə-

nətkarlardan öyrənən Aydın bu gün də bu işə sadıq qalır.

O, ustadın həyat əvə yaradıcılığı haqqında ciddi araşdırmalar aparır, bəzi anlarda mətbuatda və efirdə onun yaradıcılığını işıqlandırır. Aydın 2006-cı illin əvvəllərində öz vəsaiti hesabına T.Dəmirovdan bizə yadigar qalan muğam ifalarını və oyun havalarını kompakt diskə köçürtdürmüşdür. Məqsəd budur ki, gənc musiqiçilərimiz bu sərvətdən bəhrələnsinlər.

A.Əliyev Teyyub yaradıcılığı haqqında elmi iş üzərində çalışır. Biz isə uğurlar diləyirik.

1941-1945-ci illər Sovet-Alman müharibəsindən sonrakı dövrdən başlayaraq müasir zamanımıza qədər qarmon ifaçılığına xidmət etmiş sənətçilərimiz haqqında ümumi məlumat

Müharibə bitəndən 1950-ci illərə qədər və ondan sonrakı dövrdə əyalətlərimizdə elə qarmonçalarıımız olub ki, Respublika miqyasında deyil, daha çox yaşadıkları bölgələrdə tanınmışdılar.

Belə sənət adamlarının geniş miqyasda tanınmamalarının səbəbi onların radionun fondunda lent yazılarının olmaması idi. Musiqiçilərin Bakı ilə müntəzəm əlaqədə olma imkansızlığı, həm də radionun fonduna çoxlarının fəsini yazıb istifadə etmənin mümkünsüzlüyü bunun səbəblərindən olmuşdu. Təbii ki, o zamanlar təbliğat vasitələri indiki qədər geniş inkişaf etməmişdi.

Bölgələrdəki ifaçılarımız bayram şənliklərində, toy-büsat anlarında öz sənətlərilə xalqımıza xidmət etmişlər. Borcumuz onların xidmətini qiymətləndirmək və heç vaxt unutmamaqdı. Tarixi mərhələlərə bölərək aşağıdakı siyahıda onların adlarını qeyd edirik.

1950-ci illərə qədər və ondan sonrakı dövr

Salyan: Rza Şıxlarov, Əflatun Ağayev, Saleh Nəzərov, Əlisahib Dadaşov, Sadıq Sadıqov, Elman Bədəlov, Çingiz Qurbanov.

Neftçala: Kor Nəcəf, (o, həm də balaban, tütək, zurna ifaçısı olub), Adil Nəcəf oğlu, Əliağa Rəhimov, Həqiqət Qurbanov, Əlidəmir Kərimov, Kor Niftulla, Əzizağa Əzizov, Nəriman Dadaşov.

Ustad qarmonçu Rza Şıxlarov Salyan sənətkarları ilə

Sabirabad: Mehdi Vəlixanov, Rizvan Mirzəyev,
İmişli: Tapdıq Abbasov, Abbas Məmmədov, Hacıbaba Orucov, Əli,
Sabir, Tofiq Fərəcov.

Saatlı: Rza, Vaqif.

Əlibayramlı: Məmməd Kərim.

Cəlilabad: Rza.

Lənkəran: Kor Əmin, Mahmud Xalaoğlu, Məmməd Hüseyn Abdul-
layev.

Masallı: Əlihüseyn Niftiyev, Kor Balayar.

Ağsu: Şirvan Mahmudov, Kor Mirzə.

Göyçay: Molla İbrahim, Alagöz Abakarova, Kor Sabir.

Ağstafa: Züleyxa, onun oğlu Vahid.

Gəncə: Xəlil, Yusif, Məhərrəm, Nadir, Zülfüqar Rzayev, Yaqub Rü-
bəbə oğlu.

Şəki: Şamil Mustafazadə.

Naxçıvan: Müzəffər, Kor Qurban.

Şərur: Bahəddin, İdris.

Laçın: İsmayıl Quliyev.

Ağcabədi: Bakir İbadov, Fəxri, Rafiq.

Füzuli: Bəylər Əhmədov, Emin.

Şuşa: Tapdıq Zeynalov.

Ağdan: Əli Quliyev, Yelmar Zeynalov, Arif Məmmədov, Yusif Yu-
sifov, Şirin Allahverdiyev, Kamil Həsənov, Müzəffər.

Qərbi Azərbaycan (Uluxanlı kəndi): İsa Cəfərov.

İsmayılı: Əli Kəntər, Qaysı xanım, Xanım bacı, Peykər xanım.

Onu deməli ki, II Cahan müharibəsindən sonra dinc həyatın bərpası, iqtisadiyyatın, elmin, incəsənətin, mədəniyyətin inkişafı dövründə ifaçılıq sənətimizdə də çiçəklənmə mərhələsi başladı. Qarmon ifaçılığında böyük sənətkarların önə çıxması bu sənəti inkişafa apardı.

Kitabımızda adını böyük sayğıyla çəkdiyimiz Məmmədəğa Ağayevin xidmətini qeyd edərək bildirmişik ki, həmin dövrdə o, qarmon çalğısına yeni səpgi, təzə ifa texnikası, iti barmaqlar, cəldlik və məharət gətirdi.

**Uzun illər Ə.Bakıxanovun rəhbəri olduğu
X.Ç.A ansamblının üzvü olmuş Musa Həsənov**

1960-cı illərdə bu yolu daha qabarıq, daha yüksək səviyyədə göstərən, məharətli çalğı ilə meydana çıxan Zakir Mirzəyev, Vaqif Şıxıyev, Teyyub Teyyub oğlu, Aftandil İsrailov və Həmid Haqverdiyev oldular. Bu çalğıçılar yeni ifa imkanları mənimsəyərək, texniki cəhətdən inkişaf etmiş daha zəngin peşəkar üsluba nail oldular. Bununla belə bu sənət adamlarının hər birinin ifasının öz ətri, öz dəsti-xətti, özünəməxsus ifaçılıq qaydaları var idi. Həmin qarmonçaların hər biri düzgün inkişaf yolu tutaraq öz peşələri üzərində ciddi işləyən cavanlar idi.

Səhnədə keçən gənclik illəri. Afdandil İsrailov və
Tahir Hüseynov. 1965

Şəkildə soldan ikinci Həmid Haqverdiyev sənət dostları arasında

Bu gənclər bir-birinin sənətinə və şəxsiyyətinə hörmətlə yanaşırdılar.

Bu kimi sənətkarlarımızdan başqa 1960-cı illərin sonlarında və 1970-ci illərdə Bakıda və rayonlarda kamil, bacarıqlı qarmonçalar yetişmişdi. Aşağıda adlarını göstəririk:

Bakı: Xeyrulla Dadaşov, Kamil Vəzirov, Əlibala Ağayev, Vaqif Nəsrullayev, Firuz Eyvazov, Vaqif Əsədov, Vaqif Əliyev, Sənan Dadaşov, Rəfail Orucov, Tamilla Babayeva, Fərhad Salamov, Fərhad Vahaboğlu, Xanlar Məlikov, Malik Paşayev, Vahid Təhməzov, Hüseyn Həsənov, Vəzifə Eyvazova, Qulam Nəzərov, Rafiq Əsgərov, Gövhər Rzayeva, Faiq Əlibalayev, Baxışəli Əliyev, və başqaları.

Salyan: Aslan İlyasov, Həsənağa Sadıqov,

Neftçala: Firuz Babaşov. Davud, İlyas.

Hacıqabul: Sabir Bağirov, Sahib Haqverdiyev.

Əlibayramlı: Afət Şirəliyev, Mürvət Verdiyev, Arif Əliyev.

Sabirabad: Balaxan Alışov, Mirseyid Nəsirov, Hacı Vaqif.

Saatlı: Tahir.

Masallı, Abutalıb Sadıqov və Fərahim Sadıqov qardaşları (sonralar təhsil alaraq Bakıda yaşayırlar)

Lənkəran: Ramiz Abdullayev, Ağami Mahmudov, Ağadadaş Mahmudov.

Sumqayıt: İlyas İlyasov.

Cəbrayıl: Elman Həsənov.

Ağdam: Fazil Yusifov, Çingiz Əliyev, Vaqif Məmmədov.

Mahir qarmonçu Həmid Haqverdiyev
(1947-1980)

Gözəl sənətkar İlyas İlyasov

zami.

Laçın: Lənkəran Səlimov, Saday Qəmbərov, Novruz Alıyarov, Vaqif Nağıyev.

Biləsuvar: Şərifəğa Quliyev, Allahyar Əliyev,

Ordubad: Rəhman.

Ağcabədi: Yusif.

Füzuli: Rasim Bəylər oğlu, Rasim Emin oğlu.

Təbriz: Rəhman Əsədullahi.

Borçalı, Hümmət Məmmədov.

Basar Keçər: Abbas Qasımov.

Gədəbəy: Xanlar Sarı oğlu.

İsmayilli: Əsman Əliyev, Zabit Babayev.

Bərdə: Məmili, Əşrəf Məmmədov, Rza Babayev.

Ağstafa: Əhliman Biləndərov, Əsgər Həsənov, İslam Süleymanov.

Astara: Əyyub Qəmbərov, Bəxtiyar, Cəlal.

Gəncə: Ənvər Məmmədov, Məcid Məmmədov, Kor Zahid, Vahid Tağıyev, Valeh Əsədov, Elmdar Musayev, Füzuli Məmmədov.

Qax: İsa, Əhmədiyyə, Paşa, Seyid, Kəraməddin.

Zaqatala: Oruc.

Göyçay: Əhliman Zabitəli: Vaqif Məhərrəmov.

Siyəzən: Əmiri, Vahid Ni-

Faiq Əlibalayev

**SSRİ xalq artisti, məşhur müğənni
Zeynəb Xanlarova və Faiq Əlibalayev
konsertdə**

1980-cı illərdə daha çox tanınan qarmonçalar

Böyükağa Qurbanov və Elçin Dhadov

Bu illərdə qarmon ifaçılığımız xüsusi vüsət aldı.

Göstərilən siyahıda təkcə Bakı deyil, əyalət ifaçılarını da əhatə etməyə çalışmışıq.

Xanlar Cəfərov, Etibar Qasımov, Böyükağa Qurbanov, Vaqif Bağirov, Aydın Əliyev, Şəmsi Ağamalıyev, Nizami Əsgərov, Zeynal İsayev, Məmmədəğa Aşıq Şakir oğlu, Zəhid Məmmədzadə, Faiq Süleymanov, Vaqif Gözəlov, Pünhan Şahtaxlı, Elçin Abbasov, Vahid Abbasov, Manaf Rzayev, Akif Yəhyayev, Xoşbəxt Məmmədov, Namus, Aydın Bədəlov, Kamal Məlikli, Əliş Gəncəli, Azər İbrahimov, Nadir Novruzov, Bəybala Əzizov, Təvəkkül Tağıyev, Rəşid Qorsuyev, Aslan Aslanov, Ağahüseyn Səmədzadə, Sərxan Abıyev, Akif Rəhimov, Natiq Şirinov, Vaqif Rəhimov, Tahir Zakirov, Nəsimi Məmmədov, Yaşar Haqverdiyev, Zahir Mustafayev, Rövşən Mustafayev, İlham Abdullayev, Həmyə Siyəzənli, Nadir Yəhyayev, Hacı Kamal, Akif Bədəlov, Mürsəl Məmmədov, Süleyman İlyasov, Rauf Mürsəlov, Ənvər Əhmədov, Nazim Fərəcov, Rövşən Baskallı, İlham Əliyev, Hafiz Ağayev, Səbuhi Nəzərov, Elşən Rzayev, Elçin Ağdamlı.

*"Xəzər"
instrumental
ansamblın
rəhbəri*

*Faiq
Süleymanov*

*Ustad
Zakir
Mirzənin
yeticisi
Müfqiqə
Ərifqızı*

Musa Həsənovun yetirməsi Etibar Qasımbəyli.
Gözəl orenjemançı, "Koroğlu" vokal-instrumental
ansamblın bədii rəhbəri.

Şəmsi Ağamalıyev

Vaqif Əliyev

**1990-cı illərdə mahir qarmonçılar
kimi tanınanlar**

Ənvər Sadıqov, Nəhməd Hüseynov, Elçin Yunusov, Natiq Mirzəyev, Elçin Dəvəçili, Baba Cabbarov, İkrəm Əliyev, Nadir Alıyarov, Natiq Babayev, Gülbahar Məmmədzaadə, Teymur Əhmədov, Elşən Dadaşov, Səftər Zeynalov, Etibar Məmmədyarov, Natiq Yəhyayev, Elşən Sadıqov, Mail Quliyev, Rəhib Şirinov, Təriyel Rüstəmov, Sərvər Siyazanlı, Şahlar Salyanlı, Ənvər Həsənov, Fəzəl Hüseynov, Nəzəm Yədigarov, Təlmən Cəfərov, Vaqif Məmmədov, Zəhid Mürsəlov və b.

Azər İbrahimov. O həm də qarmon alətinin düzəldilməsi və təmiri üzrə peşəkar ustadır

Gülbahar Şükürlü

**Gülbahar Şükürlünün yetirməsi, Şuşa
Musiqi Texnikumunun 2007-ci il məzununu
18 yaşlı Aniyə Nəzərli**

2000-ci illərin mahir qarmon ifaçıları

Gülbahar Şükürlü, Zakir Rzayev, Hacı Pərviz, Əhədov, Xəqani Məmmədov, Ramil Nağıyev, Seymur Babaşov, Pərvin Həsənov, Zülfüyyə Abbaszadə, Orxan Mirnatiqoğlu, Gündüz Hüseynov, Aslan Məhəmmədov, Mikayıl Rəhmanlı, Zakir İsmayılov, Əhməd Siyəzənli, Namin, Aslan Məhəmmədli, Arif Nəzərli, Xatir Osmanov və b.

Qarmonda Aşıq havalarının ən mahir ifaçıları

Məmilə Bərdəli, İslam Süleymanov, Vasif Ziyadoğlu, Elçin Yunusov, İsmayıl Gəncəli (Şaloxo İsmayıl), Mail Gəncəli, Hamlet, Məhəmməd Eyyubov, Rafiq Abbasov, Nizami Əsgərov, Əhliman Zabitəli

Xalqımızın həyatı və məişətinə, musiqi mədəniyyətinə qarmon ifaçılığının həmişəlik daxil olmasını sübut etməyə bir daha ehtiyac olmasada, bir faktı da deməyi özümüzbə borc bilirik. Xalq artistləri Niyaməddin Musayev, Səkinə İsmayılova, Səfa Qəhrəmanov, Mələkxanım Əyyubova, Nisə Qasıмова, əməkdar artistlər Baloglan Əşrəfov, Cavanşir Məmmədov, Könül Xasıyeva, Aygün Bəylər, Elza Seyidcahan, ustad xanəndə, mərhum Səxavət Məmmədov: Hüseyn Həsənov, Vaqif Əsədov, Adil Vəliyev (hal-hazırda Hollandiyada yaşayır), Vidadi Bərdəli: Lalə Dadaşova, Fatimə İrzaquliyeva, Almaz Orucova, Dünyamalı Saraclı, Ayaz Qasımov, Aşıq Zülfüyyə, Aşıq Vüqar sənətə qarmon çalaraq gəlmişlər.

Mərhum xanəndə
Səxavət Məmmədov

Musiqi tariximizə diqqətlə nəzər salsaq dediklərimizin dönə-dönə şahidi olarıq.

Şirvanlı aşıq məktəbinin nümayəndəsi 1905-ci ildə Göyçayın Bəydövül kəndində anadan olub, 1947-ci ildə dünyasını dəyişən Aşıq Mürsəl (Aşıq Şakirin ustadı) də qarmon çalırmiş. Ağsu rayonunda yaşayıb-yaratmış Aşıq Şamil (1937-1984) də qarmon ifaçısı kimi tanınırmiş. Respublikanın xalq artisti, Prezident təqaüddüsü, məşhur qaboyçalan Kamil Cəlilov musiqi, aləminə qarmon ifaçısı kimi gəlmişdir. O, uzun illər bu sənət üzrə dərs demişdir.

Yaxşı klarnet ifaçısı kimi xalq arasında tanınan və sevilən Nəsimul-

lah Nəsirullayev və mərhum Əlibala Nuriyev vaxtilə çox mahir qarmonçu idilər.

Nadir səsə, aydın tələffüz və diksiyaya malik olan, Azərbaycan radiosunda diktor işləyən, televiziya tarixi əks etdirən verlişlərdə kadrarxası mətnləri səsləndirən, xarici ölkə filmlərinin televiziya dublyajında səsini eşitdiyimiz Respublikanın əməkdar artisti Bəxtiyar Şərifzadə musiqi təhsili almış, incəsənət aləminə qarmon sənətçiliyindən daxil olmuşdur.

Respublikamızın adlı-sanlı şairləri, memarları, heykəltaraşları, həkimləri, mühəndisləri, aktyorları, rejissorları və başqa sahə adamlarından neçəsi uşaqlıq və gənclik illərində könüllərini musiqiyə qarmon çalaraq vermişlər.

Dünya xalqlarının ritmlərini milli alətimiz dəf ilə səsləndirməyi bacaran və Azərbaycan ritmlərini xarici ölkələrdə ustalıqla göstərən, təbliğ edən mərhum Əzizağa Nəcəfzadənin yetirməsi Mahmud Salah son dövrlərdə sənətə gələn xanəndələrimizin əksəriyyətinə ritm tutmaq, qaval çalmaq qaydalarını öyrətmişdir. O, ritmlərimizin tədrisilə məşğul olan müəllimlərimizdən biri kimi musiqi ocaqlarında çalışır. Mahmud Salah uşaqlıq və gənclik illərində qarmon da çalır.

**Azərbaycan radiosunun
diktoru, əməkdar artist
(2006) Bəxtiyar Şərifzadə**

*Azıq
havalare
ifaçlarından
biri
Nofiq
Şirinov*

**Şuşa Musiqi Texnikumunun 1999-cu il məzununu
Vasif Hacıyev.**

O, 2004-cü ildən həmin texnikumda müəllim işləyir

Aşıq havalarının mahir ifaçılarından biri

Səmədov Vəlif Ziyad oğlu 1960-cı il oktyabr ayının 1-də Tovuz rayonunda anadan olub. O, 1968-ci ildə birinci sinfə daxil olub, 1978-ci ildə orta məktəbi bitirib.

Ziyad Niyaz oğlu Səmədov xanəndəlik sənətində mahir olduğu üçün el-obanın toy-büsatında, el şənliklərində oxuyaraq dərin rəğbət qazanıb. Balaca Vəlif bunları gördükcə musiqiyə sonsuz həvəs göstərirdi. Atası Vəlifin həvəsini görüb onu Tovuz şəhərindəki pionerlər evinə qarmon dərnəyinə gətirir. Vəlif 1970-1972-ci illərdə Vahid müəllimdən qarmon sənətinin ibtidai çalğı qaydalarını öyrənir. 1972-ci ildə Vəlif Tovuzdakı Musiqi Məktəbinə daxil olaraq təhsil aldığı beş il ərzində

Sazla qarmonun dəyişməsi.

Vəlif Ziyadoğlu və Aşıq Ələsgər

də nümunəvi şagird kimi tanınır, tədris proqramını layiqincə yerinə yetirərək 1977-ci ildə oranı bitirir.

Vəlif uşaqlıqdan milli musiqimizə, aşıq havalarına xüsusi həvəs göstərmişdir. Onun doğulduğu, boya-başa çatdığı Tovuz aşıq sənətini sevə-sevə yaşayan elimiz, obamızdır. Bura el aşıqlarının yurduudur. Toy-larda həmişə aşıqlar səs-səsə verib oxumuş, dastanlar söyləmiş, saz ha-

valarını böyük şövqlə çalmışlar. Tovuzun bütün toylarında zaman-zaman aşığılar çalıb oxumuşlar. Kiçik yaşlarından aşığın sazını, sözünü dinləyən, el havalarından bəhrələnən Vasifin canı-qanı elə bu sənət nümunələrindən yoğrulub. Atasının toylarda həvəslə oxuduğu aşıq mahnıları da balaca Vasifin hafizəsinə hopmuşdu. Beləliklə qarmon ifaçılığına yiyələnən Vasif daim saz havalarını məhəbbətlə çalmış, tədrisən aşıq sənəti nümunələrini qarmonda məharətlə dilləndirənlərdən biri kimi məşhurlaşmışdır.

Doğrudan da aşıq musiqisi V.Ziyadoğlunun qanında, genindədir. Onun repertuarında xalq oyun havaları, muğamlarla birlikdə aşıq melodiyaları əhəmiyyətli dərəcədə yer tutur. Bu melodiyaları sənətkar qarmonda elə dilləndirir ki, dinləməkdən doymursan.

El toylarında, rayon səviyyəsindəki konsertlərdə Vasif məhəbbətlə çaldığı aşıq havalarına görə alqışlar qazanır. Bu havaların hamısı el sənətkarının qarmonunda zəngin çalarlarla səslənir.

Vasif Səmədov üç övlad atası, gözəl ailə başçısıdır.

Bütün anlarda Vətənin və xalqın xidmətində

XIX əsrin sonlarından, XX əsrin əvvəllərindən Gəncə şəhərində qarmon ifaçıları olmuşdur. Bu sənətkarların hər biri öz dövründə sədaqətlə musiqi mədəniyyətimizə xidmət etmişlər.

1950-ci illərdə Mədəniyyət saraylarında, 1960-cı illərdə musiqi məktəblərində, 1980-ci ildən Musiqi Texnikumunda qarmonun tədris olunması Gəncəbasar elində bu sənətin çiçəklənməsinə, geniş inkişaf tapmasına imkan yaratmış, yaxşı sənətkarlar yetişmişdir.

Onlardan biri haqqında söhbət açıraq. Mətləb Qəzənfər oğlu Abdullayev 1959-cu ildə Gəncə şəhərində anadan olmuşdur. 1969-cu ildə 4 saylı uşaq musiqi məktəbinə daxil olub 1974-cü ildə yaxşı qiymətlərlə bitirmişdir. Məktəb illərində özünün fitri istedadı ilə fərqlənmiş, Gəncədə keçirilən müsabiqələrin əksəriyyətində qalib olmuş, laureat adını almışdır.

Respublika miqyasında keçirilən uşaq kollektivlərinin baxış-müsabiqəsində iştirak edərək uğurlar qazanan Mətləb "fəxri fərman"lar almışdır.

1974-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərində keçirilən "22-ci musiqi festivalı"nda laureat adını qazanaraq Gəncəyə döən Mətləb Qəzənfər oğlu öz doğma elinə sevinc, fərəh, baş ucalığı gətirmişdir.

Konsertlərdə muntəzəm çıxışları, festifallarda, müsabiqələrdə iştirakı bu istedadlı oğlanın gələcək sənət yollarının ilk cığırı idi. Bundan başqa M. Abdullayev

Mətləb Abdullayev

Moskvada, Rostovda, Oryolda keçirilən "Azərbaycan günləri" devizi altında təşkil olunmuş uşaq musiqi kollektivlərinin konsertlərində xüsusilə fərqlənmiş, "fəxri fərman"lar almışdır.

O, 1983-cü illərdə Gəncə Musiqi Texnikumunun qarmon ixtisası üzrə bitirmişdir.

Mətləb Abdullayev 1989-cu ildə H.B. Zərdabi adına Gəncə Dövlət Universitetini bitirərək müəllim ixtisasına yiyələnmişdir.

Gəncədə ziyalıların sevimli ocağı olan "Alimlər Evi" vardır. Burada müxtəlif kurslar, dərnlər, bədii kollektivlər fəaliyyət göstərir. M. Abdullayev "Alimlər Evi"ndə 1979-cu ildən qarmon sinfində müəllim işləmişdir. Özünü nümunəvi işçi kimi təsdiq edən Mətləb müəllim işlədiyi mədəniyyət və maarif ocağında müdir müavini vəzifəsinə irəliləmişdir. O, 1992-ci ildən Gəncə "Alimlər Evi"ndə direktor vəzi-

fəsində çalışır. Hansı işdə çalışmasından asılı olmayaraq M.Abdullayev sevimli qarmonundan ayrılmamış, ifaçılıq sənətini çox böyük məhəbbətlə davam etdirmişdir.

Mətləb öz ifalarından ən gözəl seçmələri lentlərə yazdırmışdır. Onun çaldıqları yazılmış dörd kasset işıq üzü görmüşdür.

M.Abdullayev dəfələrlə döyüş bölgələrində zabitlər və əsgərlər qarşısında konsertlər vermişdir. 1990-cü illərin əvvəllərində, müharibənin ən ağır çağlarında belə çəkinmədən ən qaynar nöqtələrə konsert briqadaları aparmış, öz solo ifalarını da təqdim etmişdir. Əsgərlərə bayram günləri aparılan sovqatların toplanıb ünvanına çatdırılmasının təşkilatçılarından biri də Mətləb müəllim olmuşdur.

Azərbaycan Milli Ordusu yaranarkən, qızgın döyüşlər aparılan vaxt M.Abdullayev şəxsi qazancından, maaşından neçə illər ərzində müntəzəm olaraq "Müdafiə Fonduna" köçürmələr etmişdir.

O, əsl vətənpərvər, xalq təəssübkeşidir. Qəlbi millət sevgisi ilə döyünən bu ləyaqətli insan ifaçılıq sənətimizin inkişafı naminə hünərli bir yolun davamçısıdır. O, qarmonda muğamları, bəstəkarlarımızın əsərlərini, el havalarını, o cümlədən aşiq musiqilərinin ən geniş yayılmış nümunələrini konsetrlərdə, bayram tədbirlərində, el şənliklərində böyük ustalıqla təbliğ edir.

Mətləb müəllim yaxşı həmkar, gözəl sirdaş, sadıq dost və nümunəvi ailə başçısıdır.

O musiqi üçün doğulub

Musiqi canımdadı,
Onsuz canım yox!
Musiqi qanımdadı,
Onsuz qanım yox!
Məsləkmimdə, ruhumda,
Sönməyən xoş arzumda,
Onsuz arzum yox!
Bəzən ruhdan düşəndə,
Ən çətin anımdadı,
Onsuz anım yox!
Bu gün məni yaşadan
Çağdaş zamanımdadı
Onsuz zamanım yox!
Dinimdə, imanımda,
İnamımda, oxunan
"Quran"ımda, ən xoş məramımdadı.
Onsuz məramım yox!

Musiqi həyatımda
 Aldığım mükafatımda,
 Mənə çatan ənəmimdadi,
 Onsuz ənəmim yox!
 Məni çəkib aparan,
 Ömür karvanımdadı,
 Onsuz karvanım yox!
 Dünyamda, dövranımdadı,
 Onsuz dövrənim yox!
 Musiqi bu yaşımda,
 Həmişə yaddaşımda,
 Hər addımda, qarşımda,
 Hər xeyrimdə, hər yaxşımda,
 Onsuz yaxşım yox.

Canı, qanı, nəfəsi, sonsuz həvəsi, qəlbinin hərarəti, ürəyinin məhəbbəti musiqiyə dönmən həyatı və fəaliyyəti, hər bir zəhməti musiqiyə bağlanan Ənvərin ömür və sənət yoluna işıq salmaq.

Sadiqov Ənvər Hidayət oğlu 1966-cı il aprelin 30-da Bakı şəhərində ziyalı ailəsində anadan olub.

Bu nəslin genində elm və incəsənət həmişə özünü biruzə verib. Şəcərənin nümayəndələri istedadlarını əsasən elm və maarif sahəsinə həsr ediblər.

Ənvər öz şəcərəsinin ilk musiqiçisidir. O, 1973-cü ildə 63 saylı Orta Ümumtəhsil məktəbin birinci sinfinə daxil olub və 1983-cü ildə təhsili başa vurub.

Validəynləri Ənvərin ən kiçik yaşlarından musiqi duyumunu hiss edirmişlər. Beş yaşı olanda bu uşağın istedadı daha çox özünü biruzə

*Əməkdar artist (2007)
 Ənvər Sadiqov*

*Virtuoz sənətçi ilə gənc
qarmongunun dostluğu.
Əməkdar artist Ənvər Sadıqov
və Mikayıl Rəhmanlı*

verir. 6-7 yaşlarından başlayaraq Ənvər fortepianoda kiçik həcmli melodiylar çalmağa başlayır.

Orta məktəbin 5-ci infində oxuyarkən musiqiyə həddən artıq həssa olan Ənvər məktəbdə gördüyü "Kazan" qarmonu götürüb çalır. Bir neçə həftə ərzində tənəffüs zamanı və dərstdən kənar vaxtlarda bu qarmonu çalmaqla alətə mehr salır. Valideynlərinə deyir ki, ona qarmon alsınlar və musiqi məktəbinə qoysunlar.

Ənvər 1978-1983-cü illərdə Yeni Əhmədli qəsəbəsinə "Bakı fəhləsi" Mədəniyyət Evinə fəaliyyət göstərən qarmon kursunda musiqi təhsili alır. Müəllim Tağı Tağıyevdən xalq oyun havalarını və muğamları öyrənir, qarmon ifaçılığının müəyyən cəhətlərini mənimsəyir.

Evdə müntəzəm olaraq musiqi ilə məşğul olur, əksər tanınmış ifaçıların canlı çıxışlarını və lent yazılarını dinləyib onlardan çox şey öyrənir.

Ə.Sadıqov əsgər yaşı çatana qədər Bakı Radio Zavodu klubunun, Səttərxan adına Mədəniyyət və Texnika sarayının (keçmiş adı Leytenant Şimidt), Bakı fəhləsi Mədəniyyət Evinin özfəaliyyət xalq çalğı alətləri ansambllarında çalmaqla bir musiqiçi kimi yetişir.

Konsertlərdə çıxışlar edərək müşayiətçi və solist kimi formalaşmağa başlayır.

O, 1984-186-cı illərdə Moskva vilayətində hərbi xidmətdə olur.

Əsgərlikdən döən Ənvər musiqilə məşğul olmaq istəmir. Səbəb onun 2 il öncədəki kimi çala bilməməsi idi. İki il sənətdən uzaq olan gənc sənətçinin çalgısı özünü qane etmədiyi üçün həvəsdən düşmüşdü. Bu gəncin yenidən musiqi aləminə qayıtmasında ondan 10-12 yaş böyük olan misilsiz klarnet ifaçısı Məşədi Məhəmmədin xüsusi rolu olmuşdur. Məşədi Məhəmməd Ənvərin istedadını yoxlayıb, tövsiyə edib bildirir ki, o, mütləq sənətlə məşğul olmalıdır. Belə qabiliyyətlə böyük nailiyyətlərə çatmaq olar. Valideynləri onun Ənvərlə söhbət edib, musiqi duyumunun yoxlanılmasını istəmişdilər.

Məşədi Məhəmməd orta məktəbdə təhsil alarkən Ənvərin atası Hidayət müəllim onların sinfinə riyaziyyatdan dərs demişdi. Məsləhət və tövsiyələri dinləyən Ənvər yenidən inamla və böyük həvəslə qarmon ifaçılığına qayıdır. Getdikcə inkişaf edir, sənəti daha da kamilləşir. O, musiqiçi yoldaşları ilə toy şənliklərinə gedir.

Əslində Ənvər 9-cu sinifdə oxuyan vaxtdan toylarda çıxışlara başlamışdı. Valideynləri onun toylara getməsinə razı olmasalar da sonsuz həvəsinin olduğunu bildikləri üçün bu işə mane də olmurdular.

Ənvərin xatırladıqlarından:

-“Çaldığım ilk toy məclisindən evə böyük məmnunluqla qayıtdım. Toy dəstəsindəki musiqiçilər və məclis iştirakçıları məni tərif etmişdilər. Payıma düşən pul mənimçün çox dəyərli idi. İlk qazancım olduğu üçün o pulu xatirə kimi indiyə qədər qoruyub saxlayıram.”

Əsgərlikdən əvvəl və sonrakı zamanlarda Ənvərin bir sənət adamı kimi yetişib formalaşmasında Rüstəm Həsənağa oğlu Quliyevin xeyli əməyi olmuşdur. Rüstəm də qarmonçalan idi. O, Ənvərdən yaşca böyük olsa da, onların sənət yoldaşlığı və dostluğu tuturdu. Ənvər ailədə yüksək tərbiyə almışdı. Elə bu gün də yüksək əxlaqı və tərbiyəsi ilə sənət aləmində və cəmiyyətdə sayılıb seçilir. O, insanlarla ünsiyyət yaratmağı bacarır. Onun yüksək, ali cəhətləri ilə sənətkarlığı vəhdət təşkil edir.

Rüstəm tez-tez Ənvərin çalgısını dinlər, bəzi tövsiyələr edər, hansı musiqini dinləməyi məsləhət görər, sənət işlətmək qaydalarını və əxlaqını başa salardı.

Rüstəm avtomobil qəzasında həlak olub. Ənvər sadıq dostun ağır itkisinə bu gün də göynəyir və onu həmişə hörmətlə xatırlayır.

Ənvərin istedadı, yaxşı ifası barədə 1980-cı illərin sonlarında musiqiçilər arasında “tanıtma” söz-söhbəti edilir, təriflər söylenirdi. O,

1987-ci ildən toy dəstələrində tez-tez görünməyə başlamışdı. Həmin illərdə əvvəllər Məşədi Məhəmmədlə, sonralar isə əsasən klarnet ifaçıları Babaxan Bağirov, Hakim Abdullayev, Eldar Zeynalov (o, həm də məşhur saksafonçudur), qaboy çalan Kamil Cəlilovla yoldaş olub çox məclislərdə çıxış edərək sənətdə daha da bərkimişdi.

Son illər ad-san qazanıb məşhurlaşan, musiqi dünyasında sənəti haqqında müxtəlif yozumlu söhbətlər aparılan Ə.Sadiqov yorulmaq bilmədən çalışması, işgüzarlığı və fitri istedadı sayəsində yalnız irəliyə doğru addımlamaqdır. Əslində Ənvər uğurlu sənət yolunu 1987-1988-ci illərdən addımlamağa başlasa da, 1993-1994-cü illərdən daha çox şöhrət tapmışdır. Onun sorağına düşən məşhur müğənnilər öz musiqi heyətlərinin tərkibində çox istedadlı və yorulmaz gənci görmək arzusu ilə Ənvəri konsertlərə və toylara aparırdılar. 1991-ci ildə Ə.Sadiqov Brilliant xanım ilə bir neçə toy şənliyində çıxış etmişdi. 1994-cü ildən başlayaraq Ənvərin B.Dadaşova ilə yaradıcılıq əlaqələri möhkəmləndi. Ənvər müğənni xanımın ansamblında əsas, aparıcı musiqiçi kimi çox mühüm işlər görmüşdür. Bu heyət konsertlərdə, toylarda o qədər cazibədar və maraqlı proqramla çıxış edirdi ki, hamı tərəfindən alqışlarla qarşılanırdı və sevilirdi.

Ənvər uşaqlıq çağlarından piano çaldığı üçün sonralar da bu alət üzrə ifaçılığını davam etdirmiş, sintezatorla da ciddi məşğul olaraq onunla işləmək qaydalarının yaxşı mənimsəmişdir. 1998-ci il aprelin 28-dən 30-na qədər İngiltərənin London şəhərində Azərbaycan Səfirliyində təşkil olunmuş konsertlərdə Brilliant xanımı pianoçu kimi müşayiət etmiş və çox böyük məharət göstərmişdir. Ənvər bu tədbirdə əsl pianoçu idi.

Ənvər 1995-ci ildə Brilliant Dadaşova və öz ansamblı ilə birlikdə qardaş Türkiyədə konsertlərdə olmuşdur.

Aşağıda Ə.Sadiqovun digər xarici ölkə səfərləri barədə ümumi məlumat veririk:

1997-ci il, Norveç-Azərbaycan sənətçilərinin Norveçdə keçirilmiş müştərək konserti.

Həmin ölkənin məşhur "Skrik" xoru, S.Kərimi, B.Dadaşova, İ.Muradov, H.Sadiqov, Ş. Eyvazova, E.Sadiqov. (Ənvər bu konsertlərdə Azərbaycan qarmonunu layiqincə səsləndirə bilib).

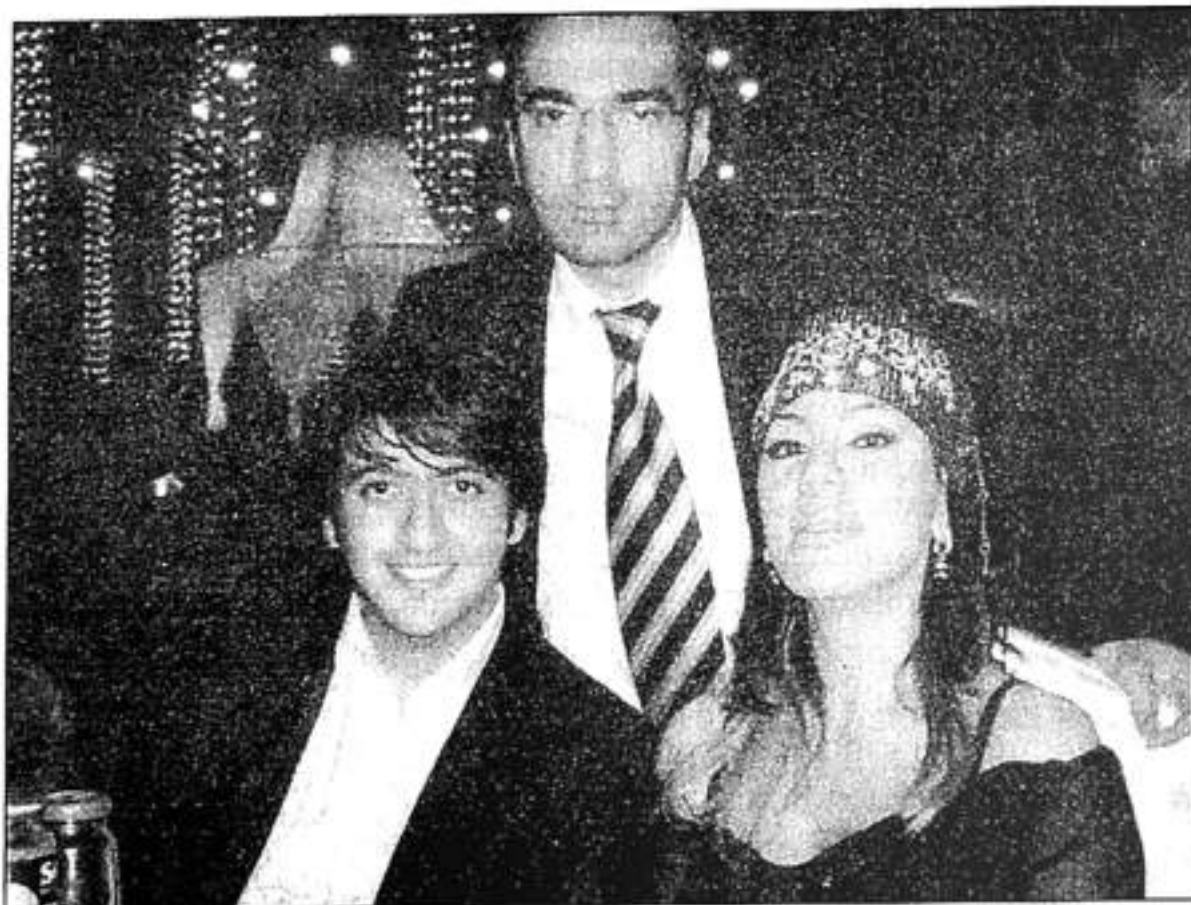
1999-cu il, Amerikanın Vaşinqton şəhərində Azərbaycan Respublikasının təşkil etdiyi konsert.

Müğənnilər-B.Dadaşova, M.Babayev Azərbaycan Dövlət Rəqs ansamblı.

1999-cu il, İsrailin Hayfa şəhərində keçirilən "Azərbaycan mədəni-

yəti və incəsənəti günləri", B.Dadaşova öz ansamblı ilə və Dövlət Rəqs ansamblı (Ənvər bu tədbirlərdə solist-qarmonçalan kimi alqışlar qazanıb)

2000-ci il, Amerikanın Nyu-York şəhəri, "Millenium" zalı, Brilliant

*Əməkdar artistlər Ənvər Sadıqov və
Brilliant Dadaşova və müğənni Abbas*

Dadaşovanın solo konserti.

2002-ci il, Azərbaycan Dövlətinin Kıbrıç Türk Respublikasında düzenlədiyi möhtəşəm konsert.

Müğənnilər: N.Musayev, B.Dadaşova, Aşıq Samirə, M.Əsədova, gənc müğənni A.Həsənoğlu.

2002-ci il, Türkiyə və Azərbaycan televiziylararası ("TRT" və AZTV) təşkil edilmiş möhtəşəm tədbir, konsert. (qarmonçu Ənvərin və pianoçu E.Əzimovun solo çıxışları çox böyük nailiyyət sayılmışdır)

Konsertlər Antalya və Ankara şəhərlərində keçirilmişdir.

1998-ci il may ayı: B.Dadaşovanın Rusiyada təşkil olunmuş ilk solo-konserti. Konsertin keçirildiyi yer- "Rossiya" zalı: (Ənvərin qarmon və akkordeonda ifa etdiyi solo musiqi nömrələri)

2000-ci ildən başlayaraq B.Dadaşova Ənvərin rəhbərlik etdiyi ansambıl ilə Moskva şəhərində dəfələrlə konsertlərdə olmuşdur.

2005-ci ildə Türkiyənin Qars şəhərində "Böyük Mədəniyyət Mərkəzi"nin açılışına Ənvər Sadıqov solist kimi dəvət edilmişdir. O, bu konsertdə də öz sənətçi dostlarından ibarət heyətlə çıxış etmişdir.

2000-ci ildə Ə.Sadıqovun ilk audio kaseti satışa buraxılıb. Kasetdə yazılmış melodiylar rəngarəng və bir-birindən maraqlıdır. Sənətkar "Qaytağı", "Cığatay" rəqslərini, R.Qasimovanın "Anacan dostum evlənir" mahnısını, Hind və Moldav melodiylarını, Argentina bəstəkarı Karlos Jardelin "Tanqo"sunu, Amerika musiqisindən "Teykfayf" adlı bir nümunəni və sairəni milli qarmonumuzda və akkordeonda çox yüksək peşəkarlıqla ifa etmişdir.

Ə.Sadıqovun ilk klipi "Teykfayf" adlı musiqiyə 1997-ci ildə çəkilib.

Çəkildiyi digər kliplərin məlumatını aşağıda göstəririk:

Karlos Jardel "Tanqo"-2003-cü il

A.Məlikov "Güllər"- 2004-cü il

Astor Piazzola "Liber Tanqo"- 2005-ci il

(Məlumat üçün bildiririk ki, A. Piazzola Argentina bəstəkarı, körüklü, dilli-klavişli alət olan bandoneon ifaçısıdır)

Ənvərin gənc qarmonçalılara tövsiyəsi: -"Klassik musiqimizi, usad ifaçılarımızın, qədim sənətkarlarımızın lentlərini dönə-dönə dinləsinlər. Musiqimizin kökünə bağlansınlar. Zəngin Azərbaycan musiqisinin, sənət dünyamızın özünün kökü, özülü, əsası vardır. Hər bir yeni ifaçı buradan başlamalıdır. Uşaqlıq və gənclik illərində həvəslə bədii özfəaliyyət kollektivlərinə üzv olurduq. Ən böyük ifaçılarımız özfəaliyyət ansambllarından yetişib. İndiki cavanlar bu incə mətləbləri anlamırlar. Onların əksəriyyəti özfəaliyyət dərnəklərindən uzaqdırlar. Peşəkar sənətə çatmaq, mərtəbələrle tikilmiş möhtəşəm binaya bənzəyir. Bina-nın ən üst qatına mərtəbə-mərtəbə qalxırlar"

Ənvərin fikirlərini bir el məsəli ilə qüvvətləndiririk. "Kök olmasa budaq olmaz, özül olmasa saray ucalmaz."

Özünü sənətdə tanıyandan Ə.Sadıqov qarmonumuzun təkmilləşməsi barədə düşünmüşdür. O, qarmon düzəldilməsi və təmirle məşğul olan usta Zahir Dadaşovla məsləhətləşərək 2006-cı ildə 3 oktavlı "do" kökünə ("do" tonallığı) əsaslanan alət düzəltdirib. Ənvər alətə əlavə etdiyi səsləri müasir Azərbaycan qarmonunun birinci "do" səmindən yuxarıda düzdürüb. Çox hallarda ifa zamanı ona bəm səslər gerek olur. Qarmonu "do" kökündə düzəltməsinin səbəbi isə odur ki, bu alətlə simfonik orkestrlərin tərkibində rahat şəkildə çalmaq mümkün olsun.

Ənvərin yeni qarmonunun sol tərəfindəki səs düzümü də üç oktavalı olaraq unison səslərdən. "züy"lərdən ibarətdir. Bu alətə iki registr təbiiq edilib.

Ə.Sadiqov 1995-ci ildə ailə həyatı qurub. İki övladı var. Ənvər 2006-cı ildə Pedaqoji Universitetin "Musiqi təhsili fakültəsi"nin əyani şöbəsinə qəbul olunub.

Ona 2007-ci ilin avqust ayında əməkdar artist fəxri adı verilmişdir.

*Usta Zahir Dadaşov
Ənvər üçün düzəltdiyi
yeni üç oktavalı qarmonu
tamamlayarkən (oktyabr 2007)*

Uşalıqdan qarmonla əhd bağlayıb,
Əhd- peymanə düz ilqar saxlayıb,
Oynaq çalğılarla coşub-çağlayıb,
Qarmon sehirdir, əlində Ənvərin
Dinib, danışır dilində Ənvərin.

O ürəkdən bağlanıbdı bu işə,
Ustadlardan öyrənişdi həmişə.
Sənət qazanıb gedir yüksəlişə,
Qarmon coşur səs selində Ənvərin
Dinib, danışır dilində Ənvərin.

Qarmon ixtisasının tədrisi üçün nəşr olunmuş vəsaitlər

1. Sona İrzaquliyeva "Musiqi məktəblərinin qarmon sinfi üçün proqram" Bakı-1976
2. Xeyrulla Dadaşov, Rauf İmanov "Uşaq musiqi məktəblərinin qarmon sinfi üçün proqram"- Bakı 1984
3. Fərahim Sadıqov "Qarmon ixtisasının tədrisi üçün vəsait"- Bakı-1986
4. Xeyrulla Dadaşov "Qarmon məktəbi" -Bakı -Şirvan nəşr 1999
5. Sona İrzaquliyeva "Qarmon məktəbi" -Bakı -Şirvan nəşr 1999
6. Natiq Rəsulov "Qarmon ilə fortepiano üçün pyeslər məcmuəsi" I kitab, Bakı Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin "Poliqrafiya" müəssisəsinin mətbəəsi 1998
- N. Rəsulov "Qarmon məktəbi" -Bakı-Çaşoğlu 1999
- Natiq Rəsulov "Qarmon ilə fortepiano üçün pyeslər məcmuəsi" II kitab, Bakı-Çaşoğlu 1999
- Natiq Rəsulov "Qarmon ilə fortepiano üçün pyeslər məcmuəsi" (Xarici ölkə bəstəkarlarının əsərlərindən köçürmələr) Bakı-Çaşoğlu 2002
7. Ceyhun Qəmərlinski "Qarmon məktəbi" -Bakı -Çaşoğlu nəşriyyatı 1999
8. Zair Mustafayev "Azərbaycan xalq rəqsləri məcmuəsi" Bakı-1999
9. Əli Bayramov "Qarmon məktəbi" -Bakı -R.N.Novruz -94 Nəşriyyatı 2004
- Əli Bayramov "Qarmon üçün texniki məşğələlər" Bakı -2006
- Əli Bayramov "Qarmon üçün ən gözəl melodiylar" Bakı -2006
10. Xəqani Səmədov "Orta İxtisas Təhsil Müəssisələrində. "Qarmon aləti üzrə ixtisas və muğam fənninin fərdi tədrisi" fənn proqramı Bakı-2005
11. Abdul Haşimov "10 zərbi muğam" Qarmon sinfi üçün muğam fənni üzrə vəsait Bakı- 2007.

*Bakı
Mədəni-
Maarif
Texnikumunun
qarmon ixtisası
üzrə müəllimi
Xəqani
Səmədov*

*Suşa Musiqi Texnikumunda qarmon sənətçiliyinə
həvəs göstərən gənclər qoxdur. Əhsən müəllim
sevimli tələbələri ilə. Noyabr 2007*

Balamın balası

Musiqisi: Ənvər SADIQOV
Sözləri: Teymur MƏMMƏDOV

Moderato $\text{♩} = 100$

Sos

Piano

6

Ba-lam ga-lir si-na - si-na,

10

Si-ğır ba-ba si-na - si-na. Na-vəm ga-lir si-na - si-na. si-ğır ba-ba

15

si-na - si-na. Tan-n-dan pay-dı,dü-şüb Ba-ba si-na, na-na - si-na.

20

Sas

Ba-la-min ba-la ba-la-si, O-ba-nin ū-mid qa-la-si. Ca-num ma-nim na-vam-di,

Piano

26

Sas

hey! Qa-da-si ma-na qa-la-si. Ba-la-min ba-la ba-la-si, O-ba-nin ū-

Piano

31

Sas

mid qa-la-si. Ca-num ma-nim na-vam-di, hey! Qa-da-si ma-na qa-la-si.

Piano

36

Sas

Qal-bi ay-dun ay-na-dur, Nās-lin sa-rī si-mi. Ev-e-ği-yi

Piano

41

Sas

o qay - na - dur, Yox - dur na - vəm ki - mi. Yox - dur na - vəm ki - mi.

Piano

46

Sas

Ba - la - mun ba - la ba - la - si, O - ba - nun ti - mid qa - la - si. Ca - num ma

Piano

51

Sas

nim na - vəm - di, hey! Qa - da - si ma - na qa - la - si. Ba - la - mun

Piano

55

Sas

ba - la ba - la - si, O - ba - nun ti - mid qa - la - si. Ca - num ma -

Piano

59

Səs

Piano

nim na - vəm - di, hey! Qa - da - sı mə - nə qa - la - sı.

1. Balam gəlir sinəsinə,
Sığır baba sinəsinə.
Nəvəm gəlir sinəsinə.
sığır baba sinəsinə.

Tanrıdan paydı, düşüb
Babasına, nənəsinə.

Balamın bala balası,
Obanın ümid qalası.
Canım mənim nəvəmdi, hey!
Qadası mənə qalası.

Təkrar

Qəlbi aydın aynadır,
Nəslin sarı simi.
Eveşiyi o qaynadır,
Yoxdur nəvəm kimi.
Yoxdur nəvəm kimi.

Balamın bala balası,
Obanın ümid qalası.
Canım mənim nəvəmdi, hey!
Qadası mənə qalası.

Təkrar

2. Nəvəm ilə ağır səhər,
Nəvəm ilə düşür axşam.
Nəvəm mənə çox oxşayır,
Mən nəvəmə oxşamışam.

Tanrıdan paydı, düşüb
Babasına, nənəsinə.

Balamın bala balası,
Obanın ümid qalası.
Canım mənim nəvəmdi, hey!
Qadası mənə qalası.

Təkrar

Qəlbi aydın aynadır,
Nəslin sarı simi.
Eveşiyi o qaynadır,
Yoxdur nəvəm kimi.
Yoxdur nəvəm kimi.

Balamın bala balası,
Obanın ümid qalası.
Canım mənim nəvəmdi, hey!
Qadası mənə qalası.

Təkrar

Bəxtəvəri

Z. Mirzayev

8/8 Cold

7

13

18

23

30

37

43

49

55

The image displays a musical score for the song "The Rose Tree". The score is written on five staves, each beginning with a measure number: 61, 66, 71, 76, and 79. The music is in treble clef and 2/4 time. The key signature has one flat (B-flat). The melody consists of eighth and sixteenth notes, often beamed together. There are several accents (marked with a 'v' or 'z') and a trill (marked with a double 'w') in the earlier measures. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign (two dots) at the end of the fifth staff.

Azəri

Z. Mirzayev

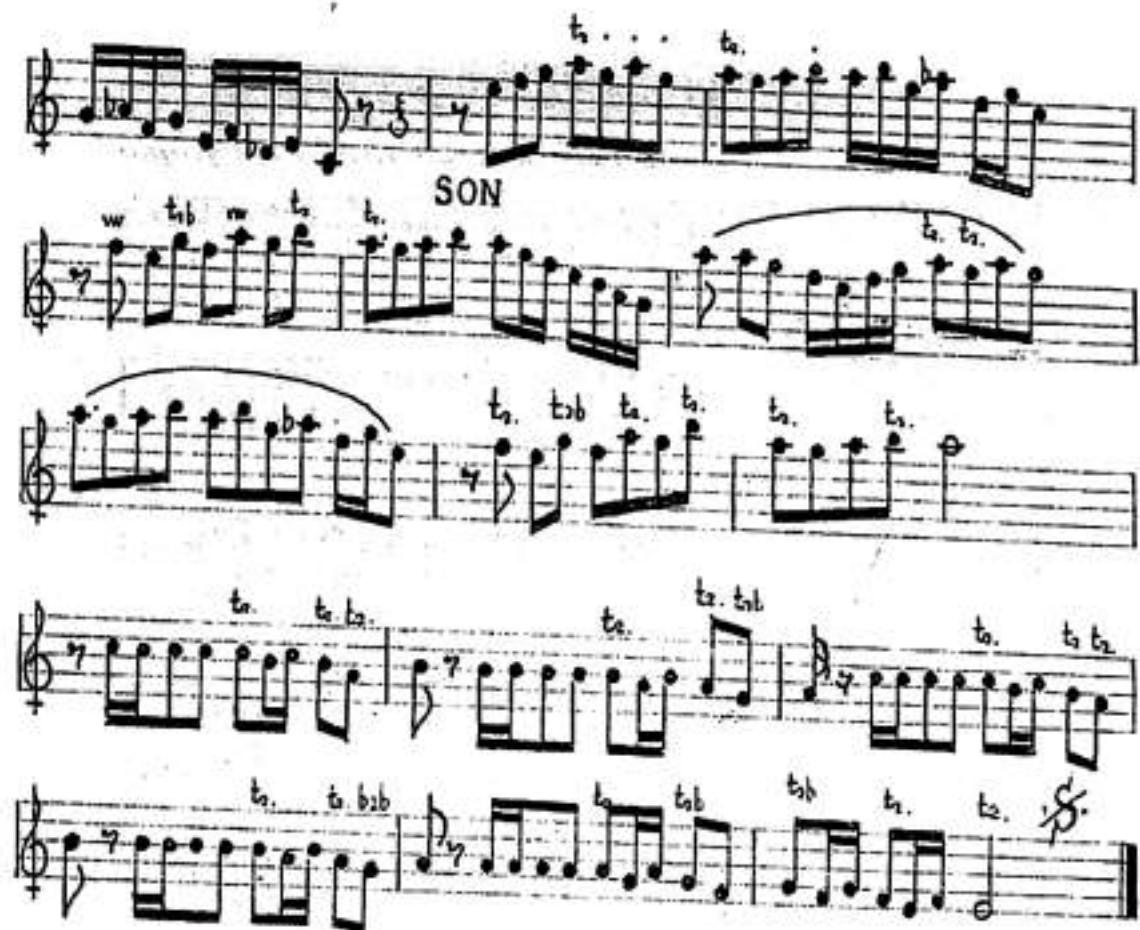
The musical score for 'Azəri' is written for piano and voice. It consists of seven systems of staves, each with a piano (p) staff and a vocal staff. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 4/4. The score includes various musical notations such as triplets, trills, and fingerings. The systems are numbered 6, 12, 18, 24, 30, and 36. The final system ends with a double bar line and a repeat sign.

ÇAHARGAH DƏRAMƏDİ

Bəstəgi: Əhsən Rəhmanlı
Nota köçürən: Gülşən Mirzəbəyova

Vətən təranəsi

İyul 2005-ci il. İsveçə səfəri. Ə. Rəhmanlı xalq artisti B. Mahmudov, onun qrup üzvləri və konsertin təşkilatçıları ilə dağlar qoynundakı istirahət yerlərində

"Vüqarı" rəqsi

f moderato

Müəllif: Əlibala Ağayev

The musical score for "Vüqarı" rəqsi is written in 8/8 time. It consists of 11 staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a tempo marking of *f* moderato. The music is composed of eighth and sixteenth notes, with some rests. The second staff continues the melody. The third staff introduces a dynamic marking of *mf* and includes an accent (*acc*) over a group of notes. The fourth staff also features a dynamic marking of *mf* and an accent. The fifth staff continues the melody with a dynamic marking of *mf*. The sixth staff includes a dynamic marking of *f* and an accent. The seventh staff features a dynamic marking of *p* and an accent. The eighth staff includes a dynamic marking of *mf* and an accent. The ninth staff features a dynamic marking of *f* and an accent. The tenth staff includes a dynamic marking of *f* and an accent. The eleventh staff concludes the piece with a dynamic marking of *f* and an accent, followed by a double bar line and the word "Fine".

D. Rəhmanlının ifasında
Nota yazan: Gülsən Mirzəbəyova

BRILLIANT RƏQSI

The musical score is written on 11 staves in a 6/8 time signature and the key of D major (indicated by two sharps). The notation includes eighth and sixteenth notes, rests, and various musical symbols such as 't2.', 't3.', 'w.', and 't2. tab'. The piece concludes with a double bar line and the word 'FINE'.

Bəstəgi: T. Dəmirçov,
Ə. Rəhmanlının ifasında
Nota yazdı: Gülşən Mirzəbəyova

= DİLŞADI RƏQSI =

Allegretto

The musical score is written on a single staff in 6/8 time. It begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'Allegretto'. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, often beamed together. Various ornaments are indicated by 'tz' (trill) and 'tr' (trill) above notes. The score includes a double bar line with repeat dots, a section with a 7/8 time signature, and a final section ending with a double bar line and the word 'Fine'.

Nəsil və ailə nümayəndələri ifadəçilikdə və tədrisdə

Tamilla Ağamirzə qızı Babayeva 1947-ci il yanvar ayının 19-da Bakı şəhərinin Əmirhacan (Xilə) kəndində dünyaya gəlib. 1954-cü ildə məktəbin birinci sinfinə daxil olub. Az yaşlarından qızcağızın istedadı bilinməkdə, görünməkdə idi. Valideyni Tamillanı 1957-ci ildə Suraxanı rayonundakı 5 sayılı musiqi məktəbinin fortepiano sinfinə qoyur. Musiqi ilə həvəslə məşğul olan bu bacarıqlı qız beşillik təhsili başa vuraraq 1962-ci ildə musiqi məktəbini bitirir. Həmin ildə o, ümumtəh-

Tamilla xanım məşğələ zamanı

sil məktəbdə də natamam orta təhsili başa vurur.

Tamilla 13 yaşından qarmonda çalmağı da öyrənmişdi. İstedadlı insan, musiqi sahəsində əsl pedaqoq Əyyub Babayev bacısı Tamillaya qarmon ifadəçiliğinin ibtidai qaydalarını çox dürüst öyrətdiyindən idi ki, bu qız artıq 14-15 yaşlarında sərbəst, səlist qarmon sənətçisini xatırladırdı. Əyyub müəllim bacısının bacarığını, həvəsini görüb, onun az müddət ərzindəki inkişafını nəzərə alıb qarmon çalğısının incəliklərini, sirlərini də ona öyrədir.

Qeyd etmək yerinə düşər ki, Əyyub Ağamirzə oğlu Babayev (1932-1977) qarmon sənəti üzrə dərs deyən ən təcrübəli və nümunəvi müəllimlərdən sayılmışdır. 1950-ci illərin sonlarından etibarən Suraxanı

*Suxaxani Medeniyyet sarayindaki qarmoz kursunin
1-ci buraxılışı. 1962-1965 kursun iştirakçisi Rəşid Babayev*

Saburgudaki (kegmi adi Lenin) Moderniyet sarayı qarmoz kursunun 1-ci buraxılışı, 1962-1965 kursun təfərrüatı Dnyub Babayev

Mədəniyyət Sarayında (keçmiş Orconikidze ad.m.s.-Ə.R), Sabunçu qəsəbəsindeki Mədəniyyət Sarayında (keçmiş Lenin ad.m.s.-Ə.R) və digər yerlərdə, fərdi qaydada öz evində dərs demişdir. Əyyub Babayev 1957-ci ildə Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumunun (indiki Bakı Mədəni-Maarif Texnikumu-Ə.R.) əyani şöbəsinə daxil olub "Klub işçisi-özfəaliyyət xor kollektivi rəhbəri (drijor)" ixtisasına yiyələnmiş, buranı 1961-ci ildə bitirmişdir. Sonralar o, bu texnikumda qarmon ixtisası üzrə bir müddət dərs demişdir. Ə.Babayev 1961-1966-cı illərdə Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunda (indiki Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti) təhsil almış, buranı uğurla bitirmişdir. Əyyub müəllimin yetişdirdiyi şagirdlərin və tələbələrin sayı lap çoxdur. Ömrünün sonuna qədər sevimli peşəsinə xidmət etmiş, ifaçı və müəllim kimi fəaliyyət göstərmişdir. Əcəl imkan versəydi o, bu sahədə daha böyük xidmətlər göstərə bilərdi. Onun musiqi mədəniyyətimizə təhvil verdiyi yetirmələrin əksəriyyəti ifaçı və musiqi məktəblərinin müəllimləridir.

Əyyub Babayevin qeyri-adi bir qarmonu da olmuşdur. Bu "elektro-qarmon" respublikamızda yeganə idi. Xarici görünüşü Tula şəhərində hazırlanmış adi "Azərbaycan qarmonu" kimi olsa da, içərisi tamamilə fərqlidir. Yəni, alətin daxilində elektriklə ifa oluna biləcək elementlər, cihazlar quraşdırılıb. Əyyub müəllim bu elektro-qarmonla bir neçə toylarda maraqlı ifa göstərmiş.

Ə.Babayev bu qarmonu 1970-ci ildə Qazaxıstanın Bayka-Nur hərbi şəhərciyində hazırlatdırmışdı. (Yəni, qarmonun içərisinin sxemi həmin şəhərdə yığılıb)

Məşhur qarmonçular, Aftandil İsmayılov və Əhliman Zabitov bu qarmonun sorağına düşmüş, ayrı-ayrılıqda Əyyub müəllimin mənzilinə gəlmiş, "qəribə aləti" çalıb çox bəyənmişdilər.

• Elektro-qarmon mərhum sənətimizin evində xatirə olaraq bu gün də qorunur.

Əyyub müəllimin hazırladığı tələbələr içərisində qızlar da əksəriyyət təşkil edirdi.

Yazımızın bu bölməsində onlardan ikisinin, Əyyubun həyat yoldaşı Xəlilə Babayeva və bacısı Tamilla Babayevanın haqqında bilgi vermək qərarındayıq.

• Əyyub müəllim Xəlilə xanım 1968-ci ildə ailə qurub. Dörd övlad, iki oğul, iki qız böyüdülər.

Xəlilə xanım 1965-1968-ci illərdə Suraxanı Mədəniyyət Sarayında (indi S.Bəhlulzadənin adını daşıyır-Ə.R.) Əyyub müəllimin dərs dediyi qarmon kursunda təhsil alıb. Təhsil illərində elə həmin mədəniyyət ocağında dərs deyib. (O zamanlar kadr çatışmadığı üçün, onun ifaçılıq

bacarığını nəzərə alıb aşağı siniflərdə dərs deməyə icazə veriblər.) Beləliklə 1965-1971-ci illər ərzində Xalidə Babayeva adı çəkilən mədəniyyət sarayında qarmon kursunun müəllimi işləmişdir.

Əyyub Babayevin yurdunda boy atan, ata-ana, nənə sevgisi və qayğısı ilə böyüyən nəvələrdən biri, on iki yaşlı Əyyub babasının sənət yolunu davam etmək fikrindədir. O, 3 saylı musiqi məktəbində qarmon və fortepiano siniflərində dərs alır.

Tamilla Babayeva 1962-ci ildə Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumuna (Bakı Mədəni-Maarif Texnikumu-Ə.R.) "xalq çalğı alətləri orkestri rəhbəri" ixtisası üzrə qəbul olunur və 1965-ci ildə bitirir.

On beş yaşından Bakı şəhərində, kənd və qəsəbələrdə müntəzəm olaraq qız toylarına gedən Tamilla xanım bir ifaçı kimi həmişə öz üzərində çalışmışdır. O, gənclik illərində və sonralar peşəkar ifaçılıqda öz "sözünü" demiş, pedoqoji işdə geniş fəaliyyət göstərmişdir. Texnikumda təhsil aldığı illərdə o, artıq musiqi kurslarında müəllim işləyirdi.

Tamilla xanım 1964-1967-ci illərdə Sabunçu qəsəbəsindəki Mədəniyyət Sarayında (O dövrdə Lenin ad.məd.sar.-Ə.R.), 1967-1993-cü illərdə Suraxanı Mədəniyyət Sarayında (indiki S.Bəhlulzadə ad.məd.sar.- Ə.R.) fəaliyyət göstərən qarmon kurslarında dərs demişdir.

T.Babayeva 1993-cü ildə işləmək üçün 3 saylı musiqi məktəbinə dəvət olunmuşdur. Bu işguzar qadın 1991-1995-ci illərdə Məktəbəqədər Pedoqoji Texnikumda qarmon ixtisası üzrə müəllim işləmişdir.

Saysız-hesabsız yetirmələri olan Tamilla müəllimə öz işindən həmişə zövq alıb. Əlbəttə, hazırladığı tələbələrin hamısı incəsənət sahəsinə deyil, başqa sahələrə getsələr də, musiqi ilə məşğul olanları da çoxdur. Onlardan yalnız birini nişan verəcəyik. Cavahir Abdulova qarmon ixtisasını bitirmiş, Bakı Musiqi Kollecinin səs-xanəndəlik sinfini başa vurmuşdur. Hal-hazırda Milli Konservatoriyada təhsil alır. O, "Vətən" xalq çalğı alətləri ansamblının müğənnisidir.

Tamilla Babayeva sənətdə öz hünərini göstərərək Azərbaycan radio-sunun fonduna "Tərəkəmə", "On dörd nömrə", "Mirzəyi", "İnnabı", "Şampanı", "Şəhur" (Noraşen-Ə.R.), "Kolxozu" xalq rəqslərini yazdırmışdır. İfaçı adı çəkilən melodiyların bəzilərini 1970-ci illərdə qrammofon vallarına da yazdırıb.

Yaxşı ifaçı kimi Tamilla xanımın haqqında bir neçə "radio-oçerk" də hazırlanıb və efirdə səslənib. (1964)

T.Babayevanın 1964-cü ildə nağaraçı Aydın Cəfərovla birlikdə televiziya canlı çıxışları da olub. "Vağzal", "On dörd nömrə" və "Tərəkəmə" rəqslərini ifa edib.

Bir dəfə Aşirə adlı rəqqasənin televiziya çıxışını, "Tərəkəmə" oynamasını müşayiət edib. Bu "Tərəkəmə" səhnədə oynanılan, rəqsin quruluşuna hesablanmış, dəqiq cümlələrlə çalınır.

Bundan başqa yuxarıda göstərdiyimiz dövrdə Tamilla xanım qadınlar arasında ən mahir nağaraçalan Esmira Cəfərzadənin müşayiətilə Azərbaycan televiziyasında "Kolxozu", "Maralı" və "Qoçəli" rəqlərini də ifa etmişdir.

Haşiyə: Əyyubun, Tamillanın dayısı Məmmədəğa Qədimov öz dövründə el-obasında tanınan qarmonçalan olub. O, 1941-ci il rus-alman müharibəsinə qədər fəaliyyət göstərüb.

Əyyubun, Tamillanın anası Səlimə Qədimova (Babayeva) (1915-1984) qarmonçalan idi. Sənəti qardaşı Məmmədəğadan öyrənmişdi. Səlimə Əliməmməd qızı musiqi ilə yalnız ev şəraitində, ailə mühitində məşğul olmuş, övladlarına musiqi tərbiyəsi də vermişdir.

Əyyubgilin əmisi də gözəl musiqiçi olub. O, tarzən idi. Tar sənətindən dərs deyirdi.

Tamilla xanımın söylədiklərindən: -"Qardaşım Əyyub çox istedadlı və bacarıqlı insan idi. Qarmondan başqa gitara və akkordeon da çala bilirdi. Akkordeonu əsl qaydasında. beş barmaqla, sağ-sol əl ilə, akkordlarla çalırdı. O, 1970-ci illərdə Mərdəkan qəsəbəndəki Mədəniyyət Sarayında musiqi kurslarında gitaradan dərs deyirdi. Evdə də gitara həvəskarlarına öyrədirdi".

T.Babayeva ifaçılıq sənətini və müəllimliyi qoşa qanad kimi çiynində gəzdirə bilib. O, 2002-ci ilə qədər qız toylarında qarmonçu kimi fəaliyyətdə olub. Müxtəlif vaxtlarda Validə Mahmudova, Kəmalə Rəhimli, Firuzə İbadova, Zümrüd Məmmədova, Təranə Vəlizadə, Gülnarə Mahmudova, Ruhəngiz Allahverdiyeva, Zahidə Məmmədsalahova, Rəhilə Bəndəliyeva, Yaqut Babayeva, Xeyrənsə Məmmədova (1966-1995), Könül Xasıyeva, Nazpəri, Zeynəb Dostəliyevalar və başqaları Tamilla xanımın qarmonunun sədaları ilə toylarımızda oxumuşlar. Tamilla xanım sənət yoldaşlarından "Lalə qızlar ansamblı"nın üzvləri, mahir nağaraçalan Esmira Cəfərzadə, zərb çalan Arzu Məsimova, qoşa nağaraçı Vüsalə Babayeva və digərlərinin adını həmişə hörmətlə qeyd edir. Tamilla Babayeva 1965-ci ildə ailə qurub. İki övladı var.

Oğlu Elşən Babayev 3 saylı musiqi məktəbində konsertmeyster işləyir.

Nizami Əsgərov

Nizami Cərullah oğlu Əsgərov 1957-ci yanvarın 28-də Bakıda dünyaya gəlib. 1964-cü ildə 21 sayılı məktəbin birinci sinfinə daxil olub. Orta təhsili 13 sayılı məktəbdə başa vurub. 1968-1973-cü illərdə Y.Qaqarin adına pioner və məktəblilər evində (indiki T.İsmayılov adına Uşaqlar və Gənclərin Yaradıcılıq Mərkəzi) qarmon sinfində təhsil alıb. Sonra İrzaquliyeva onun bacarıq və istedadını nəzərə alıb ciddi məşğul olmuş, övlad kimi əzizləmiş və həvəslə sənətin qaydalarını öyrətmişdir.

Nizami Yaradıcılıq Mərkəzinin qarmonçaları ansamblında çalmış, oxuduğu ümumtəhsil məktəbin bədii özfəaliyyət kollektivində çıxış etmişdir. Onun peşəkar sənətə gəlməsində əmisi Şirvan aşığı Əli Əsgər Əsgərovun mühüm rolu olmuşdur.

Nizami Əsgərov 1977-ci ildən 1987-ci ilə qədər Azərbaycan Mahnı və Rəqs Ansamblında çalışmış, burada peşəkarlığını artırmış və bir qarmonçalan kimi özünü doğrultmuşdur. Bu dövrdə keçmiş Sovetlər Birliyinin əksər respublikalarında, xarici dövlətlərdən Macarıstanda (1984), Polşada (1984) sənət səfərlərində olmuşdur. Polşa səfərində məşhur xanəndə Alim Qasimov və Naxçıvan Muxtar Respublikasının "Şərrur" folklor rəqs kollektivi də iştirak edirdi. Musiqiçilərin rəhbəri xalq artisti, bəstəkar Ramiz Mirişli olmuşdur.

1988-ci ildə Bolqarıstandakı çıxışları Nizaminin həyat və sənət sənəməsində silinməz izlər buraxmışdı. 1989-cu ildə Moskvada keçirilən yay olimpiadasının bədii proqramında da Azərbaycan sənətçilərinin iştirakı çox mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Sənət adamlarımız arasında N.Əsgərov da var idi.

Belə sənət səfərlərindəki uğurları Nizaminin bir sənətçi kimi inkişafına böyük təkan olmuşdur.

1992-ci ildə Türkiyədə keçirilən Beynəlxalq Festivalda çıxış edərək laureat adı qazanması sənətkarımızın böyük müvəffəqiyyətlərindən xəbər verirdi. Sonralar Türkiyədə dəfələrlə konsertlərdə olması, Kiprdə və 2001-ci ildə İraqda Babilistan festivalında iştirakı, İrandakı çıxışları Nizaminin əsl sənətkar kimi tanınmasında mühüm rol

Nizami Əsgərov, xalq artistləri Zeynəb Xanlarova və Vəli Qədimov

oynamışdır.

Nizami 1979-cu ildə qiyabi yolla Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutuna (indiki Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti) daxil olmuş və 1984-cü ildə bitirmişdir.

Sənətkar 1983-cü ildən indiyədək tədris sahəsində də çalışmışdır. Aşıq Ələsgər adına Mədəniyyət Sarayında və Bakı Xoreoqrafiya Məktəbində yaxşı işçi kimi tanınmışdır.

1980-1990-cı illər arasında onlarla xalq oyun havalarını və öz bəstələdiyi rəqs melodiyalarını lentə yazdıraraq fonetekaımıza təqdim etmişdir.

2000-ci illərdə bu işi yenidən davam edərək iyirmiye yaxın musiqi nümunələrini radiomuzun fondu üçün yazdırmışdır. Buraya bəstəkarımızın əsərləri, xalq rəqsləri və muğamları daxildir.

Dünya şöhrətli xanəndə, xalq mahnılarımızın, bəstəkar mahnılarının və muğamlarımızın mahir ifaçısı Zeynəb xanım Xanlarovanın rəhbəri və solisti olduğu ansamblı Nizami Əsgərovun fəaliyyəti onun tam peşəkar qarmonçu kimi yetişməsinə üzə çıxardı. Bu ansamblı Aftandil İsrəfilov, Faiq Əlibalayev, kimi mahir qarmonçalar da çalışıblar. Belə musiqiçilərdən sonra Nizaminin bu ansamblı qarmonçalan kimi özünü doğrultması onun yüksək bacarığından xəbər verir.

Hal-hazırda N.Əsgərov Milli Konservatoriya tərkibində İncəsənət Giminaziyasında qarmon sənətindən dərs deyir.

Ailəlidir. Bir oğlu, bir qızı var.

N. Əsgərovun müəllimi S. İsaquliyevanın 2007-ci il oktyabr ayında qeyd olunan 80 illik yubileyi

MÜASİR AZƏRBAYCAN QARMONUNUN BİR DAHA TƏKMİLLƏŞMƏSİ BARƏDƏ

Qarmon ifaçısı, müəllim və yaradıcı şəxs olaraq təklif edirik ki, bu alətin ifa imkanlarının, daha böyük nailiyyətlərin əldə olunması naminə üç oktavalı qarmonların hazırlanmasına başlanılsın. Alətin sol tərəfi rekonstruksiya edilsin. Burada xeyli dəyişikliklərə ehtiyac var. Yəni alətin sol tərəfdə səs düzümü elə olmalıdır ki, bir düymənin basılması ilə müəyyən akkordlara nail olunsun. (bayanlarda, akkordeonlarda, Şimali Qafqaz xalqlarının istifadə etdikləri bəzi mükəmməl qarmonlarda olduğu kimi)

Təbii ki, qarmonumuzun sol tərəfində qeyd etdiyimiz səs sistemini yaratmaq xeyli çətinlik törədəcək. Belə ki, muğamlarımızın və milli musiqi incilərimizin ifası zamanı sol gövdədə dəm (züy) tutmaq üçün iki sıranın olması vacibdir.

İxtisaslı qarmon müəllimlərinin bu alətlərin düzəldilməsi və təmirilə məşğul olan ustalarla ciddi söhbətləri, izahları, mükəllimləri, əsaslı təklif və göstərişləri, müəyyən elmi izahları ilə qarmonun bir daha təkmilləşməsinə nail olmaq mümkündür.

Qarmonun sol tərəfində istifadə olunacaq səs düzümünün mexanizmi elə incəliklə, ustalıqla mükəmməl düzəldilməlidir ki, ifa zamanı unison səslər və akkordları səsləndirmək istədikdə bunlar bir-birinə mane olmasın. Qeyd etdiyimiz rekonstruksiyanı etmək üçün istedad, zehni iş, ixtira lazımdır.

Əminik ki, bu işləri bacarıq və ustalıqla yerinə yetirəcək Azərbaycan övladları tapılacaq. Zəkalı başlar, düşünən beyinlər, qurub-yaradan insanlar sevimli musiqi alətimiz qarmonun təkmilləşməsi və mükəmməlləşməsi üçün bacarıqlarını göstərməlidirlər.

Kitabımızda söylədiyimiz kimi 7 dilli, yarımperdəsiz olaraq çalınmağa başlanan qarmonlarımız on iki, on dörd, on altı, on səkkiz, bəzi hallarda on doqquz və iyirmi bir dilli olaraq inkişaf yolu keçmişdir.

Muğamatımızda, bütünlüklə isə şərq musiqisində $1/4$ tonlar ("çetvert ton"lar) mövcud olmuşdur. XX əsrin 20-ci illərindən sonra Azərbaycanda $1/4$ tonlardan çox az, ərəb, fars, türk musiqisində və bir sıra şərq ölkələrində geniş şəkildə istifadə etmişlər və bu iş bu gün də davam edir.

Azərbaycan qarmonlarının sol gövdəsində səs düzümü tətbiq olundandan sonra ifaçılarımızın təklifi ilə ustalar alətin sağ tərəfindəki səs

düzümünə 1/4 tonlar (çerverlər) da əlavə etmişlər.

Şərq səsdüzümü (çervert tonlu) qarmonlardan geniş şəkildə istifadə olunmasa da, bəzi peşəkarlarımızda bu alətlər olmuşdur. Lakin həmin ifaçılar belə qarmonlarla radio üçün lent yazmamış, televiziya da çıxış etməmişlər. İlk dəfə bu alətin imkanlarını geniş şəkildə Hüseyn Həsənov nümayiş etdirmişdir. O, bəzi melodiyları radio və televizyalarda verişlərində ifa etmişdir. Qarmonumuzun üç oktavlı səs həcmində olması, sol tərəfdə xüsusi dəyişikliklər etməsi barədə fikirlərimiz etirazla qarşılanı bilər. Çünki, o zaman alət həcmcə böyük, çəki cəhətdən ağır olacaq. Lakin bizim fikir və təkliflərimiz gələcəkdə özünü doğruldacaq. Bu labüddür.

Azərbaycan Milli Konsertatoriyası tərkibində Musiqi Kollecinin xalq çalğı alətləri şöbəsində çalışan qarmon müəllimlərinin tədrislə bağlı yığıncaqlarında bu alətin təkmilləşməsi barədə deyilən fikirlər bəziləri tərəfindən etirazla qarşılanıb.

Bəzi musiqiçilər isə öz mövqelərini ortaya qoyaraq bizim məntiqli təkliflərimizlə razılaşırlar.

Qəribə burasındadır ki, etiraz səslərini ucaldanların bir neçəsi qarmonun ixtisas-not üzrə dərslər deyənlərdir.

Halbuki, bizim yeni fikirlərimiz bilavasitə onların tədris işinə təkamül gətirə bilər. Deməliyə ki, Q. Qarayevin, R. Hacıyevin, S. Rüstəmovun, S. Ələsgərovun, H. Xanməmmədovun, V. Adgözəlovun və bu kimi digər bəstəkarlarımızın, o cümlədən Rus və Avropa bəstəkarlarının əsərlərinin qarmon ixtisası üzrə tədris olunmasında üç oktavlı alətə və onun solundakı akkordlu sistemə böyük ehtiyac duyulur.

İstədiyimiz alət yaradılsa həmin qarmonların imkanlarını nəzərə alaraq bəstəkarlarımız məxsusi əsərlər yazacaqlar. Qarmon ixtisası üzrə not əsərlərinin bu günkü tədrisində müəllimlərimizin əməyi xüsusilə qiymətləndirilməlidir.

Tədris üçün əsərləri Texnikumların, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin qarmon ixtisası müəllimlərinin özləri seçib müəyyənləşdirlər. Bu əsərlərdə yalnız sağ əlin ifası üçün not yazıları göstərilir. Sol əlin ifasını, müşayiət isə müəllim öz bacarığı və peşəkarlığı nəticəsində təyin edir. Çətin, çevik not əsərlərinin ifası zamanı tələbə müəllimin göstərdiyi kimi sol tərəfdəki səslərlə özünü müşayiət edir. Müşayiət iki səsli, üç səsli, bəzən dörd səsli olur. Çətinlik də elə burada meydana çıxır. Müşayiət üçün lazım olan (düymələr) məsafəcə bir-birindən xeyli aralı olur ki, həmin düymələri (səsləri) sol əlin barmaqları ilə lazım olan anda, cəld tapıb yerində işlətmək doğrudan da çətinlik tələb edir. Əlbəttə müəllimlərimiz və tələbələrimizin qabiliyyəti

ti, əzmkarlığı nəticəsində əsərlərin sol əl ilə müşayiəti təmin edilir.

Böyük əminliklə demək mümkündür ki, heç bir xalqın musiqiçiləri yuxarıda qeyd etdiyimiz çətinliyin öhtəsindən gələ bilməzdilər. Xalqımızın övladlarının istedadlı olması burada da bir daha özünü göstərir. Fikirlərimizi əsaslandıraraq bu qənaətdəyik ki, qarmonun daha peşəkar, dolğun və ustalıqla ifa olunması üçün alətin təkmilləşməsi yoluna qədəm qoymalıyıq.

Bir məsələni də yada salaq. Hər hansı bir alətlə ifa olunan əsərlərin fortepiano müşayiəti var. Bunlar əsərlərin fortepiano partiyalarında göstərilib. Müəllimlər fortepiano ilə olan müşayiəti eyni qarmonun sol əllə lazım gələn çalğısında (müşayiətinə) istifadə edirlər. Yaxud da akkordeon üçün bəstələnmiş əsərlərin qarmon tədrisində istifadəsi zamanı həmin alətin müşayiəti üçün göstərilən akkordlar qarmonun sol tərəfi üçün tətbiq olunur. Bütün bunlar dediyimiz kimi xeyli çətinliklərlə başa gəlir. Çətinliklərin səbəbini açıq-aydın bu mövzumuzda göstərmişik.

Qarmonun sol tərəflə (düymələrlə) müşayiət zamanı beşinci (Çeçələ) barmaqdan istifadə etmək olmur. Əsasən üç barmaq (2-ci, 3-cü, 4-cü barmaq) bu işdə əsas rol oynayır. Birinci barmaqdan (Baş barmaq) nadir hallarda və çox çətinliklə istifadə olunur.

Qarmonun üç oktava olması bir əsası da vardır. Bu bilavəsitə muğam ifaçılığı ilə bağlıdır. Muğamların "Bərdaşt" şöbələrinin və ya zil pərdələrdə çalınan şöbə və güşələrin çalğısı zamanı çatışmazlıq, pərdə (səs) azlığı özünü büruzə verir. Xüsusilə ifaçı "Qatar", "Şahnaz", "Mirzə Hüseyn səgahı", "Mahur-hindi" və başqa muğamları çalarkən qeyd etdiyimiz kəm-kəsirlərlə qarşılaşır. Belə ki, çalğı zamanı şöbə və güşələrdə oktavanın səsləri yarımçıq qaldığına görə cümlələrin ardını tamamlamaq üçün orta oktavanın səslərinə, bəmə qayıtmalı olur.

Tarda, kamançada isə dediyimiz pərdə, oktava azlığı, çatışmazlıq yoxdur. Bu alətlərdə muğam ifası zamanı hər şöbə və güşəni öz pərdəsində, öz yerində tamam-kamal çalmaq olur. Qarmonumuzun oktavalarının artırılması ilə həm not əsərlərinin, həmçinin muğamlarımızın yerli-yerində dolğun, aydın, bitgin və yetgin şəkildə ifasına nail olmalıyıq. Üç oktovalı qarmonu Musiqi Kolleci, Musiqi Texnikumları və Mədəniyyət və İncəsənət Universitetindəki tədris və peşəkar qarmon ifaçılığı üçün nəzərdə tutmuşuq. Uşaq musiqi məktəblərində tədris üçün istifadə olunan "iki oktava yarım səsdüzümlü" qarmonların (Kazan şəhərində istehsal olunan qarmonlar) sol gövdəsində rekon-

struksiya edilməklə gələcək uğurlu işlərimizin bünövrəsi qoyula bilər.

Musiqi məktəbində təhsil alan uşaqların yaş həddi nəzərə alındığı üçün üç oktavlı qarmon peşəkarlığa hesablanır.

Qaldırdığımız məsələ ilə bağlı fikirlərimizin ustad sənətkarlarla, qarmon ixtisasının tədrisilə məşğul olan müəllimlərlə bölüşürük. Onların fikir, tövsiyə, iradlarının qəbul etmək üçün mükəllimlərə hazırıq.

MİLLİ MUSIQİMİZİ VƏ MUSIQİ ALƏTLƏRİMİZİ YAD ƏLLƏRDƏN QORUYAQ

İrəvanda yaşayan ermənilər bizim milli qarmonumuzun ecəzkar səsinə vurğun olaraq onu çalmaq üçün böyük bir zaman sərf ediblər. Qarabağda və Qərbi Azərbaycanda azəri türklərinin arasında məskunlaşan ermənilər içərisindən müxtəlif dövrlərdə tək-tək qarmonçalar çıxsa da bu aləti yüksək səviyyədə, peşəkarlıqla və təsirli şəkildə çala bilməmişlər. Onların peşəkar akkordon çalanlarının bəziləri Azərbaycan qarmonunu ifa etsələr də bu müvəffəqəti hal daşıyıb.

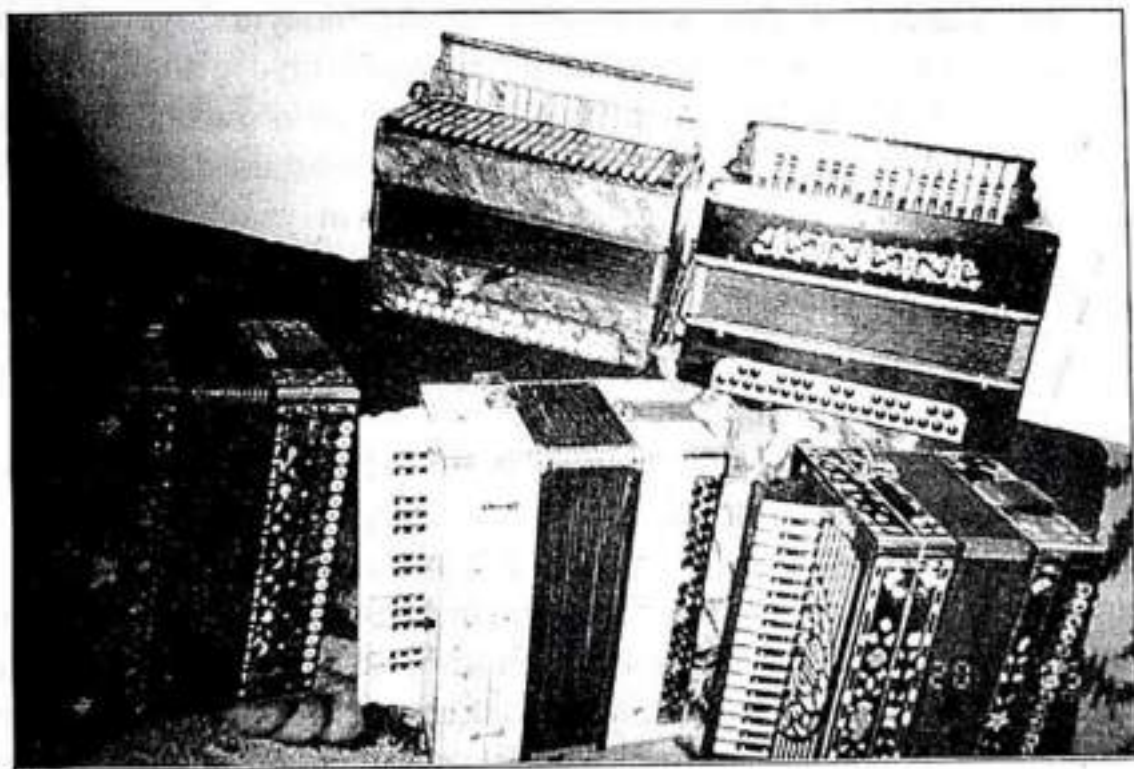
Son zamanlar İrəvan musiqiçiləri Azərbaycan ifaçılarının Türkiyədə, Rusiyanın Moskva kimi nəhəg və digər böyük şəhərlərində verdikləri konsertlərdə, müxtəlif mədəni-kütləvi tədbirlərdə və toy şənliklərində möcüzəli sənət nümayiş etdirməsindən qıcıqlanaraq qarmon sənətçiliyinə xüsusi maraq göstərməyə başlamışlar. Onlar milli qarmon alətimizi müxtəlif yollarla əldə edib, lent yazılarını toplayıb, onları dinləyib öyrənərək bu alətdə çalmağa başlamışlar. Həmin qarmonçalar Moskvanın ən böyük və məşhur restoranlarında işləyərək qarmonumuzu erməni milli aləti kimi təbliğ etməyə çalışırlar.

Nə vaxtsa onlar "Qarmon bizim milli alətimizdir" deyərək təbliğata başlaya bilərlər. Neçə ki, uzun illər nəfəsli alətimiz balabanı hər yerdə "düdük" kimi təqdim edib öz adlarına çıxarırlar. Milli Azərbaycan musiqi alətləri olan zurna, tütək, balaban, tar, kaman və başqa alətlərimizi ifa edərək "Tərəkəmə", "Vağzal", "Uzun dəre", "On dörd nömrə", "Qəşəngi", "Heyvagülü" və s. xalq havalarını erməni xalqının milli musiqi nümunələri kimi qələmə verirlər. O cümlədən neçə-neçə xalq mahnımızı da özününkü sayırlar. İnternet vasitəsilə dünyaya çıxıb bildiklərini edirlər. Vaxtında bu işlərin qarşısını almadığımıza görə ha-

mımızın boynuna məsuliyyət düşür.

Milli qarmonumuzun keşiyində dayanmalı, onun tədrismini gücləndirməli, ifaçılıq sənətimizin daha da inkişaf etməsinə yol açmalıyıq. Azərbaycan qarmonu öz dəyərli, təsirli və ecazkar səsinə ən böyük qarmon ifaçılarımız vasitəsilə dünyanın hər bir yerinə yaymalıdır.

Son dörd-beş ildə uşaq musiqi məktəblərimizin qarmon sinfinə şagird qəbulu sayının azalması səhv deyilmi? Başa düşürük ki, son illər qarmon sinfinə gələnlərin sayı daha çox olurdu. Başqa milli alətlərimiz üzrə də şagird qəbulu yetərinə olmalıdır ki, gələcəkdə heç bir boşluq yaranmasın, tarazlıq pozulmasın. Tar, kaman, balaban, qanun, saz, nağara və s. milli alətlərimiz yaşayıb, yaşayacaq da. Sinfonik və hərbi orkestrlərin tərkibində səslənən bütün alətlərin ifaçıları hər bir zaman yetişdirilməlidir. Səsi xalqımızın ruhuna çox yaxın və doğma olan milli qarmon sənətinin tədrisi daha da yüksəldilməlidir.

*Tədrisdə və ifaçılıqda istifadə olunan iki oktava yarım
səs düzümünə malik müəssir Azərbaycan qarmonları*

Son söz əvəzi

Əziz oxucu! Qarmon ifaçılığı sənətinin keçdiyi yolu işıqlandırmağa çalışdıq. Buna nə dərəcədə nail olmuşuqsa bu sizə bəllidir. İnşallah gələcəkdə bu işi davam etdirməyə çalışacağıq. Haqlı olaraq irad tuta bilərsiniz ki, ustad sənətkarlar olan Abbas Abbasov, Səttar Hüseynov, İsfəndiya Coşqun, Hacıbala Dadaşov, Musa Həsənov, Məmmədhüseyn salamov, Vahab Səmədov, Kübra Əbilova, Ağahüseyn Əliyev, Mehdi Vəlixanov, Yusif Yusifov və başqaları haqqında niyə geniş məlumat verilməyib? 1960-cı illərin sonlarında, 1970-ci illərin əvvəllərində sənətə yeni ifa tərzilə gələn, az zaman içərisində məşhurlaşan, həyatdan vaxtsız getmiş, taleyi kəm Həmid Haqverdiyevin yaradıcılığına niyə işıq salmamışıq?

Biz kitabımızda məşhurlarımızla bərabər, az-çox xidməti olmuş, lakin haqlarında heç bir yazılı mənbələrdə məlumat verilməmiş Bakı və əyalət qarmonçalarılarının ömür və sənət yolu barədə də söz açmağa çalışdıq. Bakıda, Gəncədə və digər şəhərlərimizdə, el-obamızda elə gözəl sənətkarlarımız vardır ki, kitabımızda barəsində geniş məlumat verilməyə tam haqq-hüquqları vardır. Bütün dediklərimiz barədə yazsaq cild-cild kitablar yaranacaq. Bunları etməyə isə maddi vəsait imkanımız yoxdur. Sinəsini qabağa verib bu kimi xeyirxah işləri görməyə kömək edəcək Vətən övladlarımız olacaqsa, onda özümüze müqəddəs borc kimi bildiyimiz axtarışlarımızı, tədqiqatlarımızı davam edib yazıya çevirərək oxuculara təqdim edəcəyik.

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. F.Şuşinski "Azərbaycan xalq musiqiçiləri" Bakı Yazıçı 1985
2. Zakir Mirzəyev "Azərbaycan qarmonu" Bakı "Adiloğlu" nəşriyyatı -2005
3. Abbasqulu Nəcəfzadə "Azərbaycan çalğı alətlərinin izahlı lüğəti" Bakı- 2004
4. Əlihüseyn Dağlı "Ozan Qaravəlli" Bakı- 2006
5. Fazil Cəbrayilov "Mədəniyyətə xidmət edən təhsil ocağı" "Vətən" nəşriyyatı, Bakı- 2005.

Mündəricat

Ön söz.....	3
Giriş.....	5
İnstrumental ifaçılığımızda qarmonun öz yeri var.....	8
Azərbaycan qarmon məktəbinin yaranması və inkişafı yolları.....	11
Kərbəlayı Abutalıb.....	13
Gözəl musiqiçi,xeyirxah insan.....	14
Kor Əhəd.....	20
Sənət işığı yandıran insan.....	29
Oğul Teyyub.....	52
Kamrabəyim.....	59
Qarmon ifaçılığında təşəkkül tapmasında qadın sənətçilərimizin də mühüm rolu olmuşdur.....	61
Sənəm Səlim qızı.....	62
Bədəl müəllim.....	67
Böyük sənətkar -saflıq ,yaxşılik nümunəsi.....	73
Yarıda qırılmış ömür.....	82
Ananın qarmonunu götürən əllər.....	89
Sona İrzaquliyeva.....	95
Səfərəli Vəzirov.....	102
Bir əsri adlanmış ömür.....	105
Nəcib nəslin nümayəndələri.....	107
Tutu şeyx Yusif qızı.....	108
İki zirvə.....	110
Salyanlı Əflatun.....	118
Ustad davamçılardan biri.....	124
Allahın sevimli bəndəsi.....	125
Ustad sənətkar Hacı Abutalıb.....	128
Öz elinə qarmonu sevdirenlər.....	140
Rəqqas,qarmonçu və müğənni.....	149
Musiqimizi dünya xalqlarına sevdiren ifaçımız.....	157
İfaçı-Pedaqoq.....	162
Ağdamdan başlanan sənət yolu.....	171
Yenilikçi ifaçı.....	173
Sənətçi özü haqqında.....	181
Sənətlə əxlaqın vəhdəti.....	198
Yaradıcı sənətkar.....	207
Qısa ömrün zəngin bəhrəsi.....	219
Qarmonçalar -xanəndə.....	229

Qarmonun tədrisi.....	237
Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunda müxtəlif alətlər üzrə musiqiçilər hazırlanması ilə birlikdə qarmon ixtisası üzrə də kadrların yetişdirilməsi.....	239
Ağdam Musiqi Texnikumunda qarmon sinfinin açılması.....	242
Şəki Musiqi Texnikumu.....	250
Şuşa Musiqi Texnikumunda qarmon.....	253
Gəncə Musiqi Texnikumu.....	253
Sumqayıt Musiqi Texnikumunda qarmon sinfinin açılması.....	255
Azərbaycan Milli Konservatoriyası tərkibində Musiqi Kollecinə qarmon ixtisasının tədrisi.....	260
Ali təhsil ocağında qarmonun tədrisi.....	262
Qarmon və Muğam.....	269
Qarmon alətinin səslənmə və texniki imkanlarına məxsus əsərlər, konsertlər yazılmalıdır.....	272
Azərbaycan qarmon məktəbi nümayəndələrinin radiomuzun fondu üçün lentə yazdıqları muğamlar.....	277
Müxtəlif xalqlarda istifadə olunan qarmonların səslənmə fərqi.....	280
Aşıq dəstəsinə qarmon ifaçısının daxil olması.....	286
XX əsrdə yaranmış musiqi üçlüyü.....	293
Kürdəmirin səcərə qarmonçaları.....	306
Aşıq ocağından pərvazlanan qarmonçalan.....	308
O, özünü pedaqoji fəaliyyətdə tapmışdır.....	311
Rəqs ansamblının nadir qarmonçalanı.....	315
Sevimli müəllimə.....	318
Aydın Əliyev.....	319
1941-1945 -ci illər Sovet-Alman müharibəsindən sonrakı dövrdən başlayaraq müasir zamanımıza qədər qarmon ifaçılığına xidmət etmiş sənətçilərimiz haqqında ümumi məlumat.....	323
1950-ci illərə qədər və ondan sonrakı dövr.....	323
1980- ci illərdə daha çox tanınan qarmonçalanlar.....	330
1990-ci illərdə mahir qarmonçalan kimi tanınanlar.....	333
2000-ci illərin mahir qarmon ifaçıları.....	335
Qarmonda Aşıq havalarının ən mahir ifaçıları.....	336
Aşıq havalarının mahir ifaçılarından biri.....	339
Bütün anlarda vətənin və xalqın xidmətində.....	340
O, musiqi üçün doğulub.....	343
Qarmon ixtisasının tədrisi üçün nəşr olunmuş vəsaitlər.....	351
Nəsil və ailə nümayəndələri ifaçılıqda və tədrisdə.....	367
Nizami Əsgərov.....	374
Müasir Azərbaycan qarmonunun bir daha təkmilləşməsi barədə.....	377
Milli musiqimizi və musiqi alətlərimizi yad əllərdən qoruyaq....	380
Son söz əvəzi.....	382
İstifadə olunan ədəbiyyat.....	383

Nəşriyyatın direktoru: Əlirza SAYILOV

**ƏHSƏN RƏHMANLI,
“QARMON İFAÇILIĞI SƏNƏTİ VƏ
ONUN AZƏRBAYCANDA TƏDRİSİ”**

Bakı, “Araz” nəşriyyatı, 2008

Dizayner: Teymur Mirzəliyev

Yığılmağa verilmişdir: 10.08.2007

Çapa imzalanmışdır: 1.12.2007

Kağız formatı: 70x100 1/16

Şərti çap vərəqi: 25

Uçot nəşr vərəqi: 24.125

Sifariş: 58

Sayı: 500

Qiyməti müqavilə ilə

**“Araz” nəşriyyatının mətbəəsində
çap olunmuşdur.**

Əhsən (Əksəm)
Mikayıl oğlu Rəhmanlı
05.10.1950-ci ildə
Neftcalarayonunun Xıllı
qəsəbəsində anadan
olub. 1958-ci ildə orta
məktəbi, 1970-ci ildə
Bakı Mədəni- Maarif
Texnikumunu, 1985-ci
ildə Azərbaycan Dövlət
İncəsənət İnstitutunu
bitirib. 1970-ci ildən
Bakının müxtəlif mədə-
niyyət müəssisələrində
calışıb. 50-dən yuxarı
mahnının, 10-a qədər

muğam dəramədləri və rənglərin müəllifidir. Hal-
hazırda Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunda
“Muğam tarixi ” fənni, Musiqi Kollecinə və Şuşa
Musiqi Texnikumunda qarmon ixtisası üzrə dərs
deyir. Tədrisə aid bir neçə proqramın müəllifidir.
Xarici dövlətlərdə sənət səfərlərində olub. Bəstələdiyi
melodiyaların bəziləri Baba Mahmud oğlu adına xalq
çalğı alətləri ansamblının ifasında Azərbaycan
radiosunun fonduna yazılıb. 2007-ci ildən mətbuatda
elmi məqalələrlə çıxış edir.

Evlidir, üç övladı var.